

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI
BEŞERİ VE EKONOMİK COĞRAFYA BİLİM DALI

**ŞEREFLİKOÇHİSAR İLÇESİ'NDE NÜFUS, YERLEŞME VE
EKONOMİK FAALİYETLER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Selçuk HAYLİ

HAZIRLAYAN
Fatih ALTUĞ

ELAZIĞ - 2010

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI
BEŞERİ VE EKONOMİK COĞRAFYA BİLİM DALI

**ŞEREFLİKOÇHİSAR İLÇESİ'NDE NÜFUS, YERLEŞME VE
EKONOMİK FAALİYETLER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bu tez / / tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Selçuk HAYLİ

Üye

Yrd. Doç. Dr. Yelda SEVİM

Üye

Yrd. Doç. Dr. İ. Oğuz AKDEMİR

Bu tezin kabulü, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun / / tarih ve sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof.. Dr. Erdal AÇIKSES

Enstitü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

**ŞEREFLİKOÇHISAR İLÇESİ'NDE NÜFUS, YERLEŞME VE
EKONOMİK FAALİYETLER**

Fatih ALTUĞ

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI
BEŞERİ VE EKONOMİK COĞRAFYA BİLİM DALI

ELAZIĞ – 2009, Sayfa:XV+255

Şereflikoçhisar'da Nüfus, Yerleşme ve Ekonomik Faaliyetler adlı bu yüksek lisans tez çalışması beş bölümden oluşmaktadır. Tezin birinci bölümünde, araştırma sahasının genel özelliklerine, çalışmanın amacına ve çalışma esnasında uygulanan yöntemlere değinilmiştir. İkinci bölümde ise, araştırma sahasının nüfus özellikleri ele alınmıştır. Bu bölümde yıllara göre nüfusun gelişimi, nüfus hareketleri, kırsal ve şehrsel nüfus özellikleri, nüfusun sosyal ve ekonomik durumu ile kırsal nüfusun dağılışı, aritmetik ve fizyolojik yoğunlukları ele alınmıştır. Üçüncü bölümünde, yerleşme özelliklerine değinilmiştir. Kırsal yerleşme tipleri, kırsal meskenlerin özellikleri, şehir yerleşmesinin gelişim dönemleri, ve şehrsel fonksiyonlar geçmişten günümüze ele alınmıştır. Dördüncü bölümde, ekonomik faaliyetler ele alınmıştır. Ekonomik faaliyetleri etkileyen fiziki coğrafya özellikleri, arazi mülkiyeti, tarım, hayvancılık, sanayi ve ticaret özellikleri tarihsel süreçte gösterdiği gelişimle ele alınmıştır. Beşinci bölümde ise, elde edilen sonuçlar değerlendirilmiş, çalışma sahası ile ilgili tespit edilen sorunlar ve bu sorunlara çözüm önerileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Birinci ve beşinci bölüm hariç diğer bölümlerde ele alınan konular ile ilgili konuların anlaşılabilirliğini kolaylaştırmak amacıyla çeşitli haritalar, tablolar ve grafikler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Şereflikoçhisar, Tuz Gölü, Nüfus, Yerleşme, Fonksiyon,

ABSTRACT

Master Thesis

POPULATION, SETTLEMENTS AND ECONOMICAL ACTIVITIES IN SEREFLIKOÇHISAR TOWN

Fatih ALTUĞ

The University Of Fırat
The Institute Of Social Science
The Department Of Geography

ELAZIĞ 2010 Paper: XV+255

Having the name of population, settlement and economic activities in Şereflikoçhisar this master's thesis consists of five sections. The first part of this thesis, the general feature of research in the field, purpose of study and work methods mentioned during the study. The population characteristics of the research field covered in the second part of this thesis. This section covered development of the population by years, population movements, characteristics of rural and urban population, social and economic status of the population, rural population distribution, arithmetic and physiological density. The third section covered settlement characteristics. Rural settlement types, characteristics of rural dwellings, the urban settlement and development process urban functions covered from the past to the present. The fourth section examines economic activities. Physical geography characteristics affect of the economic activity, land proprietorship (ownership), agriculture, animal husbandry (buying and selling animals), industrial and commercial characteristics shown in the historical process that covered with development process. In the fifth section, the results obtained have been evaluated, the problem identified related to the research field and put forward solutions to these problems has been tried. Except the first and fifth section, the issues covered the other sections related to various issues in order to facilitate understanding of availability maps, tables and graphs were generated.

Key Words: Şereflikoçhisar, Salt Lake, Population, Settlement

İÇİNDEKİLER

	SAYFA NO
ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
TABLolar LİSTESİ.....	VII
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XI
FOTOGRAFLAR LİSTESİ	XIII
HARİTALAR LİSTESİ.....	XIV
ÖNSÖZ.....	XV

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Araştırma Alanının Yeri Sınırları ve Başlıca Özellikleri.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Uygulanan Yöntemler.....	10

İKİNCİ BÖLÜM

NÜFUS ÖZELLİKLERİ

2.1. Şereflikoçhisar İlçesinin Nüfus Özellikleri.....	14
2.1.1. Şereflikoçhisar İlçesinde Nüfusun Gelişimi.....	14
2.1.2. Şereflikoçhisar’da Kırsal Nüfus.....	20
2.1.2.1. Kırsal Nüfusun Tarihsel Gelişimi.....	20
2.1.2.2. Göçler.....	22
2.1.3. Köy Nüfuslarının, Dağılışı ve Yoğunluğu.....	31
2.2. Şehir Nüfusu.....	62
2.2.1. Nüfusun Tarihsel Gelişimi.....	62
2.2.2. Nüfusun Cins ve Yaş Yapısı.....	72
2.2.3. Nüfusun Ekonomik Durumu.....	81
2.2.4. Nüfusun Eğitim Durumu.....	93

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YERLEŞME ÖZELLİKLERİ

3.1. Kır Yerleşmeleri.....	99
3.1.1. Kır Yerleşmelerinin Tarihçesi.....	99
3.1.2. Yerleşmeyi Etkileyen Coğrafi Faktörler.....	105
3.1.3. Kır Yerleşme Tipleri.....	115
3.1.4. Kır Meskenleri.....	118
3.2. Belde Yerleşmeleri.....	127
3.3. Şereflikoçhisar Şehri.....	128
3.3.1.Şereflikoçhisar'ın Kuruluş ve Gelişmesi.....	128
3.3.1.1. İlk Yerleşim Yeri.....	131
3.3.1.2. 1891-1933 Yılları Arasındaki Gelişme Dönemi.....	132
3.3.1.3. 1933-1950 Yılları Arasındaki Gelişme Dönemi.....	133
3.3.1.4. 1950-1989 Yılları Arasındaki Gelişme Dönemi.....	133
3.3.1.5. 1989'dan Günümüze Kadar Olan Gelişme Dönemi.....	136
3.3.2. Şereflikoçhisar'ın Şehir İçi Arazi Kullanımı.....	137
3.3.2.1. Şereflikoçhisar'ın Şehrsel Fonksiyonları.....	137
3.3.2.1.1. Fonksiyonların Tespiti.....	137
3.3.2.1.2. Şereflikoçhisar'ın Fonksiyonel Özellikleri.....	138
3.3.2.1.2.1. Şereflikoçhisar'ın İdari Fonksiyonu.....	139
3.3.2.1.2.2. Konut Fonksiyon Alanları.....	144
3.3.2.1.2.3. Şereflikoçhisar'ın Sosyal ve Kültürel Fonksiyonu.....	159
3.3.2.1.2.4. Şereflikoçhisar'ın Eğitim Fonksiyonu.....	162
3.3.2.1.2.5. Şereflikoçhisar'ın Ekonomik Fonksiyonu.....	166
3.3.2.1.2.6. Diğer Fonksiyon Alanları.....	167
3.4. Merkezi Yer Olarak Şereflikoçhisar.....	169

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EKONOMİK FAALİYETLER

4.1. Ekonomik Faaliyetler Üzerinde Etkili Olan Coğrafi Faktörler.....	172
4.1.1. Jeolojik ve Morfolojik Özellikler.....	172

4.1.2. Toprak Özellikleri.....	176
4.1.3. İklim Özellikleri.....	188
4.1.4. Bitki Örtüsü Özellikleri.....	180
4.1.5. Hidrografiya Özellikleri.....	183
4.1.6. Arazi Mülkiyeti.....	184
4.1.7. Tarımda Makineleşme.....	189
4.1.8. Arazi Kullanım Tipleri.....	190
4.1.9. Ulaşım.....	196
4.2. Tarımsal Faaliyetler.....	200
4.3.1. Tarla ve Bahçe Ziraatı.....	200
4.3.2. Hayvancılık.....	205
4.3. Tuz Gölünün Şereflikoçhisar Ekonomisine Etkisi.....	212
4.4. Ticaret ve Sanayi.....	217

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, SORUN VE ÖNERİLER

YARARLANILAN KAYNAKLAR

ANKET ÖRNEĞİ

ÖZGEÇMİŞ

TABLOLARIN LİSTESİ

Tablo:1 Kanuni Sultan Süleyman Devrinde Koçhisar Kazası (XVI. yy.).....	15
Tablo:2 Sayım Yıllarına Göre Şereflikoçhisar İlçesinin Nüfusu (1935-2008)	16
Tablo:3 Ş.Koçhisar İlçesinde Sayım Dönemleri Arası Nüfus Artışı ve Büyüme Oranları (%).....	18
Tablo:4 Türkiye ve Ş.Koçhisar İlçesinde Sayım Dönemleri Arası Nüfus Artış Hızları (Binde‰o).....	18
Tablo:5 Şereflikoçhisar İlçesi Köylerinden Yurtdışı Göçleri İçin Tercih Edilen Ülkeler.....	30
Tablo:6 Şereflikoçhisar İlçesi Köylerinin Nüfus Büyüklükleri (1935)	33
Tablo:7 Şereflikoçhisar İlçesi Köylerinin Nüfus Büyüklükleri (1970).....	34
Tablo:8 Şereflikoçhisar İlçesi Köylerinin Nüfus Büyüklükleri (1990).....	36
Tablo:9 1989 Sonrası İdari Yapıya Göre Köy Nüfusları (1935-2008).....	39
Tablo:10 Şereflikoçhisar İlçesi Köylerinin Aritmetik Nüfus Yoğunlukları (1935 Yılı) (Kişi/Km ²).....	45
Tablo:11 Şereflikoçhisar İlçesi Köylerinin Aritmetik Nüfus Yoğunlukları (1970) (Kişi/Km ²).....	47
Tablo:12 Şereflikoçhisar İlçesi Köylerinin Aritmetik Nüfus Yoğunlukları (1990) (Kişi/Km ²).....	50
Tablo:13 Şereflikoçhisar İlçesi Köylerinin Aritmetik Nüfus Yoğunlukları (2000) (Kişi/Km ²).....	52
Tablo:14 Şereflikoçhisar İlçesi Köylerinin Aritmetik Nüfus Yoğunlukları (2008) (Kişi/Km ²).....	54
Tablo:15 Şereflikoçhisar İlçesi Köylerinin Fizyolojik Nüfus Yoğunlukları (1990) (Kişi/Km ²).....	56
Tablo:16 Şereflikoçhisar İlçesi Köylerinin Fizyolojik Nüfus Yoğunlukları (2000) (Kişi/ Km ²).....	59
Tablo:17 Şereflikoçhisar İlçesi Köylerinin Fizyolojik Nüfus Yoğunlukları (2008) (Kişi/ Km ²).....	62
Tablo:18 Şereflikoçhisar Şehrinde Nüfus Miktarı, Yıllık Nüfus Artışı, Yıllık Nüfus Artış Oranı ve Yıllık Nüfus Artış Hızları (16. yy Kanuni Dönemi-2008).....	62

VIII

Tablo:19 Türkiye-Ankara ve Ş.Koçhisar'ın Şehir Nüfusları ve Artış Hızları(%) (1940-2008).....	64
Tablo:20 Ankara'ya Bağlı Bazı İlçe Merkezlerinin Nüfus ve Nüfus Artış Hızları (1940-2008).....	66
Tablo:21 Şereflikoçhisar'da Şehirselsel Nüfusun Yıllara Göre Cinsiyet Durumu.....	68
Tablo:22 Şereflikoçhisar İlçesinde Kır ve Şehir Nüfusu Oranları (1927-2008).....	70
Tablo:23 Şereflikoçhisar İlçesinde Kır, Şehir ve Toplam Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılışı.....	73
Tablo:24 Şereflikoçhisar İlçesi Kır, Şehir, ve Toplam Nüfusta Cins Oranının Yıllara Göre Durumu.....	75
Tablo:25 Şereflikoçhisar'da Nüfusun Yaş Grupları ve Cins Yapısına Göre Bölünüşü (1990).....	75
Tablo:26 Şereflikoçhisar'da Nüfusun Yaş Grupları ve Cins Yapısına Göre Bölünüşü (2000).....	77
Tablo:27 Şereflikoçhisar'da Nüfusun Yaş Grupları ve Cins Yapısına Göre Bölünüşü (2008).....	79
Tablo:28 Şereflikoçhisar'da Kırsal Nüfusun Yaş Grupları ve Cins Yapısına Göre Bölünüşü (2008).....	80
Tablo:29 Şereflikoçhisar'da Faal Olmayan Nüfusun (12 ve Üzeri Yaş) Faal Olmama Nedenleri (1980-1990)	82
Tablo:30 Şereflikoçhisar'da Faal Olmayan Nüfusun (12 ve Üzeri Yaş) Faal Olmama Nedenleri (2000)	82
Tablo:31 Ş.Koçhisar'da Faal Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Gruplarına Dağılımı (1990-2000).....	84
Tablo:32 Şereflikoçhisar'da Çalışan Nüfusun Sektörel Dağılımı (1980,1990,2000)....	85
Tablo:33 Çalışan Nüfusun İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Dağılışı (1980).....	86
Tablo:34 Çalışan Nüfusun İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Dağılışı (1990).....	88
Tablo:35 Türkiye-Ankara ve Şereflikoçhisar'da Faal Nüfusun Sektörlere Oranı	89
Tablo:36 Çalışan Nüfusun İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Dağılışı (2000).....	89
Tablo:37 Şereflikoçhisar'da Nüfusun Yaş Bağımlılık Oranları	92
Tablo:38 Şereflikoçhisar'da Cinsiyete Göre Okur-Yazarlık Durumu (1985).....	95
Tablo:39 Şereflikoçhisar'da Cinsiyete Göre Okur-Yazarlık Durumu (1990).....	96
Tablo:40 Şereflikoçhisar'da Cinsiyete Göre Okur-Yazarlık Durumu (2000).....	97

Tablo:41 Şereflikoçhisar İlçesinde Yükselti Kademelerine Göre Köyler.....	106
Tablo:42 Şereflikoçhisar İlçesi Köylerinin Hane büyüklükleri (2008)	112
Tablo:43 Şereflikoçhisar’a Bağlı Köylerin Uzaklıkları ve Eski-Yeni Adları	140
Tablo:44 Şereflikoçhisar’daki Resmi Kurum ve Kuruluşlar(1999)	144
Tablo:45 Şereflikoçhisar’da Mahallelere Göre Nüfus ve Hane Yoğunlukları (1995)..	147
Tablo:46 Şereflikoçhisar’da Mahallelere Göre Nüfus ve Hane Yoğunlukları (2008)..	153
Tablo:47 Şereflikoçhisar Şehrinde Yerleşik Nüfus, Hane Halkı Sayısı ve Büyüklüğü (1985- 1990).....	157
Tablo:48 Devlet Hastanesi Sağlık Personeli Durumu (1998-2009).....	160
Tablo:49 Şereflikoçhisar’da İlköğretim Okulları ve Öğrenci Sayıları(1998-2008)....	163
Tablo:50 Şereflikoçhisar’da Lise ve Meslek Liselerindeki Öğrenci Durumları.....	164
Tablo:51 Aksaray Üniversitesi Ş.Koçhisar Meslek Yüksekokulu Öğrenci ve Öğretim Elemanı Durumu(2009).....	165
Tablo:52 Şereflikoçhisar’da Ortalama Sıcaklık (°C) ve Yağış (mm) Değerleri (1943- 2008).....	179
Tablo:53 Şereflikoçhisar’da Orman ve Fundalık Alanların Köylere Göre Dağılışı.....	181
Tablo:54 Şereflikoçhisar’da Tarım Topraklarının Arazi Büyüklüğüne ve Ailelere Bölünüşü (1980)	185
Tablo:55 Şereflikoçhisar İlçesinde Tarım Topraklarının Ortalama İşletme Büyüklükler (1980).....	186
Tablo:56 Şereflikoçhisar ve Türkiye’de Tarım Topraklarının İşletme Büyüklüğü, Aile Sayısı ve Ortalama Büyüklük.....	188
Tablo:57 Şereflikoçhisar İlçesi Köylerinde Başlıca Tarımsal Araçlar (1980-2000)	189
Tablo:58 Şereflikoçhisar’da Arazi Kullanım Durumu (2008)	191
Tablo:59 Şereflikoçhisar’ın Önemli Merkezlere Olan Uzaklığı.....	199
Tablo:60 Şereflikoçhisar’da Bazı Dönemlerde Buğday, Arpa ve Şekerpancarı Üretimi(1977-2009-Ton).....	201
Tablo:61 Şereflikoçhisar’da Meyve Ağacı Sayısı, Üretim Miktarı ve Oranları (2009)	204
Tablo:62 Şereflikoçhisar’da Hayvan Varlığı (1968-1998-2008).....	206
Tablo:63 Şereflikoçhisar İlçesinde Sığır Sayılarının Köylere Dağılımı (2008).....	207

Tablo:64 Şereflikoçhisar’da Koyun Sayılarının Köylere Dağılımı (2008).....	209
Tablo:65 Şereflikoçhisar’da Küçük Ölçekli Sanayi İşletmeleri (2000).....	215
Tablo:66 Şereflikoçhisar’da Küçük Ölçekli Sanayi İşletmeleri (2009).....	216
Tablo:7 Şereflikoçhisar’da Büyük Ticarethanelerin Tür ve Sayısı (2000).....	221
Tablo:68 Şereflikoçhisar’da Küçük Ticarethanelerin Türü ve Sayısı (2000).....	223
Tablo:69 Şereflikoçhisar’da Küçük Ticarethanelerin Türü ve Sayısı (2000).....	224
Tablo:70 Şereflikoçhisar’da Büyük Ticarethanelerin Türü ve Sayısı (2009).....	225

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil:1 Şereflikoçhisar İlçesinde Nüfusun Gelişimi.....	17
Şekil:2 Türkiye’de Sayım Dönemlerine Göre Nüfus Artış Hızları.....	19
Şekil:3 Şereflikoçhisar İlçesinde Sayım Dönemlerine Göre Nüfus Artış Hızları.....	19
Şekil:4 Şereflikoçhisar İlçesinde Kır Nüfusunun Sayım Dönemlerine Göre Değişimi..	21
Şekil:5 Şereflikoçhisar İlçesinde Sayım Dönemlerine Göre Nüfus Artış Oranı.....	23
Şekil:6 Şereflikoçhisar İlçesinde Kırsal Nüfusun Sayım Dönemlerine Göre Cinsiyet Durumu.....	25
Şekil:7 Şereflikoçhisar İlçesinde Toplam Nüfusun Sayım Dönemlerine Göre Değişimi.....	25
Şekil:8 Şereflikoçhisar’da Şehirsel Nüfusun Sayım Dönemlerine Göre Değişimi.....	26
Şekil:9 Farklı Yıllarda Araştırma Alanı Köylerinin Nüfus Gruplarına Göre Büyüklük ve Nüfus Oranları.....	40
Şekil:10 Şereflikoçhisar’da Şehirli Nüfusun Sayım Dönemlerine Göre Artış Oranı (1927-2008)	64
Şekil:11 Türkiye-Ankara ve Şereflikoçhisar’ın Nüfus Artış Hızları (1940-2008).....	65
Şekil:12 Ankara’ya Bağlı Bazı İlçe Merkezlerinin Yıllık Nüfus Artış Hızları (1940-2008).....	66
Şekil:13 Şereflikoçhisar İlçesinde Kır ve Şehir Nüfus Oranları (1927-2008).....	71
Şekil:14 Şereflikoçhisar’ın 1990 Yılı Nüfus Piramidi.....	76
Şekil:15 Şereflikoçhisar’ın 2000 Yılı Nüfus Piramidi.....	78
Şekil:16 Şereflikoçhisar’ın 2008 Yılı Nüfus Piramidi	79
Şekil:17 Şereflikoçhisar’da Kırsal Nüfus Piramidi.....	81
Şekil:18 Şereflikoçhisar’da Çalışan Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Gruplarına Göre Bölünüşü.....	84
Şekil:19 Şereflikoçhisar’da Faal Nüfusun Faaliyet Kollarına Göre Bölünüşü(1980)...	86
Şekil:20 Şereflikoçhisar’ın Fonksiyonel Analiz Grafiği (1980-1990-2000).....	87
Şekil:21 Şereflikoçhisar’da Ekonominin Sektörel Karakteri (1990).....	88
Şekil:22 Şereflikoçhisar’da Faal Nüfusun Faaliyet Kollarına Göre Bölünüşü (2000)....	90
Şekil:23 Türkiye-Ankara ve Şereflikoçhisar’da Çalışan Nüfusun Sektörlere Göre Bölünüşü (1990).....	90
Şekil:24 Şereflikoçhisar’da Çalışan Nüfusun Göre Sektörel Değişimi.....	91

Şekil:25 Türkiye ve Şereflikoçhisar'ın Fonksiyonel Analiz Grafiği (2000 Yılı).....	92
Şekil:26 Şereflikoçhisar'da Yaş Bağımlılık Oranı.....	93
Şekil:27 Şereflikoçhisar'da Okur- Yazar Nüfusun Eğitim Kurumlarına Göre Bölünüşü (1985).....	95
Şekil:28 Şereflikoçhisar'da Okur- Yazar Nüfusun Eğitim Kurumlarına Göre Bölünüşü (1990).....	96
Şekil:29 Şereflikoçhisar'da Okur-Yazar Nüfusun Eğitim Kurumlarına Göre Bölünüşü (2000).....	98
Şekil:30 Nogay Türklerine Ait Meskenlerin Avlu İçi Dağılışı (Akın Köyü).....	122
Şekil:31 Nogay Türklerine Ait Bir Meskenin Birinci Kat Planı (Akın Köyü).....	123
Şekil:32 Nogay Türklerine Ait Bir Meskenin İkinci Kat Planı (Akın Köyü).....	123
Şekil:33 Yusufkuyusu Köyü'nden İki Katlı Bir Ev Planı.....	124
Şekil:34 Kırsal Kesimde Bir Ev Planı (Şereflidavutlu Köyü).....	125
Şekil:35 Ev ve Eklentilerinin Dağılımı (Şereflidavutlu Köyü).....	126
Şekil:36 Şereflikoçhisar'da Mahallelere Göre Nüfus ve Hane Yoğunluğu (1995).....	150
Şekil:37 Şereflikoçhisar'da Mahallelere Göre Nüfus ve Hane Yoğunluğu (2008).....	153
Şekil:38 İlçe Merkezinde Çok Katlı Bir Mesken Planı.....	158
Şekil:39 İlçe Merkezine Müstakil Bir Ev ve Eklentileri.....	158
Şekil:40 Şereflikoçhisar'da Sıcaklık ve Yağışın Aylara Göre Dağılışı.....	179
Şekil:41 Şereflikoçhisar'da Tarımsal İşletme Büyüklüğü Gruplarının Toplam Alan İçindeki Oranlar (1980).....	186
Şekil:42 Şereflikoçhisar'da Tarımsal İşletme Büyüklüğü Gruplarına Göre Aile Sayısı Oranları (1980).....	187
Şekil:43 Şereflikoçhisar İlçesinde Tarım Topraklarının İşletme Büyüklüğüne Göre Parça Sayısının Bölünüşü (1980).....	188
Şekil:44 Şereflikoçhisar'da Arazi Kullanım Durumu(2009).....	192
Şekil:45 Şereflikoçhisar'da Ticarethane Sayılarının Yıllara Göre Değişimi (1988-1995).....	220
Şekil:46 Şereflikoçhisar'da Ticarethanelerin Türlerine Göre Bölünüşü (2000).....	223
Şekil:47 Şereflikoçhisar'da Ticarethanelerin Türlerine Göre Bölünüşü (2009).....	227

FOTOĞRAFLARIN LİSTESİ

Foto:1 Sadıklı Yaylası'ndan (Yalınayak) Bir Görünüm.....	116
Foto:2 Yalınayak Yaylası Yakınlarındaki Bostan Tarlasındaki Mesken.....	117
Foto:3 Tuz Gölü'nün Doğusundaki Fay Hattı ve Horst Sahası.....	173
Foto:4 Karasınır Dağının Kuzeyinden Bir Görünüş (Şerefli davutlu Köyü).....	175
Foto:5 Karasınır Dağı Kuzey Yamaçlarındaki Şerefli davutlu Köyü Çevresinden Meşe Ormanı.....	182
Foto:6 Karasınır Dağı'ndan Hirfanlı Baraj Gölü'nün Görünüşü.....	184
Foto:7 Tuz Gölü'nde Tuz Üretiminden Bir Görünüm (Tuz Çeken Vagonlar).....	213
Foto:8 Tuz Gölü Üzerinde Gezinti Yapan Turist Topluluklarından Bir Görünüm....	217
Foto:9 Merkezi İş ve Ticaret Alanlarının Yoğunlaştığı Çarşı Merkezinden Görüntüler.....	219

HARİTALARIN LİSTESİ

Harita:1 Lokasyon Haritası.....	2
Harita:2 Şereflikoçhisar İlçesi ve Yakın Çevresinin Topografya Haritası.....	4
Harita:3 Şereflikoçhisar İlçesi'nde Kırsal Nüfusun Dağılışı (1935).....	32
Harita:4 Şereflikoçhisar İlçesi'nde Kırsal Nüfusun Dağılışı (1970).....	35
Harita:5 Şereflikoçhisar İlçesi'nde Kırsal Nüfusun Dağılışı (1990).....	37
Harita:6 Şereflikoçhisar İlçesi'nde Kırsal Nüfusun Dağılışı (2000).....	42
Harita:7 Şereflikoçhisar İlçesi'nde Kırsal Nüfusun Dağılışı (2008).....	44
Harita:8 Şereflikoçhisar İlçesi Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (1935).....	46
Harita:9 Şereflikoçhisar İlçesi Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (1970).....	48
Harita:10 Şereflikoçhisar İlçesi Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (1990).....	51
Harita:11 Şereflikoçhisar İlçesi Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (2000).....	53
Harita:12 Şereflikoçhisar İlçesi Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (2008).....	55
Harita:13 Şereflikoçhisar İlçesi Fizyolojik Nüfus Yoğunluğu (1990).....	57
Harita:14 Şereflikoçhisar İlçesi Fizyolojik Nüfus Yoğunluğu (2000).....	60
Harita:15 Şereflikoçhisar İlçesi Fizyolojik Nüfus Yoğunluğu (2008).....	61
Harita:16 Şereflikoçhisar'da Yerleşme Tiplerinin Dağılışı.....	114
Harita:17 Şereflikoçhisar'ın Tarihi Gelişim Haritası.....	135
Harita:18 Şereflikoçhisar'ın Fonksiyon Alanları (2000).....	142
Harita:19 Şereflikoçhisar'ın Fonksiyon Alanları (2009).....	143
Harita:20 Şereflikoçhisar'da Mahallelere Göre Konut Yoğunluğu (1995).....	148
Harita:21 Şereflikoçhisar'da Mahallelere Göre Nüfusun Dağılışı (1995).....	149
Harita:22 Şereflikoçhisar'da Mahallelere Göre Nüfus Yoğunluğu (1995).....	151
Harita:23 Şereflikoçhisar'da Mahallelere Göre Konut Yoğunluğu (2008).....	154
Harita:24 Şereflikoçhisar'da Mahallelere Göre Nüfus Yoğunluğu (2008).....	155
Harita:25 Şereflikoçhisar'da Mahallelere Göre Nüfusun Dağılışı (2008).....	156
Harita:26 Şereflikoçhisar'da Yerleşme Tiplerinin Dağılışı (2009).....	151
Harita:27 Şereflikoçhisar'ın Fonksiyonel Etki Sahası.....	171
Harita:28 Şereflikoçhisar İlçesi ve Yakın Çevresinin Toprak Haritası.....	177
Harita:29 Şereflikoçhisar İlçesi ve Yakın Çevresinin Arazi Kullanım Haritası (1992).....	193
Harita:30 Şereflikoçhisar İlçesinde Hayvan Varlığı.....	195
Harita:31 Şereflikoçhisar'ın Merkezi İş ve Ticaret Alanları (2000).....	210
Harita:32 Şereflikoçhisar'ın Merkezi İş ve Ticaret Alanları (2008).....	222

ÖNSÖZ

Şereflikoçhisar İlçesi'nde Nüfus, Yerleşme ve Ekonomik Faaliyetler adlı bu yüksek lisans tez çalışması 2000 yılındaki lisans tez ve 2002 yılındaki yüksek lisans seminer çalışmamın bir devamı niteliğindedir. Bu çalışmalar ile Şereflikoçhisar, coğrafya biliminin prensiplerine göre ele alınmış ve bilimsel literatüre dahil edilmiştir. Böylece gelecek nesillere Şereflikoçhisar ile ilgili rahatlıkla ulaşabilecekleri bilimsel bir kaynak bırakılmıştır.

Bu çalışma sayesinde Şereflikoçhisar İlçesinin geçmişten günümüze yaşadığı beşeri, ekonomik, sosyal ve kültürel değişimler ve gelişimler bütün gerçekliği ile bilimsel perspektifler çerçevesinde ve coğrafi prensipler ışığında ortaya konulmaya çalışılmıştır. Böylece günümüzde yaşanan niteliksel ve niceliksel değişimler nasıl ki geçmişte yaşanan olayların bir yansıması ise, gelecekte yaşanılacak olan bu tür değişimler de çalışmamız sayesinde daha iyi irdelenecektir. Çalışmamız her ne kadar lokal bir çalışma olsa da, daha sonra yapılacak bu ve benzeri çalışmalar açısından da diğer çalışmalar gibi bir örnek teşkil edecektir.

Çalışmaya başladığım günden itibaren bana her türlü konuda destek veren, bilgi, birikim ve deneyimi ile bana yol gösterici olan danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Selçuk HAYLİ'ye, çalışmamda manevi olarak destek veren eşime ve aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmayı, çalışmaya başladığım ilk günlerde kayıp ettiğimiz ve kaybı ile bizi derinden etkileyen, beni yetiştiren ve her zaman destek çıkan babama ithaf ediyorum.

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1.Araştırma Alanının Yeri, Sınırları ve Başlıca Özellikleri

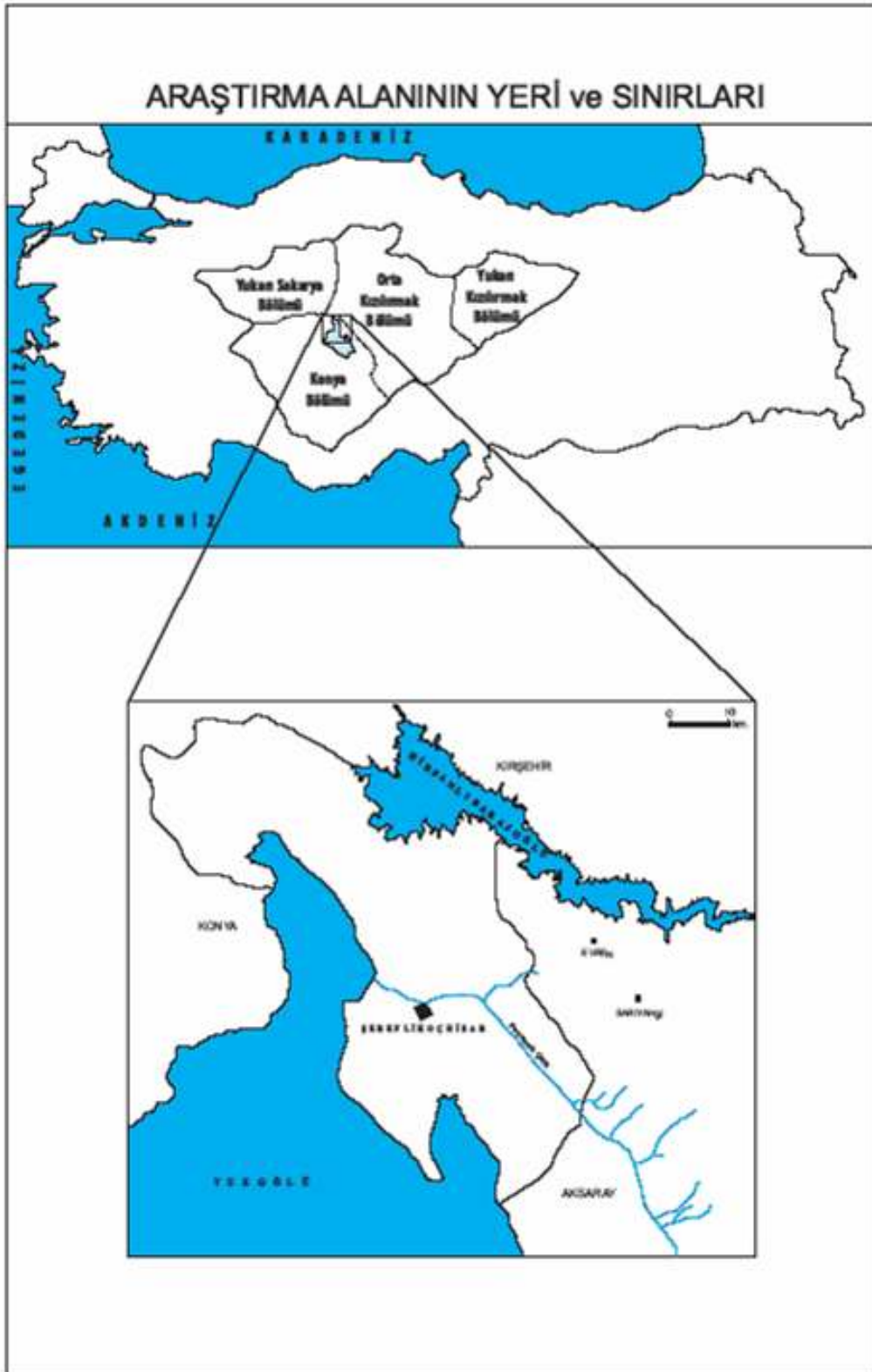
Araştırma alanımız olan Şereflikoçhisar İlçesi, İç Anadolu Bölgesinin Konya Bölümü ile Orta Kızılırmak Bölümleri arasında Türkiye'nin en büyük kapalı havzası olan Tuz Gölü kapalı havzasının kuzeydoğusunda yer almaktadır (Harita:1). Şereflikoçhisar ilçesi 38° 38' 31" kuzey enlemi ile 39° 15' 84" kuzey enlemi, 33° 08' 01" doğu boylamı ile 33° 48' 81" doğu boylamı arasında yer almaktadır. Şehir merkezi ise 38° 57' kuzey enlemi ile 33° 22' batı boylamları arasında ve deniz seviyesinden ortalama 975 m. yüksekliktedir. İlçe toplam yüzölçümü 1989 yılında 2543 km² iken bu tarihten sonra Evren, Sarıyahşi ve Ağaçören kasabalarından: Evren'in Ankara'ya, Sarıyahşi ve Ağaçören'in Aksaray'a ilçe olarak bağlanmalarından sonra yüzölçümü 1591 km²'ye düşmüştür.

Ankara'nın en uzak ilçelerinden olan Şereflikoçhisar İlçesi Tuz Gölü ile Hirfanlı Baraj Gölü arasında adeta sıkışıp kalmıştır. Kaba hatları ile ilçenin batısını Tuz Gölü, doğusunu ise Hirfanlı Baraj Gölü çevrelemiştir. İlçe doğusunda Ağaçören (Aksaray) ve Sarıyahşi (Aksaray), kuzeydoğusunda Evren (Ankara), kuzeyinde Bala (Ankara) ve Kaman (Kırşehir) ve Kırşehir il toprakları, güneyinde ise Aksaray yer almaktadır. İlçe merkezinin doğusunda Kale, Mollaishak ve Ağasivri Tepeleri, kuzeyinde Yapık Tepenin oluşturduğu dağ sırası güneyinde Koçhisar Ovasının bir kısmı ve batısında ise Koçhisar Ovası ile Tuz Gölü yer almaktadır (Harita:2) .

İlçe merkezi Peçenek çayının tepelik şeridi yarıp ovaya açıldığı yerde meydana gelen büyük birikinti konisi üzerinde yer almakta olup Tuz Gölü yöresinin en büyük iskan merkezi ve bir yol üstü şehri durumundadır (Ardel, 1954, 5).

İlçenin batısında yani Tuz Gölü kıyılarında eğim çok az olmakla birlikte (%0-5) kuzey ve kuzeydoğuya gidildikçe yüksekliğin artmasına bağlı olarak eğimde artmaktadır. İlçe arazisinin yüksekliği batıdan doğuya doğru artmakta batıda Tuz Gölü kıyılarında 905m olan yükselti, doğudaki Karasınır (Karasenir) Dağında 1649 m. ile en yüksek zirvesini bulmaktadır.

İlçe arazisi genelde sade bir görünüş arz etse de bu sadeliği bozan yüksek aşıntı düzlükleri, tepelik ve dağlık alanlar yer almaktadır. Tuz Gölü'nün doğu kıyılarına paralel kuzeybatı güneydoğu yönlü faylar arasında horst şeklinde yükselmiş ve

HARİTA - 01

FATİH ALTUĞ 2009

yükselmeyi müteakip meydana gelen şiddetli aşınmalar şeklinde oldukça parçalanmış olan bu saha 1200-1300m yüksekliğe sahiptir. Düzlükler ise Tuz Gölü seviyesinden biraz yüksekte olup alüvyal birikinti düzlükleridir. Bu düzlüklerin en geniş olanı ilçe merkezi ile Ada Tepe arasında yer alan Koçhisar Ovası'dır. Bu ova aynı zamanda ilçenin en önemli tarım alanlarından biridir. Peçenek Çayı Vadisi ve Karasınır Dağı ile Hirfanlı Baraj Gölü arasında kalan birikinti konileri de önemli tarım alanlarıdır. İlçenin tarımda kullanılan arazisi 1 milyon dekar, mera ve çayır alanı ise 358 bin dekardır.

İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan Şereflikoçhisar' da step ikliminin tipik özellikleri görülür. Yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk ve yağışlıdır. Yıllık ortalama sıcaklık Tuz Gölü çevresinde ve ilçe merkezinde 12,4 °C iken, ilçenin doğusundaki dağlık sahaya gidildikçe yüksekliğin de artmasına bağlı olarak sıcaklık ortalaması 10 °C'ye kadar düşmektedir. En sıcak ay olan temmuz ayı sıcaklık ortalaması ilçenin batısında 23,8 °C iken doğuda ise 19-20 °C, en soğuk ay olan ocak ayı sıcaklık ortalaması ilçe merkezi ve Tuz Gölü kıyısında 0,6 °C 'dir. Ocak ayı sıcaklık ortalaması ilçenin doğusundaki dağlık alanda -3 °C civarındadır. Yıllık yağış miktarı ilçenin batısında ortalama 367 mm, doğusunda ise yaklaşık olarak 420 mm. Olup en yağışlı aylar kışın ocak ayında ve ilkbaharda nisan-mayıs aylarıdır. Hakim rüzgar yönü kuzey, kuzeydoğu ve güney sektörlü olup ortalama rüzgar hızı 2,2 bofor ölçeğindedir. Kuzey sektörlü rüzgarlar (poyrazlar) yazın fazla kışın az esmelerine karşılık güney sektörlü rüzgarlar (kible) bilhassa kış mevsiminde daha fazla esmeye başlar. Kuzey sektörlü rüzgarlar kışın iklim üzerinde olumsuz bir etki yaparken güney sektörlü rüzgarlar sıcaklıkların yükselmesini sağlarlar. Güney sektörlü rüzgarlar ilkbahar ve yaz aylarında tahılların erken olgunlaşmasına ve rekolte düşüşlerine sebep olurken, kuzey rüzgarları ise serinletici etki yaparak yağışın az olduğu yıllarda tahılların kurumasını engellerler. Ortalama bağıl nem %55 tir. İlçe merkezinde ve ilçenin batısında hava ortalama 116 gün açık, 176 gün bulutlu ve 173 gün kapalı olup 13 gün sisli 1,2 gün dolulu 10,2 gün kar yağışlıdır. Kar yağışlı ve don olaylı gün sayısı doğudaki dağlık alanda daha fazladır.

Şereflikoçhisar ilçesinin hakim bitki örtüsü step yani bozkırdır. Oldukça geniş bir yayılış sahası bulan doğal step türlerinden yavşan otu (*artemisia fragans*) özellikle kurakçıl tuzcul alanda Tuz Gölü kıyılarında geniş bir alanda yer alır. Tuz Gölü çevresindeki doğal bozkırlar dışında yüksek ve kuytu yerlerde orman artıklarına özellikle meşelere (*Quercus*) rastlanmaktadır. Büyük tahribata uğramış meşeler arasında kuvvetli inkişaf gösterenler olduğu gibi çalı şekline dönüşmüş meşeler de

bulunmaktadır. Meşelerin yoğun olarak görüldüğü alanlar Sadıklı Köyü güneyleri, Kötü (Derevenk) Dağ ve Karasınır Dağ sırasının kuzey yamaçlarında, ŞerefliDavutlu Köyünün Hirfanlı Baraj Gölüne dönük kısımlarında ve Devekovan ile Çalören arasındaki yüksek kesimlerdir. Bu meşeler dağların kuzey yamacında bakı etkisinden dolayı sıklaşmakta ve boyları yer yer 5-6 m.'yi bulmaktadır. Meşelelerin tahrip edildiği alanlarda ise antropojen steplere rastlanır.

Şereflikoçhisar'daki belli başlı toprak çeşitleri ile bunların oluş ve dağılışı, havzanın jeomorfolojik özellikleri ve gelişmesi arasında büyük bir ilişki bulunmaktadır. Tuz Gölü havzasını teşkil eden eşiklerde tersiyer sonlarından beri süre gelen aşınmaların sonucu olarak belirmiş dikçe yamaçlar devamlı aşınma alanlarında toprak örtüsü ince olup ana kaya geniş ölçüde yüzeyde görülür. Neojen göl kalkerleri ve diğer kalkerler üzerinde eriyen kalkerlerin etkisiyle kırmızı kahverengi topraklar bulunur. Fliş arazisi üzerinde genellikle toprağa rastlanmaz, genel renk kırmızı kahverengidir. Çevredeki yüksekliklerin çukur alanlarında ve bazı eski havzalarda kırmızı renkli pliosen dönemi çakıl-kum-kil formasyonları üzerinde oldukça kalın bir toprak örtüsü dikkati çeker. Kahverengi topraklar Peçenek havzasının kuzeydoğusundaki yükseltilerde Taşkuyu, Kurukale, Güvercinlik tepeleri üzerinde rastlanılır ve geniş alanlara yayılır. Kırmızı kahverengi topraklar Şereflikoçhisar' ın doğusundaki fliş arazisinde Peçenek Boğazı'nın kuzey ve güney yamaçlarıyla Kadinhöyük tepesinde genellikle jipsli ve kalkerli araziler üzerinde yer almaktadırlar. Alüvyal topraklar ova ve vadi tabanlarında yer alırlar. Büyük akarsulardan yoksun olan Şereflikoçhisar'da alüvyal topraklar genellikle mevsimlik akarsuların ovaya açıldığı birikinti koni ve yelpazelerinde görülür. Bu topraklar tarıma elverişli verimi yüksek topraklardır. Yer şekillerinin çeşitlilik göstermesi ve ani eğim değişiklikleri kolüvyal topraklarında oluşmasını sağlamıştır. Özellikle Tuz Gölü'nün doğusundaki horst alanının 1000 m. izohipsine karşılık gelen kısmında bu topraklara rastlanmaktadır. Bu alanlar aynı zamanda heyelan riskinin yüksek olduğu alanlardır. Mustafacık Köyü'nün bulunduğu alan ile Akin Köyü'nün batısındaki dar bir bölgede ise hidromorfik topraklara rastlanır. Özellikle yağışlı geçen kış ve ilkbahar aylarından sonra bu bölgede taban suyu yüzeye çıkmakta bataklıklar oluşmakta ancak yaz döneminde tekrar kurumaktadır. Yalnızpınar Köyü ile Demircili Köyü arasındaki küçük bir sahada ise regosollere rastlanır. Bu saha küçük olmasına rağmen Ankara ilindeki tek regosol sahasıdır.

Şereflikoçhisar ilçesi yeraltı suyu bakımından çok fakirdir. Yeraltı suyuna Şereflikoçhisar'ın batı ve güneyindeki alüvyal ovada rastlanmakta olup burada açılan birçok kuyuyla tarım alanları sulanmaktadır. Yerüstü suları bakımından, en önemli akarsu Peçenek Çayı'dır. Bu akarsu kuraklığın başladığı mayıs-haziran ayında kurur ve yağışlı devreye kadar yatağında çok az miktarda su ile büyük ölçüde kum ve kil kalır. Bu akarsu üzerinde düşünülen ve 2007 yılında yapımına başlanan Peçenek Barajının yapımı tamamlandığında şehir merkezi hem içme suyuna hem de verimli tarım alanlarını sulamak için sulama suyuna kavuşacaktır. Göller açısından bakıldığında 1620 km² lik alanı ile Tuz Gölü ülkemizin en büyük ikinci, oluşum bakımından ise en büyük tektonik oluşumlu gölüdür. Ancak hem debisinin az olması hem de aşırı derecede tuzlu olması bu gölde hidrografik açıdan yararlanılmasını engellemektedir. Ayrıca ekosistem açısından ülkemizin en önemli sulak alanlarından bir tanesidir. Bu nedenle doğal koruma alanı olarak ilan edilmiştir. Bilindiği Tuz Gölü %33,9 tuzluk oranı ile Dünya'da Lut Gölü'nden sonra (%34) en tuzlu göldür. Kızılırmak üzerinde hidroelektrik amacı ile yapılmış olan Hirfanlı Baraj Gölü kıyısında bulunan tarım alanlarında üreticiler kendi imkanları ile kıyıya paralel uzanan tarım alanlarında sulama yapmaktadır.

Araştırma alanını oluşturan Şereflikoçhisar ilçesinin bulunduğu coğrafya çok eski bir tarihi geçmişe sahiptir. Özellikle Tuz Gölü, Kızılırmak ve Karasenir dağlarının güney ve kuzey yamaçları ile Peçenek Havzası yerleşmeye uygun koşullara sahiptirler. Bu nedenle bu alanlarda çok sayıda tarihi kalıntılara ve höyüklere rastlanmaktadır. Ancak Şereflikoçhisar'la ilgili tarihi bilgilerimiz çok kısıtlıdır. Bunun sebeplerinden birincisi araştırma alanımızla ilgili bugüne kadar kapsamlı tarihi ve arkeolojik çalışmaların yapılmamış olması, ikincisi ise Şereflikoçhisar'ın tarihi çağlarda isminin tam olarak bilinmemesidir. Şereflikoçhisar ilçesi ilk dönemlerinde (Romalıların zamanında) Tuzbaşı olarak adlandırılmıştır. Türkler döneminde ise Koçhisar olarak adlandırılmaya başlanmış, Cumhuriyetin ile birlikte ise Şereflikoçhisar şeklinde değiştirilmiştir. Şereflikoçhisar'ın bilinmeyen tarihi, ilçe sınırları içerisinde yer alan ve bir kısmı Turizm Bakanlığı tarafından sit alanı olarak ilan edilen höyüklerdeki kazı çalışmaları ile gün ışığına çıkacağı unutulmaktadır. Arazi çalışmaları sırasında birçok tarihi kalıntılara rastlanmıştır.

Şereflikoçhisar ile ilgili ilk tarihi bilgilere Hititler devrinden kalma yazılı kaynaklar ve arkeolojik kalıntılarda rastlamaktayız. Bu dönem haritalarında Şereflikoçhisar Konya Ereğli'si ile birlikte İkonyom ovası içinde gösterilmektedir.

Şereflikoçhisar ilçesinin bulunduğu alan tarih içinde sırası ile Hititler, Frigyalılar, Asurlular, Persler, Romalılar, Bizanslılar, Abbasiler, Büyük Selçuklular, Anadolu Selçukluları ve Osmanlı Devleti'nin hakimiyetinde kalmıştır. Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılmasından sonra beylikler döneminin başlanması ile Şereflikoçhisar Karamanoğlu Beyliği topraklarında yer almış olup 1467 yılında Osmanlı Devleti topraklarına katılmıştır. İşte bu zamana kadar Çift (Koş) kalesi ile anılan Şereflikoçhisar'ın hem iç hem de dış kalesi Fatih Sultan Mehmet tarafından ortadan kaldırılmıştır. Şehir halkının bir kısmı ise Aksaray ahalisi ile İstanbul ve Balkan Yarımadası'nın Türkleştirilmesi amacıyla bu alanlara göç ettirilmiştir. XVI. yüzyıldan itibaren Anadolu'nun kalıcı Türk yurdu olması için göçebe Türk boyları iskana zorlanmıştır. İşte bu dönemden itibaren Kızılırmak ve Peçenek Çayı Havzaları Türkmen Boylarının yerleşme alanları olmuştur. Şereflikoçhisar şehri ise tıpkı Anadolu Selçukluları ve Karamanoğulları'nda olduğu gibi Osmanlılarda da hep kaza statüsünde kalmıştır. Bunun sebebi ise önemli ulaşım güzergahları üzerinde olması, geniş ve verimli tarım topraklarına sahip olması ve şüphesiz Romalılar'dan beri işletilen Tuz Gölü'nün insanlar için önemli bir ticari uğraş olmasıdır. Şereflikoçhisar tarih boyunca hep Aksaray ile birlikte anılmıştır. 1868 yılına kadar Niğde Mutasarrıflığına bağlı olan Şereflikoçhisar 1920 yılına kadar Konya Vilayetine, 1933 yılına kadar Aksaray İli'ne bağlı kaza iken, 1933'te çıkarılan 2441 sayılı kanunla Ankara'ya bağlanmıştır. Şereflikoçhisar bugün 17 mahallesi ve 27602 nüfusu ile araştırma sahası en büyük şehridir.

Çalışma alanımız ile ilgili ilk nüfus verilerine XVI. yy'da Kanuni Sultan Süleyman zamanında rastlamaktayız. Bu dönem salnamelerinde şehir merkezinde 115 hane 164 vergi mükellefi bulunmaktaydı. Buradan yola çıkarak Şereflikoçhisar'ın şehir merkezinin o dönemde 900-1000 arasında bir nüfusa sahip olduğunu tahmin etmekteyiz. Koçhisar kazası genelinde ise 45 cemaat, 132 mezra, 1638 ev ve 2380 vergi mükellefi bulunuyordu (Konyalı, 1971, 52). Bu verilerden yola çıkarak kaza nüfusunun 10,000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. İlk sağlıklı nüfus verilerinde ise Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan periyodik nüfus sayımlarında görmekteyiz. 1927'de 2515 olan ilçe merkezinin nüfusu 1935'te 3005'e yükselmiştir. 1935-1945 yılları arasında nüfusta belirgin bir artış görülmemekte olup bu dönem artış hızı %12,2 olarak gerçekleşmiştir. Tüm sayım dönemleri içinde en az nüfus artış hızı bu dönemde gerçekleşmiştir. Aynı dönem içinde Türkiye'nin ve Ankara'nın nüfus artış hızları sıfırın altında

gerçekleşmiştir. 1945'ten sonra belirgin bir şekilde artan nüfus 1965-1970 yılları arasında %74,8'lik bir artış hızı ile en yüksek artış hızına ulaşmıştır. 1970'te 16982 olan ilçe merkezi nüfusu 1980'de 21944'e 1990'da 37534'de ve 1997'de ise 40879'a ulaşmıştır. 2000 yılından itibaren ise ilçe nüfusunda hızlı bir azalma olduğunu görmekteyiz. 2000 yılında şehirli nüfus miktarı 42083, kırsal nüfus 17045 toplam nüfus miktarı 59128 kişidir. 2008 yılına gelindiğinde nüfusun 27602'si şehir merkezinde, 7751'i de kırsal kesimde yaşamaktaydı. 1935 yılından günümüze kadar geçen süreçte ilçe kırsal ve şehrsel nüfusunun en az olduğu yıl 2008 yılıdır. 2008 yılındaki şehir nüfusu 1985 yılı şehir nüfusunun altına düşmüşken, kırsal nüfus miktarı ise düzenli nüfus sayımının başladığı 1927 yılı nüfusunun çok altında kalmıştır. Nüfusta görülen bu azalmanın en büyük sebebi ise; özellikle 1989 yılında meydana gelen idari değişikliktir. Bu idari değişiklikle idari fonksiyon alanı % 37 küçülen ilçede ekonomik etkinlikler de 1990-2005 arasında yavaş yavaş azalmaya başlamıştır. 2005 yılında Tuz Gölü'ndeki işletmelerin özelleştirilmesi ile ekonomik alanda bugüne kadar yaşanan küçülme daha da hızlanmış ve böylece ilçe hem şehrsel hem de kırsal nüfusunu hızla kayıp etmiştir.

Tüm sayım dönemleri içinde kadın-erkek nüfusuna baktığımızda 1990 yılına kadar toplam nüfus içinde kadın nüfusunun erkek nüfusundan daha fazla olduğunu 1990-2008 yılları arasında erkek nüfusun kadın nüfusu geçtiğini görmekteyiz. Ancak 2008 yılında ise kadın nüfusun tekrar erkek nüfusu geçtiği görülmektedir. Bu değişimdeki en büyük etken ekonomik göstergelere bağlı olarak gerçekleşen göç olaylarıdır.

1990 yılı genel nüfus sayımına göre nüfusun % 34,57'sini 0-14 yaş grubundaki insanlar, % 61,79'unu 15-64 yaş grubundaki insanlar ve % 3,64'ünü 65 yaşın üstündeki insanlar oluşturur. 2000 yılı genel nüfus sayımına göre nüfusun % 28,1'ini 0-14 yaş grubundaki insanlar, % 66,9'unu 15-64 yaş grubundaki insanlar ve % 5'ini 65 yaşın üstündeki insanlar oluşturur. 2008 yılı Şereflikoçhisar Sağlık Grup Başkanlığı'ndan temin ettiğimiz ETF raporlarına göre ise nüfusun % 25'ini 0-14 yaş grubu, % 67'sini 15-64 yaş grubu ve % 8'ini 65 yaşın üstündekiler oluşturur. Buradan da anlaşılabileceği üzere doğum oranlarında azalma gerçekleşirken ortalama, yaşam süresi uzadığı için yaşlı nüfus oranı 18 yıl içerisinde iki kattan daha fazla artmıştır.

1980 yılında faal nüfusun %28'i tarım, % 15'i sanayi, %57'si ise hizmet sektöründe çalışmakta, 1990 yılında faal nüfusun %17'si tarım %15'i sanayi ve %68'i

hizmetler sektöründe çalışmaktaydı. Faal nüfusu %90'ı erkek %10'u ise kadın nüfus olup erkeklerin çalışma hayatında kadınlara göre bariz bir üstünlük sağladığını görmekteyiz. 2000 yılında toplam nüfus içerisinde çalışan nüfusun oranı 1990 yılına göre azalarak %22'ye düşmüştür. 2000 yılında çalışan nüfusun % 11'i tarım, %18'si sanayi ve %71'i hizmet sektöründe çalışmaktadır. 1980-2000 yılları arasında sektörel değişime baktığımızda özellikle tarım ve hizmet sektörlerinde net bir değişim olduğu dikkati çekmektedir. Geçen 20 yıllık süreçte tarımda çalışanların oranı yarı yarıya azalırken hizmetler sektöründe ise yaklaşık %50 artış olmuştur.

Toplam nüfus içindeki okur-yazar nüfus oranı 1980'de %82, 1990'da %86'ya, 2000'de %89'a yükselmiştir. 1990 yılında okur-yazar nüfusun %44'ü ilkokul mezunun %14'ü orta ve dengi okul mezunu %11'i lise ve dengi okul mezunu iken %3'lük kısmını yüksek okul mezunu oluşturmaktadır. Geri kalan okur-yazar nüfus ise herhangi bir eğitim kurumundan mezun olmayan nüfustur. Okur-yazar içinde erkeklerin oranı %57 kadınların oranı ise %43'tür. Okur-yazar olamayan nüfusun %26'sı erkek %74'ü ise kadındır. Buradan da anlaşıldığı üzere okur-yazar olamayan nüfus 4/3'ünü kadınlar oluşturmaktadır. 2000 yılında ise şehirde okuma-yazma bilen nüfusun %36'sı ilkokul , %5'i ilköğretim, %12'si ortaokul, %14'ü lise, %4'ü yüksekokul mezunu olup herhangi bir eğitim kurumundan mezun olamayan okur-yazar oranı ise %24'tür.

Kırsal yerleşmelerin yer seçim üzerinde topoğrafya, jeolojik yapı, bitki örtüsü, hidroğrafik özellikler, toprak özellikleri etkilidir. Şereflikoçhisar'da kırsal yerleşmelerin büyük bir bölümünde yer seçiminde etkili olan en önemli faktör ise su kaynaklarıdır. Yerleşmelerin daha çok su kaynakları çevresinde toplandığını görmekteyiz. Bu nedenle Peçenek ve Kızılrırmak Havzaları'nda yerleşme sayıları daha fazladır. Su kaynaklarından sonra yerşekilleri ve yükselti yerleşmeyi etkileyen diğer faktörler olmuşlardır.

Şereflikoçhisar'ın ekonomik yapısını ise üç dönem de ele alabiliriz. 1950-1989 dönemi hızlı bir ekonomik gelişme yaşanmış ve kırdan kente göç olayı yaşanmıştır. 1989-2005 yılları arasında ise idari hinterlandın daralması ve nüfus miktarının %50 oranında düşmesiyle ekonomik sektörlerde önce duraklama, sonra 2000-2005 yılları arasında ise gerilemeye başlamıştır. Gerileme olayı 2005 yılında Tuz Gölü'nün özelleşmesiyle hız kazanmıştır.

Şereflikoçhisar her ne kadar hizmet ağırlıklı bir şehir olsa da ilçenin verimli tarım arazilerine sahip olması, hizmet sektöründe çalışanların ikinci bir iş olarak tarımla

da uğraşmalarını sağlamıştır. Şereflikoçhisar'da tarım gelişmiş olup modern metotlarla üretim gerçekleştirilmektedir. İlçenin geniş mera ve otlaklarının bulunması da hayvancılığın gelişmesini sağlamıştır. Özellikle son yıllarda hayvancılık faaliyetleri mandıralarda besi hayvancılığı şeklinde yapılmaktadır.

Araştırma alanımız da hizmetler sektörü içinde yer alan ulaşım iş kolu oldukça gelişmiştir. Bu sektörün gelişmiş olması diğer iş kollarının da gelişimini sağlamıştır. Eski adı E-5 olan E-90 kara yolu şehrin tam ortasından geçmektedir. E-90 karayolu güzergahı üzerinde 8 adet dinlenme, 2 adet turistik tesis bulunmaktadır. Ayrıca komşu ilçe merkezleri ve köylerle olan bağlantısı ise akarsularla derince yarılmış vadilerin tabanından kolayca gerçekleştirilmektedir. Şereflikoçhisar Ankara'ya 147 km, Konya'ya 210 km, Aksaray'a 80 km, Kırşehir'e 120 km, Kırıkkale'ye 130 km mesafededir. Şereflikoçhisar coğrafi konumunun elverişliğinden dolayı büyük merkezlerle bağlantısını kolaylıkla sağlamaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Uygulanan Yöntemler

“İnsan ile doğa arasındaki ilişkiyi en iyi ifade eden bilim dalı hangisidir sorusuna verilebilecek en uygun cevap sanırım ‘coğrafya’ olmalıdır. Etrafımızdaki peyzaj çoğunlukla insanın verdiği karardan sonuçlandığı için bunun açıklanması, hem insanların davranışlarına etki eden güçlerin hem de ekonomik ve fiziksel alanlarda ortaya çıkan değişimlerin anlaşılmasını sağlayacaktır”(Tidswell, 1978, 1).

Temelde insanın doğal ve kültürel çevresini inceleyen coğrafya insanın yeryüzünde gösterdiği tüm faaliyetleri kapsar. Coğrafyanın bütün dallarında olduğu gibi özellikle beşeri ve ekonomik coğrafyanın ilgilendiği esas konu insandır. Özellikle insanın yeryüzündeki faaliyetleri ve bu faaliyetler ile doğal çevre arasındaki ilişkileri incelemek ve açıklamak beşeri coğrafyanın araştırma alanıdır. Öyle ki insan ile çevre arasındaki artan karşılıklı ilişki çerçevesinde beşeri coğrafya günümüzde sosyal bir bilim olarak algılanmaktadır. Ancak şu unutulmamalıdır ki hiçbir bilim dalı çevreyi ve onun üzerinde yaşayan insanın faaliyetlerini coğrafya ve coğrafyacı kadar analiz edip bir senteze ulaşamaz. Bu düşünce ışığında ele almış olduğumuz bu çalışmada coğrafya biliminin kendine özgü inceleme yöntemleri olan nedensellik, dağılım ve karşılıklı etkileşim ilkeleri kullanılmış, coğrafi mekandaki farklılaşmanın nedenleri ve sonuçlarının ortaya konulması temel hedef olarak alınmıştır.

Araştırma alanı olarak Şereflikoçhisar'ın seçilmesinin sebebi: yerleşmenin çok eski ve köklü bir tarihi geçmişe sahip olması, 1950'li yıllarda E-5 (E-90) devlet

karayolunun buradan geçirilmesi ile hızlı bir şekilde gelişmeye başlaması, mekansal değişikliklerin ortaya çıkması, bu gelişmenin 1990'lara kadar devam edip 1990'larda önce duraklama, 2005 yılı itibarıyla hızlı bir gerileme sürecine girmesidir. Bunun etkileri ve sonuçları bir coğrafyacı olarak ilgimizi çekmiştir. Ayrıca 2000 yılında Fırat Üniversitesi Coğrafya Bölümü'nde lisans tezi olarak hazırladığım "Şereflikoçhisar'ın Şehirsel Fonksiyonları" adlı tez konusunun devamı olarak ilçe genelinin de coğrafya bilgi sistemine eklenmesi isteğimiz etkili olmuştur. Bu amaçla hem 2000 yılından itibaren ortaya çıkan mekansal değişiklikler ortaya konulacak hem de bu sahanın coğrafi açıdan çalışması tamamlanmış olacaktır. Böylece bu sahanın sorunları ile ilgilenecek olanlara bilimsel perspektiften bakma imkanı verecektir.

Çalışmamıza önce çalışmanın amacına uygun olarak araştırma konusu ile ilgili temel eserler taranmış bu eserler dikkatli bir şekilde analiz edilerek konuya bakış açımız genişletilmiştir. Literatür aşamasında Fırat Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü H. Hilmi Karaboran Kütüphanesinden, Fırat Üniversitesi Kütüphanesinden, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesinden, Milli Kütüphane'den, Tarım Bakanlığı Kütüphanesi'nden, Türkiye İstatistik Kurumu Kütüphanesi'nden faydalanılmıştır. Yine bu aşamada değerli bölüm hocalarımızın kitaplıklarından da faydalanılmıştır. Daha sonra araştırma sahamızla ilgili kaynaklar taranmıştır. Çalışma alanımızdaki tüm resmi ve özel kuruluşlardan çalışmada gerekli olacak ve kullanılacak olan veriler toplanmış ilgili şahıslarla görüşülmüştür. Ayrıca alınan bu verilerin güvenilirliğini anlamak için arazi gözlemleri ve anketler yapılmış, gerekli görülen haritaların çiziminde yardımcı olacağı düşüncesi ile saha çalışması yapılmıştır.

Elde ettiğimiz bilgiler coğrafyanın dağılışı prensibine bağlı olarak haritalara aktarılmış, mevcut verilerin daha iyi yorumlanması için tablo ve grafikler oluşturulmuştur. Ana bilim dalımızın karşılıklı ilişki prensibine bağlı olarak geçmişten günümüze meydana gelen mekansal değişiklikler analiz edilmiş, bunların nedenleri ve sonuçları açıklanmaya çalışılmıştır.

Tezin içeriği beş ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırma sahasının bulunduğu konum, coğrafi ve idari sınırları ile başlıca fiziki ve beşeri coğrafi özelliklerine değinilmiştir. Bu bölüm oluşturulurken 1/1.500.000 ölçekli Türkiye Haritası kullanılarak lokasyon haritası elde edilmiştir. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Coğrafya Bölümü'nden ve D.S.İ. Genel Müdürlüğü'nden temin

edilen 1/100.000 ölçekli topoğrafya haritası amaca uygun şekilde küçültülerek, izohipsler (eşyüksekti eğrileri) 50 m aralıklarla çizilmiştir. Harita üzerine tez metninde kullanılan yerleşme, dağ, akarsu ve çeşitli mevkii adları işlenmiştir.

İkinci bölümde araştırma sahasının kırsal ve şehrsel nüfus özellikleri ele alınmıştır. Bu bölüm oluşturulurken T.Ü.İ.K (D.İ.E.) nun nüfus verileri (1927-2008) ile 1985, 1990 ve 2000 yılı nüfusun sosyal ve ekonomik nitelikleri, Şereflikoçhisar Merkez Sağlık Ocağı E.T.F raporları (2000-2008) ve İbrahim Hakkı Konyalı'nın eserinde yer alan nüfusla ilgili bilgiler (1971) çeşitli amaçlarla tablo, grafik ve haritaların (1935, 1990, 2000 ve 2008 yılı kırsal nüfus dağılışı ve aritmetik nüfus yoğunluğu haritaları) oluşturulmasında kullanılmıştır. Bu haritalar tez metni yazılırken arazide yapılan röportajlar, anketler ve gözlemlerle elde edilen bilgiler ile birlikte yorumlanmıştır. Bu bölüm içerisinde yer alan göçlerle ilgili veriler büyük oranda arazi çalışmaları ile elde edilmiştir. Köylerin nüfus ve hane büyüklükleri ile nüfusun dağılışı ve yoğunluklarına ilişkin yorumlar ve sınıflamalar genellikle yerleşmelerin arazideki konumları, nüfus ve alan büyüklükleri ile hakim iktisadi faaliyetleri göz önünde bulundurularak yapılmıştır.

Üçüncü bölümde araştırma sahasının kırsal ve şehrsel yerleşme özellikleri ele alınmıştır. Bu bölüm oluşturulurken yerleşmeye etki eden fiziki özellikler üzerinde durulmuştur. Bu amaçla Şereflikoçhisar'ın jeolojik oluşumu, jeomorfolojik durumu, toprak, iklim, bitki örtüsü ve hidroğrafya özellikleri yorumlanmıştır. Daha sonra beşeri faaliyetlerin gelişimini açıklayabilmek için çalışma sahasının tarihine ilişkin çalışmalar incelenmiş ve bunların tarihi coğrafya açısından değerlendirilmesi yapılmıştır. Yerleşmelerin kuruluşu üzerinde etkili olan coğrafi faktörler ise yardımcı bilim dalları incelenerek değerlendirilmesi ve yorumlanması sonucu açıklanmıştır. Bu bölümdeki bilgiler ve yorumların büyük bir kısmı arazide yapılan çalışmaların sonuçlarına dayanmaktadır. Köylerin mekansal özelliklerine de bu bölümde değinilmiştir. Ayrıca bu bölümdeki ve tezin bütünündeki tablo, grafik ve haritaların (yerleşmelerin dağılışı, şehir içi arazi kullanımı ve şehrin tarihi gelişimi) oluşturulmasında T.Ü.İ.K ve Merkez Sağlık Ocağı verileri ile Şereflikoçhisar Belediyesinden alınan 1/5.000 Ölçekli Nazım İmar Planı amacımıza uygun olarak küçültülmüş ve bu harita üzerinde kullanım durumu göz önüne alınarak Fonksiyon Alanları Haritası çizilmiştir.

Şereflikoçhisar Belediyesi İmar İşleri Müdürlüğü'nde netcad programı yardımıyla mahallerin alanları bulunmuş ve elimizdeki veriler ışığında mahallelere göre konut ve nüfus yoğunluğu haritaları çizilmiştir. Ayrıca elimizdeki verilere uygun

olarak 1995 ve 2008 yılı nüfus yoğunluğu haritaları çizilmiştir. Araştırma alnımızın tarih içindeki değişimine bağlı olarak gelişmeler dönemlere ayrılmış ve bu dönemler yaklaşık olarak harita üzerinde gösterilmiştir. Özellikle köylere ait bilgiler de (nüfus, yerleşme ve ekonomik özellikler) 1981 yılı Köy Envanter Etüdleri, Köy İşleri Bakanlığı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü verileri, T.Ü.İ.K'in Köy Envanteri çalışması, Abdurrahman Atak'ın 1970 yılında "Şereflikoçhisar Kazası Monoğrafyası" adlı tez çalışması, Ankara Tarım İl Müdürlüğü Tarım Master Planı ve Şereflikoçhisar Tarım İlçe Müdürlüğü verileri kullanılmıştır.

Dördüncü bölümde araştırma sahasının ekonomik özellikleri ele alınmıştır. Bu bölüm oluşturulurken daha önce değindiğimiz kurum ve kuruluşlara ait veriler çeşitli amaçlarla tablo, grafik ve haritaların (jeoloji, toprak, arazi kullanım) oluşturulmasında kullanılmıştır. Ekonomik faaliyetler üzerinde etkili olan coğrafi faktörler, yardımcı bilim konularının değerlendirilmesi ve coğrafi anlayışla yorumlanması sonucu açıklanmıştır. Bu bölüm içerisinde yer alan ekonomik faaliyet türlerine ait kısımlar büyük oranda arazi çalışmaları sonucu elde edilen bilgilere dayanmaktadır. Bununla beraber Şereflikoçhisar Belediyesi, İlçe Tarım Müdürlüğünden, Ziraat Bankası Tarımsal İstihsal verilerinden, Tarım Bakanlığı Kütüphanesinde, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden, Devlet Hastanesinden, Kaymakamlıktan, Sağlık Grup Başkanlığından, Koyuncu ve Mutlucan Tuz İşletmeleri ve Halk Eğitim Merkez'inden alınmıştır.

Yapmış olduğumuz saha çalışması ve literatür çalışmasının yanında hocalarımızdan elde ettiğimiz deneyimler ve kendi gayretlerimizle oluşturduğumuz veriler harmanlanarak tamamen coğrafi prensipler çerçevesinde ele alınmış ve yorumlanmaya çalışılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

NÜFUS ÖZELLİKLERİ

2.1. Şereflikoçhisar İlçesinin Nüfus Özellikleri

2.1.1 Şereflikoçhisar İlçesinde Nüfusun Gelişimi

Bir yerleşmenin tarihsel gelişimini ortaya koyabilmek için sanırım öncelikle nüfus seyrine bakmak gerekir. Çünkü nüfus hareketleri, nüfusun gelişimi, nüfusun sosyal ve ekonomik özellikleri sayesinde mekansal farklılıklar daha net ve daha kolay ortaya konulabilir.

İlk çağlardan beri yerleşmeye sahip olan araştırma alanımız ilk çağda Hititler, Frigyalılar, Asurlular ve Perslerin, orta çağda Roma, Bizans, Abbasi ve Selçukluların yeni çağda ise Osmanlı Devleti'nin hakimiyeti altında kalmış, günümüzde Türkiye Cumhuriyetinin başşehri olan Ankara'nın büyük ilçelerinden biridir.

Tarihi çok eskilere dayanan ve köklü bir tarihi olan bu alan konumu gereği sürekli nüfus aktivitesi içinde olmuştur. Ayrıca çevresinde büyük yerleşmelerin bulunmaması idari anlamda sürekli olarak değişikliğe uğramasına neden olmuş bu durum ise başta ilçe merkezi olmak üzere diğer yerleşmelerin gelişimini çok önemli şekilde etkilemiştir.

Araştırma alanımızla ilgili ilk nüfus verilerine XVI. yy. Kanuni Sultan Süleyman zamanında yazılan tahrir defterlerine rastlamaktayız. Bu dönemde kaza genelinde 45 cemaat, 132 mezra, 1638 ev ve 2380 nüfusun vergi mükellefi olduğu yazılmaktadır. Vergi mükellefi sayısından yola çıkarak kaza genelinde nüfusun tahminen 10.000 kişi civarında olduğu sonucuna ulaşılabilir (Vergi mükellefi sayısının 6 ile çarpımı sonucu ulaşılan sayı). Bu dönemde kaza genelinde nüfusun fazla olmasını, Kızılırmak ve Peçenek akarsuları çevresinde verimli tarım topraklarının yerleşmeye ve yaşamaya elverişli olmasına, araştırma alanının konumu gereği önemli ticaret yolları üzerinde bulunmasına, Kanuni Döneminde göçebelerin yurt edinmeleri için yerleşik hayata zorlanmalarına ve bu iskan politikasından Şerflikoçhisar'ında etkilenmesine bağlayabiliriz. Kaza merkezinde ise 115 hane ve 164 vergi mükellefi vardı ki merkez nüfusunun 900-1000 arasında olduğu tahmin edilmektedir (Tablo 1). Halbuki araştırma alanımızın nüfusunun daha yüz yıl önce bu seviyede olduğu tahmin edilmektedir. Ancak bu bölgede yerleşik halde bulunan halk 1467'de Şereflikoçhisar'ın alınmasından sonra İstanbul ve Balkanlara göç ettirilmişlerdir. Böylece bu saha nüfus kayıp etmiştir.

Yine bu defterdeki verilere göre Şereflikoçhisar'ın merkez nahiyesinden başka Karabey adında başka bir nahiyesi daha bulunmaktaydı.

Tablo1: Kanuni Sultan Süleyman Devrinde Koçhisar Kazası (XVI. yy.)

Mahalle Adı	Hane Sayısı	Vergi Mükellefi	Tahmini Nüfus
Acıpınar	27	41	246
Hamam	38	49	294
Hisarcık	50	64	384
Toplam	115	164	934

(Konyalı, 1971, 52)

Daha sonra XVI. yy.da III. Murat adına yazılan Karaman Eyalet Defteri'nde Şereflikoçhisar nüfusu hakkında bilgi verilmektedir. Kaza genelinde 97 cemaat , 122 mezra ve 3000'in üzerinde vergi mükellefi varken toplam nüfusun tahmini olarak yine Kanuni dönemine göre %50'lik bir artışla 15.000 civarında olduğu düşünülmektedir. Merkezde ise 3 mahalle ve 311 vergi mükellefi varken merkez nüfusunun bu dönemde yaklaşık 1800 kişi olduğu tahmin edilmektedir.

1868 yılına kadar Niğde Mutasarrıflığı'na bağlı olan Şereflikoçhisar 1891'de Konya Vilayetine bağlanmıştır. Bu salname defterinde Şereflikoçhisar da 9 mahalle, 500 hane, 1500'den fazla nüfus, 2 han, 125 civarında dükkan, 16 cami, 22 mescit, 43 mektep ve 55 çeşme olduğu ifade edilmiştir. 1920'de Aksaray'a bağlanan Şereflikoçhisar 1933 yılından itibaren Ankara'nın bir ilçesi durumundadır.

Tarihi süreçte hane ve vergi mükellefi sayılarına göre Şereflikoçhisar nüfusunu değerlendirecek olursak nüfus sayısının değişken olmakla birlikte sürekli arttığıdır. Bunun iki önemli nedeni vardır. Birincisi: Anadolu'nun fethi ile Türk boyları sürekli olarak yarımadaya oradanda balkanlara göç etmeye başlamıştır. Ancak sürekli bir nüfus hareketi ve konar göçerlik Türk boyları için ileride sıkıntı yaratacağı için devlet politikası olarak bu konar-göçerler yerleşik hayata zorlanmışlardır. İşte XVI. yüzyıl itibariyle çalışma sahamız da zorunlu iskan alanlarından biriydi. İkincisi ise: Osmanlı Devleti'nin XVIII. yüzyıldan itibaren savaşlarda sürekli yenilmesi anavatana olan göçü hızlandırmıştır. İşte bu göçler neticesinde Şereflikoçhisar ve çevresinin de nüfusu sürekli artmıştır. 1900'lü yılların başında bu sahadaki toplam nüfusun 15,000-20,000 civarında olduğu tahmin edilmektedir.

Araştırma alanımız ile ilgili sağlıklı nüfus verilerine, ilk olarak cumhuriyet döneminde yapılmaya başlanan bilimsel nitelikli nüfus sayımlarında bulmaktayız. 1927 yılında yapılan ilk nüfus sayımında ilçe merkezinin nüfusu 1237'si erkek, 1228'i kadın olmak üzere toplam 2515'tir. Kırsal nüfusun toplamı ise 36455'tir. İlk yapılan nüfus sayımına göre toplam nüfusun %6,4'ü şehirde %93,6'sı ise kırsal kesimde yaşamaktadır (Tablo:2-Şekil:1).

1935 yılında yapılan nüfus sayımında toplam nüfus 37222 kişi olmuş ve nüfusun %8'i (3005 kişi) şehirde yaşarken, %92'si (34217 kişi) kırsal kesimde yaşamaktadır. Aynı sayımda Türkiye geneli şehirselleşme nüfus oranı %17'dir. Buradan da görüldüğü gibi Şereflikoçhisar'ın şehirselleşme nüfus oranı Türkiye ortalamasının yarısından daha azdır. 1927-1935 yılları arasındaki şehirselleşme nüfus artış hızı %2,2 olarak gerçekleşmişken kırsal nüfusun artış hızı %0,10 ve toplam nüfus ise %0,26 oranında artmıştır. Görüldüğü gibi şehirselleşme nüfusun artış hızı kentsel ve toplam nüfusun artış hızından daha yüksektir. Bunun en önemli nedeni ise Cumhuriyetin kurulması ile birlikte görülen gelişme ve sonrasında şehirlere göç olarak yorumlanabilir.

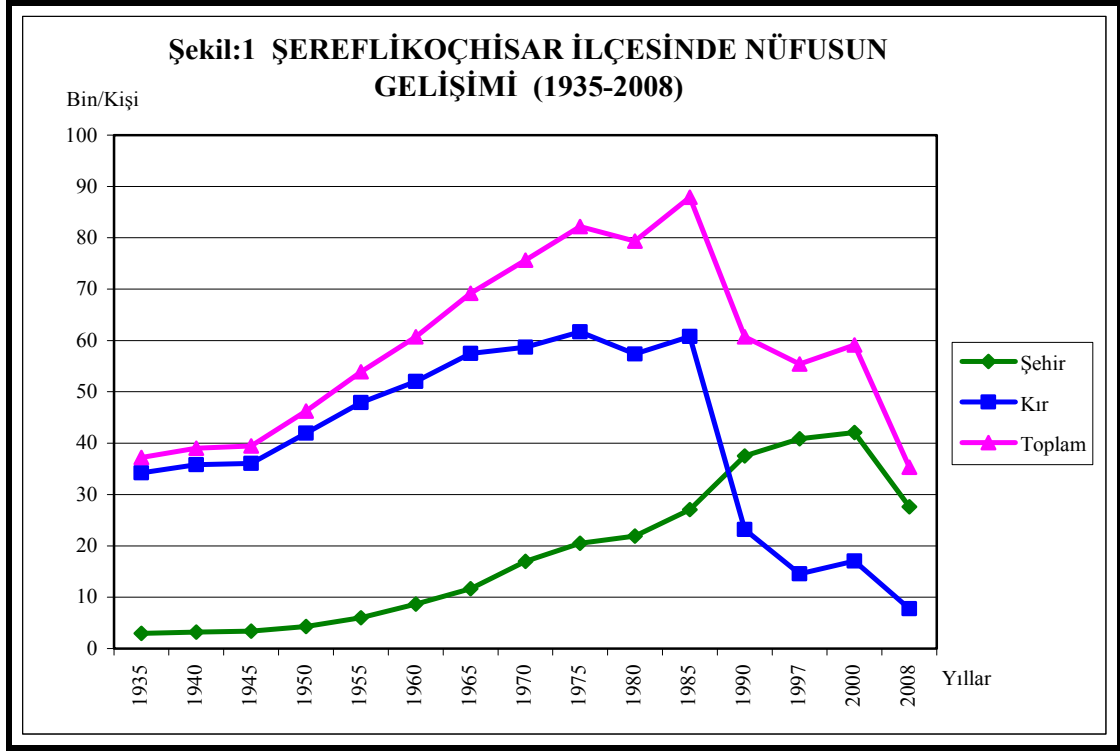
Tablo:2 Sayım Yıllarına Göre Şereflikoçhisar İlçesinin Nüfusu (1935-2008).

YILLAR	KIR NÜFUSU			ŞEHİR NÜFUSU			TOPLAM NÜFUS		
	T	E	K	T	E	K	T	E	K
1935	34217	16456	17761	3005	1481	1524	37222	17937	19285
1940	35824	17196	18628	3193	1609	1584	39017	18805	20212
1945	36095	17855	18240	3396	1710	1686	39491	19564	19926
1950	41972	20809	21163	4285	2149	2136	46257	22944	23313
1955	47910	23805	24105	6002	2959	3043	53912	26764	27148
1960	52034	25560	26474	8656	4365	4291	60690	30025	30665
1965	57518	27696	29822	11683	6111	5572	69201	33807	35394
1970	58693	26697	31996	16982	8908	8074	75675	35605	40070
1975	61684	28910	32774	20523	11151	9372	82207	40061	42146
1980	57386	25966	31420	21944	11291	10653	79330	37257	42073
1985	60803	28277	32526	27090	13737	13353	87893	42014	45879
1990	23167	10847	12320	37534	19673	17861	60701	30520	30181
2000	17045	8429	8616	42083	21957	20126	59128	30386	28742
2008	7751	3718	4033	27602	13925	13677	35353	17643	17710

D.İ.E. (1935-2000), T.Ü.İ.K. 2008 Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri

1935-1945 yılları arasında ise ülke genelinde olduğu gibi Şereflikoçhisar'da da nüfus artış hızının en az olduğu yıldır. 1935-1940 arasında toplam nüfus %5'lik bir büyüme oranı ile 39017'ye, şehir nüfusu ise %6'lık bir büyüme oranı ile 3193'e yükselmiştir. Bu dönemin ortalama nüfus artış hızı ise %9,4'tür. Aynı dönemde

Türkiye geneli nüfus artış hızı %19 olarak gerçekleşmiştir (Tablo:3-Şekil:2). Görüldüğü bu dönemde inceleme alanımızda nüfus artış hızı Türkiye ortalamasının yarısı kadar olmuştur.

1940-1945 yılları arasında Şereflikoçhisar'ın toplam nüfusu %10'luk artışla 39491'e yükselmiştir. Şehir nüfusu ise Türkiye genelinde %15 artarken, Şereflikoçhisar'da ise bir önceki sayım döneminde olduğu gibi %6'lık bir büyüme göstermiştir. Türkiye geneli nüfus artış hızı bu dönemde %10, araştırma alanımızda ise %4 olarak gerçekleşmiştir. Kırsal nüfus artış hızı Türkiye genelinde %0,9, araştırma sahamızda %15 olarak gerçekleşmiştir. 1935-1945 yılları arasında Ankara'nın ilçeleri olan Ayaş, Beypazarı, Keskin ve Nallıhan ilçelerinde nüfus artış hızı sıfırın altına düşmüş, ülke genelinde şehirli nüfusta bir azalma yaşanmışken Şereflikoçhisar'ın nüfusu bu dönemde yine de artmıştır. Bunun sebebini ancak göçler ve doğal nüfus artışı ile açıklayabiliriz.

Şehirli nüfus artış hızının bu yıllarda ülke genelinde düşmesinin en önemli nedeni ise özellikle 1935-1940 yılları arasında görülen ülke genelindeki ekonomik zorluklar ve bu yıllarda görülen II. Dünya Savaşı'dır. Bu savaş sırasında hem bir güvensizlik ortamı oluşmuş hem de erkek nüfus silah altına alınmıştır. İşte bu faktörler

doğal nüfus artış hızını düşürmüş böylece kırsal kesimden şehirlere olan göçü durdurmuştur. Bu nedenle tüm ülke genelinde en az nüfus artış hızı bu dönemde gerçekleşmiştir.

Tablo:3 Şereflikoçhisar İlçesinde Sayım Dönemlerine Göre Nüfus Artışı ve Büyüme Oranları

DÖNEMLER	KIR NÜFUSU		ŞEHİR NÜFUSU		TOPLAM NÜFUS	
	Nüfus Artışı	Nüfus Artış	Nüfus Artışı	Büyüme Oranı(%)	Nüfus Artışı	Büyüme Oranı(%)
1935-1940	1607	5	188	6	1795	5
1940-1945	271	0,75	203	6	474	1
1945-1950	5877	16	889	26	6766	17
1950-1955	5938	14	1717	40	7655	17
1955-1960	4124	9	2654	44	6778	13
1960-1965	5484	11	3027	35	8511	14
1965-1970	1175	2	5299	45	6474	9
1970-1975	2991	5	3541	20	6532	9
1975-1980	-4298	-7	1421	7	-2877	-4
1980-1985	3417	6	5146	23	8563	11
1985-1990	-37636	-62	10444	39	-27192	-31
1990-2000	-6122	-26	4549	12	-979	-1,6
2000-2008	-9294	-54	-14481	-34	-23775	-40

Kaynak:D.İ.E. (1935-200) Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, T.Ü.İ.K. Verileri (2008)

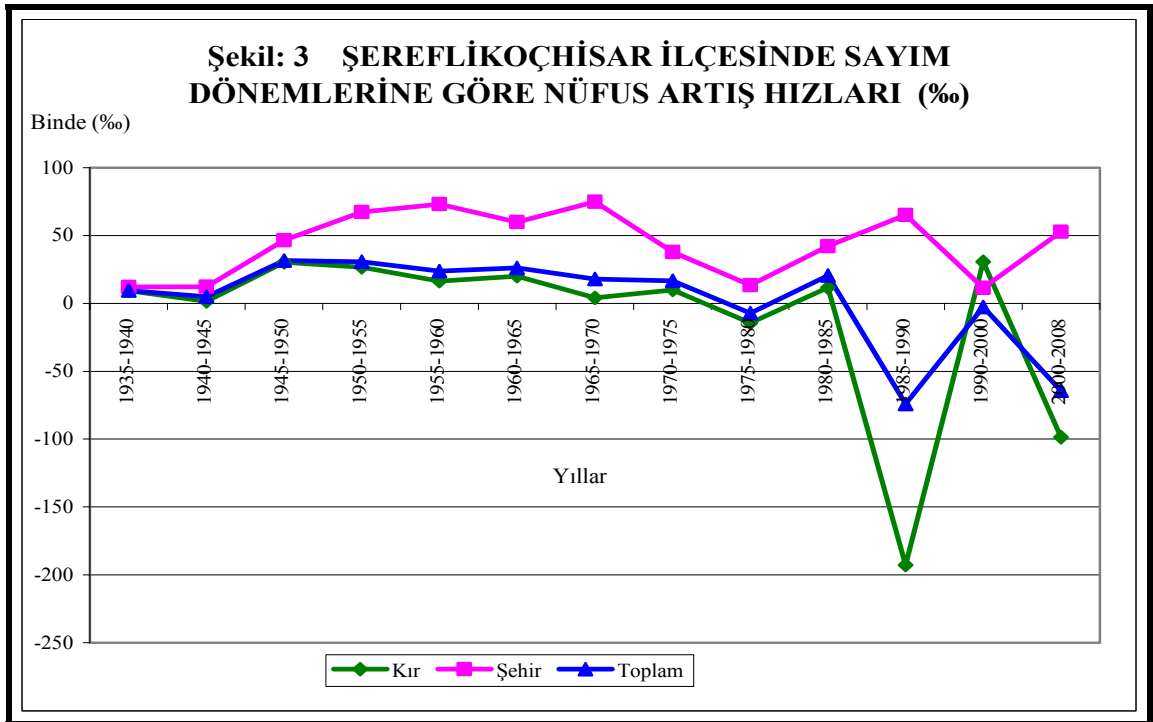
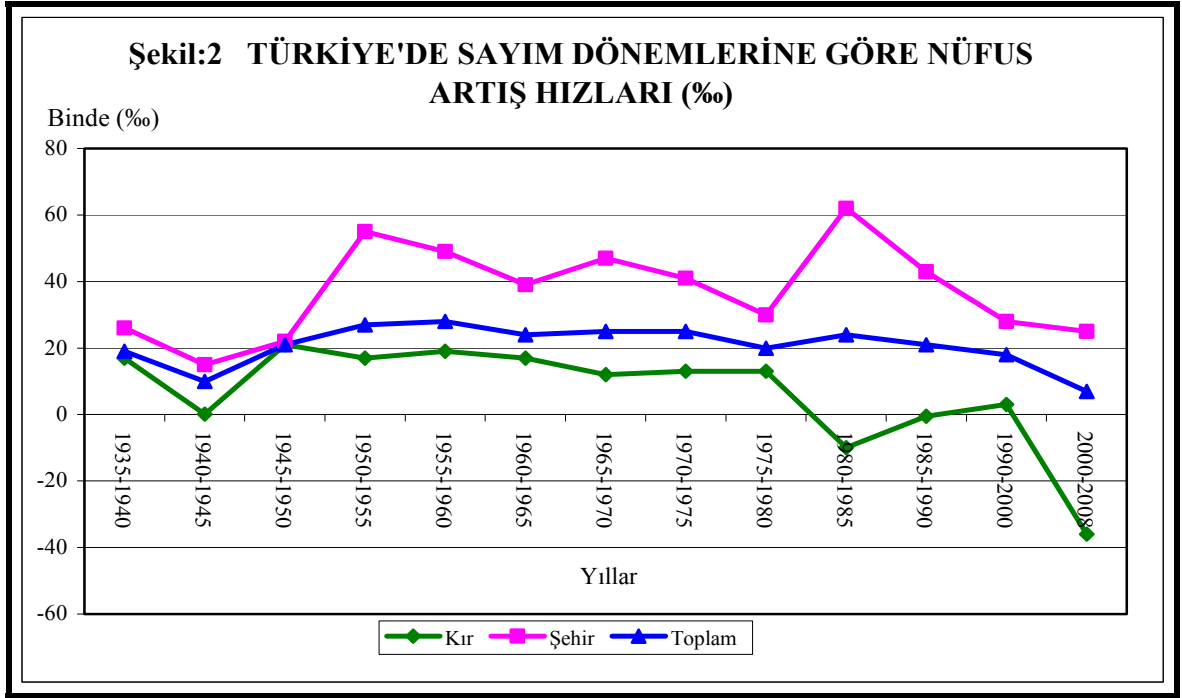
Tablo:4 Türkiye ve Şereflikoçhisar İlçesinde Sayım Dönemleri Arası Nüfus Artış Hızları(Binde ‰)

DÖNEMLER	KIR NÜFUSU		ŞEHİR NÜFUSU		TOPLAM NÜFUS	
	Türkiye	Ş.Koçhisar	Türkiye	Ş.Koçhisar	Türkiye	Ş.Koçhisar
1935-1940	17	9,18	26	12,13	19	9,42
1940-1945	0,9	1,5	14	12,33	10	4,83
1945-1950	21	30,2	11	46,5	21	31,62
1950-1955	17	26,5	55	67,39	27	30,62
1955-1960	19	16,5	49	73,23	28	23,68
1960-1965	17	20,0	39	59,98	24	26,24
1965-1970	12	4,0	47	74,80	25	17,88
1970-1975	13	9,94	41	37,88	25	16,55
1975-1980	13	-14,44	30	13,39	20	-7,12
1980-1985	-10	11,56	62	42,13	24	20,50
1985-1990	-6	-192,9	43	65,21	21	-74,03
1990-2000	3	-30,68	28	11,43	18	-2,62
2000-2008	-36	-98,50	25	-52,71	7	-64,29

Kaynak:D.İ.E. (1935-200) Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, T.Ü.İ.K. Verileri (2008)

Şereflikoçhisar’da nüfusun belirgin olarak artmaya başladığı yıl 1950 ve daha sonraki dönemlerdir. Özellikle 1927-1950 yılları arasında nüfusun artış hızı çok düşükken bu yıldan sonra nüfus artış hızı yükselmiştir. Nüfusun bu dönemde hızlı bir

şekilde artmasının temel nedenini ülke genelindeki ekonomik gelişmeye ve savaş halinin son bulmasına bağlayabiliriz.

1950’de 46257 olan toplam nüfusun ancak %10 şehirli nüfustan oluşmaktaydı. 1955’te toplam nüfus 53912’ye yükselirken şehirli nüfus 6002’ ye yükselmiştir. 1960 yılında 60690 olan toplam nüfusun %14,1’ini şehirli nüfus oluşturmaktaydı. Bu dönemde şehirli nüfus artış hızının fazla olmasına etki eden en büyük olay 1957 yılında Şihkuyusu (Şeyhkuyusu) ve Yağcılar köylerinin toplu iskan alanlarına yerleştirilmesidir. 1965’te 69201 olan toplam nüfus 1970’te 75625, 1975’te 82207’ye yükselmiştir. 1980’de ülkenin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik durum nedeniyle toplam nüfusta bir miktar azalma görülürken (79330 kişi), şehir nüfusu artmaya devam ederek 20523’e yükselmiştir Tablo:2- Şekil:1,3).

1985’te ise toplam nüfus 87893’e şehir nüfusu ise 27090’a çıkmıştır. İlçe için en önemli gelişme hatta kırılma noktası ise 1989’da gerçekleşmiştir. 1989’da komşu ilçe Aksaray’ın il olması ve kendisine bağlı olan Evren Kasabası ve Ağaçoören Nahiyesi’nin ayrılarak ilçe haline getirilmesi nedeniyle bu tarihten itibaren ilçe sürekli olarak nüfus kayıbetmeye başlamıştır. Toplam nüfus 1990 yılında 60701’e 2000 yılında 59128 ve 2008 yılında 35353’e kadar düşmüştür.

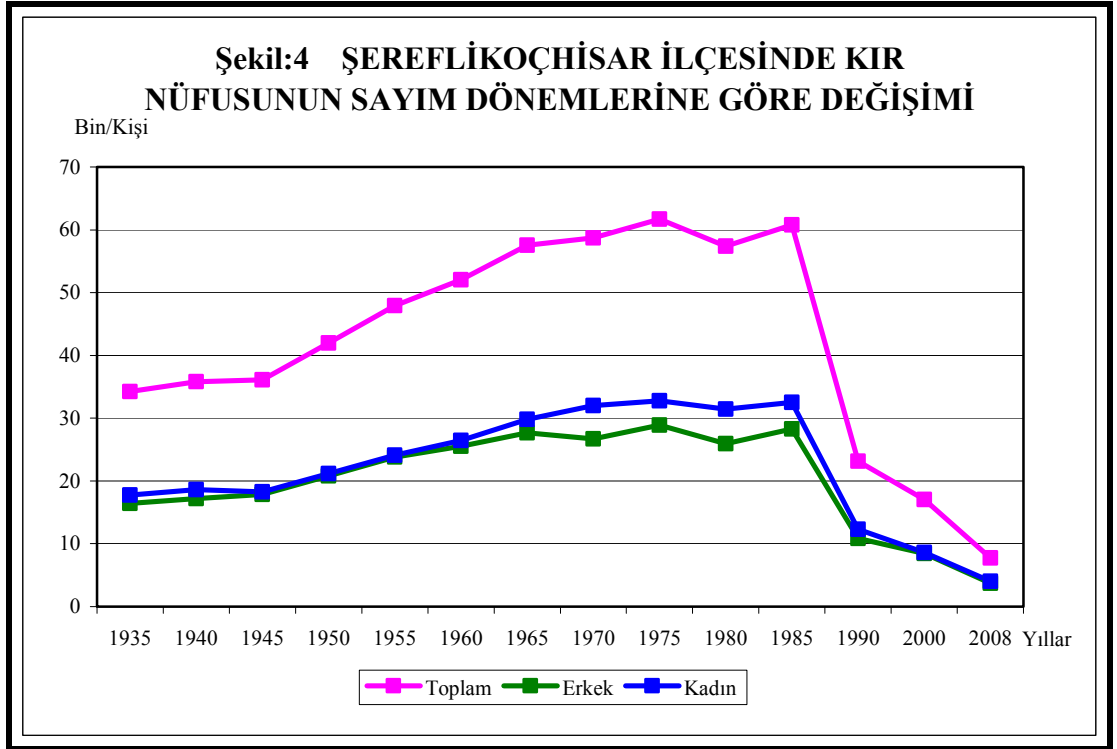
Sonuç olarak Şereflikoçhisar nüfusu 1950’li yıllarda ülkenin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik şartlara göre hızlı bir şekilde artmaya başlamıştır. Özellikle şehrsel nüfus 2000’li yılların başına kadar hızla artarken kırsal nüfusta aynı hızla azalmıştır. Hatta şehrsel nüfusun artış hızı bazı dönemlerde ülke ortalamasının çok üstüne çıkmıştır. Şehrsel gelişmenin iki önemli dönüm noktası gelişmeyi durdurmuş ve tersine çevirmiştir. Bu dönüm noktasından ilki 1989 yılında yapılan idari değişiklik, ikincisi ise 2005 yılında tuzlaların özelleştirilmesidir.

2.1.2. Şereflikoçhisar’da Kırsal Nüfus

2.1.2.1. Kırsal Nüfusun Tarihsel Gelişimi

Tarihi çok eskilere kadar giden araştırma alanımız, tarihin ilk dönemlerinden beri yerleşmelerin bulunduğu ve devamının olduğu bir konuma sahiptir. Özellikle verimli tarım topraklarının bulunması, Kızılırmak ve Peçenek Çayının su sorununu o dönemler içinde ihtiyaca cevap vermiş olmaları, önemli ulaşım güzergahları üzerinde olması gibi avantajlar Şereflikoçhisar ve çevresinin beşeri faaliyetlere sahne olmasını sağlamıştır. Çok köklü bir tarihe sahip olmasına rağmen bu alan ile ilgili sağlıklı bilgi ve veriler sınırlı sayıdadır.

Araştırma alanımızla ilgili bilimsel nitelikli ilk nüfus verilerine 1927 yılında yapılan nüfus sayımı neticesinde ulaşmaktayız. 1927 yılı nüfus sayımına göre kırsal kesimdeki nüfus sayısı 33940'tır. 1935'te 34217 olan kırsal nüfus 1940'da 1607 kişi artarak 35824'e yükselmiştir. 1935-1940 arası kırsal nüfusun artış oranı %0,5 yıllık nüfus artış hızı ise %9 olarak gerçekleşmiştir. 1940-1945 arasında ise kırsal nüfus sadece 271 kişi artarak 36095 kişiye yükselmiştir. Bu dönemdeki nüfus artış oranı %0,75 ve nüfus artış hızı ise %0,1 olarak gerçekleşmiştir. 1945-1950 arasında ise kırsal nüfus 5877 kişi artarak 41972'ye yükselmiştir. Bu dönemdeki nüfus artış oranı %16'ya artış hızı ise %2,1'e yükselmiştir. Görüldüğü 1945'li yıllara kadar nüfus artış hızı ve oranı giderek yavaşlamış ve 1945'ten sonra artmaya başlamıştır. 1935-1945 arasında toplam nüfus ancak %5 artarken 1945-1950 arasında artış oranı %16 olarak gerçekleşmiştir (Tablo:2, 3, 4). Bu durumun nedeni tabi ki 1940'ların hem savaş yılları olması hem de ekonomik sıkıntıların çok fazla olmasıdır. Ülkemiz her ne kadar II.Dünya savaşına girmemiş olsa da savaş döneminde ortaya çıkan küresel boyutlu sosyal ve ekonomik krizin dışında kalamamıştır. Sonuç olarak araştırma alanımızda bu gelişmelerden doğrudan etkilenmiştir (Şekil:4).

1950 yılında 41972 olan kırsal nüfus, 1960'ta 52034'e, 1965 'te 57518'e, 1970'te 58693'e, 1975'te ise 61684'e yükselmiştir. 1950-1965 yılları arasında kırsal nüfus %27 oranında artarken 1965-1975 yılları arasında %6,7 oranında artmıştır. Görüldüğü gibi 1965'ten sonra kırsal nüfus artış hızı, 1950-1965 dönemine göre yavaşlamıştır. Bu yavaşlamanın nedeni ülkenin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik şartlardır. 1950-1975 arasında kırsal nüfus genel olarak sürekli artmıştır. Bu yıllar arasında kırsal nüfus %32 oranında artmıştır. Aynı yıllar arasında kırsal nüfusun yıllık nüfus artış hızı ise ortalama %1,5 civarında gerçekleşmiştir.

1980'de kırsal nüfus bir önceki sayım dönemine göre %-7 artış ile 57386'ya düşmüştür. 1980 sonrası ülke genelinde anarşi olaylarının azalması, siyasi ve ekonomik gelişmeler sayesinde kırsal nüfus 1985'te %6'lık artış oranı ile 60803'e yükselmiştir. 1989'a kadar 97 köy ve kasabaya sahip olan Şereflikoçhisar bu tarihte gerçekleşen idari sınır değişikliği sonucu 50 köy ve kasabasını kayıp etmiştir. İşte bu nedenle 1990 yılında Şereflikoçhisar'ın kırsal nüfusu 37636 kişi azalarak 23167 kişiye düşmüştür. Halbu ki bir önceki sayım dönemi olan 1985-1990 yılları arasında kırsal nüfusta artış oranı %5,6 olarak gerçekleşmiştir. Bu düşüş 1990'ların başında başlayan kırsal kesimden (ilçe merkezi dışındaki diğer) kentlere göç olayıyla birleşince sonraki yıllarda da devam etmiştir. Kırsal nüfus 2000'de 17045'e, 2008'de ise 7751'e kadar düşmüştür. 1975 yılı kırsal nüfus miktarı ile 2008 yılı kırsal nüfusunu karşılaştırdığımızda nüfusun 1975 yılına göre %87 oranında azaldığı ve bu dönemler arasında yıllık nüfus artış hızının %-7,4 olarak gerçekleştiğini görmekteyiz. 1990-2008 yılları arasında ise herhangi bir idari değişiklik olmamasına rağmen bu 18 yıllık süreçte yıllık nüfus artış hızı %-6,08 olarak gerçekleşmiştir. 1990-2000 yılları arasında ise kırsal kesimde yıllık nüfus artış hızı %-3,06, 2000-2008 arasında ise %-9,8 olarak gerçekleşmiştir (Tablo: 2, 3, 4).

2.1.2.2.Göçler

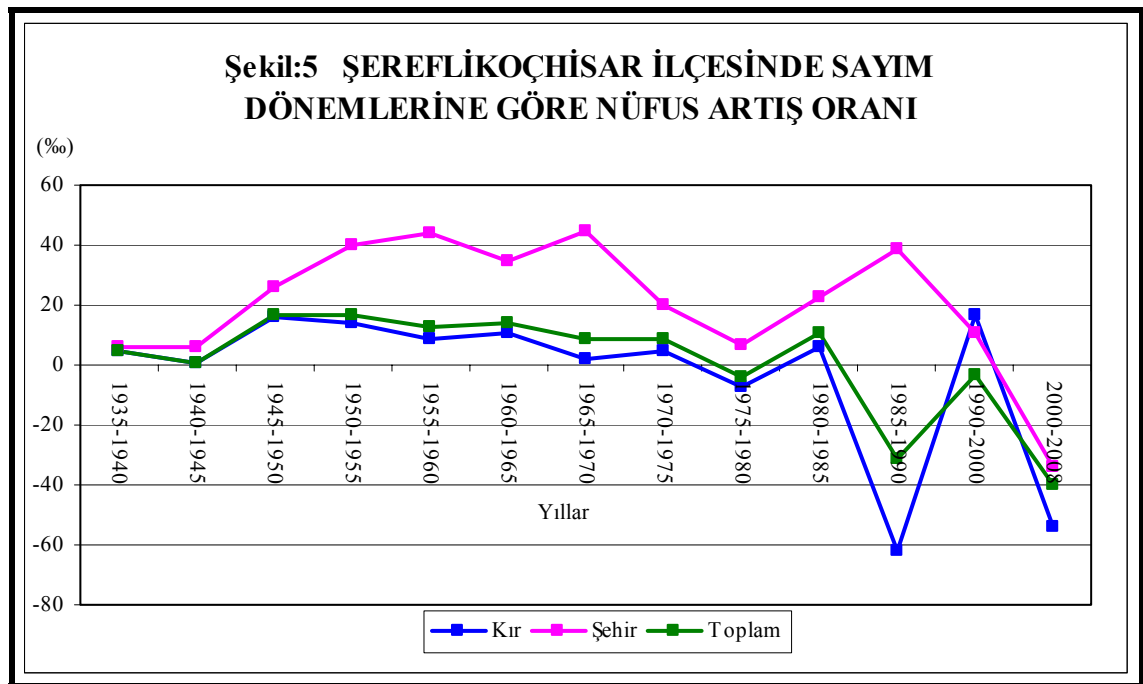
Bir yerleşmenin nüfus miktarının değişmesinde ve nüfus hareketlerin de en önemli parametreler göçlerdir. Geniş manada göç kişilerin hayatlarının gelecekteki kısmının tamamını veya bir parçasını geçirmek üzere tamamen yahut geçici bir süre için bir iskan ünitesinden diğerine yerleşmek kaydıyla yaptıkları coğrafi bir yer değiştirme olayıdır (Tümertekin, 1994, 49). Bu yer değiştirme olayında doğal, beşeri,

sosyal ve ekonomik faktörler etkili olmaktadır. Bu etmenlere bağlı olarak da göçler kırdan-şehre, şehirden-şehre, şehirden-kıra ve kırdan-kırdan şeklinde gerçekleşmektedir.

Araştırma alanımız olan Şereflikoçhisar İlçesi göç olgusu tüm ülke genelinde olduğu gibi 1950’li yılların başından itibaren hızlanmaya başlamış ve halen devam etmektedir. Şereflikoçhisar’da göç olayı ekonomik nedenlere bağlı olmakla beraber eğitim, sağlık gibi sosyal nedenler ve taban suyu seviyesinin yükselmesi, heyelan gibi doğal nedenlerle de göç olgusu ortaya çıkmıştır.

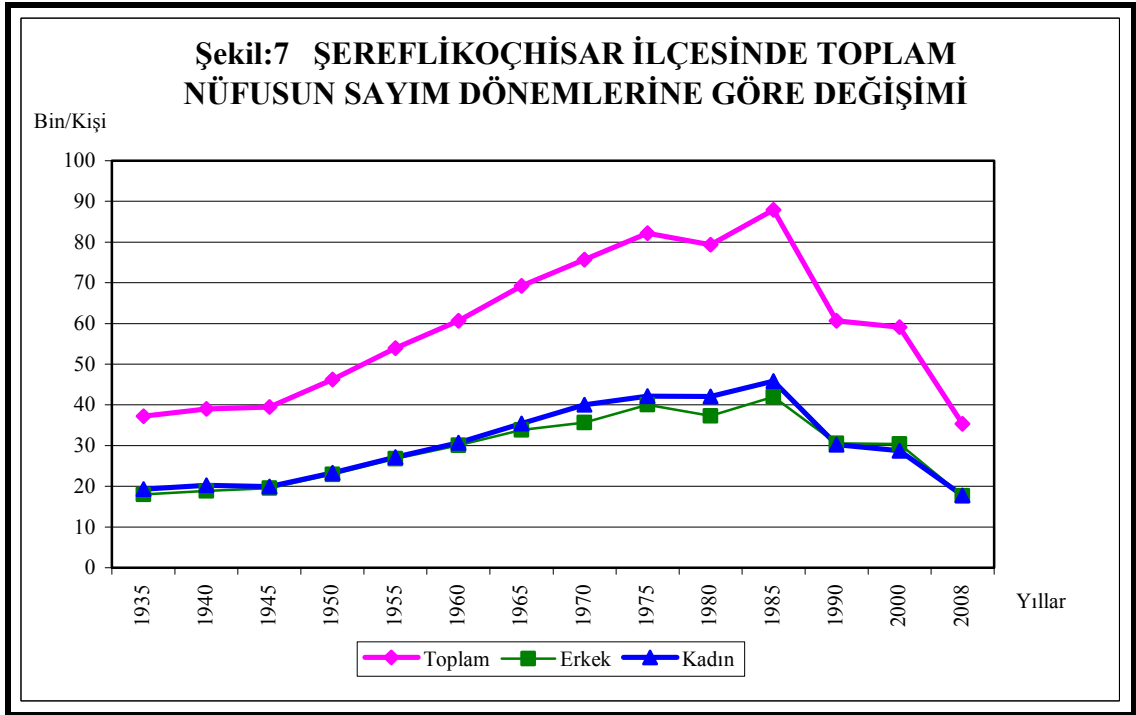
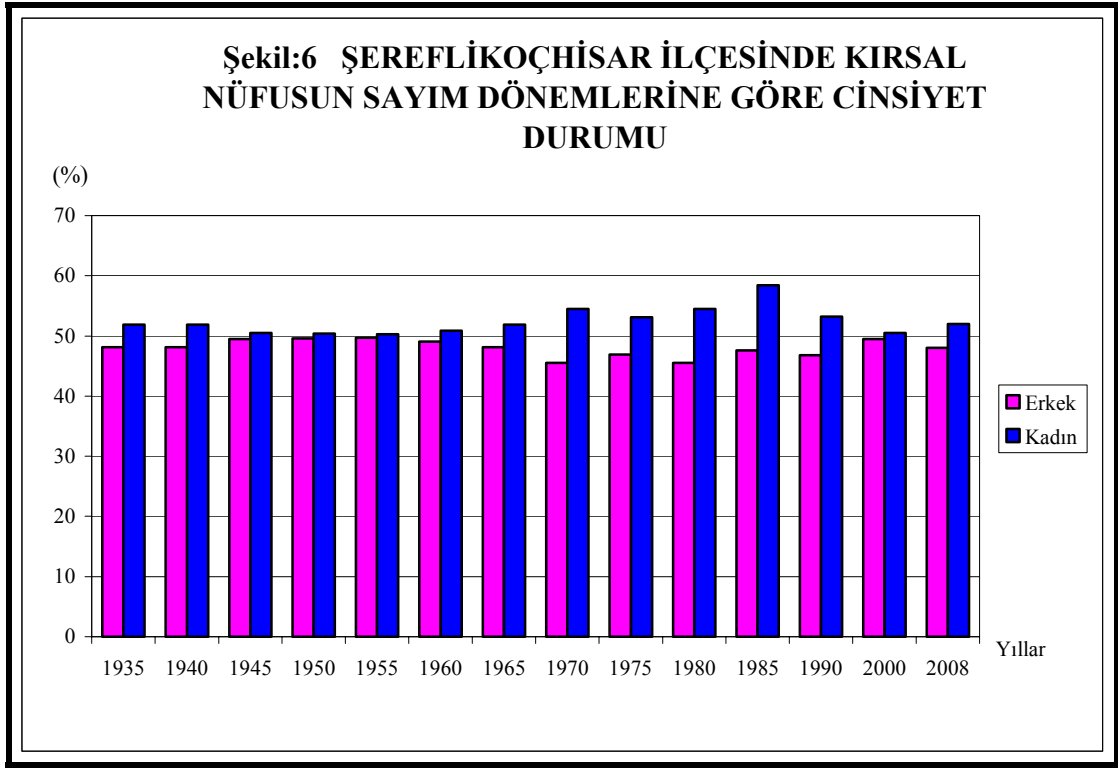
Tüm ülke genelinde olduğu gibi araştırma alanımızda da göç olayı 1950’li yıllardan itibaren gelişmeye başlamıştır. Öyle ki 1945-1950 arasında Şereflikoçhisar’da toplam nüfus %17 oranında artmış, aynı dönem içerisinde kırsal nüfus %16, şehrsel nüfus ise %26 oranında artmıştır. Bu sonuç ise bize göç olayının bu dönem içerisinde gelişmeye başladığını göstermektedir (Şekil:5).

Daha sonraki sayım dönemlerine bakıldığında kırsal nüfus artışının toplam nüfus artışından daha az olduğunu ancak şehirli nüfusun artış oranının toplam nüfus artış oranından daha fazla olduğu görülmektedir. Öyle ki bazı sayım dönemlerinde şehirli nüfus artış oranı toplam nüfusun artış oranından iki hatta üç kat daha fazla olmuştur. Özellikle 1950-1960 ve 1965-1970 yılları arasında şehirli nüfusta çok belirgin artışlar olduğu görülmektedir. Bu durumun nedeni ise daha sonra ayrıntılarıyla değineceğimiz toplu iskan alanlarının oluşturulmasıdır.

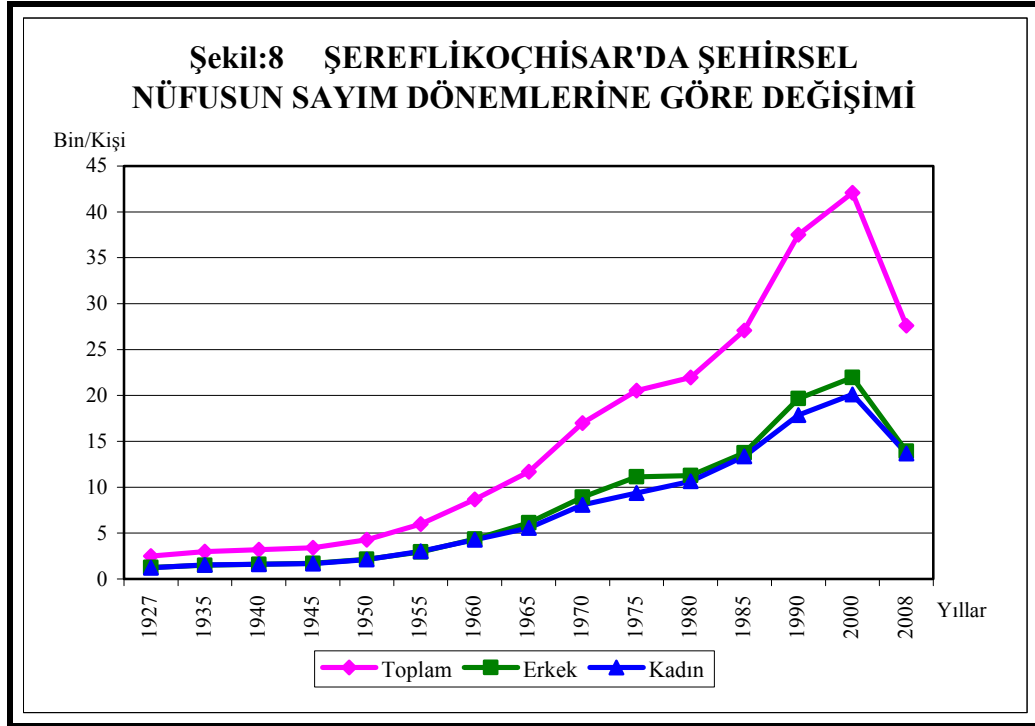
Kırdan-Kente göç olayı; ülke genelinde olduğu gibi Şereflikoçhisar'da da ilk göç hareketleri kırdan-şehire doğru olmuştur. Bu durumun ortaya çıkmasında en güçlü faktör ekonomidir. Çalışma sahamızda kırdan-kente göç olgusu 1950'lerin başından itibaren gerçekleşen ekonomik gelişmeler bu tarihlerde göç hareketinin başlamasını sağlamıştır. 1950 yılında şehir içi nüfus yoğunluğu 17 kişi/ km² iken bu sayı 1960 yılında 25 kişi/ km²'ye, 1970 yılında 31 kişi/ km²'ye kadar yükselmiştir. 20 yıllık süreçte şehir merkezindeki nüfus yoğunluğu yaklaşık olarak iki kat artmıştır. 1970'li yıllara gelindiğinde şehrin ilk yerleşim merkezinin çevresinde yeni yerleşim alanları ortaya çıkmaya başlamıştır. Yerel yönetim ise yerleşim yeri ve göçe bağlı olarak ortaya çıkan diğer ihtiyaç alanlarını karşılamak amacıyla imar sınırlarını sürekli genişletmiştir. Sadece 1972-1981 yılları arasında imar planında 16 defa değişiklik meydana gelmiştir. 1982 yılına gelindiğinde şehrin toplam alanı 542 hektara ulaşmıştı(İller Bankası Şereflikoçhisar İmar Planı Ön Araştırma Raporu, 1982). Bu yeni yerleşim alanlarındaki konutlar tapulu olmalarına rağmen genellikle bakımsız yerleşmelerdi. Ekonomik nedenlerin yanı sıra sosyal nedenlerde göçler üzerinde etkili olmuştur. 1981 yılı köy envanter etüdü anketlerinden aldığımız bilgiye göre son beş yıl içerisinde köylerden göç eden aile sayısı 324, göç eden toplam kişi sayısı ise yaklaşık 1620'dir. Göç edenlerin %60'ı (970 kişi) Ankara'ya, %26'sı (425 kişi) Aksaray'a, %11'i (175 kişi) ilçe merkezine ve %3'ü ise (50 kişi) Konya-Kulu ilçesine göç etmiştir. 1975-1981 arasında göç olayında bir yavaşlama söz konusudur. 1981 yılına gelindiğinde şehiriçi nüfus yoğunluğu 1970 yılına göre sadece 1 kişi artarak 32 kişi/ km²'ye çıkmıştır. Bu yavaşlamanın nedeni tabiki ülkenin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik güvensizlik durumudur. Göç olayı büyük oranda ekonomik nedenlerle gerçekleşince göçe katılanların da erkek olması kaçınılmaz olmuştur. Bu durumun daha iyi anlaşılması için ise nüfusun cinsiyet yapısına bakmak yeterli olacaktır. Nüfusun cinsiyet dağılışını gösteren şekil incelendiğinde hem kırsal nüfusta hem de toplam nüfus içerisinde kadınların erkeklere göre daha fazla olduğunu görmekteyiz (Şekil:6). Ancak bazı yıllarda cinsiyet durumunda belirgin farklılıklar olduğunu görmekteyiz. 1935-1940 yıllarında kadın nüfusun erkek nüfustan daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durumun temel nedeni o yıllardaki savaş halidir. Ancak 1960 ve 1985 yılları arasında her ne kadar dalgalanmalar görülse de, bu yıllarda kırsal kesimdeki göçün hızlanması

nüfusunda cinsiyet bakımından dengesiz olmasına neden olmuştur. 1985'ten sonra cinsiyet dengesizliği kapansa da 2008 yılında göçlerle denge az da olsa bozulmuştur.

Şehir nüfusunun cinsiyet yapısına baktığımızda ise durumun kırsal ve toplam nüfustan farklı olduğunu görmekteyiz.

Şereflikoçhisar'a göç olayı başlangıçta ulaştırma iş kolunun iş gücü talebini karşılamak amacıyla gerçekleşirken sonraki yıllarda tuz sanayinin iş gücü açığı bu göçü hızlandırmıştır.

E-90 karayolunun yapımı ile başlayan tuz nakliyatı her geçen gün artmış ve ülkenin her yerine dağılmaya başlamış, böylece burada güçlü bir ulaşım sektörü gelişmiştir. Buna bağlı olarak küçük sanatlar, ticaret, bankacılık, inşaat ve diğer hizmet kolları da giderek gelişmiştir.

Bu ekonomik gelişim süreci içerisinde iş gücü talebinin artması Şereflikoçhisar'ın çekiciliğini artırmış ve göç yoluyla nüfus kazanmasını sağlamıştır. Şereflikoçhisar'ın Ankara, Konya, Aksaray kent merkezleri ile aynı oranda Nevşehir, Kırşehir, Niğde ve ülke kentsel nüfus artış hızının üzerinde nüfus kazanmasının en temel nedeni budur (1950-1970). 1980'den sonra ülke genelindeki siyasi ve ekonomik gelişmeler çalışma sahamızda da göçlerin hızlanmasını sağlamıştır. 1992-1997 yılları arasında 20 köyden 682 hane göç etmiştir (D.İ.E. Köy Envanteri, 1997). 2000 yılına

gelindiğinde kırsal nüfusun son on yıl içerisinde %26 azaldığı görülmektedir. (Tablo:2,3). 2000-2008 yılları arasında Şereflikoçhisar'da göç olgusu zirveye çıkmıştır.

Şehirden-Şehire Göç Olayı: 1970-1980 döneminde Şereflikoçhisar'da nüfus artış hızı ülke ortalamasının yarısına düşerken, 1990-1997 yılları arasında sadece %1,7 olarak gerçekleşmiştir. 2000 yılında 42083 olan şehir nüfusu 2008 yılında 27602'ye düşmüştür. Sekiz yıllık süreçte ilçe mevcut nüfusunun yaklaşık %35'ini kayıp etmiştir. Oysa ilçe nüfus müdürlüğü kayıtlarından aldığımız verilerde sadece 2008 yılında 877 doğum, 241 ölüm vakası gerçekleşmiştir. Yani sadece 2008 yılında doğal nüfus artışı 636 kişidir. Kaba bir hesaplama şehir nüfusunun geçen sekiz yıl içerisinde yaklaşık 5000 kişi artması gerekirdi. Ancak sözü edilen sekiz yıllık süreçte ilçe yıllık ortalama 1800 kişi kayıp etmiştir. Yani doğal nüfus artış hızının üç katı azalma olmuştur. Bu kaybın nedenlerini ise şu şekilde sıralayabiliriz. Tekele ait Kaldırım ve Kayacık Tuz İşletmeleri'nin 2005 yılında özelleştirilmesi ile çok sayıda işçi emekliye ayrılmış bir kısmı ise işten çıkarılmış veya başka kurumlara nakledilmiştir. Buralardan ayrılanların ve emekli olanların çoğunluğu ise başta Ankara olmak üzere diğer şehirlere göç etmiştir. Ayrıca tuzlaların özelleştirilmesi ulaşım sektörünü ve bu sektöre bağlı olarak gelişmiş yan faaliyetleri de etkilemiş böylece ortaya çıkan işsizlik nedeni ile şehir hızla nüfus kayıp etmiştir.

Bir diğer neden ise 1985-2000 yılları arasında ilçede hızlı bir şekilde gelişen inşaat sektörünün durma noktasına gelmesidir. 1985-1995 yılları arasında inşaat sektörünün hızla gelişmesi başta Mardin, Gümüşhane, Çorum, Diyarbakır ve Şanlıurfa illerinden çok sayıda işçi inşaat sektöründeki işçi talebine bağlı olarak çalışmak için aileleri ile birlikte göç etmişlerdir (Yapmış olduğumuz mülakatlarda göç eden işçi sayısının 1000 kişi, aileleri ile birlikte yaklaşık 2000-2500 kişi olduğu tahmin edilmektedir). 1990'lı yılların başında hızla gelişen ve 1990'ların sonunda gelişmesi yavaşlayan inşaat sektörü 2007 yılında T.O.K.İ. konutlarının yapılmasıyla duraklama dönemine girmiştir. Böylece önemli bir istihdam alanı olan inşaat sektörünün durması ile şehir hem dışardan göç alamamış hem de daha önceden almış olduğu nüfusunu kayıp etmeye başlamıştır. Ayrıca 1989 yılında yapılan idari değişiklikle şehir 50 köy ve kasabasını kayıp etmiş bu durum ise hizmet sektörünün sürekli gerilemesine ve iş imkanlarının daralmasına neden olmuştur. Bir başka neden ise şu olabilir: 2000 yılındaki nüfus sayım yöntemi ile 2008 yılındaki nüfus sayım yöntemleri arasındaki farklılıktır. 2008 yılında adrese dayalı kayıt sistemine göre sayım yapılmıştır. Arazi

etüdleri neticesinde bu sayının pekte sağlıklı olmadığı anlaşılmıştır. Çünkü bazı mahallelerin bazı sokak ve caddelerine sayım görevlilerinin gelmediği belirtilmektedir. Ayrıca 2000 yılında iller bankasından alınacak ödenek dolayısıyla ilçe nüfusunun fazla gösterildiği belirtilmektedir. 2008 yılında ise bakanlar kurulu kararı ile yerel seçimlerde nüfusu 2000'in altında olan belediye örgütlü yerleşmelerin belediyelerinin iptal edilerek köy statüsüne getirilme kararı nedeni ile şehir merkezinde ikamet eden Kacarlı, Gülhüyük, Devekovan ve Çalören kasabası sakinleri adrese dayalı kayıt sistemi ile ikamet adreslerini değiştirmişlerdir. Böylece T.Ü.İ.K. verilerinde ilçe nüfusu gerçeğine göre daha düşük çıkmıştır.

Şereflikoçhisar en fazla Ankara'ya göç vermektedir. Ankara'yı Aksaray, İstanbul, Bursa ve Adapazarı izlemektedir. Sonuç olarak bu düşüşün nedeni ne olursa olsun gerçek şu ki Şereflikoçhisar nüfus kayıp etmektedir. Bu kaybın en önemli nedeni ise daralan istihdam ve sosyal nedenlerdir.

Toplu İskanlar; Şereflikoçhisar'da toplu iskanların ortaya çıkmasının sebebi doğal ve beşeri nedenlerdir. Şereflikoçhisar'da toplu iskan olayı iki kez gerçekleşmiştir. Bunlardan birincisinin sebebi Kızılırmak üzerinde Hirfanlı barajının yapılmasıdır. Bu barajın 1957 yılında yapılmasıyla Yağcılar ve Hamidiye Çiftliği (Geçitli) köyleri baraj gölü altında kalmış bundan dolayı toplu iskan gerçekleştirilmiştir. Yine aynı yıllarda Şeyhkuyusu Köyü'nde heyelan olayı dolayısıyla toplu iskan alanına yerleştirilmiştir. 1957-1960 yılları arasında Şeyhkuyusu köyünde yaşayanlar Bayındırlık Bakanlığı'na şehrin kuzeybatısına yaptırılan toplu konutlara yerleştirilmişler ve günümüzde burası Şeyhkuyusu Mahallesi haline gelmiştir. Yağcılar ve Hamidiye Çiftliği Köyleri'nden gelenler ise Şihkuyusu gibi kentin kuzeybatısına yerleştirilmişlerdir. Bugün burası Akseki Mahallesi olarak oluşmaktadır. Hamidiye Çiftliği köyünde yaşayanların bir kısmı ilçeye yerleşmişler geri kalanlar ise köyün günümüzdeki yeni yerinde yaptırılan konutlara yerleşmişlerdir. İşte bu dönemde yani 1955-1960 yılları arasında şehrin nüfus artış hızı %7,3 olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönem içerisinde Şereflikoçhisar'da kırsal nüfus artış hızı %1,6 iken ülke genelinde bu oran %1,9 olmuş, Türkiye'de şehirli nüfus artış hızı ise %4,9 olarak gerçekleşmiştir.

İkinci toplu iskan olayı ise 1964-1965 yılları arasında gerçekleşmiştir. Tuz Gölü yakınlarında olan Mustafacık Köyü'nde gölün taban suyu seviyesinin yükselmesi ile evlerin içine kadar sular yükselmiştir. İşte bu olaydan dolayı bu köy kentin güneydoğusunda yaptırılan toplu iskan alanına yerleştirilmiştir. Bugün burası

Mustafacık Mahallesi olarak şehrin imar alanı içinde kalmıştır. Bu olaya bağlı olarak 1965-1970 yılında şehirli nüfus artış hızı %7,4 kırsal nüfus artış hızı %0,4 olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönem içerisinde Türkiye’de şehir nüfus artış hızı %4,7 kırsal nüfus artış hızı ise %1,2 olarak gerçekleşmiştir.

Bu üç toplu iskan alanının kuruldukları alanların ortak özellikleri ise şehrin gelişmesini engelleyen fiziki ve beşeri engellerin ötesine kurulmuş olmalarıdır. Bu alanların seçilmesinin nedeni şehrin batıya, yani tarım alanlarına doğru gelişmesini yavaşlatıp, kuzeybatıya doğru gelişmesini sağlamaktır. Ancak bu düşünce hedefine ulaşamamıştır. Sadece Yağcılar Köyü’nden gelenlerin oluşturduğu Akseki Mahallesi biraz gelişmiştir.

Dış Göçler; araştırma alanımızda bir diğer göç olayı ise yurt dışına olan işçi göçleridir. 1958’de Federal Almanya ile ülkemiz arasında yapılan antlaşma ile işçi göçlerinin başlaması sağlanmıştır. İşte bu yıllarda başlayan işçi göçleri 1960’lardan sonra hızlanarak devam etmiştir. Bu göçler ile gerek ilçe merkezinden ve gerekse köylerden yurt dışına hızlı bir göç gerçekleşmiş, bu göç 2000’li yılların başına kadar devam etmiştir.

1965 sayımında 8000 kadar vatandaş Almanya’da işçi olduğundan sayıma dahil edilmemiştir. Bugün Almanya’da 12418 işçi vardır (Atak, 1970, 12).

1981 yılında yapılan köy envanter etüdü anket sonuçlarına göre köylerden yurt dışına göç eden aile sayısı 1060 iken, kişi sayısı toplam 3791’dir. 1970 emniyet raporlarına dayandırılarak verilen 12418 sayısı ile Köy Envanter Etüdları arasındaki bu farklılığın nedeni ise, 1981 verilerindeki işçi sayıları günümüz idari yapısına giren 49 köyü kapsamaktadır. Diğer köyler ile ilgili bilgilere tüm çabalarımıza rağmen ulaşamamıştır. Ayrıca veri kaynaklarının birbirinden farklı olması değerlendirmede dikkat edilmesi gereken bir husustur.

İşçi göçleri başta Almanya olmak üzere Fransa, Hollanda, Belçika, ve Avusturya’ya olmuştur. Arazi anketleri neticesinde ulaştığımız bilgiler neticesinde günümüzde yurt dışında yaşayan Şereflikoçhisarlı aile sayısının 18955 civarında olduğu düşünülmektedir (Anketlere katılanlar sayıları genel olarak vermişlerdir). Nüfus olarak ise yine yaklaşık 94775 civarında oldukları tahmin edilmektedir.

Tablo:5 Şereflikoçhisar İlçesi Köylerinden Yurtdışı Göçleri İçin Tercih Edilen Ülkeler.

ÜLKE	KİŞİ	%
ALMANYA	66350	70
FRANSA	15850	16,7
BELÇİKA	5450	5,8
AVUSTURYA	4400	4,6
HOLLANDA	2250	2,4
DİĞER ÜLKELER	450	0,5
TOPLAM	94750	100

Kaynak: Arazi Anketleri 2008.

Anketler sonucu elde ettiğimiz verilerde yurt dışına gidenlerin %70 (66350)'i Almanya'yı tercih etmiştir. Daha sonra %17 (15850) ile Fransa, %6 (5450) ile Belçika, %5 (4400) ile Avusturya, %2,3 (2250) ile Hollanda gelmektedir. Ayrıca 195 kişi İskandinavya ülkelerinde, 143 kişi Kanada'da, 84 kişi Avustralya'da, 64 kişi ise A.B.D.'de yaşamaktadır

Gurbetçiler özellikle yaz tatillerini geçirmek için temmuz-ağustos aylarında ilçeye gelmektedirler. İşte bu dönemde ilçe nüfusu kış nüfusuna göre yaklaşık %40-45 oranında artmaktadır. İlçe nüfusunun birden arttığı bu dönem ekonomik hareketliliğinde zirveye ulaştığı dönemlerdir.

Mevsimlik Göç: Ayrıca belirtilmesi gereken bir diğer göç türü ise mevsimlik ve günlük işçi göçleridir. Özellikle yazın bitkisel üretime bağlı olarak haziran-temmuz ve ağustos aylarında Şanlıurfa, Mardin, Diyarbakır, Konya illerinden aileleri ile birlikte işçiler gelmektedir. Bunların sayısı 1997 yılı D.İ.E. Köy Envanter Etüdü verilerinde 1052 kişi olarak belirtilmektedir. Gelen işçilerin yaklaşık yarısı şekerpancarı çapası için, diğer yarısı ise nohut toplamak başta olmak diğer işlerde çalışmak için geliyordu. Bu sayı günümüzde azalmasına rağmen devam etmektedir. Bu azalmanın en önemli nedeni şekerpancarı üretiminde görülen azalmadır.

Mevsimlik işçilerin daha iyi koşullarda yaşamaları için 2008 yılında Şereflikoçhisar Belediyesi işçilere yer temin etmiş ve burada tuvalet ve su gibi temel ihtiyaçlarına yönelik alt yapı çalışmaları yapmıştır. Bu işçilerden bir bölümü ise merkeze daha uzak köylerde çadırlarda yaşamakta ancak ihtiyaçlarını yine ilçe merkezinden sağlamaktadırlar. Yine 1985-1998 yılları arasında hızla gelişen inşaat sektörünün iş gücü ihtiyacına bağlı olarak özellikle Gümüşhane ve Mardin illerinden çalışmak için işçiler gelmekte, hatta bunlar aileleri ile birlikte buraya yerleşmekteydiler. Ancak 2000 yılından sonra inşaat sektörünün gerilemeye başlaması ile göç tersine

dönmüştür. O yıllarda aileleri ile birlikte ilçeye yerleşen bu insanlar geçen süreç içerisinde aileleri ile birlikte göç etmişlerdir. Günlük göç olayına ise daha çok Kacarli, Gülhüyük, Devekovan ve Çalören kasabaları ile Evren, Sarıyahşi ve Ağaören ilçelerinde çalışan memurlar ile özel sektörde ve günübirlik işlerde çalışanlar katılmaktadır. Bu şekilde günlük olarak köyler ile şehir merkezi arasında yer değiştiren kişi sayısı ise 55 kişidir. Bu değişim özellikle eğitim ve öğretim yapıldığı dönemde daha yoğun şekilde yaşanmaktadır.

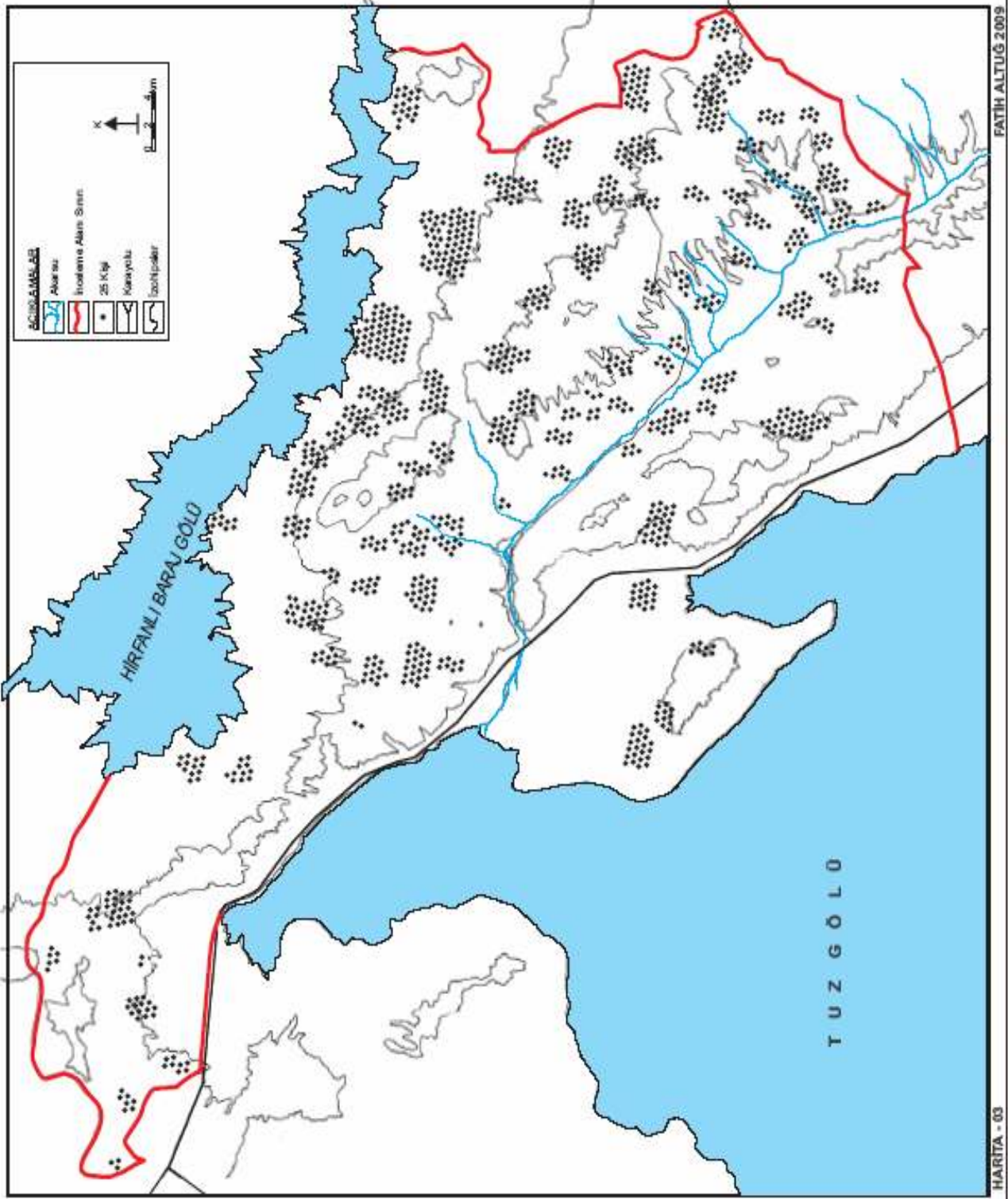
2.1.3. Köy Nüfusları, Dağılışı ve Yoğunluk

Şereflikoçhisar köylerinin nüfus büyüklüklerini 1935, 1970, 1990, 2000 ve son olarak 2008 yılı olmak üzere beş dönem içerisinde ve dört grupta ele aldık. İnceleme dönemlerinin beş dönemden oluşmasının nedeni ise hem köy nüfuslarında meydana gelen nüfus hareketlerini daha iyi gözlemek, hem de 1950 ve 1989 yılında meydana gelen idari değişikliğin öncesini ve sonrasını daha iyi yorumlamak içindir.

1935 yılında 96 köy ve 1 nahiyeye sahip olan Şereflikoçhisar'ın toplam kırsal nüfusu 34217'dir. Ancak günümüz idari sınırları içerisinde kalan köylerin o dönem içerisindeki toplam nüfusu 14063 kişidir. 1935 yılında köy nüfusları gruplara göre incelendiğinde; nüfusu 1-250 aralığında olanların içerisindeki birinci grupta toplam 44 köy bulunmakta ki, bu köy sayısı ile en fazla köy bu grupta bulunmaktadır. Bunların toplam nüfusu 7814 kişi olup kırsal nüfus içerisinde %23'lük bir orana sahiptirler. Bu grupta yer alan köylerin ortalama nüfus büyüklüğü ise 178'dir. Şereflikoçhisar ilçesindeki köylerin ortalama nüfus büyüklüğünün 352 olduğu düşünülecek olursa, bu gruptaki köylerin ortalama nüfus büyüklüğü ilçe ortalamasının yarısı kadardır. Bu köylerin nüfus sayılarının az olmasının en önemli nedeni toplam alanlarının dolayısıyla da tarımsal arazilerinin azlığı ve Cumhuriyetin ilk yıllarında nüfusun düşük olmasıdır. Nüfusu 251-500 arasında olan grup içerisinde 34 köy yer almaktadır. Bu gruptaki köylerin toplam nüfusu 12572 olup, kırsal nüfus toplamı içerisinde nüfusun %36'lık bir payla en fazla nüfusa sahip olan grubu oluşturmaktadır.

Nüfusu 501-1000 arasında olanlar içerisinde 18 köy yer almaktadır. Bu grubu oluşturan köylerin toplam nüfusu 11308 olup, kırsal nüfus içerisinde %33'lük oranı ile en fazla nüfusa sahip olan ikinci grubu oluşturmaktadır. Son grup ise nüfusu 1001'in üzerinde olan köylerdir. Bu grup içerisinde 2 belde yer almakta ve bu köylerinin toplam nüfusu 2944, kırsal nüfus içerisindeki oranı ise %8'dir (Tablo:6- Şekil:9A-Harita:3).

ŞEREFLİKOÇHİSAR İLÇESİNDE KIRSAL NÜFUSUN DAĞILIŞI (1935)

Tablo:6 Şereflikoçhisar İlçesi Köylerinin Nüfus Büyüklükleri (1935).

1-250	Nüfus	251-500	Nüfus	501-1000	Nüfus	1001+	Nüfus
K.Tepeköy	54	Değirmen	260	Demirciobası	516	Evren	1360
Yusufkuvusu	65	Abalı	261	Sadıklı	519	Sarıvahsi	1584
Aktas	83	Cıngıl	263	Karabük	537		
Catcat	84	Acıkuvu	264	Solakusağı	556		
Sehithüvüğü	99	Sofular	278	Hamzalı	563		
Sevmenli	117	Cavusköv	281	Yusufusağı	565		
Başobası	121	Havdarlı	282	Solakusağı	566		
Yazısöğüt	121	K.Mollaus	287	Yağmurhüvüğü	567		
Dehmenli	122	Aliusağı	288	Vavvav	589		
Kadıobası	142	Sereflidav	292	Camili	589		
Eğribasan	143	Deliler	302	Sipahiler	601		
Baltalı	145	Palazobası	305	Catalpınar	607		
Gövnük	146	Kanlıkısla	315	Gülhüvük	621		
Odonboğazi	147	Hacıbektas	318	Karandere	627		
Avsar	166	C.Sabanlı	331	Boğazköv	763		
Fadıllı	167	Y.Torunob	332	Kederli	763		
Kılıçlı	173	Cebirli	343	Calören	780		
Yesilvurt	175	Kırımını	350	Ağacören	979		
Elev	178	Yavlak	361				
Yağcılar	179	Büvükkısl	362				
Yalnızpınar	185	Kurtini	376				
Musular	188	Altınbasak	379				
Doğankaya	192	Kütüklü	381				
Sevhkuvusu	199	Sabanlı	387				
K.Damlacık	199	Karahasan	392				
Kasıcılık	201	Kadıncık	395				
Sarıağıl	210	Mustafacı	420				
Demircili	213	H.Ah.Tepe	450				
Çavırönü	215	İnebeyli	450				
Yenice	217	Hüsrev	450				
Gecitli	220	B.Damlacı	450				
Üzengilik	224	Bektik	478				
Akarca	225	Devekova	483				
Abdiusağı	225	İbrahimbe	490				
Ahırlı	225						
Catalcesme	225						
Demiravak	225						
Göllü	225						
H.Ah.Davutlu	225						
H.İsmaili	225						
Kacarlı	225						
Oymaağac	225						
Sevhli	225						
Dadılar	249						
Toplam	7814		12572		11308		2944

1970 yılında Şereflikoçhisar'ın kırsal nüfus toplamı 58693 kişidir. Ancak günümüz idari sınırları içerisinde kalan köylerin o dönem içerisindeki toplam nüfusu 25147'dir. Günümüz idari yapısına göre 1970 yılındaki nüfus büyüklüklerine göre köyler dört gruba ayrılmıştır. Nüfusu 1-250 aralığında olanların yer aldığı birinci grup içerisinde toplam 18 köy bulunmakta ve bunların toplam nüfusu 3407 kişidir. Bu nüfusları ile kırsal nüfus içinde yaklaşık %6'lık bir paya sahiptirler. Bu köylerin nüfus sayılarının az olmasının en önemli nedeni toplam alanlarının dolayısıyla da tarımsal arazilerinin azlığıdır. Nüfusu 251-500 arasında olanların oluşturduğu ikinci grup

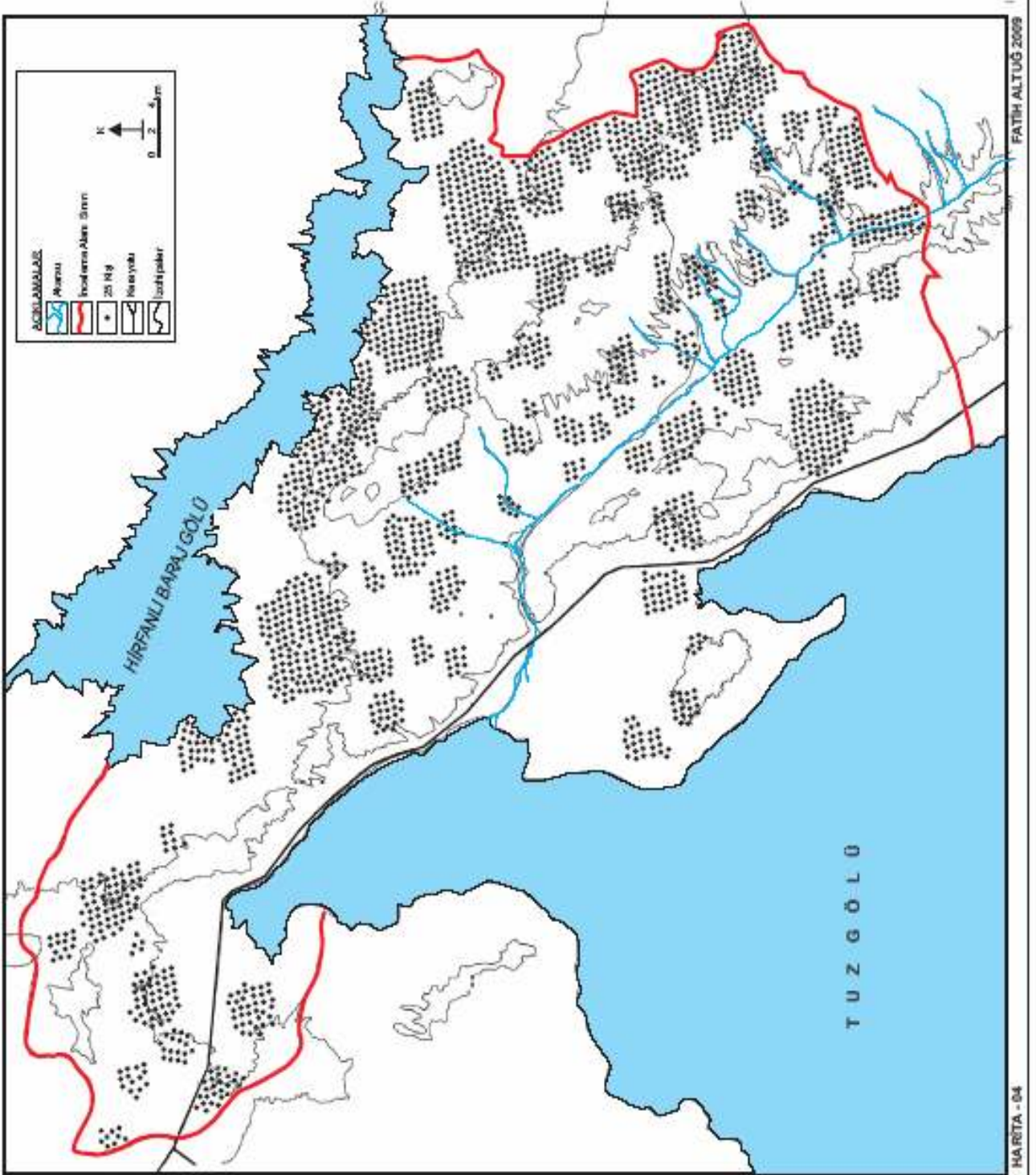
içerisinde 35 köy yer almaktadır. Bu köy sayısı ile en fazla köy bu grupta yer almaktadır. Bu gruptaki köylerin toplam nüfusu 12734 olup kırsal nüfus içerisinde nüfusun %22'sini oluşturmaktadırlar (Tablo:7-Şekil:9B-Harita:4).

Tablo:7 Şereflikoçhisar İlçesi Köylerinin Nüfus Büyüklükleri (1970).

1-250	Nüfus	251-500	Nüfus	501-1000	Nüfus	1001+	Nüfus
Bağobası	108	Karabük	257	Yaylak	502	Karandere	1001
Yusufoğlu	115	Kılıçlı	260	Solakuşağı	519	B.Damlacık	1033
Çatçat	127	Yazısöğüt	261	İnebeyli	544	Camili	1297
Y.Torunobası	144	Şeyhli	262	Kanlıkişla	547	Boğazköy	1334
Geçitli	144	Musular	263	Sadıklı	553	Kederli	1389
E.Torunobası	157	Çatalçeşme	263	Hacıbektaşlı	559	Gülhüyük	1427
Kaşıcalık	173	Eley	269	Sipahiler	580	Kacarlı	1483
Kadıobası	189	Şeyhkuyusu	273	Yağmurhüyük	582	Çalören	2005
Baltalı	192	Deliler	292	Cebirli	616	Ağaçören	2173
K.Mollauşağı	202	Değirmenyolu	301	K.Tepeköy	619	Evren	2456
Aktaş	207	Doğankaya	310	K.Damlacık	624	Sarıyahşi	4061
Demirayak	216	Yalınzınar	316	Üzengilik	631		
Seymenli	221	Abdiuşağı	319	Kurtini	637		
Acıöz	229	Dadılar	321	Hamzalı	641		
Çayırönü	243	H.Ah.Davutlu	337	Şekerköy	659		
Fadıllı	243	Yeşilyurt	346	Sarihasanlı	690		
Vayvay	248	Palazobası	348	H.Ah.Tepeköy	692		
Göynük	249	Odunboğazı	349	Şerefli davutlu	699		
		Cıngıl	352	Kütüklü	700		
		Altınbaşak	352	Şabanlı	706		
		Haydarlı	363	Hüsrev	735		
		Sarıağıl	364	Bektik	737		
		Oymağaç	392	Mustafacık	739		
		Akarca	413	Yusufoğlu	747		
		Ahırlı	431	Acıkuyu	763		
		Avşar	437	Demirciobası	783		
		İbrahimbeyli	459	Çatalpınar	786		
		Çavuşköy	460	Kırımını	849		
		H.İsmaili	467	Devekovan	851		
		Sofular	469	Büyükkışla	877		
		Abalı	473	Aliuşağı	891		
		Kadıncık	476	Akın	905		
		Ç.Sabanlı	491	Yenice	930		
		Demircili	494				
		Göllü	494				
TOPLAM	3407		12734		22893		19659

Nüfusu 501-1000 arasında olanların oluşturduğu üçüncü grup içerisinde 33 köy yer almaktadır. Bu grubu oluşturan köylerin toplam nüfusu 22893 olup toplam nüfus içerisinde %39'luk oranı ile en fazla nüfusa sahip olan grubu oluşturmaktadır. Son grup ise nüfusu 1001'in üzerinde olan köylerdir. Bu grup içerisinde 11 köy yer almakta ve bu köylerin toplam nüfusu 19659, toplam içerisindeki oranı ise %33'tür. Köylerin nüfus büyüklüğü coğrafi konumları ve tarım alanlarının genişliği ile ilgilidir. Çünkü bu dönemde en önemli ekonomik uğraş tarımdır.

ŞEREFLİKOÇHISAR İLÇESİNDE KIRSAL NÜFUSUN DAĞILIŞI (1970)

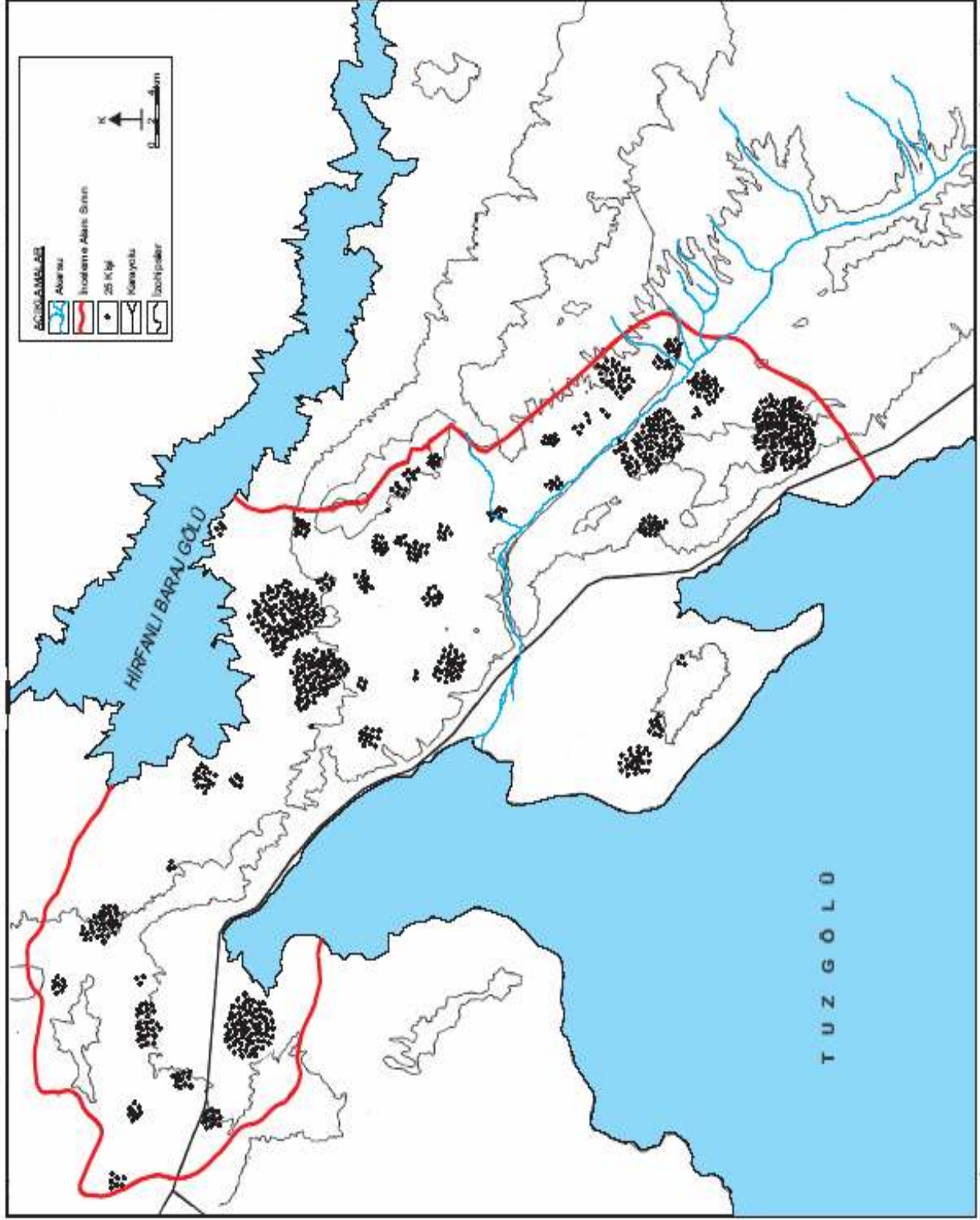

1990 yılı nüfus büyüklüklerine göre köyler yine 1970 yılındaki gibi dört grupta ele alınmıştır. Ancak 1989 yılında Aksaray'ın il olması ve Evren'in ilçe olması nedeniyle köy sayısı 50'ye düşmüştür. Ayrıca köylerin nüfus büyüklükleri 1970 yılına göre değiştiği için grup içindeki köylerin sayıları da büyük oranda değişmiştir. 1990 yılı toplam kırsal nüfusu 23167'dir. Köy sayısı ile toplam nüfus oranlandığında köylerin ortalama nüfus büyüklüğü 463'tür. Nüfusu 1-250 arasında olan köylerin oluşturduğu birinci grup içerisinde 28 köy bulunmaktadır. Bu gruptaki köylerin toplam nüfusu ise 3997 olup toplam kırsal nüfusun % 17'sine karşılık gelmektedir. Bu gruptaki toplam köy sayısı bütün köylerin %56'sını oluşturmaktadır (Tablo:8-Şekil:9C-Harita:5).

Tablo:8 Şereflikoçhisar İlçesi Köylerinin Nüfus Büyüklükleri (1990).

1-250	Nüfus	251-500	Nüfus	501-1000	Nüfus	1001+	Nüfus
Çatçat	32	Şereflidavutlu	262	Hamzalı	513	Kacarlı	1748
Vayvay	50	Akarca	280	Aliuşağı	620	Akın	1840
Çayırönü	68	Çavuşköy	280	Büyükkişla	641	Devekovan	2027
Kadıobası	68	K.Damlacık	295	Üzengilik	673	Gülhüyük	2663
Yusufkuyusu	82	K.Tepeköy	309	Karandere	699	Çalören	3123
Baltalı	83	Yeşilyurt	316	B.Damlacık	791		
Bağobası	85	Şekerköy	317	Şeyhkuyusu	714		
Acıöz	104	Sadıklı	320				
Geçitli	104	Kadıncık	331				
Hacıbektaşlı	109	Kanlıkışla	408				
K.Mollauşağı	123						
Acıkuyu	124						
Aktaş	143						
Şeyhli	146						
Musular	157						
Cıngıl	164						
Haydarlı	166						
Karabük	174						
Eley	175						
Seymenli	176						
Deliler	182						
Doğankaya	202						
Fadıllı	202						
Yazısöğüt	202						
Odunboğazı	207						
Değirmenyolu	210						
Palazobası	225						
Yalnızpınar	234						
TOPLAM	3997		3118		4651		11401

ŞEREFLİKOÇHİSAR İLÇESİNDE KIRSAL NÜFUSUN DAĞILIŞI (1990)

Nüfusu 251-500 arasında olan köylerin oluşturduğu ikinci grup içerisinde 10 köy bulunmaktadır. İkinci grubun toplam nüfusu ise 3118 olup toplam kırsal nüfusun % 13,5'ine karşılık gelmektedir. Bu gruptaki köy sayısı ise toplam köy sayısının %20'sini oluşturmaktadır. Nüfusu 501-1000 arasında olan köylerin oluşturduğu üçüncü grup içerisinde 7 köy bulunmakta olup (%14) bu köylerin toplam nüfusu 4651'dir. Son grupta 5 köy bulunmaktadır. Sayı olarak bütün köylerin %10'unu oluşturmalarına rağmen toplam kırsal nüfusun yaklaşık yarısını (%49) oluşturmaktadırlar (Tablo:8-Şekil:9C).

Burada hemen şu konuya dikkat çekmek gerekir, 1990 yılında bazı köy ve kasabaların nüfuslarında bir önceki sayım dönemine göre normal olmayan bir artış olduğu dikkatleri çekmektedir. Tablo:9'da görüldüğü gibi 1985'te nüfusu 1262 olan Gülhüyük Köyü'nün nüfusu 1990'da 2663'e, 1985'te nüfusu 984 olan Devekovan köyünün nüfusu 1990'da 2027'ye yükselmiştir. Yapmış olduğumuz çalışmalar ve arazi gözlemlerinde bu iki köyün nüfuslarını beş yıl içerisinde iki katından daha fazla artıracak her hangi bir gelişme veya iş olanaklarını artıracak yatırımlar görülmemiştir. Ancak edinilen izlenim 1990'larda köy statüsünde olan bu iki köy yerleşmesinin belde olmak için nüfus sayılarını normalden daha fazla gösterdikleridir. Zaten bu sayede her iki köy 1993'te belde statüsüne kavuşmuşlardır.

Gerek 1970, gerekse 1990 yıllarındaki nüfus büyüklüklerine baktığımızda nüfusları 1-250 nüfus grubunda yer alan köylerden Acıöz, Aktaş, Yusufkuyusu ve Karamollauşağı köylerinde en büyük problemin su olduğu görülmektedir. Su kaynaklarının yeterli olmaması ve mevcut su kaynaklarının da o dönem içerisinde içme ve kullanma suyu olarak elverişli olmaması köy nüfuslarını etkilemiştir. Ayrıca bu köylerde hem tarım topraklarının dar olması, hem de mevcut toprakların verimsiz olması da nüfusun seyrek olması üzerinde etkilidir. Bu grup içindeki diğer köylerde görülen ortak özellik ise tarım alanlarının dar olmasıdır. Dolayısıyla tarım alanlarının dar, iş olanaklarının sınırlı olması hem nüfus artışını olumsuz yönde etkilemiş hem de göç olayını hızlandırmıştır.

Dördüncü grup içerisinde yer alan nüfusları 1001 ve üzerinde olan köy ve kasabaların ise kalabalık olmasını öncelikle arazilerinin genişliği ile açıklayabiliriz. Akın, Çalören, Devekovan, Gülhüyük ve Kacarlı köylerinin toplam alanları 221440 da. olup, bu alan bütün köylerin toplam alanlarının %20'sine karşılık gelmektedir. Ayrıca

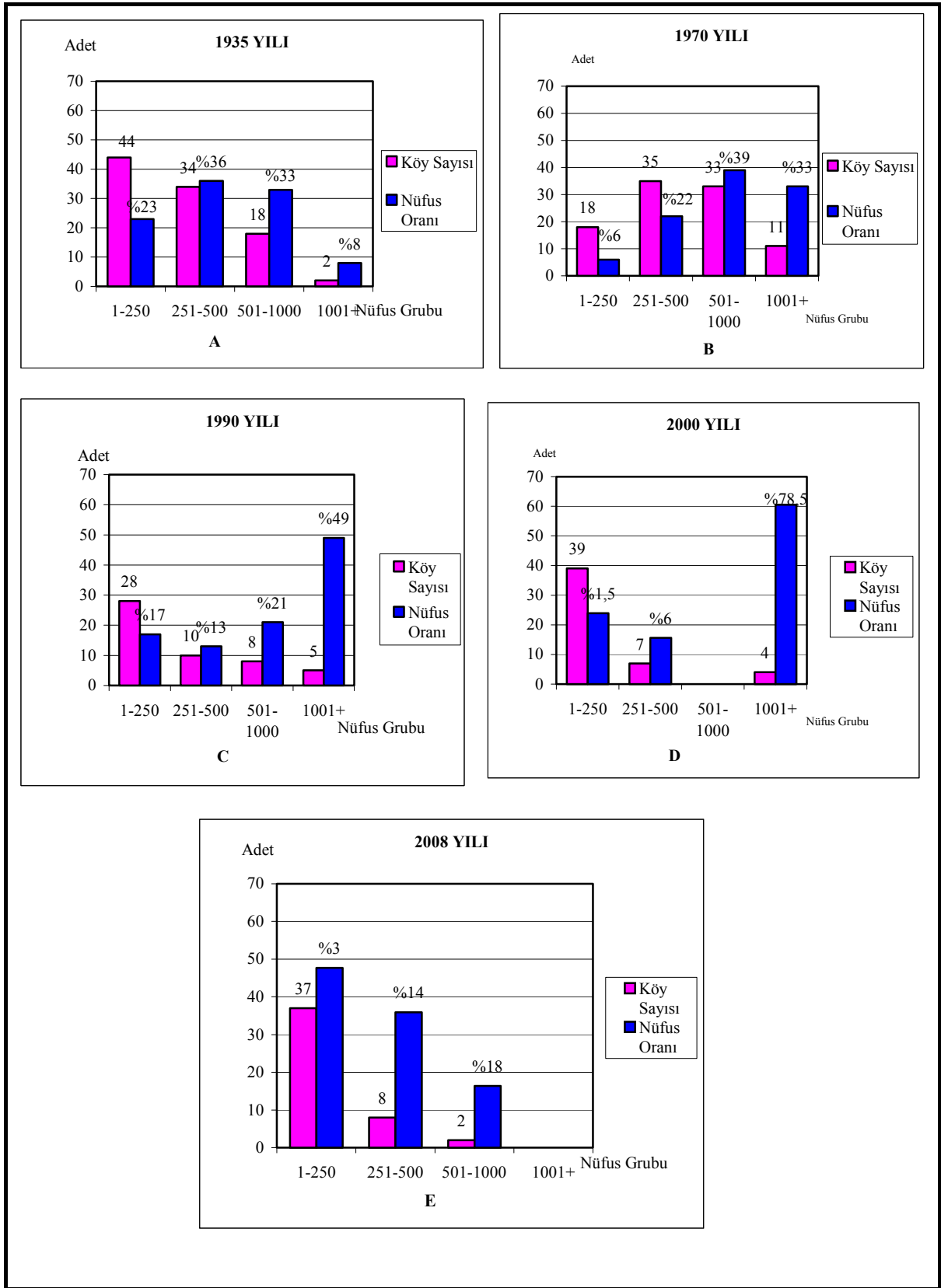
biraz önce değindiğimiz gibi bu köylerin belde statüsüne yükselme isteklerinden dolayı nüfuslarını olduğundan fazla gösterdikleri unutulmamalıdır.

Tablo:9 1989 Sonrası İdari Yapıya Göre Köy Nüfusları (1935-2008)

KÖYLER	SAYIM DÖNEMLERİ													
	1935	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	2000	2008
Acıkuyu	264	324	387	465	491	610	716	763	608	383	300	124	91	89
Acıöz	-	-	-	-	192	150	207	229	125	117	134	104	43	41
Akarca	225	270	283	291	318	399	414	413	334	466	378	280	184	175
Akın	-	-	-	-	540	684	884	905	978	936	968	1840	320	267
Aktaş	83	95	94	128	128	153	188	207	216	226	211	143	54	19
Aliuşağı	288	283	469	579	693	818	912	891	964	886	907	620	418	336
Bağobası	121	95	72	129	129	141	156	108	115	115	104	85	39	29
Baltalı	145	153	142	148	170	201	204	192	199	209	176	83	72	77
B.Damlacık	450	555	589	699	696	813	968	1033	1082	1090	975	791	422	328
Büyükkışla	362	477	543	672	682	767	872	877	735	860	727	641	458	367
Cıngıl	263	241	247	289	330	361	310	352	280	222	244	164	89	69
Çalören	780	864	913	1055	1324	1587	1783	2005	1999	1964	2062	3123	2913	691
Çatçat	84	80	77	91	105	136	124	127	105	68	55	32	22	14
Çavuşköy	281	318	393	481	698	676	660	460	343	378	424	280	84	94
Çayırönü	215	226	221	263	324	362	353	243	208	122	133	68	44	47
Değirmenyolu	260	297	335	354	400	390	354	301	305	243	254	210	159	135
Deliler	302	285	312	379	392	356	331	292	243	243	203	182	107	81
Devekovan	483	452	394	474	606	727	836	851	953	798	984	2027	2201	425
Doğankaya	192	148	107	124	174	207	264	310	330	320	279	202	136	134
Eley	178	181	155	186	221	215	278	269	280	253	270	175	106	87
Fadıllı	167	154	123	183	181	213	254	243	299	255	260	202	175	135
Geçitli	220	234	229	276	315	152	196	144	128	94	110	104	91	88
Güllüyük	621	736	704	815	913	1162	1292	1427	1573	1321	1262	2663	2795	577
Hacıbektaşlı	318	397	397	449	520	633	699	559	347	367	240	109	73	51
Hamzalı	563	610	649	802	818	713	707	641	679	753	812	513	159	179
Haydarlı	282	256	238	277	283	275	322	363	259	245	223	166	91	104
Kacarlı	225	573	693	900	932	1108	1314	1483	2019	1324	2025	1748	2392	481
Kadıncık	395	325	322	410	446	675	474	476	389	426	368	331	205	119
Kadıobası	142	115	98	126	147	161	170	189	155	126	138	68	53	47
Kanlıkişla	125	431	469	518	536	646	636	547	520	498	551	408	343	269
Karabük	236	259	168	227	234	256	248	257	283	229	189	174	94	71
K.Mollauşağı	114	287	340	404	419	415	364	202	180	234	204	123	43	80
Karandere	309	619	679	867	982	1059	1133	1001	1025	982	998	699	313	242
Kurutlutepe	54	312	370	439	493	563	617	619	569	457	466	309	27	-
K.Damlacık	89	263	319	365	460	470	576	624	509	491	502	295	171	122
Musular	85	183	182	203	216	239	224	263	255	252	215	157	92	65
Odunboğazı	69	185	176	223	247	311	325	349	269	275	248	207	102	77
Palazobası	133	322	317	336	390	350	397	348	386	334	286	225	178	111
Sadıklı	257	425	421	510	684	601	571	553	498	477	435	320	194	146
Seymenli	64	141	103	141	184	197	234	221	196	219	223	176	115	78
Şekerköy	-	-	-	-	440	543	666	659	604	524	474	317	225	231
Ş.Ddavutlu	112	328	381	486	537	629	709	699	545	490	430	262	142	119
Şeyhkuyusu	77	241	238	284	314	299	339	273	446	745	798	714	0	-
Şeyhli	108	284	310	345	326	346	316	262	197	215	158	146	96	105
Üzençilik	113	425	407	479	538	598	685	631	753	762	790	673	387	309
Vayvay	291	188	212	270	294	294	303	248	168	143	130	50	6	-
Yalnızpınar	98	181	152	172	220	281	289	316	393	346	335	234	189	171
Yazısöğüt	185	145	177	163	200	241	257	261	281	291	269	202	98	82
Yeşilyurt	175	180	175	198	247	281	350	346	370	316	314	316	192	150
Yusufkuyusu	30	79	90	105	108	130	163	115	99	113	112	82	42	37
Toplam	10633	14222	14872	17780	20913	23594	25644	25147	24796	22960	23353	23167	17045	7751

Kaynak:T.Ü.İ.K.

Şekil:9 Farklı Yıllarda Araştırma Alanı Köylerinin Nüfus Gruplarına Göre Büyüklük ve Nüfus Oranları

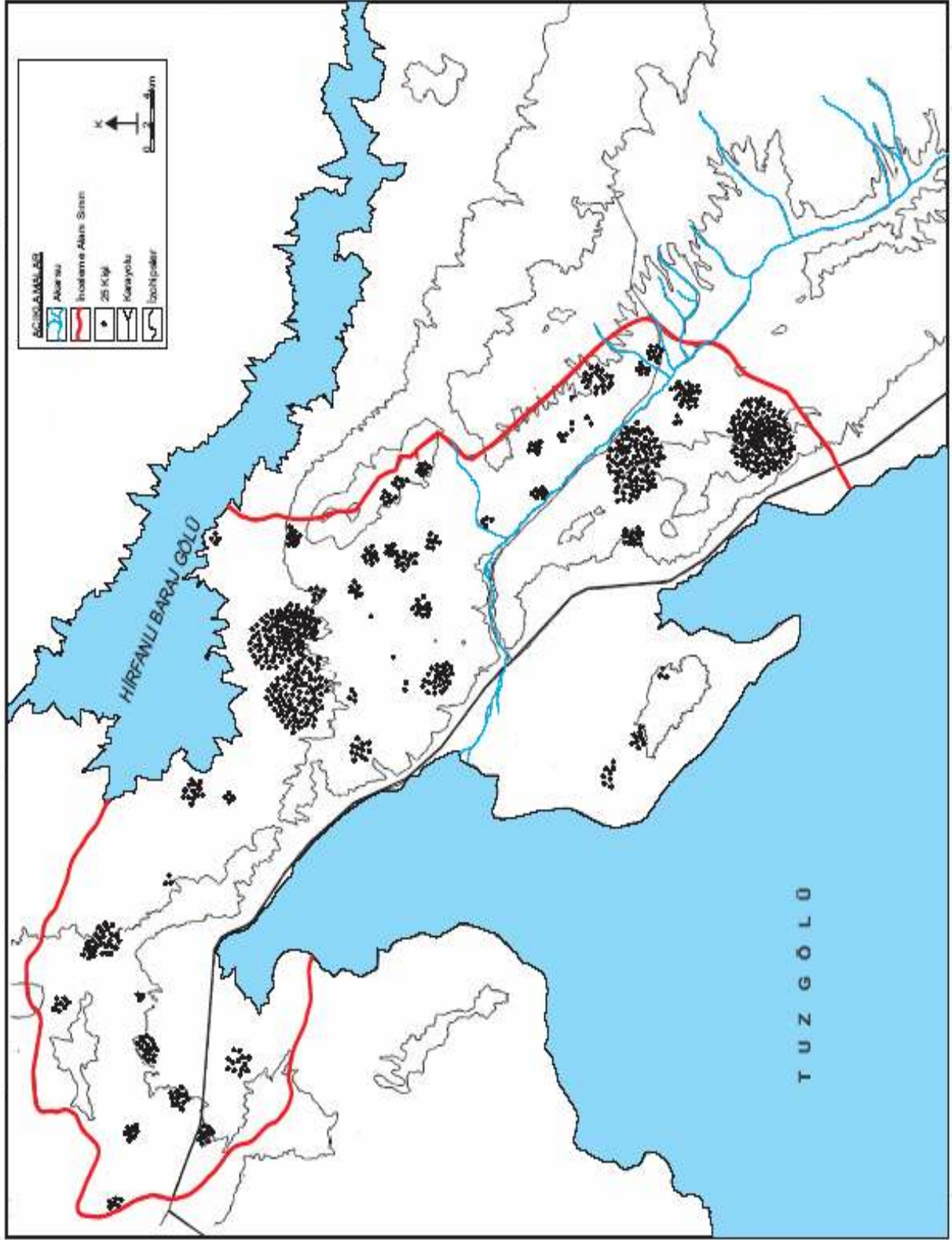

Aynı şekilde bu beş köyün ekilebilir arazisi 131631 da. olup yine bütün köylerin ekilebilir arazi toplamının %21'ine karşılık gelmektedir. Yani tarım alanlarının geniş olması bu köylerin her dönem daha fazla nüfuslanmasını sağlamıştır.

2000 yılı nüfus sayım sonuçlarına göre köyler diğer dönemlerde olduğu gibi dört gruba ayrılmıştır. Ancak bu dönemde gruplar arasında çok büyük farklar dikkatimizi çekmektedir. 1-250 grubunda toplam 38 köy ve 4083 nüfus vardır. Bu grup içindeki köylerin toplamı ilçedeki bütün köylerin toplamının %78'ini oluştururken, nüfusları ise toplam kırsal nüfusun %24'üne karşılık gelmektedir. 251-500 grubunda ise 7 köy bulunmakta olup bu köylerin toplam nüfusu ise 2612 kişi olduğunu görmekteyiz. Bu grup içindeki köylerin sayısı ilçe genelindeki köylerin %14'üne karşılık gelirken, nüfusları ise toplam kırsal nüfusun %16'sına karşılık gelmektedir. En dikkat çekici husus ise 501-1000 grubunda hiç köyün bulunmamasıdır. Bunun en önemli nedeni ise tabiki göçlerdir. 1001+ grubunda ise toplam 4 köy bulunmakta olup bu köylerin nüfus toplamı 10301'dir. Bu gruptaki köylerin sayısı ilçe toplam köy sayısının sadece %8'ine karşılık gelirken, nüfusları ise toplam kırsal nüfusun %60'ına karşılık gelmektedir (Şekil:9D-Harita:6). Bu dört köyün fazla nüfusa sahip olmalarının nedeni ise idari yapılarıdır. İdari olarak köy olmalarına rağmen belde olmaları bu köylere daha iyi hizmet götürülmesini sağlamıştır. Böylece alt yapı durumları diğer köylere göre daha iyi olunca nüfusları da diğer köylere göre daha fazla olmuştur. Başka bir neden ise, Gülhüyük, Kacarlı, Devekovan ve Çalören köyleri belde statülerini kayıp etmemek için nüfuslarının 2000 ve üzerinde olması gerçekliğinden yola çıkarak belde nüfuslarını olduğundan daha fazla olarak gösterildiğini görmekteyiz. Özellikle nüfus sayım ve tespit dönemlerinde Ankara ve çevre illerde ikamet eden bu köyün eski sakinleri, organize bir şekilde köylere gelmekte veya getirilmekte ve sayıma burada katılmaktadırlar. 2000 yılında bu dört köyün toplam nüfusları 10301 iken, 2008 yılında 1663'e düşmüştür.

2000 yılında dikkatimizi çeken bir başka husus ise Şeyhkuyusu Köyü'nün statüsünü kayıp ettiği için herhangi bir grupta da yer almadığıdır. Şeyhkuyusu Köyü zaten heyelan nedeniyle ilçenin kuzeyindeki iskan alanına yerleştirilmiş ve köy merkezi buraya alınmıştı. Köyün bu statüsü de kaldırılarak Şereflikoçhisar'ın mahallesi durumuna getirilmiştir. Nüfus miktarlarından dolayı benzer şekilde statü kaybının Vayvay ve Kurutlutepeköy için de bir sonraki sayım döneminde gerçekleşeceği anlaşılmaktadır.

ŞEREFLİKOÇHİSAR İLÇESİ'NDE KIRSAL NÜFUSUN DAĞILIŞI (2000)

2008 yılında ise ilçenin kırsal nüfusunun TÜİK verilerine göre toplam 7751, ETF raporlarına göre 6331 kişiye kadar düştüğünü görmekteyiz. 2008 yılında Şereflikoçhisar'daki köylerin neredeyse boşaldığını görmekteyiz. Öyle ki Vayvay ve Kurutlutepeköy' de göç nedeni ile yaşayan kalmadığı için bu köylerin tüzel kişilikleri kaldırılmış ve köyler Hacıbektaşlı köy muhtarlığına bağlanmışlardır.

2008 TÜİK verilerine göre köy nüfusları dört grupta ele alınmıştır. 0-250 grubunda nüfusa sahip toplam 37 köy bulunmakta olup bu köylerin nüfusu 3701'dir. Hem köy sayısı hemde nüfus bakımından en fazla sayıya sahip olan grup bu gruptur. Bu gruptaki köylerin sayısı ilçe toplam köy sayısının %79'una karşılık gelirken, nüfusu ise toplam kırsal nüfusun %36'sına karşılık gelmektedir (Şekil:9E-Harita:7).

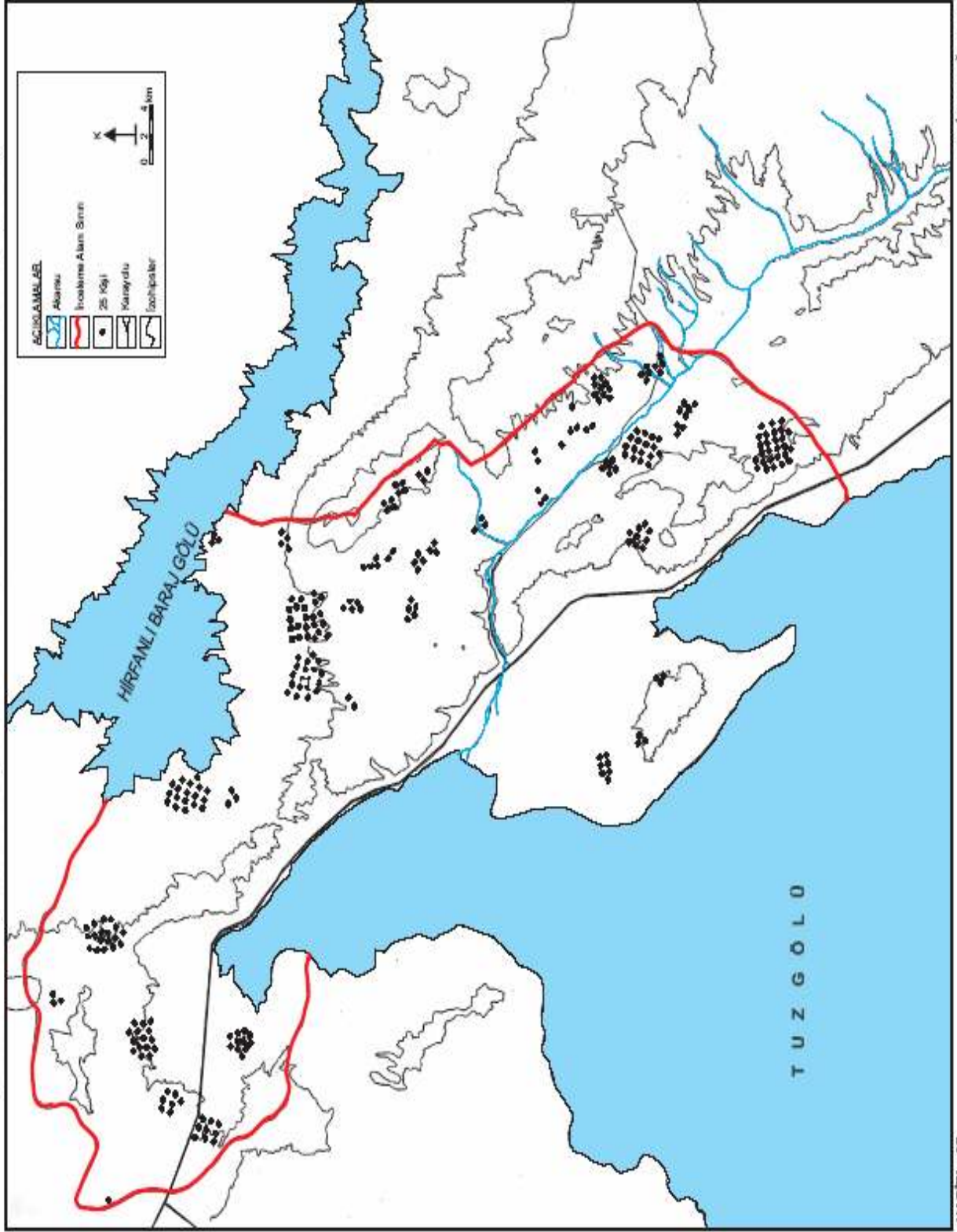
251-500 grubunda ise toplam 8 köy bulunmaktadır. Bu köylerin toplam nüfusu ise 2782'dir. Bu gruptaki köylerin sayısı toplam köy sayısının %17'sine karşılık gelirken nüfusu ise toplam kırsal nüfusun %36'sını oluşturmaktadır. 501-1000 grubunda ise sadece 2 köy bulunmaktadır. Bu köylerin toplam nüfusu ise 1268'dir Köy sayısı olarak toplam köylerin sadece %4'ünü oluşturan bu grup, nüfus bakımından da toplam nüfusun %14'ünü oluşturmaktadır. 1001+ grubunda ise hiç köy bulunmamaktadır. Göç olgusunun bütün sayım dönemleri içinde zirveye çıktığı dönem bu son sayım dönemidir. Öyleki bu dönem içinde 3 köy tüzel kişiliklerini kayıp etmiştir. Eğer göç olayı devam ederse Çatçat ve Aktaş gibi köylerinde kaderleri tüzel kişiliğini kayıp eden köylerin kaderine dönebilir.

Köy nüfuslarının seyrine baktığımızda, köylerin en fazla nüfusa genel olarak 1970-1975 dönemlerinde ulaştığını görmekteyiz. 1975'ten sonra köy nüfuslarında genel olarak azalma olduğunu, 1985 ve 1990 sonra ise azalmanın hızlandığı dikkat çekmektedir.

Şereflikoçhisar ilçesinde köylerin aritmetik nüfus yoğunluğu 1935, 1970, 1990 ve 2008 olmak üzere dört dönemde ele alınmıştır. Ancak 1935, 1970 dönemlerindeki köy sayısı ile 1990, 2000 ve 2008 yıllarında nüfus yoğunlukları arasında köy sayısı bakımından farklılık vardır. Bu farklılığın temel nedeni ise 1989 yılında ilçe idari sınırlarının değişmesidir.

1935 yılında Şereflikoçhisar'a bağlı toplam 97 köy bulunmaktadır. Bu köyler nüfus yoğunluklarına göre beş gruba ayrılmıştır. Nüfus yoğunluğu 1-100 arasında olan 20 köy bulunmaktadır. Bu köyler toplam köylerin yaklaşık %21'ini oluşturmaktadır. Bu köylerden Ağaçören, Karandere, Kacarlı Büyükkışla ve Acıkuyu'nun yüzölçümleri

ŞEREFLİKOÇHİSAR İLÇESİNDE KIRSAL NÜFUSUN DAĞILIŞI (2008)

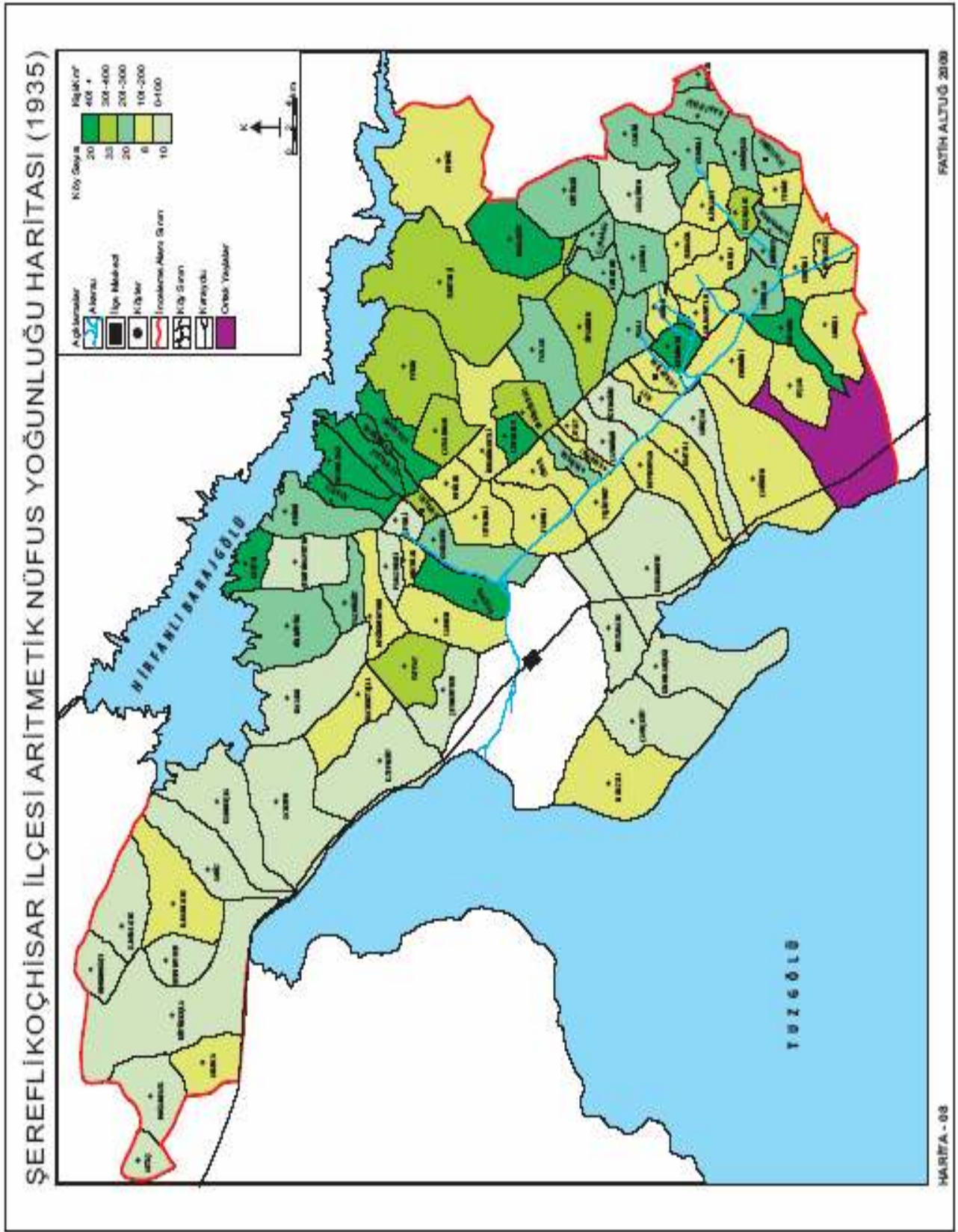

geniş olduğu için, diğer köylerin ise nüfusları az olduğu için nüfus yoğunlukları 100 km²/kişinin altında kalmıştır. Nüfus miktarı az olan bu köylerden Yusufkuyusu, Acıkuyu, Aktaş, Odunboğazı, Küçükdamlacık, Doğankaya, Çavuşköy ve Karamollauşağı köyleri hem su kaynaklarının sınırlı olması hem de mevcut tarım topraklarının verimsiz olması nedeniyle yoğunlukları azdır. Diğer köylerin ise yerçekillerinin engebeli olması ve/veya ortalama yüksekliklerinin fazla olması yoğunlukların az olmasına neden olmuştur.

Tablo:10 Şereflikoçhisar İlçesi Köylerinin Aritmetik Nüfus Yoğunlukları (1935)
(Kişi/Km²).

1-100		101-200		201-300		301-400		401+	
Kurutlutepe	15	Bektik	105	Hüsrev	203	Evren	302	Solakuşağı	430
Yusuftkuyusu	27	Avşar	103	Yaylak	203	Haydarlı	308	Kadıncık	455
Odunboğazı	30	Fadıllı	103	Gülhüyük	204	Vayvay	318	Turunobası	465
Acıkuyu	40	Çalören	106	Abalı	212	Sarıyahşi	324	İnebeyli	482
Palazobası	41	Devekovan	107	Y.Hüyüğü	214	Çatalpınar	328	Boğazköy	525
Şerefli davutlu	41	Sadıklı	111	Çepnişabanlı	215	Sipahiler	331	Geçitli	621
Ağaçören	53	B.Damlacık	112	Bağobası	215	Demirciobası	346	Demirayak	630
K.Damlacık	52	Akarca	112	Cebirli	218	Kaşıçalık	387	Altınbaşak	702
Kanlıkışla	53	Değirmenyolu	119	Demirciobası	220			Demircili	1936
Büyükkişla	54	Yalnızpınar	131	Kütüklü	228			Göynük	1570
Kacarlı	56	Göllü	132	Camili	239				
Aktaş	59	Hamzalı	133	H.Ahm. Tepk.	240				
Karandere	64	Cıngıl	135	Dadılar	241				
Şeyhkuyusu	65	Eley	140	Abdiuşağı	242				
Çavuşköy	70	Hacıbektaşlı	141	Yazısöğüt	243				
K.Mollauşağı	72	Oymaağaç	145	Çatalçeşme	254				
Şeyhli	74	Baltalı	150	Sarıhasanlı	270				
Doğankaya	76	Kırımını	158	Sofular	281				
Aliuşağı	83	Yenice	159	Şabanlı	288				
Üzengilik	87	Çatçat	161	Kederli	290				
		Kadıobası	163	Karabük	291				
		Seymenli	165						
		Çayırönü	166						
		Kılıçlı	166						
		H.A.Davutlu	167						
		Musular	172						
		İbrahimbeyli	172						
		Sarıağıl	176						
		H.İsmaili	178						
		Ahırlı	179						
		Yeşilyurt	181						
		Kurtini	196						
		Deliler	198						

Nüfus yoğunluğu 101-200 grubunda 33 köy bulunmakta olup toplam köy sayısının %36'sını oluşturmaktadır. 201-300 grubundaki köy sayısı 21 olup toplam köylerin %23'ünü oluşturmaktadır (Tablo:10-Harita:8). 301-400 grubuna ise toplam 8 köy bulunmaktadır. Bu gruptaki köylerin oranı ise %9'a karşılık gelmektedir. Son grup

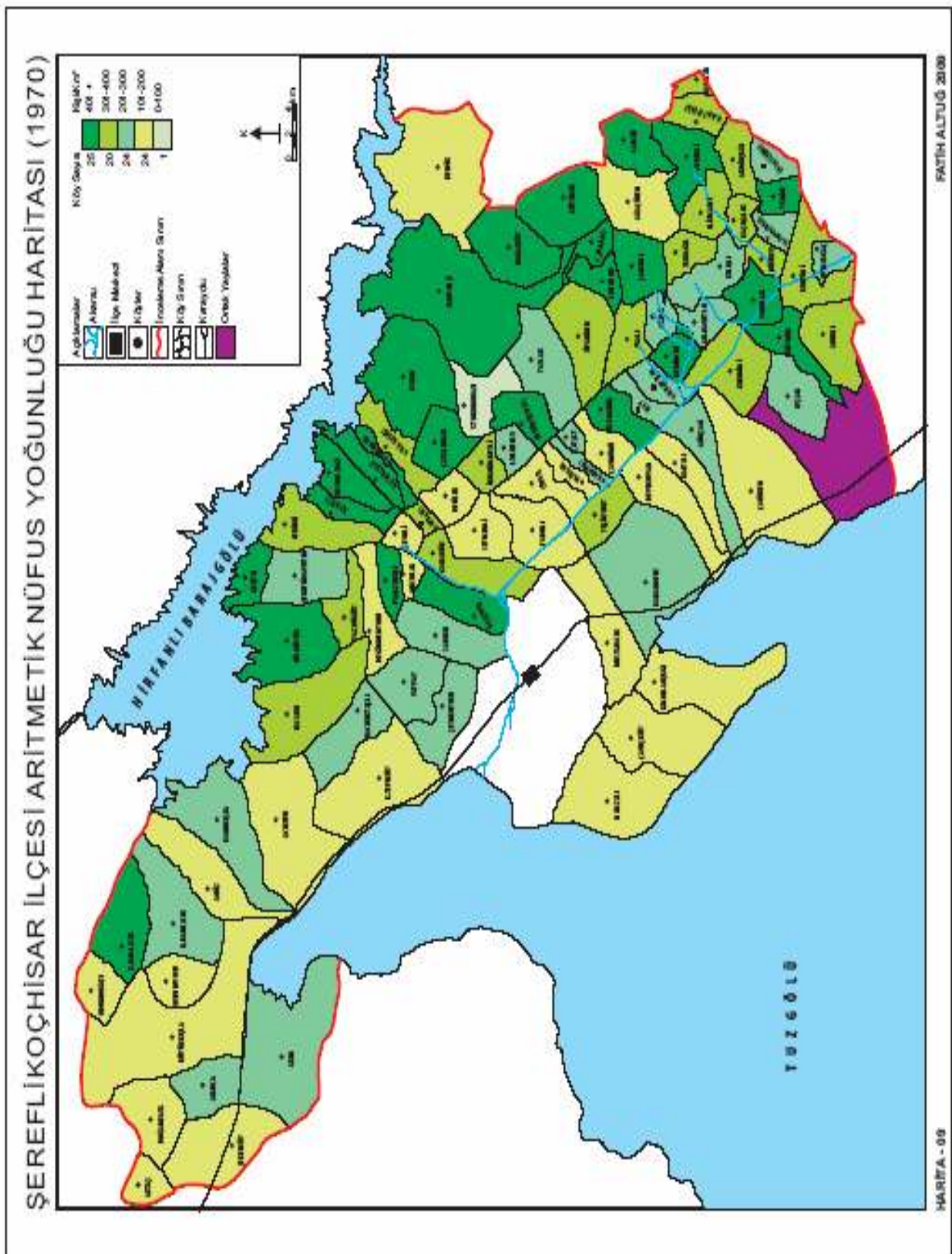
olan 401+ grubunda 10 köy bulunmakta olup toplam köylerin %11'i bu grupta yer almaktadır. Son gruptaki köylere baktığımızda ise bu köylerin ortak özelliklerinin yüzölçümlerinin küçük olduğudur.

1970 yılı nüfus yoğunluğuna baktığımızda durumun 1935'e göre çok farklı olduğu görülmektedir. Çünkü tüm ülke genelinde olduğu gibi çalışma alanımızda da nüfus artmış dolayısıyla yoğunlukta artmıştır. 1935 yılındaki yoğunluk gruplarına baktığımızda, 1-100 arasında nüfus yoğunluğuna sahip olan köy sayısı 20 (%22) iken bu sayı 1970 yılında 1'e düşmüştür.

Tablo:11 Şereflikoçhisar İlçesi Köylerinin Aritmetik Nüfus Yoğunlukları (1970)
(Kişi/Km²).

1-100		101-200		201-300		301-400		401+	
Y.Torunobası	86	Yusufkuyusu	103	Akarca	206	Sarıağıl	305	Geçitli	406
		Çavuşköy	115	Karandere	209	Dadılar	317	Kütüklü	419
		Acıkuyu	115	Eley	211	Karabük	317	Çatalpınar	425
		Ağaçören	116	Kadıobası	217	Sipahiler	320	Palazobası	434
		Doğankaya	123	Yağmurhüyüğü	220	Kırımını	331	Gülhüyük	468
		K.Mollauşağı	127	Torunobası	220	Kaşıcalık	333	Sofular	474
		Değirmenyolu	137	Kanlıkişla	230	Ahırlı	335	Sarıhasanlı	475
		Büyükkışla	130	Yalnızpınar	230	Solakuşağı	335	Üzengilik	485
		Acıöz	142	Şeyhkuyusu	231	Yazısöğüt	343	Şabanlı	525
		Aktaş	146	Sadıklı	240	Abdiuşağı	343	Demirciobası	526
		Fadıllı	150	Çatçat	244	Hüsrev	345	Camili	527
		Odunboğazı	151	Hacıbektaşlı	248	Yeşilyurt	357	Kederli	529
		Hamzalı	152	Kılıçlı	249	Kacarlı	368	K.Damlacık	533
		Bekdik	162	H.Ah. Davutlu	250	H.Ah.Tepeköy	369	Evren	546
		Kurutlutepe	169	Oymağaç	253	H.İsmaili	371	Kadıncık	548
		Şekerköy	173	Şerefli davutlu	256	Haydarlı	378	İnebeyli	583
		Seymenli	177	Aliuşağı	256	Kurtini	382	Demirayak	605
		Şeyhli	179	Büyükdamlacık	257	Abalı	385	Göynük	624
		Cıngıl	180	Vayvay	270	İbrahimbeyli	388	Altınbaşak	652
		Çayırönü	188	Avşar	270	Cebirli	391	Yenice	682
		Devekovan	189	Akın	272			Sarıyahşi	831
		Deliler	192	Yaylak	282			Yusufluşağı	839
		Bağobası	192	Göllü	291			Boğazköy	919
		Baltalı	199	Çatalçeşme	297			Çepnişabanlı	3197
								Demircili	4490

Nüfus yoğunluğu 101-200 arasında olan köy sayısı 1935 yılında 33 (%36) iken 1970 yılında bu sayı 25'e (%26) düşmüştür. Yoğunluğu 201-300 arasında olan köy sayısı 1935 yılında 21 (%23) iken bu sayı 1970 yılında 24 (%25)'e çıkmıştır. Yoğunluğu 301-400 arasında olan köy sayısı 1935 yılında 8 (%9) iken bu sayı 1970 yılında üç kat artarak 21'e (%22) çıkmıştır. Yoğunluğu 401+ grubunda 1935 yılındaki köy sayısı 10 (%11) iken bu sayı 1970 yılında 25'e (%26) çıkmıştır (Tablo:11-Harita:9).

Tablo:11’de görüldüğü gibi bütün köylerde nüfus yoğunluğu bir önceki döneme göre hayli artmıştır. Bunun en önemli nedeni ise köylerin nüfus sayılarının bir önceki döneme göre hayli artmış olmasındandır.

1970 yılı nüfus yoğunluğuna bakıldığında birinci grupta sadece bir köy vardır. Bu köy de Torunobası köyünden göç edenlerin oluşturduğu Yeni Torunobası Köyü olup yeni oluşum aşamasında olduğu için nüfus miktarı ve yoğunluğu da azdır. En dikkat çekici artış ise, dördüncü ve beşinci gruplarda gerçekleşmiştir. 1935 yılında bu iki gruptaki köy sayısı toplam 18 iken, 1970 yılında 45’e çıkmıştır. Bu köylerden 16 tanesinin alanları 1 km²’nin altındadır. Bu yüzden de yoğunlukları fazla çıkmıştır. Geri kalan köylerden ise sadece 7 tanesinin alanı 2 km²’nin üstünde olup, diğerlerinin alanları 1-2 km² arasındadır.

1970 yılında ülke genelinde aritmetik nüfus yoğunluğu 46 kişi/km², Ankara’da 66 kişi/ km² ve Şereflikoçhisar’da ise 30 kişi/ km² idi. Görüldüğü gibi araştırma alanımızda nüfus yoğunluğu hem il, hem de ülke ortalamasının altında kalmıştır. Ancak 1935’te Şereflikoçhisar ilçesinin nüfus yoğunluğunun 7 kişi/ km² olduğunu hatırlayacak olursak 35 yılda nüfus yoğunluğunun yaklaşık 4,5 kat arttığı görülür.

1990 yılına gelindiğinde ise önceki sayım dönemlerine göre büyük bir değişme gerçekleşmiştir. Niğde iline bağlı olan Aksaray’ın 1989 yılında tekrar il statüsüne getirilmesiyle birlikte, Şereflikoçhisar’a bağlı olan Ağaçören Bucağı ve Sarıyahşi Kasabası ilçe olarak Aksaray’a bağlanmıştır. Ayrıca Evren kasabası da ilçe statüsüne getirilerek Şereflikoçhisar’dan ayrılmıştır. Böylece Ağaçören ile birlikte 30 köy, Sarıyahşi ile birlikte 6 köy ve Evren ile birlikte 10 köy olmak üzere toplam 46 köy Şereflikoçhisar’dan ayrılmıştır. Dolayısıyla 1990 yılında inceleme alanımız alan bakımından darılırken köy sayımızda azalmıştır. Bu dönemde önemli gelişmelerden biri ise kırdan kente göç olayının hız kazanması nedeniyle köylerin nüfus sayılarının çok düşmesidir. Bu yüzden köylerin nüfus yoğunluğu da 1970 yılına göre azalmıştır (Tablo:12-Harita:10).

1990 yılı nüfus yoğunluğuna baktığımızda köylerin 1-100 grubu ile 101-200 grubunda toplandığı dikkatimizi çekmektedir. Öyle ki her iki grupta toplam 36 köy (%74) bulunmaktadır. 1935 yılında ise 1-100 grubunda 20 (%21) köy bulunurken, 101-200 grubunda 33 (%34) köy bulunmaktaydı. 1935 dönemi içerisinde iki grubun toplam gruplar içindeki oranı ise % 52 idi. 1970 yılında ise ülke genelinde görüldüğü gibi köy nüfusları artmış ve bu durum yoğunluk artışına bağlı olarak söz konusu gruplarda köy

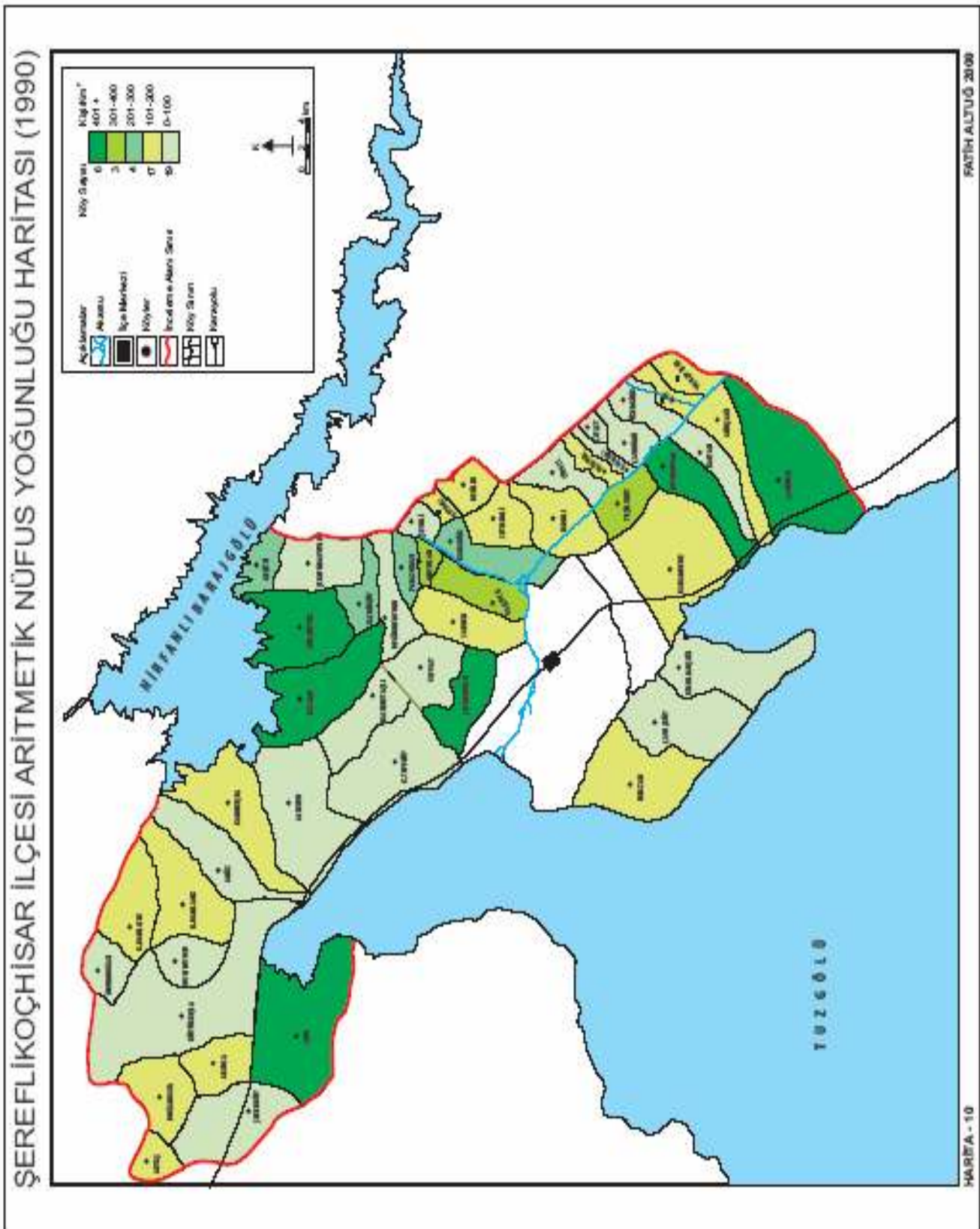
sayılarının azalması şeklinde karşımıza çıkmıştır. 1970 döneminde 1-100 grubunda sadece 1 köy bulunurken, 101-200 grubunda 24 köy bulunmaktaydı. O dönem içerisinde iki grubun toplam gruplar içindeki oranı ise sadece %26 idi. Görülüyor ki 1990 yılında köylerin nüfus yoğunluğu 1935 yılına benzemekte ve hatta 1935 dönemine göre köylerdeki nüfus yoğunluğu bariz bir şekilde azalmıştır.

Tablo:12 Şereflikoçhisar İlçesi Köylerinin Aritmetik Nüfus Yoğunlukları (1990)
(Kişi/Km²).

1-100		101-200		201-300		301-400		401+	
Acıkuyu	19	Aktaş	101	Karabük	214	Musular	317	Çalören	426
Hacıbektaşlı	48	Deliler	120	Yazısöğüt	266	Yeşilyurt	326	Kacarlı	434
Çayırönü	53	Hamzalı	121	Palazobası	280	Kadıncık	381	Devekovan	450
Vayvay	55	Doğankaya	124	Geçitli	293			Akın	570
Üzengilik	58	Fadıllı	124					Şeyhkuyusu	605
Çatçat	61	Eley	137					Gülhüyük	873
Acıöz	65	Sadıklı	139						
Çavuşköy	70	Akarca	139						
Karamollauşağı	78	Seymenli	141						
Kadıobası	78	Karandere	146						
Yusufkuyusu	74	Bağobası	151						
Şekerköy	83	Yalnızpınar	170						
Kurutlutepe	84	Kanlıkişla	171						
Baltalı	86	Küçükdamlacık	173						
Odonboğazı	89	Aliuşağı	178						
Büyükkışla	95	Haydarlı	181						
Şerefli davutlu	96	Büyükdamlacık	197						
Değirmenyolu	96								
Şeyhli	100								

1990 döneminde, 201-300 grubunda 4 köy, 301-400 grubunda 3 köy, 401+ grubunda ise 6 köy bulunmaktaydı. Bu üç grupta toplam 13 köy (%26) bulunmaktadır. 1935 yılında bu gruplardaki köy sayıları sırasıyla 21 (%20), 17 (%16) ve 13 (%12) olup toplamda 61 köy (%60) bulunmakta idi. 1970 yılında yine sırasıyla 24 (%25), 21 (%22) ve 25 (%26) köy bulunmakta olup bu gruplardaki köylerin toplamı bütün köylerin toplamının %77'sini oluşturur.

1990 yılında ülke genelinde aritmetik nüfus yoğunluğu 73 kişi/km²'ye, Ankara'da 126 kişi/ km²'ye ve Şereflikoçhisar'da ise 38 kişi/ km²'ye yükseldiğini görmekteyiz. Görüldüğü gibi araştırma alanımızda nüfus yoğunluğu 1970 yılında olduğu gibi hem il, hem de ülke ortalamasının altında kalmıştır. Ancak Ankara'da nüfus

yoğunluğunun çok hızlı arttığı görülmektedir. Bunun nedenlerinden birincisi 1989'da Kırıkkale'nin il olarak Ankara'dan ayrılması nedeniyle Ankara'nın yüzölçümünün daralması, ikincisi ise göçlerdir. Şereflikoçhisar'da ise nüfus 1985 yılına göre (87893 kişi) azalmasına rağmen nüfus yoğunluğu artmıştır. Bunu nedeni ise 1989 yılındaki idari değişiklik nedeniyle ilçe yüzölçümünün küçülmesidir.

2000 yılı köylerin nüfus yoğunluğuna bakıldığında ise, köylerdeki nüfus yoğunluğunun 1935'ten de daha düşük olduğunu görmekteyiz (Tablo:13-Harita11).

En düşük nüfus yoğunluğu grubunu oluşturan 1-100 grubu 28 köy sayısı ve % 63'lük oranı ile en büyük grubu oluşturmaktadır. Aynı grup içerisinde bir önceki dönemde 17 köy bulunmaktaydı. 101-200 grubunda 1990 yılında 17 köy yer almaktayken bu dönemde köy sayısı 9'a (%20) düşmüştür.

Tablo:13 Şereflikoçhisar İlçesi Köylerinin Aritmetik Nüfus Yoğunlukları (2000)
(Kişi/Km²).

1-100		101-200		201-300		301-400		401+	
Vayvay	7	Büyükdamlacık	105	Palazobası	221	Çalören	398	Devekovan	543
Kurutlutepe	7	Fadıllı	108	Kadıncık	236			Kacarlı	594
Acıkuyu	14	Karabük	116	Geçitli	257			Gülhüyük	916
Çavuşköy	21	Aliuşağı	120	Üzengilik	298				
Acıöz	27	Yazısöğüt	129						
Karamollauşağı	27	Yalnızpınar	138						
Hacıbektaşlı	33	Kanlıkişla	144						
Çayırönü	34	Musular	186						
Aktaş	38	Yeşilyurt	198						
Hamzalı	38								
Yusufkuyusu	38								
Çatçat	42								
Odunboğazı	44								
Şerefli davutlu	52								
Doğankaya	54								
Şekerköy	59								
Kadıobası	61								
Karandere	65								
Şeyhli	66								
Büyükkişla	68								
Bağobası	69								
Deliler	70								
Değirmenyolu	73								
Baltalı	75								
Eley	83								
Sadıklı	84								
Akarca	92								
Seymenli	92								
Haydarlı	99								
Akın	99								
Küçükdamlacık	100								

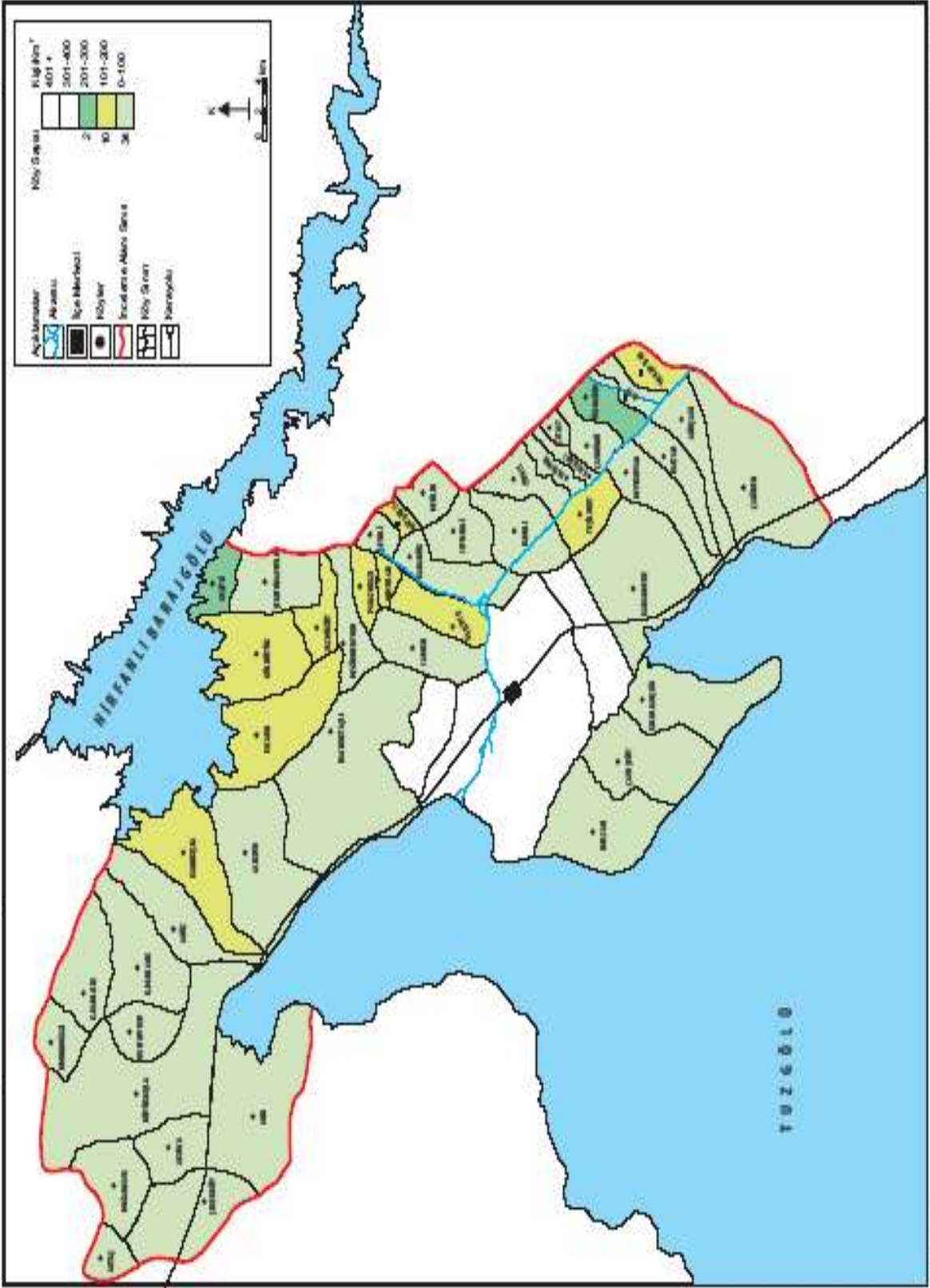
201-300 grubunda 4 köy, 301-400 grubunda 1 köy, 401+ grubunda 3 köy olmak üzere bu gruplardaki toplam köy sayısı 8 (%17)'dir. 1990 yılında bu gruplardaki toplam köy sayısı 12 olup toplam köy sayısının %26'sını oluşturmaktaydı. 2000 yılında ülke genelinde aritmetik nüfus yoğunluğu 88 kişi/km², Ankara'da 155 kişi/ km² ve Şereflikoçhisar'da ise 38 kişi/ km² idi.

2008 yılında köylerin neredeyse tamamen boşaldığı görülmektedir. Öyle ki Kurutlutepeköy ve Vayvay köyleri nüfuslarını tamamen kayıp etmişler buna bağlı olarak bu iki köyün tüzel kişilikleri kaldırılarak Hacıbektaşlı köylerine bağlanmışlardır.

Tablo:14 Şereflikoçhisar İlçesi Köylerinin Aritmetik Nüfus Yoğunlukları (2008)
(Kişi/Km²).

1-100		101-200		201-300		301-400		401+	
Kurutlutepe	0	Yazısöğüt	108	Üzengilik	238				
Şeyhkuyusu	0	Kanlıkişla	113	Geçitli	248				
Vayvay	0	Haydarlı	114						
Acıkuyu	13	Kacarlı	119						
Aktaş	14	Yalnızpınar	125						
Çavuşköy	23	Musular	132						
Hacıbektaşlı	23	Kadıncık	137						
Acıöz	26	Palazobası	138						
Çatçat	27	Yeşilyurt	155						
Odunboğazı	33	Gülhüyük	182						
Yusuflukuyusu	33								
Cıngıl	35								
Çayırönü	36								
Hamzalı	42								
Şereflidavutlu	44								
Karamollauşağı	50								
Karandere	50								
Bağobası	52								
Doğankaya	53								
Deliler	53								
Büyükkışla	54								
Kadıobası	54								
Şekerköy	61								
Değirmenyolu	62								
Seymenli	62								
Sadıklı	63								
Eley	68								
Küçükdamlacık	71								
Şeyhli	72								
Akın	80								
Baltalı	80								
Büyüdamlacık	82								
Fadıllı	83								
Akarca	87								
Çalören	94								
Devekovan	94								
Aliuşağı	97								

ŞEREFLİKOÇHİSAR İLÇESİ ARİTMETİK NÜFUS YOĞUNLUĞU HARİTASI (2008)

2008 yılında 301-400 ile 401+ gruplarında hiç köy kalmamış, 201-300 grubunda ise sadece 2 köy kalmıştır. 1-100 gruptaki köy sayısı ise 37 (%76)'ye çıkmıştır (Tablo:14). 2008 yılında ülke genelinde aritmetik nüfus yoğunluğu 93 kişi/km², Ankara'da 170 kişi/km² ve Şereflikoçhisar'da ise 22 kişi/ km² idi. Görüldüğü gibi ülke genelinde ve Ankara'da yoğunluk artarken Şereflikoçhisar'da yoğunluk artışı 2000 yılı başlarında durmuş ve bu yıldan sonra düşüşe geçmiştir. Bunun en önemli nedeni ilçenin hızla nüfus kayıp etmesidir (Harita:12).

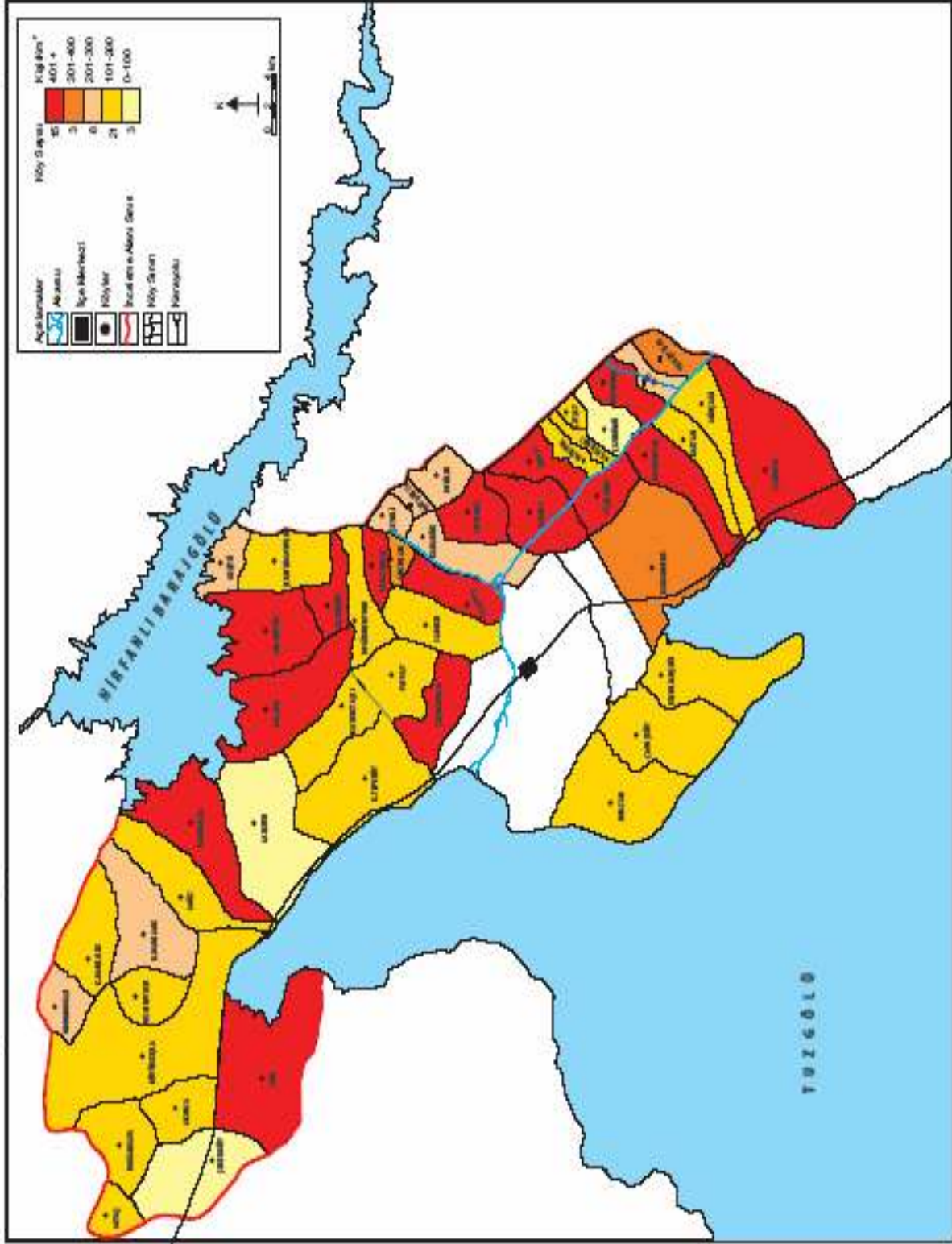
Şereflikoçhisar'da fizyolojik nüfus yoğunluğunu 1990, 2000 ve 2008 olmak üzere üç dönemde ve beş grupta ele aldık. Fizyolojik nüfus yoğunluğunda tarım alanlarını önce 1981 Köy Envanter Etüdları verilerinden çıkardıktan sonra bu verileri anket ve arazi etüdları ile karşılaştırarak elde ettik. Fizyolojik nüfus yoğunluğu, 1990 yılında 367 kişi/ km², 2000 yılında 270 kişi/ km² ve 2008 yılında 123 kişi/ km²'dir.

1990 yılı fizyolojik nüfus yoğunluğuna baktığımızda 1-100 grubunda 3 köy yer almaktadır. Bu köylerden Şekerköy'de nüfus miktarı çok olmasına rağmen tarım alanlarının geniş olması yoğunluğun düşük çıkmasını sağlamıştır. Ancak Çayırönü ve Acıkuyu köylerinde nüfusun az olması yoğunluğunda düşük çıkmasına neden olmuştur. 101-200 grubunda toplam 20 köy bulunmaktadır (Tablo:15-Harita:13).

Tablo:15 Şereflikoçhisar İlçesi Köylerinin Fizyolojik Nüfus Yoğunlukları (1990)
(Kişi/ Km²)

1-100		101-200		201-300		301-400		401+	
Acıkuyu	50	Karamollauşağı	107	Deliler	237	Karandere	317	Yazısöğüt	404
Şekerköy	91	Çatçat	123	Şeyhli	243	Yalnızpınar	334	Seymenli	409
Çayırönü	95	Kadıobası	126	Karabük	252	Musular	392	Kacarlı	450
		Vayvay	128	Oğunboğazı	259			Palazobası	500
		Şereflidavutlu	131	Haydarlı	281			Fadıllı	525
		Hacıbektaşlı	136	Eley	292			Cıngıl	547
		Çavuşköy	140	B.Damlacık	293			Yeşilyurt	575
		Acıöz	141	Geçitli	297			Kanlıkişla	680
		Yusufkuyusu	146					Akın	727
		Aktaş	159					Kadıncık	827
		Kurutlutepeköy	167					Şeyhkuyusu	915
		Değirmenyolu	168					Gülhüyük	951
		Doğankaya	168					Üzengilik	975
		Baltalı	173					Devekovan	1089
		Hamzalı	176					Çalören	1459
		Sadıklı	181						
		Büyükkışla	188						
		Küçükdamlacık	197						
		Bağobası	199						
		Akarca	200						

ŞEREFLİKOÇHİSAR İLÇESİ FİZYOLOJİK NÜFUS YOĞUNLUĞU HARİTASI (1990)

Bu gruptaki köylerin toplam köy sayısına oranı ise %41 olup, bu oran ile en büyük grubu oluşturmaktadır. Bu gruptaki köylerden Acıöz, Aktaş, Bağobası, Baltalı, Çatçat, Hacıbektaşlı, Kadiobası, Vayvay ve Yusufkuyusu köylerinde tarım alanlarının büyüklüğü 1 km²'nin altındadır. Buna rağmen nüfuslarının düşük olması yoğunluğunda kısmen düşük olmasını sağlamıştır. Bu gruptaki köylerden Büyükkışla, Çavuşköy ve Şerefli davutlu köylerinin ise tarım alanlarının büyüklüğü 2 km²'nin üstündedir. Bu yüzden yoğunlukları da az olmuştur. Bu gruptaki diğer köylerin tarım alanlarının büyüklüğü 1-2 km² arasındadır.

201-300 grubunda 8 köy (%16) yer almaktadır. Büyükdamlacık Köyü hariç diğer köylerde fizyolojik nüfus yoğunluğunun yüksek çıkmasının temel nedeni tarım topraklarının 1 km²'nin altında olmasıdır. Tarım alanlarının dar olmasının temel nedeni ise toplam alanlarının küçük olmasıdır. Ayrıca bu köylerden Haydarlı, Şeyhli, Odunboğazı ve Deliler köylerinde arazinin engebeli olması da tarım alanlarının dar olmasındaki başka bir etkidir. 301-400 grubunda 3 köy (%6) yer almaktadır. Bu grupta yer alan köylerden Yalnızpınar ve Musular köylerinde hem tarım alanları dar hem de nüfusları fazladır. Karandere Köyü'nün ise nüfusu fazla olduğu için yoğunluğu da fazladır. Son grup olan 401+ grubunda ise 15 köy (%31) yer almaktadır (Tablo:15). Bu grup fizyolojik nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu ikinci gruptur. Bu gruptaki köylerden Kacarlı, Gülhüyük, Devekovan, Çalören ve Akın köylerinde nüfus miktarları çok fazla olduğu için yoğunlukları da çok fazla çıkmıştır. Diğer köylerin ortak özelliği ise tarım alanlarının 1 km²'nin altında olmasıdır.

2000 yılı fizyolojik nüfus yoğunluğuna baktığımızda 1-100 grubunda 16 köy yer almaktadır (Tablo:16-Harita14). Bu gruptaki köylerin toplam köy sayısına oranı ise %33'tür. Bir önceki döneme göre bu gruptaki köy sayısı hayli artmıştır. Bunun en önemli nedeni ise köy nüfuslarının azalmasıdır. 101-200 grubunda toplam 17 köy bulunmaktadır. Bu gruptaki köylerin toplam köy sayısına oranı ise %35 olup, bu oran ile en büyük grubu oluşturmaktadır. 201-300 grubunda 5 köy (%11) yer almaktadır. Bu gruptaki köylerin ortak özelliği tarım alanlarının 1 km²'nin altında olmasıdır. 301-400 grubunda 2 köy (%4) yer almaktadır. Bu grupta yer alan köylerin tarım alanlarının büyüklüğü ise ½ km²'nin altındadır.

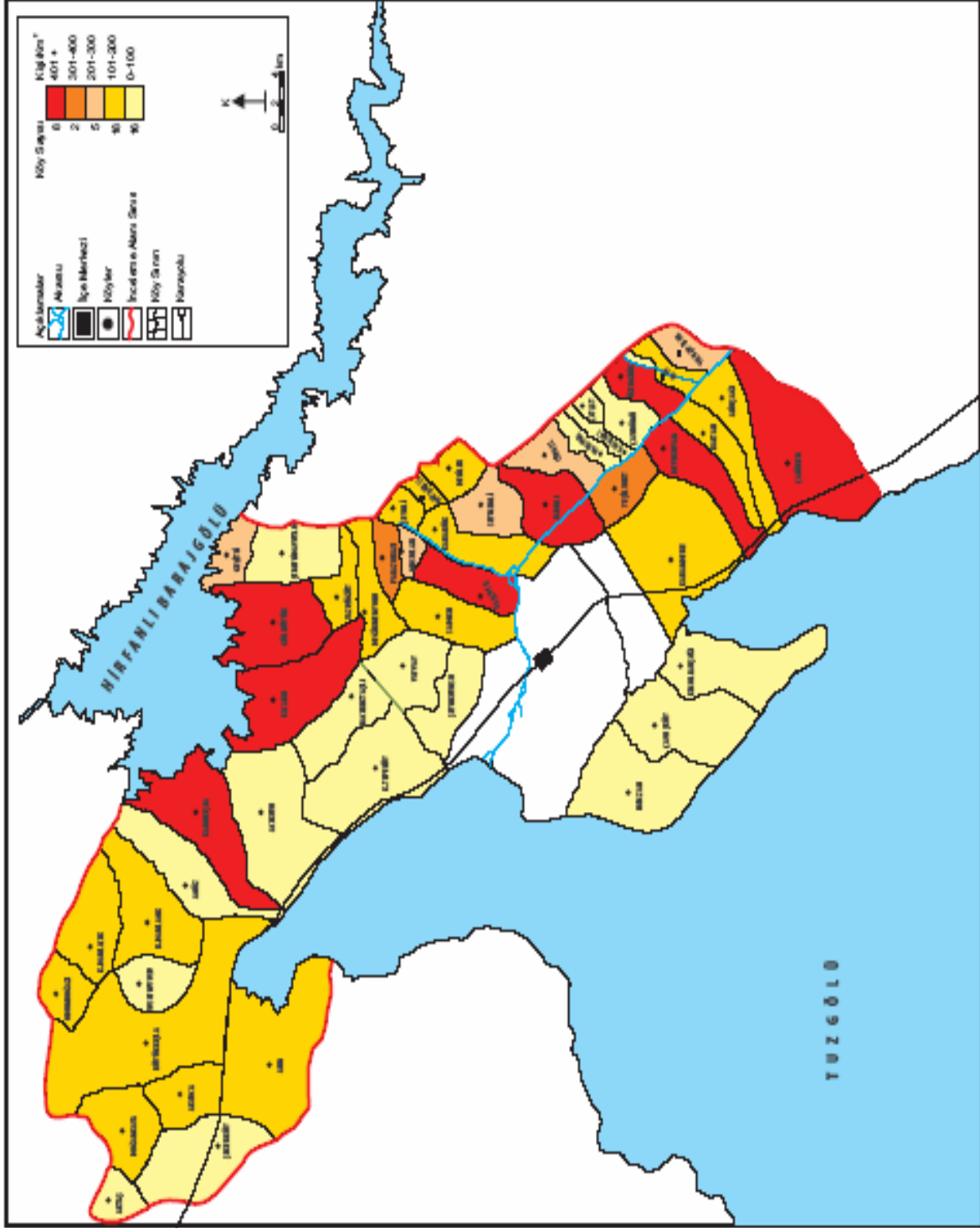
Tablo:16 Şereflikoçhisar İlçesi Köylerinin Fizyolojik Nüfus Yoğunlukları (2000)
(Kişi/ Km²)

1-100		101-200		201-300		301-400		401+	
Kurutlutepeköy	15	Sadıklı	109	Musular	230	Yeşilyurt	349	Fadıllı	437
Vayvay	15	Doğankaya	113	Geçitli	260	Palazobası	396	Kadıncık	512
Acıkuyu	36	Küçükdamlacık	114	Yalnızpınar	266			Üzengilik	560
Karamollauşağı	37	Akın	126	Seymenli	267			Kanlıkişla	572
Çavuşköy	42	Değirmenyolu	127	Cıngıl	297			Kacarlı	616
Hamzalı	54	Odunboğazı	127					Gülhüyük	998
Acıöz	58	Akarca	131					Devekovan	1183
Şekerköy	58	Büyükkışla	135					Çalören	1391
Aktaş	60	Karabük	136						
Çayırönü	62	Deliler	139						
Şerefli davutlu	71	Karandere	142						
Yusufluyusu	75	Baltalı	150						
Çatçat	85	Haydarlı	154						
Bağobası	91	Büyükdamlacık	156						
Hacıbektaşlı	91	Şeyhli	160						
Kadıobası	98	Eley	177						
		Yazısöğüt	196						

Son grup olan 401+ grubunda ise 8 köy (%31) yer almaktadır. Bu gruptaki köy sayısı bir önceki döneme göre yaklaşık %50 oranında azalmıştır. Bu gruptaki köylerden Kacarlı, Gülhüyük, Devekovan ve Çalören köylerinde nüfus yoğunluğu bir önceki döneme göre artmıştır. Bunun temel nedeni ise nüfus miktarlarının bir önceki sayım dönemine göre olduğundan daha fazla gösterilmesidir.

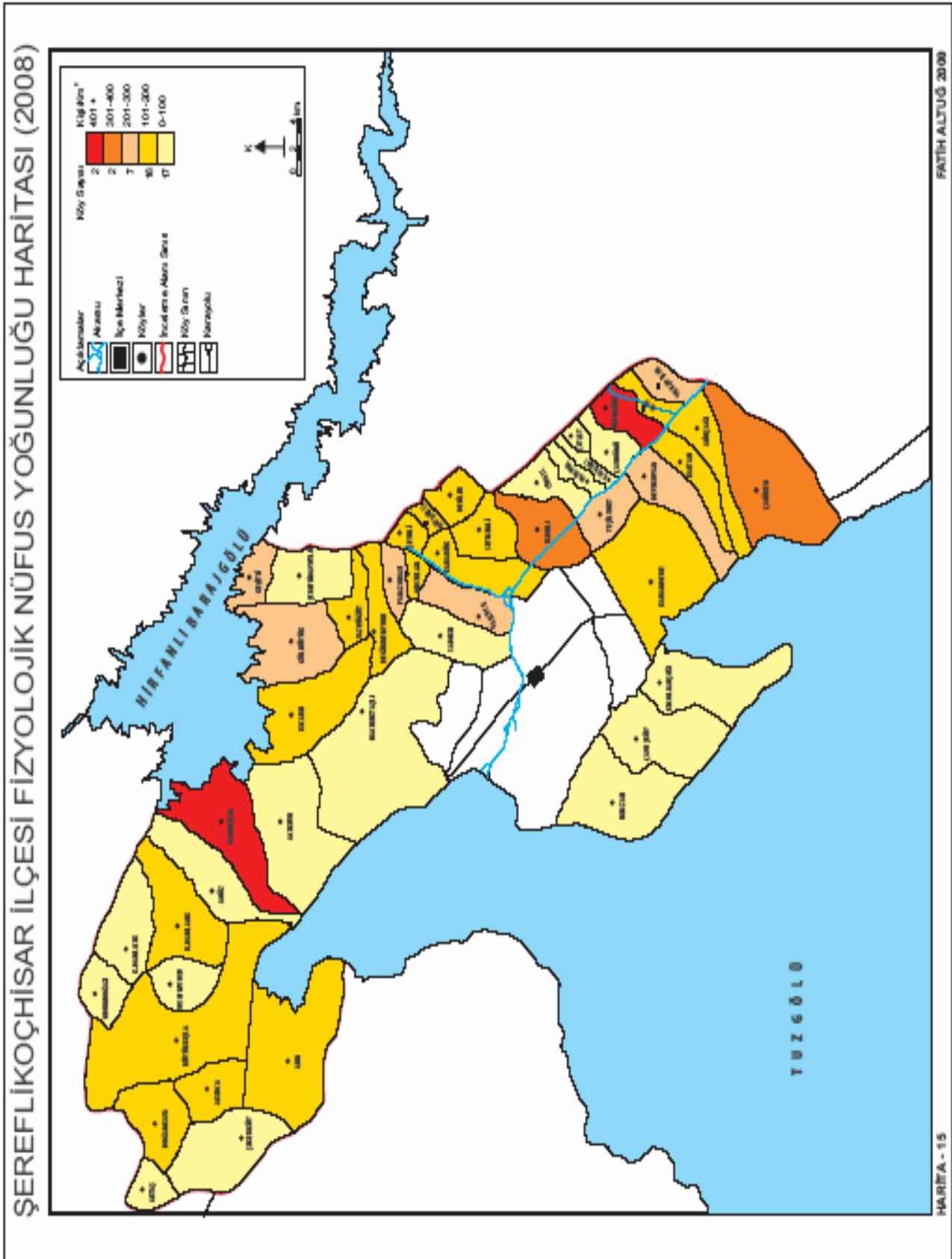
2008 yılı fizyolojik nüfus yoğunluğuna baktığımızda 1-100 grubunda 17 köy yer almaktadır. Bu gruptaki köylerin toplam köy sayısına oranı ise %37'dir. Bir önceki döneme göre bu gruptaki köy sayısı 1 köy artmıştır. 101-200 grubunda toplam 18 köy bulunmaktadır. Bu gruptaki köylerin toplam köy sayısına oranı ise %39 olup, bu oran ile en büyük grubu oluşturmaktadır. 201-300 grubunda 7 köy (%15) yer almaktadır. Bu gruptaki köy sayısı bir önceki döneme göre 2 köy artmıştır. Bunun nedeni ise yoğunluğu daha fazla olan üst gruptaki köy sayılarının azalmasıdır. 301-400 grubunda 2 köy (%4) yer almaktadır. Son grup olan 401+ grubunda ise 2 köy (%4) yer almaktadır (Tablo:17-Harita:15). Ele alınan dönemler içinde köy sayısı en fazla değişen gruplar 1-100 ile 401+ grubudur. 401+ grubundaki köy sayısı 1990 yılında 15 iken, 2008 yılında 2'ye düşmüştür. 1-100 grubunda 1990 yılında 3 köy varken, 2008 yılında 17 köy bulunmaktadır. Genel olarak bakıldığında ise nüfus sayısındaki düşüş fizyolojik nüfus yoğunluğunda azalmasına neden olmuştur.

ŞEREFLİKOÇHİSAR İLÇESİ FİZYOLOJİK NÜFUS YOĞUNLUĞU HARİTASI (2000)

HARİTA - 14

FATİH ALTUĞ 2000

Tablo:17 Şereflikoçhisar İlçesi Köylerinin Fizyolojik Nüfus Yoğunlukları (2008)
(Kişi/ Km²)

1-100		101-200		201-300		301-400		401+	
Hacıbektaşlı	17	Karabük	103	Gülhüyük	206	Çalören	323	Üzengilik	447
Aktaş	21	Deliler	105	Devekovan	228	Fadıllı	337	Kanlıkışla	448
Acıkuyu	36	Akın	105	Yalnızpınar	240				
Çavuşköy	47	Büyükkışla	108	Palazobası	247				
Çatçat	54	Değirmenyolu	108	Geçitli	251				
Acıöz	55	Karandere	110	Yeşilyurt	273				
Şerefli davutlu	59	Doğankaya	112	Kadıncık	297				
Hamzalı	61	Büyükdamlacık	121						
Çayırönü	66	Kacarlı	124						
Şekerköy	66	Akarca	125						
Yusufkuyusu	66	Eley	145						
Bağobası	68	Aliuşağı	153						
Karamollauşağı	69	Baltalı	161						
Küçükdamlacık	81	Musular	162						
Sadıklı	82	Yazısöğüt	164						
Kadıobası	87	Şeyhli	175						
Odunboğazı	96	Haydarlı	176						
		Seymenli	181						

2.2. Şehir Nüfusu

2.2.1. Nüfusun Tarihsel Gelişimi

Bir yerleşme noktasının nüfus sayısı doğrudan doğruya fonksiyon yansıtmasa bile bu sayı ile şehir fonksiyonu arasında bir bağıntı bulunduğunu, nüfus arttıkça iş bölümünün geliştiğini ve tarımsal fonksiyonun gerilediğini kabul ediyoruz (Darkot, 1967, 7).

Bilindiği gibi bir yerin şehir olup olmamasında en önemli kriterlerden biri nüfus kriteridir. Köy kanununa göre nüfusu 2000'den az olan yerleşmeler köy, 2000-20.000 arası kasaba ve 20.000'den fazla olan yerleşmeler ise şehir sayılmaktadır. Araştırma alanımız olan Şereflikoçhisar'ın şehir nüfusu 1975 yılına kadar 20.000'in altında kalmış 2000 yılında 40.000'i geçmiş ve 2000'li yıllardan itibaren şehir nüfusunda belirgin bir azalma görülmüştür. 2008 yılına gelindiğinde şehir nüfusu 30.000'in altına düşmüştür.

İlk çağlardan beri yerleşmeye sahip olan araştırma sahamız da çok sayıda höyük yerleşmelerine rastlanmıştır. Özellikle Peçenek ve Kızılırmak Havzası ile Tuz Gölü çevresinde rastlanılan bu höyüklerde henüz bir çalışma başlatılmamıştır. Fakat Özellikle eski adı Parlasan veya Romalılar dönemindeki adı ile Panasos yani Değirmenyolu köyündeki höyük sit alanına dönüştürülmüştür. Yakın zamanda kazı çalışmalarının yapılması planlanmaktadır. İnceleme alanımız ilk çağda Hititler, Frigyalılar ve Perslerin, orta çağda Roma, Bizans, Abbasi ve Selçukluların, yeni çağda ise Osmanlı Devleti'nin hakimiyeti altında kalmıştır.

Tarihi çok eskilere dayanan ve köklü bir tarihi olan Şereflikoçhisar, konumu gereği sürekli nüfus aktivitesi içinde olmuştur. Ancak araştırma alanımızla ilgili ilk nüfus verilerine XVI.yy Kanuni Sultan Süleyman zamanında yazılan tahrir defterlerinde rastlamaktayız. Bu dönemde Şereflikoçhisar’da 115 hane ve 164 vergi mükellefi vardı ki, nüfusun 900-1000 arasında olduğu tahmin edilmektedir (Tablo 1). Bu dönemde kaza genelinde nüfusun fazla olmasının sebebi elbette verimli tarım toprakları ile coğrafi konumunun yerleşmeye ve yaşamaya elverişli olmasından kaynaklanmaktadır.

Daha sonra XVI. yy da III. Murat adına yazılan Karaman eyaleti defterinde Şereflikoçhisar nüfusu hakkında bilgi verilmektedir. Kaza merkezinde 3 mahalle ve 311 vergi mükellefi varken merkez nüfusunun bu dönemde yaklaşık 1000-1500 kişi olduğu tahmin edilmektedir (Konyalı, 1971, 73).

1868 yılına kadar Niğde Mutasarrıflığına bağlı olan Şereflikoçhisar 1891’de Konya vilayetine bağlanmıştır. Bu dönem ki salname defterinde Şereflikoçhisar’ın durumu şu şekilde belirtilmektedir: 9 mahalle, 500 hane, 1500’den fazla nüfus, 2 han, 125 civarında dükkan vardır.

Araştırma alanımız ile ilgili sağlıklı olarak ilk nüfus verilerine 1920 yılından sonra yapılamaya başlanan bilimsel nitelikli nüfus sayımlarında bulmaktayız. 1927 yılında yapılan ilk nüfus sayımında ilçe merkezinin nüfusu 1237’si erkek, 1228’i kadın olmak üzere toplam 2515’tir. Kırsal alan nüfusun toplamı ise 36455’tir. İlk yapılan sayıma baktığımızda toplam nüfusun %6.4’ü şehirde %93.6’sı ise kırsal kesimde yaşamaktadır (Tablo:18-Şekil:8).

Bilimsel açıdan sağlıklı olmasa da fikir vermesi açısından baktığımızda Kanuni dönemindeki tahmini nüfus ile III. Murat dönemi arasındaki tahmini nüfus arasında yaklaşık iki kat fark vardır. 1571’deki Kıbrıs’a zorunlu iskanı da göz önüne aldığımızda bu nüfus daha fazla artabilirdi. Yine de nüfusun bu denli artmış olmasının nedenleri arasında Osmanlı Devletinin en güçlü ve görkemli dönemini yaşaması, ekonomik açıdan devletin ve halkın zenginlik içinde olması ve Anadolu’ya olan göçlerin artması gösterilebilir. Ayrıca göçebe Türkmenlerinde hızla batıya akması araştırma alanımızda nüfusun hızla artmasına neden olmuş olabilir.

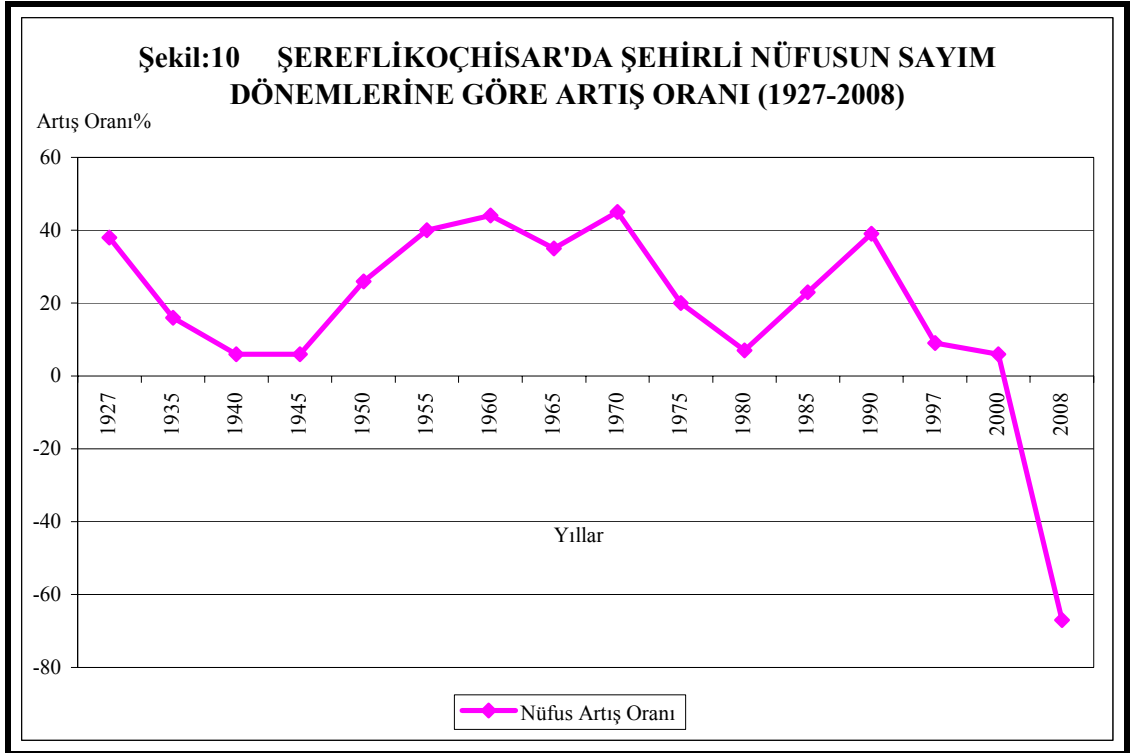
1935 yılında yapılan nüfus sayımında toplam nüfusun %8’i şehirde yaşarken %92’si kırsal kesimde yaşamaktadır. Aynı sayımda Türkiye’nin şehirselleşme oranı %17’dir. Buradan da görüldüğü gibi Şereflikoçhisar’ın şehirselleşme oranı Türkiye şehirselleşme oranının çok altındadır. 1927-1935 yılları arasındaki nüfus artış hızı ise

%2,2 olarak gerçekleşmişken şehirli nüfusun büyüme oranı %16 olarak gerçekleşmiştir (Şekil:10).

Tablo:18 Şereflikoçhisar Şehrinde Nüfus Miktarı, Yıllık Nüfus Artışı, Yıllık Nüfus Artış Oranı ve Yıllık Nüfus Artış Hızları (16. yy Kanuni Dönemi-2008).

Sayım Yılı	Nüfus Miktarı (Kişi)	Yıllık Nüfus Artışı (Kişi)	Yıllık Nüfus Artış Oranı (%)	Yıllık Nüfus Artış Hızı (‰)
*16.yy.Kanuni Dönemi	# 934	-		-
*16.yy.III.Murat Dönemi	# 1866	932	99,8	-
*1868	# 1555	-311	-20	-
1927	2515	960	38	8,14
1935	3005	490	16	22,25
1940	3193	188	6	1,21
1945	3396	203	6	1,23
1950	4285	889	26	4,65
1955	6002	1717	40	6,7
1960	8656	2654	44	7,32
1965	11683	3027	35	5,99
1970	16982	5299	45	7,48
1975	20523	3541	20	3,78
1980	21944	1421	7	1,3
1985	27090	5146	23	4,2
1990	37534	10444	39	6,5
2000	42083	4549	11	11,4
2008	27602	-14481	-52	-53

Kaynak:D.İ.E.(1935-2000) T.Ü.İ.K. (2008) Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Göstergeleri, *KONYALI, 1971, 52. (# Tahrir defterlerindeki vergi mükellefi sayısının 6 ile çarpılması sonucu elde edilmiştir.)

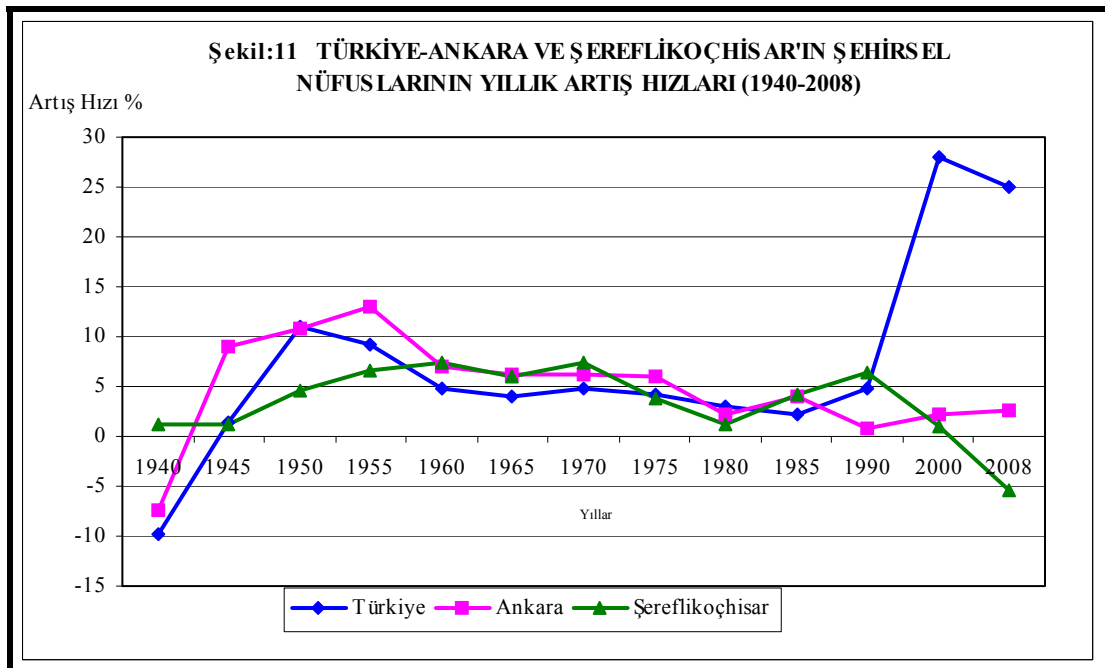

1935-1945 yılları arasında tüm ülke genelinde olduğu gibi en az nüfus artış hızı bu dönemde gerçekleşmiştir. 1935’de 3005 olan nüfus 1940’ta 3193’e, 1945’te 3396’ya yükselmiştir. Bu dönemin ortalama nüfus artış hızı ise %1,2’dir. Aynı dönemde Türkiye’nin şehirli nüfus artış hızı %-9,7, Ankara’nın %-7,3 olarak gerçekleşmiştir (Tablo:19-Şekil:11). Görüldüğü Şereflikoçhisar’ın nüfus artış hızı bu dönemde hem Türkiye ortalamasının hem de Ankara’nın yıllık nüfus artış hızından daha yüksektir. Bu durumu ise ancak doğal nüfus artış hızı ile açıklayabiliriz.

Tablo:19 Türkiye-Ankara ve Ş.Koçhisar’ın Şehir Nüfusları ve Artış Hızları (%) (1940-2008).

Yıllar	Türkiye		Ankara		Ş.Koçhisar	
	Nüfus	Artış Hızı	Nüfus	Artış Hızı	Nüfus	Artış Hızı
1940	2332558	-9,8	105948	-7,3	3193	1,2
1945	2503342	1,4	166951	3,9	3396	1,2
1950	4326249	11	288536	10,9	4285	4,6
1955	6927343	9,3	551364	12,9	6002	6,7
1960	8859731	4,9	783851	6,2	8656	7,3
1965	10805817	4	1069761	6,3	11683	6
1970	1369110	4,7	1467304	5,7	16982	7,5
1975	16869068	4,2	1997986	6,1	20523	3,8
1980	19645207	3	2238967	2,3	21944	1,3
1985	21993031	2	2737359	4	27090	4,2
1990	28140464	4,9	2836719	0,71	37534	6,5
2000	44006274	2,8	3540022	2,2	42083	1,1
2008	53611723	2,5	4395888	2,7	27602	-5,3

Kaynak:D.İ.E.(1935-2000) T.Ü.İ.K. (2008) Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Göstergeleri,

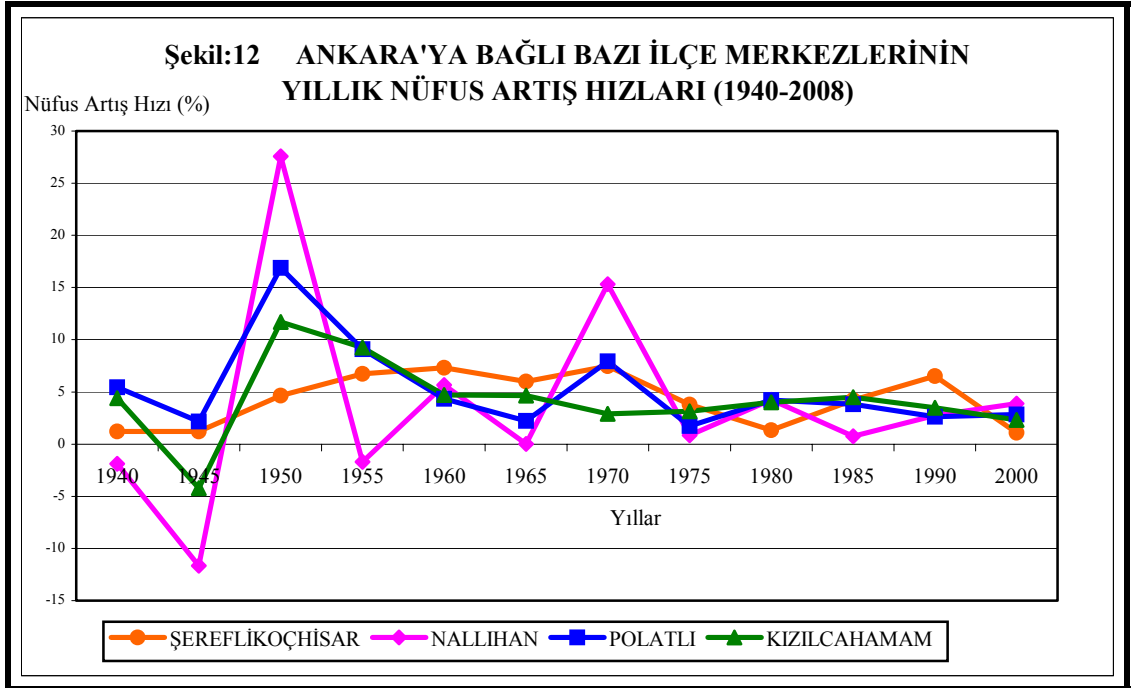

1935-1940 yılları arasında Ankara'nın ilçeleri olan Nallıhan ve Kızılcahamam'da nüfus artış hızı sıfırın altına düşmüştür. Ancak Polatlı ilçesinde nüfus artış hızı hem Türkiye hem de il ortalamasının üstüne çıkmıştır. Bunun en önemli nedeni ise, Polatlı'nın il merkezine yakın olması, demiryolunun geçmesi ve askeri birliğin bulunmasıdır.

Tablo:20 Ankara'ya Bağlı Bazı İlçe Merkezlerinin Nüfus ve Nüfus Artış Hızları (1940-2008)

Yıllar	Ş.Koçhisar		Nallıhan		Polatlı		Kızılcahamam	
	Nüfus	Artış Hızı (%)	Nüfus	Artış Hızı (%)	Nüfus	Artış Hızı (%)	Nüfus	Artış Hızı (%)
1940	3193	1,21	1297	-1,89	3975	5,44	1409	4,39
1945	3396	1,23	725	-11,66	4430	2,16	1142	-4,2
1950	4285	4,65	2878	27,57	10312	16,89	2053	11,7
1955	6002	6,73	2644	-1,69	16238	9,08	3259	9,24
1960	8656	7,32	3509	5,66	20169	4,33	4124	4,7
1965	11683	5,99	3511	0,01	22558	2,23	5202	4,64
1970	16982	7,48	7554	15,32	32326	7,94	6017	2,91
1975	20523	3,78	7883	0,85	35267	1,74	7050	3,16
1980	21944	1,33	9751	4,25	43530	4,21	8620	4,02
1985	27090	4,21	10133	0,76	52737	3,83	10796	4,5
1990	37534	6,52	11638	2,76	60158	2,63	12856	3,49
2000	42083	1,1	17181	3,89	79992	2,85	16194	2,31
2008	27602	-5,27	12630	-3,84	89024	1,33	16767	0,43

Kaynak:D.İ.E Nüfus Sayımları (1935-2000), T.Ü.İ.K. 2008 Verileri

1940-1945 yılları arasında ise Şereflikoçhisar'daki nüfus artış hızı bir önceki döneme göre değişmezken, Nallıhan ve Kızılcahamam'da düşüş hızlanmış, Polatlı'da ise nüfus artış hızı bir önceki dönemin ancak yarısı kadar gerçekleşmiştir. Çünkü bu yıllar II. Dünya Savaşı'ndan dolayı seferberlik ve kıtlık dönemlerine karşılık gelmektedir. Ülke genelinde şehir nüfusunda bir azalma varken, Şereflikoçhisar'ın nüfusu bu dönemde yine de artmıştır. Bunun sebebini ise ancak göçler ve doğal nüfus artışı ile açıklayabiliriz (Tablo:20-Şekil:12).

1935-1940 döneminde ilçede kırsal ve toplam nüfus %5 büyürken şehir nüfusu %6 oranında büyümüştür. Aynı dönem içerisinde şehirsal nüfusun yıllık artış hızı ise ‰ 12,1 olarak gerçekleşmiştir. 1940-1945 sayım döneminde ise şehirli nüfus artış hızı Türkiye genelinde %1,4 Ankara'da %3,9 olarak gerçekleşirken Şereflikoçhisar'da bu oran Türkiye ortalamasına yakın olarak %1,23 olarak gerçekleşmiştir. Yine bu dönemin büyüme oranı ise bir önceki dönemde olduğu gibi %6 olarak gerçekleşmiştir.

1927-1945 yılları arasında Şereflikoçhisar'da şehirli nüfus 881 kişi artmış ve bu dönemin artış oranı %26 olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde yıllık nüfus artış hızı ise %1,67 olarak gerçekleşmiştir. Şehirli nüfusun bu dönemde genel olarak artış hızının düşük olmasının sebebi: Bu dönemde özellikle 1935-1940 yılları arasında görülen ülke genelindeki ekonomik durum, bu yıllar da yaşanan II. Dünya savaşının getirdiği güvensizlik ortamı ve erkek nüfusun silah altında olması şeklinde sıralanabilir. Savaş ve kıtlık yıllarında yani 1940-1945 döneminde ise Nallıhan ve Kızılcahamam'da şehirli nüfus artış hızı sıfırın altında gerçekleşirken Polatlı'da artış Türkiye ortalamasının üzerinde gerçekleşmiştir.

Şereflikoçhisar'da nüfusun belirgin olarak artmaya başladığı yıl 1950 ve daha sonraki dönemlerdir. Özellikle 1950 yılına kadar nüfusun artış hızı çok yavaşken bu yıldan sonra nüfus artışı hızlı bir şekilde gerçekleşmiştir. Nüfusun bu dönemden sonra hızlı bir şekilde artmasının temel nedenini ise, ülke genelinde görülen sosyal ve ekonomik gelişmeye bağlayabiliriz. Bu gelişme neticesinde şehirlere doğru hızla gerçekleşen göç olayından Şereflikoçhisar'da kendine düşen payı almıştır. Ülke genelindeki sosyal ve ekonomik gelişmenin yanı sıra özellikle bu yıllarda ilçenin gelecekteki kaderini de değiştirecek önemli bir gelişme olmuştur ki bize göre Şereflikoçhisar'ın gelişmesindeki en önemli nedendir. Bu gelişme, ilçenin o dönemlerde batısından geçirilen kuzey-güney doğrultusunda uzanan ve günümüzde ülkemizin en uzun işlek karayolu olan o dönemlerdeki ismi E-5 karayolu şimdiki adı ise E-90

karayolunun geçirilmesidir. İşte buna bağlı olarak hızla gelişen hizmetler sektörü ve özellikle ulaştırma hizmetlerinin artan iş gücü talebi şehirselleşmenin hızlanmasını sağlamıştır. Ayrıca 1950'den sonra gerçekleştirilen üç toplu iskan alanında şehirselleşme nüfusun artmasını olumlu yönde etkilemiştir.

1950'de 4285 olan şehir nüfusu 1955'de %6,7'lik artış hızı ile 6002'ye ve 1960'ta %7,32 artış hızıyla 8656'ya yükselmiştir. 1950'de şehir nüfusu toplam nüfusun %9,2'sini, 1950'de %11,1'ini, 1960'ta ise %14,2'sini oluşturmaktaydı. Bu dönemde nüfus artış hızının fazla olmasına etki eden en büyük gelişme 1957 yılında Şeyhkuyusu (Şihkuyusu) ve Yağcılar köylerinin tamamının Hamidiye Çiftliği Köyü sakinlerinin ise bir kısmının toplu iskan alanlarına yerleştirilmesidir. Şehrin cinsiyet dengesine baktığımızda ise 1960 yılına kadar kadın nüfus oranının erkeklerden fazla olduğu ve bu dönemden itibaren erkek nüfusun daha fazla olduğudur. Dolayısıyla göç olgusunun temel göstergelerinden biri olan cinsiyet dengesizliği de çalışma alanımızda görülmeye başlamış ve 1950'lerden itibaren gerçekleşen göç olayında cinsiyet dengesi erkeklerin lehine dönmüştür. Bilindiği gibi göç alan bir yerleşme de erkek nüfus, göç veren yerleşmede ise kadın ve çocuk nüfusu daha fazladır (Tablo:21).

Tablo:21 Şereflikoçhisar'da Şehirselleşme Nüfusun Yıllara Göre Cinsiyet Durumu

Sayım Yılı	Nüfus Miktarı (Kişi)	Erkek		Kadın	
		Kişi	%	Kişi	%
1868*	1555	-	-	-	-
1927	2515	1237	49	1228	51
1935	3005	1481	49	1524	51
1940	3193	1609	50	1584	50
1945	3396	1710	50	1686	50
1950	4285	2149	50	2136	50
1955	6002	2959	49	3043	51
1960	8656	4365	50	4291	50
1965	11683	6111	52	5572	48
1970	16982	8908	52	8074	48
1975	20523	11151	54	9372	46
1980	21944	11291	51	10653	49
1985	27090	13737	51	13353	49
1990	37534	19673	52	17861	48
2000	42083	21957	52	20126	48
2008	27602	13925	50	13677	50

Kaynak:D.İ.E.(1935-2000) T.Ü.İ.K. (2008) Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Göstergeleri, *Konyalı, 1971, 52

1965'te %5,9'luk artış hızıyla şehirli nüfus miktarı 11683'e yükselmiştir. Bu dönemde ise Mustafacık Köyü şehrin güneyine toplu iskan alanına yerleştirilmiştir. 1965'te %16,8 olan şehirli nüfus oranı 1970'te %22,4'le 16982'ye yükselmiştir. İşte 1965-1970 dönemi tüm dönemler içinde en fazla nüfus artış hızının gerçekleştiği dönemdir. Bunun sebebi ulaşım sektörünün bu dönem içinde hızla gelişmesi ve buna bağlı olarak yeni iş kollarının açılması ve bu yeni iş alanlarındaki gelişmeye paralel olarak iş gücü açığınının oluşmasıdır. İşte bu nedenle kırdan-şehire hızlı bir göç olayı yaşanmıştır. Bu dönemin nüfus artış hızı %7,4 olarak gerçekleşmiştir. Zaten ülke geneline baktığımızda kırdan kente göç olgusunun arttığı ve şehirleşmenin hızlandığı dönem bu yıllar arasına rastlamaktadır. 1965-1970 döneminde şehirli nüfus artış hızı Türkiye genelinde %4,7, Ankara'da ise %5,7'dir. Görüldüğü gibi Şereflikoçhisar'da nüfus artış hızı daha fazla gerçekleşmiştir.

1975 yılında nüfus %17'lik artış oranı ile 20523 yükseldiğini görmekteyiz. Şehirli nüfus oranı bu dönemde %24,9'a yükselmiş kır nüfusu %74,1'e düşmüştür. Bu dönemin en dikkat çekici özelliklerinden biri ise bütün sayım dönemleri içinde erkek nüfusun %54 ile en yüksek seviyeye ulaşmasıdır. Erkek nüfus ile kadın nüfus arasındaki bu dengesizliğin en önemli nedeni ise erkeklerin çalışmak için şehre gelmesi çocuklarını ve eşlerini ise köylerde bırakmasıdır (Tablo:22). 1980'de nüfusun yıllık %1,3 artış hızıyla 21944'de ulaştığını görmekteyiz. Bu yıllarda özellikle 1970-1975 ve 1980 yılları arasında nüfus artış hızının düşmesinin temel nedeni ise ülke genelinde yaşanan ekonomik sorunlar, siyasi istikrarsızlık ve oluşan güvensizlik ortamı etkili olmuştur. Özellikle anarşi ve şiddet olaylarının ülke genelinde olduğu gibi Şereflikoçhisar'da da hızla artması hem doğal nüfus artışını hem de göçlerle gerçekleşen nüfus artış hızını yavaşlatmıştır. 1985'te 27090 olan şehirli nüfus 1990'da %6,5'lik artış hızıyla 37534'e yükseldiğini görmekteyiz. 1980'de %27,6 olan şehirli nüfus, 1985'te %30,8'e, 1990'da %61,9'a yükselmiştir. 1990 dönemine baktığımızda ise şehirli nüfus oranı bir önceki sayım dönemine göre yaklaşık iki kat artmıştır. Bunun en önemli nedeni 1989'da gerçekleşen idari değişiklik sonucu ilçenin kırsal nüfusunun %62'sini kayıp etmesidir. Aynı dönem de şehirli nüfus oranı %28 artmıştır. Şehirli nüfusun artmasının nedeni ise ülke tuz ihtiyacının %70'ini tek başına karşılayan Tuz Gölüne bağlı olarak ilçe de tuz sanayinin hızla gelişmesi ve artan iş gücü ihtiyacına paralel gerçekleşen göç olayıdır. Bu dönemdeki göç olayının nedenlerinden bir diğeri ise sosyal nedenlerdir. Özellikle

okuma bilincinin artması ile lise ve üniversite düzeyinde eğitim almak için insanlar eğitimlerine devam etmek için yerlerini terk etmişler, önce Şereflikoçhisar'a daha sonraki yıllarda ise Ankara'ya göç etmişlerdir.

2000 yılında şehirli nüfus 1990'a göre %1,14'lük artış hızı ile tarihin en yüksek seviyesine ulaşmış ve 42083 kişiye yükselmiştir. Bu dönemde şehirli nüfus oranı %71,17'ye yükselirken, kırsal nüfus oranı %28,83'e gerilemiştir. 1990 yılında Türkiye'nin şehirli nüfus oranı %52 iken, 2000 yılında %70'e yükselmiştir.

1990-2000 yılları arasında nüfus artış hızının %1,2 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Artış hızının düşmesinin sebebi biraz önce bahsettiğimiz idari değişikliktir. Öyleki bu değişiklik ile Şereflikoçhisar 47 köy ve kasabasını ve yaklaşık 40,000'nin civarında kırsal nüfusunu kaybetmiş buna bağlı olarak idari fonksiyon alanı daralmıştır. Ayrıca kayıp edilen köylerin nüfus, alan ve ekonomik gücü düşünüldüğünde günümüzdeki manzaranın çokta şaşırtıcı olmadığı görülmektedir.

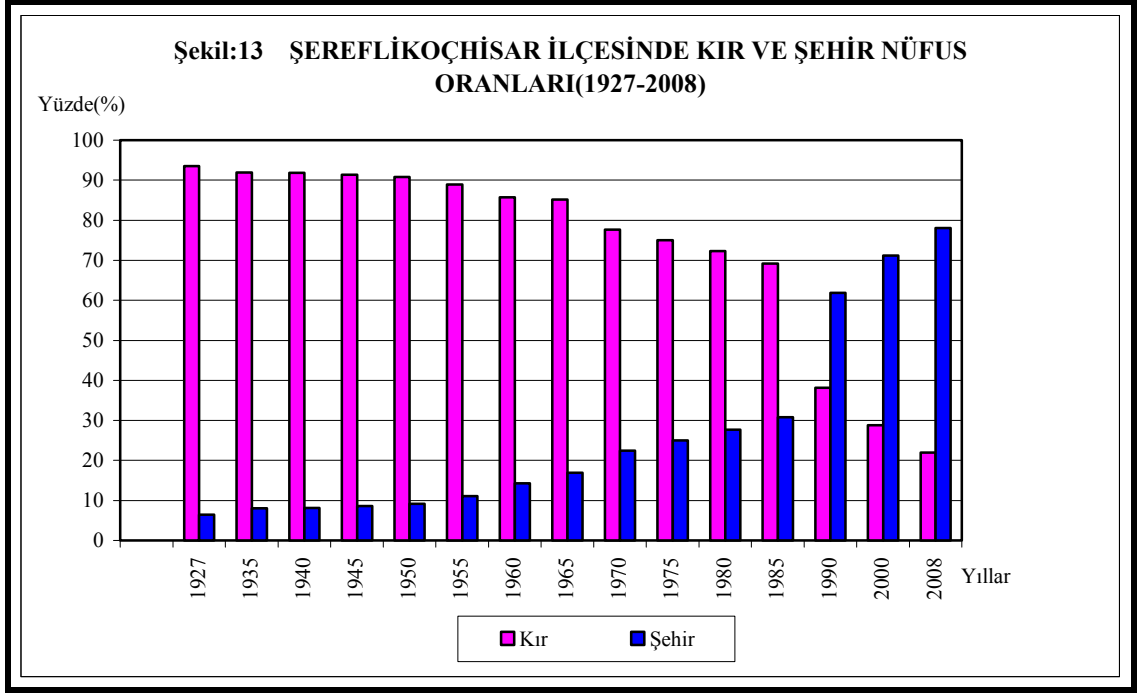
Tablo:22 Şereflikoçhisar İlçesinde Kır ve Şehir Nüfusu Oranları (1927-2008).

YILLAR	KIR NÜFUSU		ŞEHİR NÜFUSU	
	Kişi	%	Kişi	%
1927	36455	93,55	2515	6,45
1935	34217	91,93	3005	8,07
1940	35824	91,82	3193	8,18
1945	36095	91,40	3396	8,60
1950	41972	90,80	4285	9,20
1955	47910	88,90	6002	11,10
1960	52034	85,74	8656	14,26
1965	57518	85,12	11683	16,88
1970	58693	77,66	16982	22,44
1975	61684	75,04	20523	24,96
1980	57386	72,34	21944	27,66
1985	60803	69,17	27090	30,82
1990	23167	38,17	37534	61,83
2000	17045	28,83	42083	71,17
2008	7751	21,93	27602	78,07

Kaynak:D.İ.E.(1935-2000) T.Ü.İ.K. (2008) Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Göstergeleri,

İdari fonksiyon alanının daralması ile birlikte ekonomik fonksiyon alanında bir daralma gerçekleşmiş, böylece şehir ekonomik açıdan geriye doğru gitmeye başlamıştır. Ancak bu geriye gidiş 1990'larda kendini pek belli etmese de özellikle 2000'li yıllardan itibaren şehir hızlı bir gerileme sürecine girmiştir. Öyle ki 2000 yılında 42083 olan şehir

nüfusu (ki bu sayının İller Bankasından daha fazla pay almak için fazla gösterildiği düşünülmektedir.) 2008 yılında 27608'e düşmüştür.

Şehir nüfusu geçen sekiz yıllık süreçte 14481 kişi azalırken büyüme oranı %-52, yıllık nüfus artış hızı ise %-5,3 olarak gerçekleşmiştir. Bu denli hızlı düşüşü sadece idari değişikliklerle açıklamak bizi yanıltabilir. Bu hızlı düşüşün nedenlerinden biri ise TEKEL'e ait olan Kaldırım ve Kayacık tuz işletmelerinin özelleştirilmesidir. 2005 yılında özelleştirilen işletmelerin özel sektöre geçmesiyle ilçede büyük bir işsizlik sorunu ortaya çıkmıştır. Özelleştirmeden önce şehir merkezinde 42 adet tuz fabrikası varken bu sayı günümüzde 8'e düşmüştür. Ayrıca tuz nakliyatı da olumsuz bir şekilde etkilenmiş, özelleştirme öncesi ilçe genelinde yaklaşık 1000 civarında kamyon ve tır varken bu sayı günümüzde 320'ye kadar düşmüştür.

Genel olarak baktığımızda ise tüm ülke ve Ankara genelinde nüfus artış hızının yavaşlamaya başladığını ve bu yavaşlamanın kendini iyice gösterdiğini görmekteyiz. Öyle ki Ankara'nın şehir nüfusu artış hızı 1985-1990 döneminde %0,7 olarak gerçekleşmiştir. Bu azalma Ankara'nın diğer ilçeleri içinde geçerlidir. Azalışın nedenlerinden birincisi, kırdan kente göç olayının eski gücünü kayıp etmesi, ikincisi ise doğal nüfus artış hızının azalmasıdır.

Tüm dönemler içinde Şereflikoçhisar'da en yüksek nüfus artış hızı 1955-1965'te %7,3 ve 1965-1970 yılları arasında %7,4 ile bu dönemlerde gerçekleştiğini

görmekteyiz. 1927-2000 yılları arasında şehir nüfusunun artış hızı yıllık ortalama %3,8 olmuşken 1927-2008 arasında %2,9 2000-2008 yılları arasında %-5,3 olarak gerçekleşmiştir. 1940-2008 yılları arasında ise yıllık nüfus artış hızı 4,3 olarak gerçekleşmiştir. 1940-2008 yılları arasında Türkiye'nin şehirli nüfus artış hızı %4,6 olurken aynı dönem içinde bu oran Ankara'da %5,5 olarak gerçekleşmiştir. Görülüyor ki Şereflikoçhisar'ın şehirli nüfus artış hızı Türkiye'nin şehirli nüfus artış hızının ile yaklaşık olarak paralel iken, Ankara'nın şehirli nüfus artış hızından düşüktür. 2000-2008 yılları arasında Türkiye'de şehirli nüfus artış hızı %2,5 olarak gerçekleşirken Ankara'da bu oran %2,7 olmuştur. Ankara'nın diğer ilçelerinden Ankara'ya yakın Polatlı ilçesinin nüfus artış hızı ortalaması 1927-2000 yılları arasında %5,26, 1927-2008 yılları arasında ise 4,57 olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemlerde Kızılcahamam'da nüfus artış hızı sırasıyla %4,7 ve %3,64 olarak gerçekleşmiştir. Ancak merkeze uzak olan ilçelerin nüfus artış hızları yakın olan ilçelere göre daha yavaştır. Mesela tüm dönemler ortalaması Şereflikoçhisar'ın %2,9 Nallıhan'ın ise %3,34 olarak gerçekleşmiştir (Tablo:20 –Şekil:12). İşte merkeze uzaklık nedeniyle gerekli hizmet ve yatırımlarının bu ilçelere az gitmesinden dolayı taşra ilçelerinin gelişimi daha yavaş bir şekilde olmuştur.

2.2.2. Nüfusun Cins ve Yaş Yapısı

Nüfusun ülke, herhangi bir mekan hatta herhangi bir büyük şehir ölçüsünde değişen özelliklerinden biri yaş yapısıdır (Tümertekin, 1994, 177).

Nüfusun bir başka özelliği de kadın ve erkek oranıdır. Genel olarak 100 veya 1000 kadına düşen erkek miktarı olarak tanımlanan cinsiyet oranı ülkeden ülkeye olduğu kadarı ile ülke içerisinde de yer yer değişiklikler gösterir (Doğanay, 1997, 185).

Şereflikoçhisar'da nüfusun cins yapısını kır, şehir ve toplam olarak üç farklı grupta incelemek mümkündür. Kırsal nüfusun cins durumunu ise 1935-1955, 1955-2000 ve 2000 sonrası olmak üzere üç dönemde farklılaştığını söyleyebiliriz.

1935-1955 döneminde kadın nüfusu erkek nüfusundan fazladır. Ancak kadın nüfusu ile erkek nüfusu arasındaki fark 1935'ten 1955'e kadar geçen süreçte sürekli olarak azalmış ve 1955 yılına gelindiğinde ise cins grupları arasındaki fark kapanmıştır. 1955'ten sonra ise fark tekrar erkek nüfusun aleyhine doğru açılmaya başlamıştır. Farkın en fazla olduğu dönem ise göçün de en hızlı olduğu 1970-1980 dönemidir. Dolayısıyla göç veren mekanda kadın nüfusu daha fazla olacağı için kırsal nüfusta kadınların oranı

erkeklere göre daha fazladır. 1980’den sonra ise göç olayının azalmasıyla birlikte kadın-erkek nüfusu arasındaki fark giderek kapanmaya başlamış ve 2000 yılı itibariyle fark %1’e kadar düşmüştür.

Tablo:23 Şereflikoçhisar İlçesinde Kır, Şehir ve Toplam Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılışı

YIL	KIR NÜFUSU					ŞEHİR NÜFUSU					TOPLAM NÜFUS				
	E	%	K	%	T	E	%	K	%	T	E	%	K	%	T
1935	16456	48	17761	52	34217	1481	49	1524	51	3005	17937	48	19285	52	37222
1940	17196	48	18628	52	35824	1609	50	1584	50	3193	18805	48	20212	52	39017
1945	17855	49	18240	51	36095	1710	50	1686	50	3396	19564	50	19926	50	39491
1950	20809	49	21163	51	41972	2149	50	2136	50	4285	22944	50	23313	50	46257
1955	23805	50	24105	50	47910	2959	49	3043	51	6002	26764	50	27148	50	53912
1960	25560	49	26474	51	52034	4365	50	4291	50	8656	30025	49	30665	51	60690
1965	27696	48	29822	52	57518	6111	52	5572	48	11683	33807	49	35394	51	69201
1970	26697	45	31996	55	58693	8908	52	8074	48	16982	35605	47	40070	53	75675
1975	28910	47	32774	53	61684	11151	54	9372	46	20523	40061	45	42146	55	82207
1980	25966	45	31420	55	57386	11291	51	10653	49	21944	37257	47	42073	53	79330
1985	28277	47	32526	53	60803	13737	51	13353	49	27090	42014	49	45879	51	87893
1990	10847	47	12320	53	23167	19673	52	17861	48	37534	30520	50	30181	50	60701
2000	8429	49	8616	51	17045	21952	52	20126	48	42083	30386	51	28742	49	59128
2008	3718	48	4033	52	7751	13925	50	13677	50	27602	17643	50	17710	50	35353

Kaynak:D.İ.E. (1935-2000), T.Ü.İ.K. (2008) Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Göstergeleri

Şereflikoçhisar’da şehir nüfusunun cinsiyet yapısını ise 1935-1960, 1960-2000 arası ve 2000 sonrası olmak üzere üç dönemde ele alabiliriz. 1935-1960 arasında şehir nüfusunda kadınların oranının daha fazla olduğu görülmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında erkek nüfusunun büyük bir kısmını cephelerde şehit veren ülkemiz genelinde kadınların oranı daha fazladır. Savaştan yeni çıkmış olan ülkemizde nüfusun artması yönünde genel bir politika izlenmiş ve bu yıllardan itibaren kadın-erkek nüfusu arasındaki farkta doğal olarak kapanmaya başlamıştır. Şereflikoçhisar’da 1935-1955’de erkek nüfus oranı %49’lar civarındayken kadın oranı %51 idi. 1955’de kadın nüfusunun fazla olmasının nedeni ise 1950’lerde başlayan şehirleşme hareketi neticesinde büyük şehirlere gerçekleşen göçtür.

1960 sonrasında ise şehirdeki iş sahalarının gelişmesiyle birlikte hızlı bir göç olayı gerçekleşmiş ve bu tarihten itibaren erkek nüfusu kadın nüfusundan daha fazla

olmuştur. Şereflikoçhisar'da 1955 yılından sonra erkek nüfus oranı 1980 yılına kadar hep yükselmiştir. 1960'ta erkek nüfus oranı %50, 1965 'de %52, 1970'de %52, 1975 %54'e kadar yükselmiştir. Buradan da anlaşılmaktadır ki Şereflikoçhisar 1970'lerin sonuna kadar göç alan bir yerleşme merkezi durumundadır. Ancak 1975 'ten sonra ülke genelindeki siyasi ve ekonomik istikrarsızlıktan dolayı nüfus yapısı da olumsuz bir şekilde etkilenmiştir. Nitekim 1980'de erkek nüfus oranı %51'e, 1985'te %50,7'ye kadar düşmüştür. 1989'daki idari değişiklik ve sosyal nedenlerden dolayı tekrar yukarı yönde ivme kazanan göç olayı sonucu 1990 ve 2000 yıllarında erkeklerin oranı %52'ye ulaşmıştır. 2008 yılında ise kadın-erkek nüfusu dengelenmiştir. Bu durum ise göç olayının yavaşladığını göstermektedir (Tablo 23-Şekil 4).

Toplam nüfusun cinsiyet durumuna baktığımızda 2000 yılı hariç bütün dönemlerde kadın nüfusun oranı erkek nüfustan daha fazla olmuştur. Bunun en önemli nedeni ise 1990'lı yıllara kadar kırsal nüfus şehir nüfusundan daha fazla olmuş, dolayısıyla kırsal nüfustaki kadınların sayısının daha fazla olması toplam nüfus içinde de kadınların daha fazla olmasına neden olmuştur. Ancak 1990 sonrası kırsal nüfusun şehirli nüfustan daha az olması nedeni ile toplam nüfus içinde erkeklerin oranı 2000 yılında daha fazla olmuştur. Ülkemizde ise kadın erkek oranı 1940 yılında dengelenmiş ve bu yıldan itibaren sürekli erkeklerin lehine gelişmiştir. 1990 yılında ülkemizde erkek nüfus oranı %50,6 iken, kadın nüfus oranı %49,6'dır.

Nüfusun cins oranına baktığımızda ise kır nüfusunda bütün sayım dönemleri içinde kadın nüfusun oranı erkek nüfustan fazladır (Tablo:24). Özellikle 1950-1975 arasında kadın nüfusun cins oranı sürekli olarak yükselmiş, 1975-1980 döneminde ülkenin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik durumdan dolayı gerilemiştir. Şehir nüfusun cins oranında ise durum erkeklerin lehine değişmiştir. 1935 ve 1955 hariç kalan bütün sayım dönemlerinde erkek nüfusun sayıca kadın nüfusundan daha üstün olduğu görülür. Buradan da anlaşılabacağı gibi kırsal nüfusun göç yönü şehir merkezine doğrudur.

Toplam nüfusun cins oranı 1985 yılına kadar kadınların lehine iken, 1985-2000 yılları arasında erkeklerin lehine doğru gerçekleşmiştir. Çünkü bu yıllar göç olayının yavaşladığı yıllara karşılık gelmektedir. 2008 yılında ise toplam nüfusta cinsiyet oranı dengelenmiştir. Yani erkek nüfus oranında tekrar bir azalma vardır. Bu da bize göç olayının tekrar başladığının bir göstergesidir. Ancak bu defa göç olayı şehir merkezinde daha hızlı bir şekilde gerçekleşmektedir.

Tablo:24 Şereflikoçhisar İlçesi Kır, Şehir, ve Toplam Nüfusta Cins Oranının Yıllara Göre Durumu

Yıl	Kır Nüfus Cins Oranı	Şehir Nüfus Cins	Toplam Nüfus Cins
1935	108	103	107
1940	108	98	107
1945	102	99	102
1950	101	99	101
1955	101	103	101
1960	104	98	102
1965	108	91	105
1970	120	91	112
1975	113	84	105
1980	121	94	113
1985	115	94	109
1990	114	91	99
2000	102	92	94
2008	108	98	100

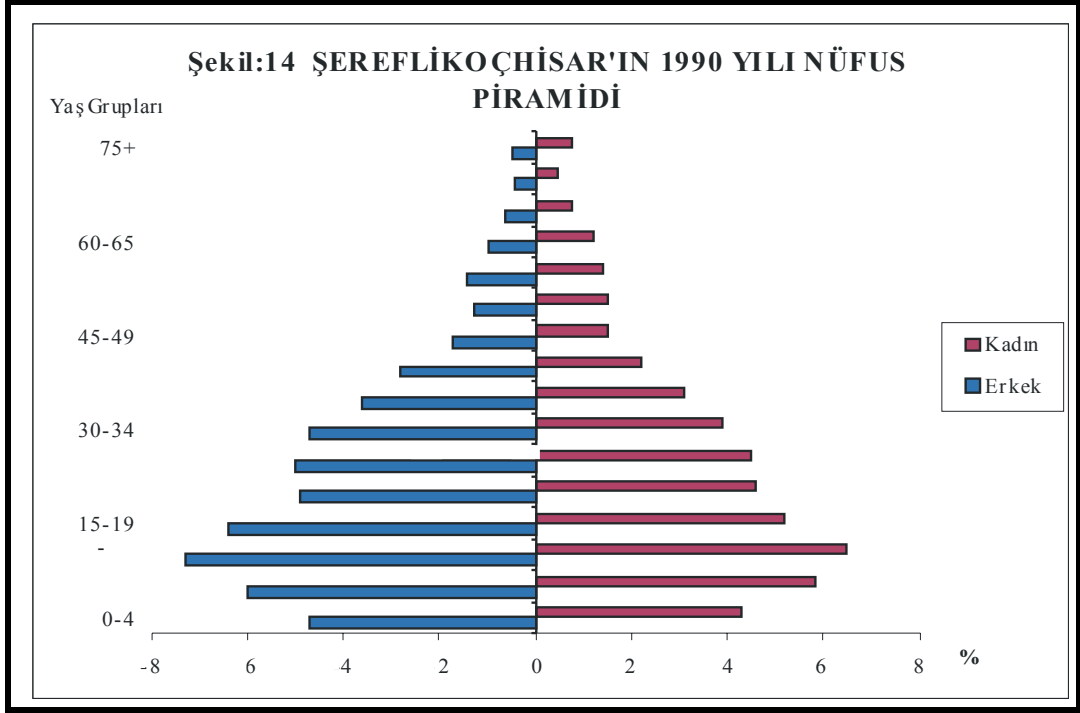
Bir nüfus kitlesinin yaş gruplarına göre sergilediği bileşim durumuna nüfusun yaş yapısı denir. Bir ülke veya alanda yapılacak olan yatırımların isabetli olabilmesi için nüfusun yaş yapısının bilinmesi gerekmektedir

Şereflikoçhisar’da şehir nüfusunun yaş ve cinsiyet durumu 1990, 2000 ve 2008 olmak üzere üç farklı dönemde ele alınmıştır. 1990 yılı genel nüfus sayımına göre nüfusun % 34,57’sini 0-14 yaş grubundaki insanlar, % 61,79’unu 15-64 yaş grubundaki insanlar ve % 3,64’ünü 65 yaşın üstündeki insanlar oluşturur. Nüfusun % 52,5’i erkek, % 47,5’i kadın nüfustan oluşur (Tablo:25-Şekil:14).

Tablo:25 Şereflikoçhisar’da Nüfusun Yaş Grupları ve Cins Yapısına Göre Bölünüşü (1990).

Yaş G.	E	%	K	%	T	%	TOPLAM	%
0-4	1766	4,71	1621	4,34	3397	9,05	12975	34,57
5-9	2251	5,98	2175	5,80	4426	11,77		
10-14	2736	7,28	2426	6,46	5162	13,74		
15-19	2401	6,39	1942	5,20	4343	11,56		
20-24	1838	4,89	1724	4,60	3562	9,49	23192	61,79
25-29	1887	5,02	1681	4,50	3568	9,49		
30-34	1769	4,71	1455	3,87	3224	8,58		
35-39	1371	3,65	1172	3,15	2543	6,77		
40-44	1034	2,75	812	2,20	1846	4,91		
45-49	636	1,69	565	1,50	1201	3,19		
50-54	484	1,28	556	1,48	1040	2,76		
55-59	506	1,34	518	1,40	1024	2,72		
60-64	379	1,01	452	1,20	831	2,21		
65-69	239	0,63	297	0,79	536	1,42		
70-74	169	0,45	178	0,47	347	0,92	1367	3,64
75-79	96	0,25	128	0,34	224	0,59		
80-84	41	0,11	74	0,19	115	0,30		
85+	60	0,16	85	0,23	144	0,37		
Toplam	19673	52,48	17861	47,52	37534	100	37534	100

Kaynak: D.İ.E. 1990 Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Göstergeleri.

2000 yılı genel nüfus sayımına göre nüfusun % 28,1'ini 0-14 yaş grubundaki insanlar, % 66,9'unu 15-64 yaş grubundaki insanlar ve % 5'ini 65 yaşın üstündeki insanlar oluşturur. Nüfusun % 52,2'si erkek, % 47,8'i kadın nüfustan oluşur. 2008 yılı Şereflikoçhisar Sağlık Grup Başkanlığından temin ettiğimiz ETF raporları neticesinde oluşturulan piramide baktığımızda, nüfusun % 25'ini 0-14 yaş grubundaki insanlar, % 67'sini 15-64 yaş grubundaki insanlar ve % 8'ini 65 yaşın üstündeki insanlar oluşturur. Nüfusun % 48,3'ü erkek, % 51,7'si kadın nüfustan oluşur (Tablo:27). Buna göre Şereflikoçhisar nüfusunun son 18 yıl içerisinde cinsiyet yapısında pek fazla değişiklik olmamasına rağmen nüfusun yaş gruplarına göre dağılımında önemli değişimler olduğunu görmekteyiz. 1990 yılında 0-4 yaş grubunun toplam nüfusa oranı %9 iken bu oran 2000 yılında %8,5'e, 2008 yılında ise %7,5'e düşmüştür. Yine 1990 yılında 0-19 yaş grubunun toplam nüfusa oranı %46 civarındayken bu oran 2000 yılında %40'lara, 2008'de ise %33'lere kadar düşmüştür. Dolayısıyla bu durum bize Şereflikoçhisar'da doğum oranlarının ve de nüfus artış hızının azaldığını göstermektedir. Yine 1990 yılında yaş grupları arasında belirgin farklar varken bu farkın 2008 yılında azaldığı dikkati çekmektedir.

Dikkat çeken hususlardan bir diğeri ise 15-24 yaş grubundaki değişimdir. 1990 yılında bu yaş grubunun toplam nüfusa oranı %21, 2000 yılında %22 iken 2008 yılında bu oran %15,6'ya düşmüştür. Buradan çıkarılacak sonuç ise 15-24 yaş aralığında

bulunan ve çalışma çağında yer alan nüfusun özellikle 2000 yılından sonra şehri terk ettiğidir. 1990 yılında nüfusun %56'sını 0-24 yaş grubu oluşturmaktadır. 2000 yılında bu grubun oranı %50,2'ye, 2008 yılında ise %33'e düşmüştür (Tablo:25, 26, 27-Şekil:14, 15, 16).

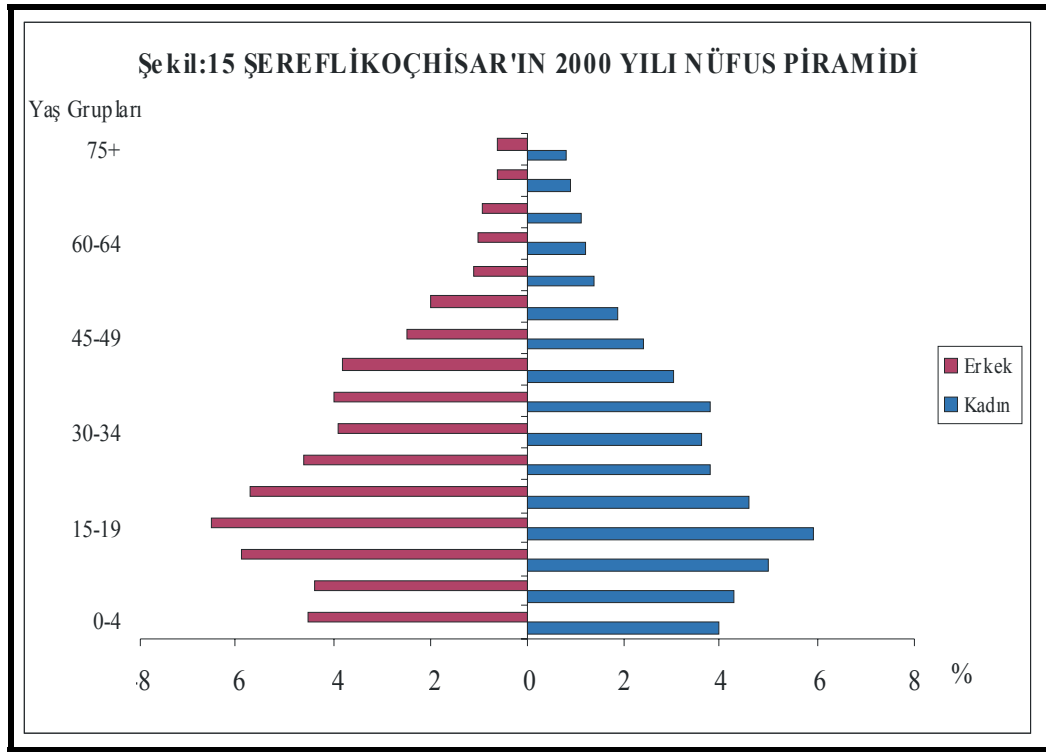
1990 yılında 50 yaş ve üzerinde yaşayanların sayısı 4261 kişi, toplam nüfusa oranı ise %11'dir. 2000 yılında bu sayı 5762'ye, oranı ise %13,7'ye yükselmiştir. 2008 yılında bu yaş grubundakilerin sayısı 5558 kişi olurken oranı ise %22,6'ya yükselmiştir. Yani Şereflikoçhisar'da doğum oranı ve genç nüfus oranı azalırken ortalama yaşam süresinde artmasına bağlı olarak yaşlı nüfus oranı artmaktadır.

1990 yılı itibarıyla şehirde 65 yaş üstü grubunda olan 1367 (nüfusun %3,5'i) kişilik nüfus ile, 0-14 yaş grubunda olan 12975 (nüfusun % 35,5'i) kişilik nüfusun toplam nüfus içinde büyük bir orana sahip olması bağımlı nüfus oranının da yüksek olmasına neden olmuştur. 1990 yılında bağımlılık oranı % 62 gibi bir orana sahiptir. Şehirde 15-64 yaş grubundaki nüfus oranının (nüfusun % 62'si) yüksek olması, iktisaden faal olan bu nüfusun şehrin geleceği açısından taşıdığı önemini artırmaktadır (Tablo:25).

Tablo:26 Şereflikoçhisar'da Nüfusun Yaş Grupları ve Cins Yapısına Göre Bölünüşü (2000).

Yaş G.	E	%	K	%	T	%	TOPLAM	%
0-4	1890	4,5	1698	4	3588	8,5	11835	28,1
5-9	1862	4,4	1796	4,3	3658	8,7		
10-14	2500	5,9	2089	5	4589	10,9		
15-19	2747	6,5	2464	5,9	5211	12,4	28153	66,9
20-24	2379	5,7	1936	4,6	4315	10,3		
25-29	1892	4,5	1610	3,8	3502	8,3		
30-34	1659	3,9	1521	3,7	3180	7,6		
35-39	1689	4	1584	3,8	3273	7,8		
40-44	1587	3,8	1298	3	2885	6,8		
45-49	1071	2,5	1044	2,4	2115	4,9		
50-54	869	2	813	1,9	1682	3,9		
55-59	470	1,2	579	1,4	1049	2,6		
60-64	427	1	514	1,2	941	2,2		
65-69	387	0,9	466	1,1	853	2	2095	5
70-74	265	0,7	370	0,9	635	1,6		
75-79	148	0,4	172	0,4	320	0,8		
80-84	72	0,2	84	0,2	156	0,4		
85+	43	0,1	88	0,2	131	0,3		
Toplam	21957	52,2	20126	47,8	42083	100	42083	100

Kaynak: D.İ.E. 2000 Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Göstergeleri.

0-14 yaş grubunda 1990-2000 yılları arasında artış olmamasına rağmen (artış miktarı -1140) toplam nüfus bu yıllarda 4549 kişi ve %11 oranında artış göstermiştir. 1990 yılında 8588 kişi olan 5-14 yaşları arasındakilerin yetişkin nüfusa dahil olduğu düşünülürse, sadece 3397 kişi olan 0-4 yaşları arasındakiler bu grup içerisinde kalmıştır. 1990 yılında 23192 kişi (%61,8) olan 15-64 yaş grubundakilerin sayısı 2000 yılında 28153 kişiye (%66,9) yükselmiştir. 1990'da 9588 kişi olan 5-14 yaş grubundakileri bu gruba dahil ettiğimizde şehrin artık göç alan değil göç veren bir yerleşme olduğunu görebiliriz. Öyle ki 2008 yılına gelindiğinde 0-14 yaş grubundaki nüfusun 5721 kişi azaldığı görülmektedir. Halbuki 2000 yılında 0-9 yaş grubunun toplamı 7246 idi. Bu azalma 2008 yılının bütün yaş gruplarında benzer şekilde gerçekleşmiştir.

İşte 1990'larda pek hissedilmeyen nüfus kaybı 2008 yılına gelindiğinde kendini güçlü bir şekilde hissettirmiştir (Tablo:25, 26, 27-Şekil :14, 15, 16).

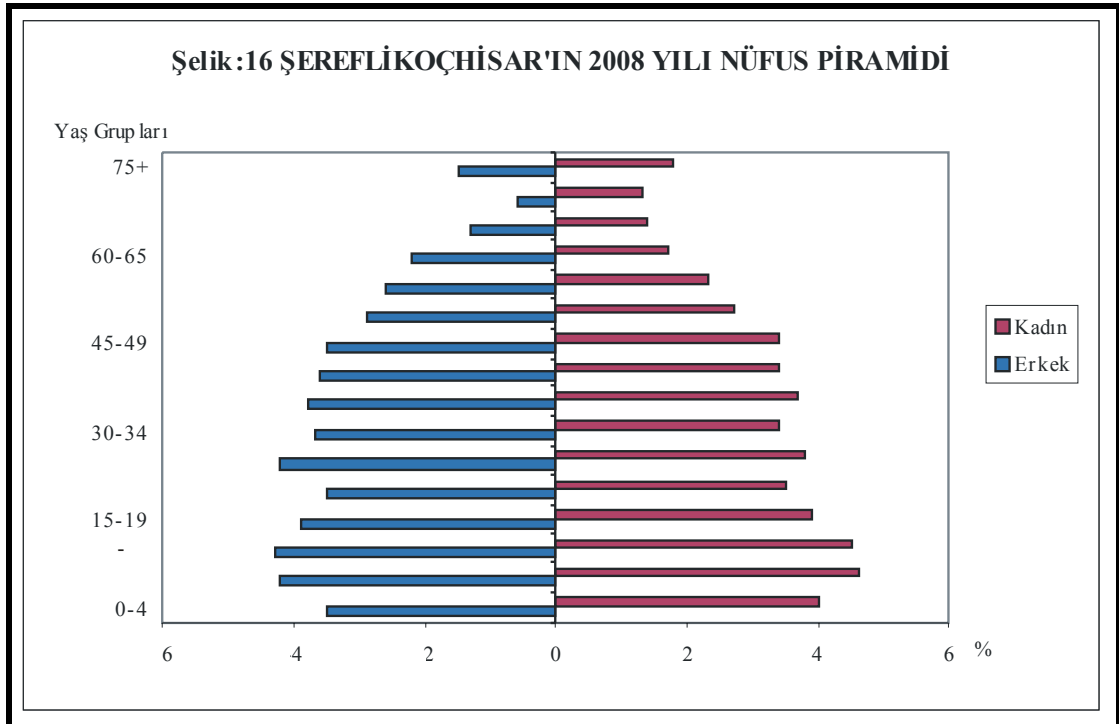
15-64 yaş grubunda 1990-2000 yılları arasında 4951 (%12) kişilik artış olmuşken 2000-2008 yılları arasında tersine bir durum ortaya çıkmıştır. Bu yıllar arasında 15-64 yaş grubu 11736 kişi (%43) azalmıştır. Cinsiyete göre yaş gruplarını değerlendirecek olursak 2000 yılında 20-29 yaş grubunda erkek nüfusun 1310 kişi azalması, işsizlik nedeniyle genç nüfusun şehri terk etmesi ve eğitim nedeniyle başka şehirlere gitmeleriyle ilgilidir. 35-39 yaş grubundaki kadın nüfusun 252 kişi azalması,

işsizlik, eğitim ve evlenerek şehirden ayrılmaları, 45-54 yaşları arasındaki erkek ve kadın nüfusun ise 258 kişi azalması, yılın belirli dönemlerinde köylerinde kalmalarıyla ilgilidir (Şekil:15, 16).

Tablo:27 Şereflikoçhisar'da Nüfusun Yaş Grupları ve Cins Yapısına Göre Bölünüşü (2008).

Yaş G.	E	%	K	%	T	%	TOPLAM	%
0-4	994	4,0	846	3,5	1840	7,5	6114	25
5-9	1125	4,6	1040	4,2	2165	8,8		
10-14	1096	4,5	1051	4,3	2147	8,8		
15-19	947	3,9	957	3,9	1904	7,8	16417	67
20-24	858	3,5	1056	3,5	1914	7,8		
25-29	932	3,8	1028	4,2	1960	8		
30-34	830	3,4	972	3,7	1802	7,4		
35-39	906	3,7	930	3,8	1836	7,5		
40-44	845	3,4	887	3,6	1732	7		
45-49	824	3,4	851	3,5	1675	6,9		
50-54	665	2,7	720	3,0	1385	5,7		
55-59	574	2,3	628	2,7	1202	4,9		
60-64	428	1,7	541	2,3	969	3,6		
65-69	311	1,3	377	1,4	688	2,9	2002	8
70-74	137	0,6	323	1,3	460	1,9		
75-79	246	1,0	308	1,2	554	2,3		
80-84	88	0,4	133	0,5	221	0,9		
85+	38	0,1	41	0,1	79	0,3		
Toplam	11844	48,3	12689	51,7	24533			

Kaynak:E.T.F.

1990 yılında %62 olan bağımlılık oranı 0-14 yaş grubundaki nüfusun azalmaya başlamasıyla beraber 2000 yılında %49,5'e 2008 yılında ise %49'a düşmüştür. Sonuç

olarak Şereflikoçhisar'ın 1990, 2000 ve 2008 yılı yaş ve cinsiyet yapısına baktığımızda, hem doğal nüfus artış hızının azaldığını hem de şehrin göç verdiğini görmekteyiz. Her iki durum da şehir nüfusunun yaş yapısını belirgin bir şekilde değiştirmiştir. En büyük değişiklik ise genç ve yaşlı nüfus oranlarındadır. Bu değişiklik ile şehir nüfus piramidi son dönem olan 2008 yılında arı kovanı şekline yaklaşmıştır. Bilindiği gibi bu şekil gelişmiş Batı Avrupa ülkelerinde görülür ki, bu da nüfusun yaşlandığını, genç nüfusun azaldığını göstermektedir.

Kırsal nüfusun yaş gruplarına göre dağılımını 2008 yılı E.T.F. raporlarına göre değerlendirecek olursak; 0-14 yaş grubunda toplam 1388 kişi bulunmaktadır.

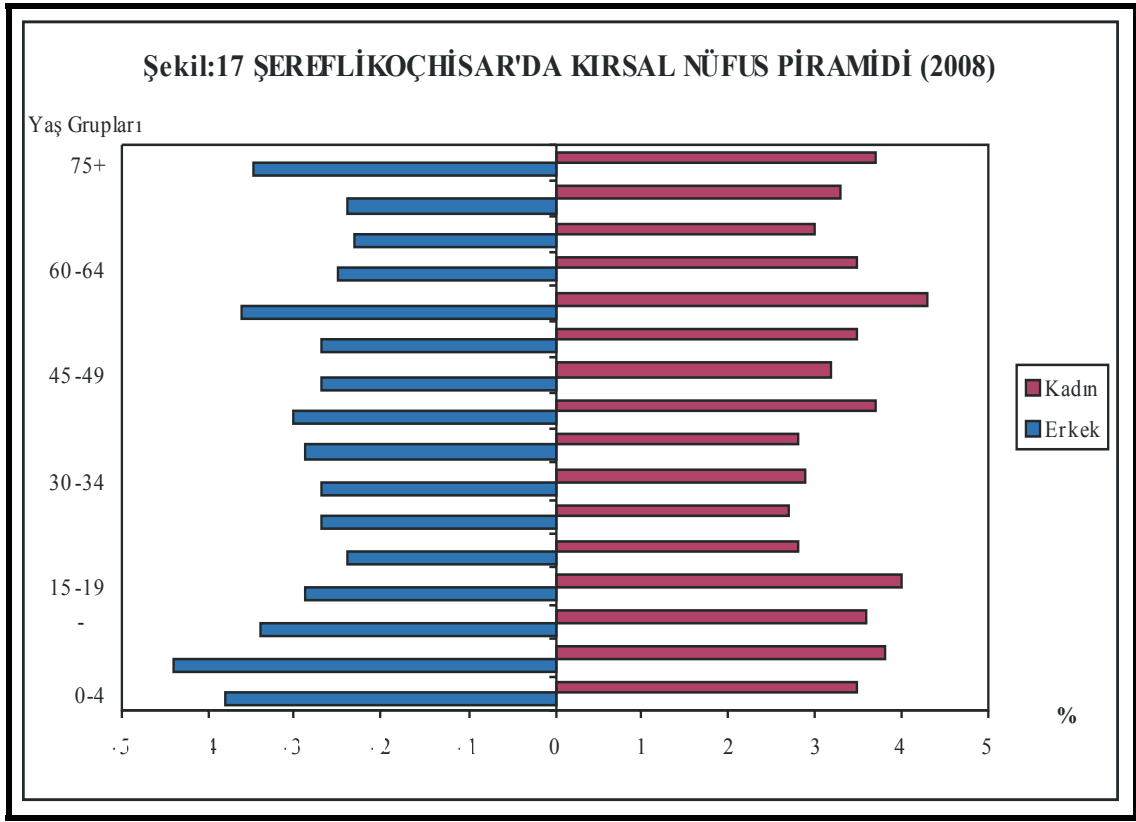
Tablo:28 Şereflikoçhisar'da Kırsal Nüfusun Yaş Grupları ve Cins Yapısına Göre Bölünüşü (2008).

Yaş G.	E	%	K	%	T	%	TOPLAM	%
0-4	242	3,8	209	3,5	451	7,3	1388	22
5-9	271	4,4	233	3,8	504	8,2		
10-14	217	3,4	216	3,6	433	7		
15-19	179	2,9	247	4	426	6,9	3797	62
20-24	144	2,4	175	2,8	319	5,2		
25-29	161	2,7	167	2,7	328	5,4		
30-34	163	2,7	179	2,9	342	5,6		
35-39	182	2,9	173	2,8	355	5,7		
40-44	187	3	227	3,7	414	6,7		
45-49	173	2,7	194	3,2	367	5,9		
50-54	168	2,7	210	3,5	378	6,2		
55-59	230	3,6	262	4,3	492	7,9		
60-64	160	2,5	216	3,5	376	6		
65+	342	5,2	668	10,8	1010	16	1010	16
Toplam	2819	45,5	3376	54,5	6195	100		

Kaynak:E.T.F.

Bu grup bütün yaş grupları içinde %22'lik bir paya sahiptir. Aynı grubun şehrsel oranına baktığımızda ise %25 olduğunu görmekteyiz. Dolayısıyla bu grupta kırsal ve şehrsel nüfus arasında çok büyük bir fark bulunmamaktadır. 15-64 yaş grubunda toplam 3797 kişi bulunmakta olup, bu grubun oransal değeri %67'dir (Tablo:28). Bu grupta bulunan şehrsel nüfusun oranı ise %67'dir. Yine bu grupta da kır ile şehir nüfusu arasında oransal olarak bir fark yoktur. Farkın fazla olduğu grup 65+ grubudur. Bu grupta kırsal kesimde yaşayanların sayısı 1010 kişi, oranları ise %16'dır. Şehirde yaşayanların oranı bu grup içerisinde %8'ler civarındadır. Buradan da görüldüğü gibi 65+ yaş grubu kırsal kesimde şehre göre iki kat daha fazla orana sahiptir. Dolayısıyla kırsal kesimde ortalama ömrün şehre göre daha uzun olduğu görülmektedir. Ayrıca bu

rakamlardan yola çıkarak yaşlı nüfusun daimi yaşam alanı olarak köyleri daha çok tercih ettiği ve gençlerin ise göç olayına daha çok katıldığını da söyleyebiliriz.

2.2.3. Nüfusun Ekonomik Durumu

Ülkemizde kentleşme olgusu 1950’li yıllardan sonra başlamıştır. Şereflikoçhisar kentleşmenin başladığı 1950 yılından 1990 yılı başlarına kadar hızla kentleşen ve gelişen bir yerleşmedir. Ülke genelinde sosyal ve ekonomik politikanın sonucu olarak bu yıllarda araştırma alanımızdan Ankara-Adana devlet karayolu geçirilmiştir. Bu yol o yıllarda olduğu gibi halen de ülkemizin en işlek en uzun karayoludur. Bununla birlikte o yıllarda TEKEK tarafından Tuz Gölü’nde tuz işletmelerinin açılmasıyla sanayi ve ulaşım iş kolu gelişmiş, buna bağlı olarak ilçeye hızlı bir göç olayı gerçekleşmiştir.

Şereflikoçhisar’da nüfusun ekonomik durumunun süreç içerisinde gösterdiği değişimin daha iyi anlaşılması için nüfusun ekonomik durumunu 1980, 1990 ve 2000 olmak üzere üç farklı dönemde ele aldık.

1980 yılında toplam nüfusun %68,6’sı 12 yaş üzerinde olup bunun %40’ı faal nüfustan oluşmaktadır.

Tablo: 29 Şereflikoçhisar'da Faal Olmayan Nüfusun (12 ve Üzeri Yaş) Faal Olmama Nedenleri (1980-1990).

Faal Olmayan Nüfus	1980						1990					
	E	%	K		T	%	E	%	K	%	T	%
İş Arayanlar	490	82	106	18	596	6	1583	85	270	15	1853	10
Emekli	132	90	15	10	147	2	535	93	39	7	574	3
Ev Kadını	-	-	5375	100	5375	58	-	-	9816	100	9816	55
Öğrenci	1623	59	1118	41	2741	29	2906	59	2048	41	4954	27
Diğerleri	389	87	59	13	448	5	750	93	55	45	805	5
TOPLAM	2634	28	6673	72	9307	100	5775	32	12228	68	18003	100

Kaynak: D.İ.E. (1980-1990). Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Göstergeleri.

2000 yılında ise toplam nüfusun %78,6'sı 12 yaş ve üzerinde olup bunun %42,9'u aktif haldeydi. Çalışan nüfusun toplam nüfus içindeki oranı ise %21,6 olarak gerçekleşmiştir. Geri kalan nüfusun %6'sı iş arayanlar, %9'u emekli, %54'ü ev hanımı, %29'u öğrenci ve %2'sini ise bilinmeyenler oluşturmaktadır (Tablo:30).

Buradan çıkarılacak sonuçları şu şekilde ele alabiliriz: Birincisi, toplam nüfus içerisinde 12 yaş ve üzerindeki nüfusun oranı sürekli olarak artmıştır. Bu durum daha önce de değinildiği gibi şehir nüfusunun yaşlandığını göstermektedir. İkincisi, 12 yaş üzerindeki faal nüfusun istikrarsız olduğudur.

Tablo:30 Şereflikoçhisar'da Faal Olmayan Nüfusun (12 ve Üzeri Yaş) Faal Olmama Nedenleri (2000).

Faal Olmayan Nüfus	E	%	K	%	T	%
İş Arayanlar	813	71	330	29	1143	6
Emekli	1767	89	219	11	1986	9
Ev Kadını	-	-	11169	100	11196	54
Öğrenci	3390	57	2513	43	5903	29
Diğerleri	359	85	61	15	420	2
TOPLAM	6329	31	14292	69	20621	100

Kaynak: D.İ.E. (2000). Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Göstergeleri.

Öyle ki 1980'lerde %40 olan faal nüfus 1990'da %35'e gerilemiş ve 2000 yılında tekrar %42,5'lere yükselmiştir. Bu yükselmenin temel nedeni ise işsiz olan nüfusun büyük şehirlere göç etmesidir. Böylece çalışanların oranı daha yüksek görülmektedir. Üçüncüsü ise, faal olmayan nüfus içinde iş arayanların oranı en fazla 1990'da olmuştur. Emeklilerin oranı ise sürekli artarken ev hanımlarının oranında dikkat çekici bir gelişme görülmektedir ki bu da ev hanımlarının oranının giderek

azalmasıdır. Bunun nedenlerinden en önemlisi, kadının iş hayatına daha yoğun bir şekilde girmesi, evlenme yaşının giderek yükselmesi ve kadınlar arasında okuma bilincinin artarak okullaşma oranının yükselmesidir.

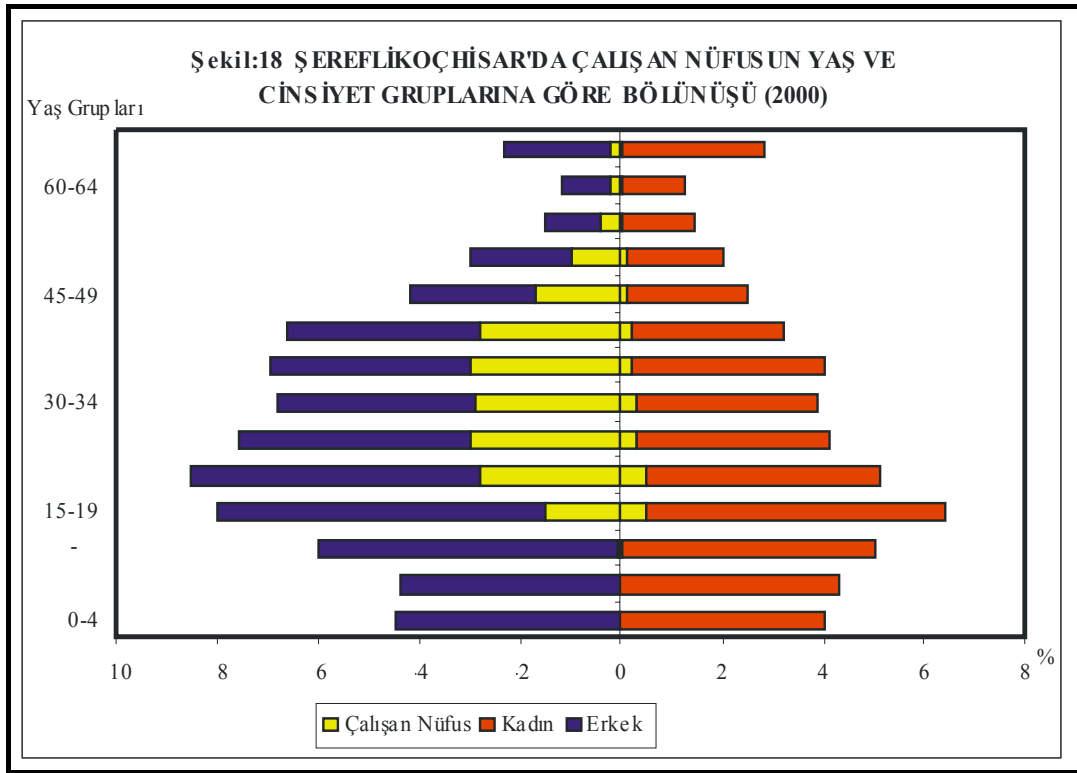
Şehirde 1990 yılında ekonomik olarak faal olan nüfusun % 72,7'sini 20-44 yaşları arasındakiler oluşturur (Tablo:31). Bunu % 16,6'lık oranıyla 45 yaşın üzerindeki ve % 10,7'sini 12-19 yaşları arasındakiler meydana getirir. Görüldüğü gibi Şereflikoçhisar'da çalışan nüfusun yaklaşık $\frac{3}{4}$ 'ünü 20-44 yaşları arasındakiler oluşturmaktadır. Cinsiyet ve yaş grupları dikkate alınacak olursa, Şereflikoçhisar'da 1990 yılında iktisaden faal olan nüfusun % 90,4'ü erkek, % 9,6'sı kadındır. Çalışan erkek nüfusun % 13'ü 20-24 yaş grubunda, % 17,6'sı 25-29 yaş grubunda, % 17,5'i 30,34 yaş grubunda, % 14'ü 35-39 yaş grubunda, % 8,6'sı 15-19 yaş grubunda, % 10,2'si 40-44 yaş grubunda, % 9,8'i 45-54 yaş grubunda, % 7,3'ü 55 yaş üstü ve % 1,7'si 12-14 yaş grubundadır. Çalışan kadın nüfusun ise yaklaşık % 70'i 20-39 yaş arasındakilerden oluşmaktadır. Yaklaşık %12'sini 12-19 yaş arasındakiler oluştururken geri kalanı ise 40 yaşın üzerindeki oluşturmaktadır.

2000 yılında ise iktisaden faal olan nüfusun %74,7'sini 20-24 yaşları arasındakiler oluşturur (Tablo:31-Şekil:18). Bunu %17,4 ile 45 yaşın üzerindeki ve %8,2 ile 12-19 yaş arasındakiler oluşturur. 2000 yılında ekonomik olarak faal olan nüfusun cinsiyet ve yaş grupları dikkatle incelenecek olursa, Şereflikoçhisar'da iktisaden faal olan nüfusun % 90,5'ini erkek, % 9,5'ini kadınlar oluşturmaktadır. Görüldüğü gibi geçen on yıllık süreçte çalışan nüfusun cinsiyete göre dağılımında pek fazla değişme olmamıştır. Çalışan erkek nüfusun % 14,5'i 20-24 yaş grubunda, % 15'i 25-29 yaş grubunda, % 14,8'i 30,34 yaş grubunda, % 15,4'ü 35-39 yaş grubunda, % 7,6'sı 15-19 yaş grubunda, % 14,2'si 40-44 yaş grubunda, % 13,7'si 45-54 yaş grubunda, % 3,9'u 55 yaş üstü ve % 0,4'ü 12-14 yaş grubundadır. Çalışan erkek nüfusun yaş gruplarına göre dağılımına bakıldığında ise geçen on yıllık süreçte 20-24, 35-39, 40-44 ve 45-54 yaş gruplarında çalışanların oranı yükselirken diğerlerinde ise düşme görülmektedir. Özellikle 55 yaşın üzerindeki 1990 yılında %7,3 iken, bu oran 2000 yılında %3,9'a düşmüştür. Bunun en önemli nedeni emeklilerin oranının bir önceki döneme göre yaklaşık iki kat artış göstermesi ve tabii ki şehrin göç vermesidir. Çalışan kadın nüfusun ise yaklaşık % 69,1'i 20-39 yaş arasındakilerden oluşmaktadır. Yaklaşık %9,7'sini 12-19 yaş arasındakiler oluştururken geri kalanını ise 40 yaşın üzerindeki oluşturmaktadır.

Tablo:31 Şereflikoçhisar'da Faal Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Gruplarına Dağılımı (1990-2000)

Yaş Grubu	1990						2000					
	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%
12-14	140	1,4	22	0,6	162	2	39	0,4	3	0,03	42	0,4
15-19	762	7,8	83	0,9	845	8,7	627	6,9	81	0,9	705	7,8
20-24	1146	11,8	153	1,6	1299	13,4	1197	13,2	188	2	1385	15,2
25-29	1555	16	176	1,8	1731	17,8	1248	13,7	171	1,9	1419	15,6
30-34	1546	15,9	171	1,8	11627	17,7	1224	13,5	133	1,5	1357	15
35-39	1235	12,7	116	1,2	1351	13,9	1269	14	104	1,2	1373	15,2
40-44	906	9,3	58	0,6	964	9,9	1174	12,9	72	0,8	1246	13,7
45-49	525	5,4	35	0,4	560	5,8	704	7,7	44	0,5	748	8,2
50-54	337	3,5	24	0,2	361	3,7	426	4,7	29	0,3	454	5
55-59	284	2,9	17	0,2	301	3,1	151	1,6	13	0,1	164	1,7
60-64	164	1,7	16	0,2	180	1,9	84	0,9	10	0,1	94	1
65+	202	2	13	0,1	215	2,1	89	1	14	0,2	103	1,2
Toplam	8802	90,4	884	9,6	9686	100	8232	90,5	862	9,5	9090	100

Kaynak: D.İ.E. (1990-2000). Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Göstergeleri.

Çalışan kadınların oranındaki en dikkat çekici değişim ise, 40 yaşın üzerindekiilerin oranı bir önceki döneme göre %3,1 artarken 12-19 yaş grubundakilerin oranı ise %2,3 oranında azalmıştır. Dolayısıyla bir önceki döneme göre kadınlarda iş gücüne katılım olmadığı gibi bir miktarda azalma gerçekleşmiştir. Ayrıca 12-19 yaş grubundaki çalışanların oranındaki azalma nedeni ise zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkması olarak gösterilebilir. Böylece bu yaş grubunda okullaşma oranı artmış ve çalışan sayısı azalmıştır.

Şereflikoçhisar'da çalışan nüfusun sektörlere göre dağılımını ve değişimi daha iyi anlamak amacıyla sektörel dağılımı üç dönemde el aldık (Tablo:32). 1980 yılında toplam nüfusun %24,04'ü çalışan nüfus idi. Faal nüfusun %28'i tarım, % 15'i sanayi, %57'si ise hizmet sektöründe çalışmaktadır. Faal nüfus içerisinde tarım sektöründen sonra en fazla çalışan %20,1 ile ulaştırma hizmetleri gelmektedir. Üçüncü sırada ise %17,2 ile toptan ve perakende ticareti yer almaktadır. En düşük payı ise %0,6 ile elektrik-su ve %1,8 ile mali kurumlar oluşturmaktadır (Tablo:32-Şekil:19, 20).

Tablo:32 Şereflikoçhisar'da Çalışan Nüfusun Sektörlere Göre Dağılışı (1980,1990,2000).

SEKTÖRLER	1980		1990		2000	
	Çalışan sayısı	%	Çalışan sayısı	%	Çalışan sayısı	%
Tarım	1592	28	1641	17	973	11
Sanayi	837	15	1448	15	1605	18
Hizmet	3286	57	6597	68	6516	71
TOPLAM	5715	100	9686	100	9094	100

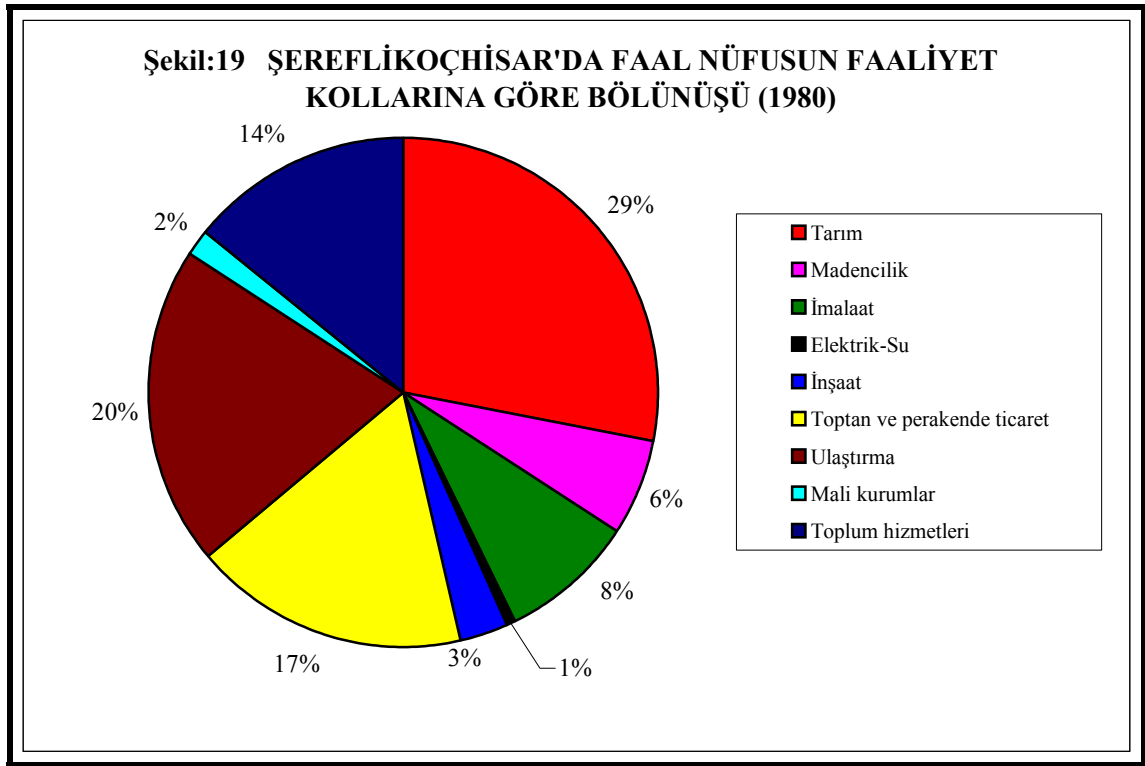
Kaynak: Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Göstergeleri (1980-1990-2000)

1980 yılında Türkiye'de çalışan nüfusun sektörlere göre bölünüşüne baktığımızda nüfusun %58'i tarım %12,3'ü sanayi ve %29,7'si ise hizmetler sektöründe çalışmaktaydı. Buradan da görüldüğü gibi Şereflikoçhisar ile Türkiye'de çalışan nüfusun sektörlere dağılışı birbirinden oldukça farklı değerler göstermektedir. Aynı dönemde Türkiye'de tarıma çalışanların oranı Şereflikoçhisar'a göre iki kat daha fazladır. Sanayide çalışanların oranı ise Şereflikoçhisar'da azda olsa daha yüksek çıkmıştır. Hizmet sektöründe çalışanların oranı ise Türkiye ortalamasının yaklaşık iki katıdır. Bu durumun nedeni ise tuz sanayi ve ulaşım iş kolundaki hızlı büyümedir.

Tablo:33 Çalışan Nüfusun İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Dağılışı (1980)

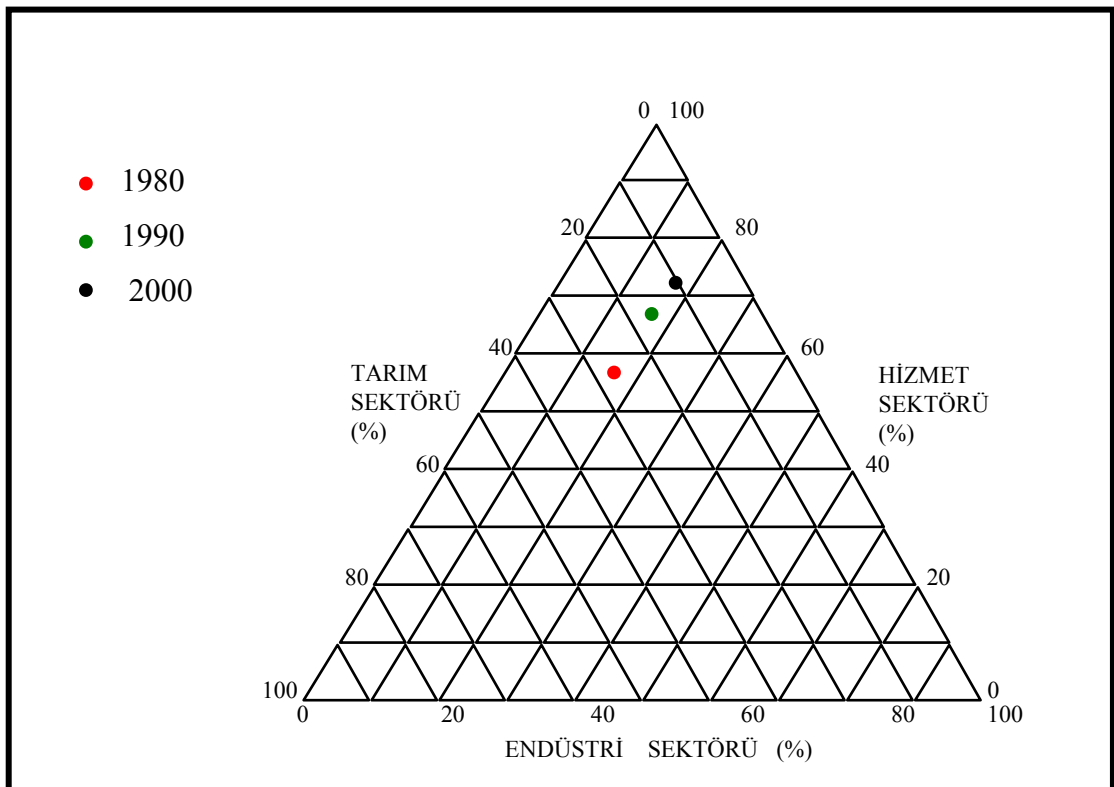
SEKTÖR ADI	ÇALIŞAN SAYISI	%
Tarım	1592	27,8
Madencilik	356	6,2
İmalat	481	8,4
Elektrik-Su	32	0,6
İnşaat	182	3,3
Toptan ve perakende ticaret	990	17,2
Ulaştırma	1153	20,1
Mali kurumlar	106	1,8
Toplum hizmetleri	801	14
İyi tanımlanamayanlar	22	0,4
TOPLAM	5715	100

Kaynak:D.İ.E. Sosyal ve Ekonomik Göstergeler (1980).

1990 yılında Şereflikoçhisar'da nüfusun %30,5'i faal durumdaydı. Faal nüfusun %17'si tarım %15'i sanayi ve %68'i hizmetler sektöründe çalışmaktaydı. Faal nüfusun %90'ı erkek, %10'u ise kadın nüfus olup erkeklerin çalışma hayatında kadınlara göre bariz bir üstünlük sağladığını görmekteyiz.

Şekil:20 Şereflikoçhisar'ın Fonksiyonel Analiz Grafiği (1980-1990-2000).

Faal nüfusun çalışma kollarına göre dağılımına baktığımızda ise %28 ile toplum hizmetlerinin ilk sıra yer aldığı, elektrik- su sektörünün ise son sırada yer aldığı dikkati çekmektedir.

En dikkat çekici verilerden biri ise tarım sektörünün on yıllık süreçte %28'lerden %17'lere gerilemesidir. Ayrıca madencilik, ulaştırma, toptan ve perakende ticaret iş kollarında çalışanların payı azalırken, toplum hizmetleri, mali kurumlar, inşaat ve imalat sektöründe çalışanların payı artmıştır (Tablo:34). Özellikle inşaat sektörü ve toplum hizmetlerinde görülen bu artışın temel nedeni yurt dışında çalışan gurbetçilerin birikimlerini gayrimenkul alanında değerlendirmeye başlamaları inşaat sektörünün ve toplum hizmetleri iş kolunun hızla gelişmesini sağlamıştır. İşte bu alanlardaki gelişme bu iş kollarında çalışanların oranının artmasını sağlamıştır. Ulaştırma iş kolunda çalışanların oranı ise 1980 yılına göre yarı yarıya azalmıştır. Bu azalışın nedeni ise daha öncede belirtilen ve ilçenin kaderini değiştiren 1989'daki idari değişikliktir.

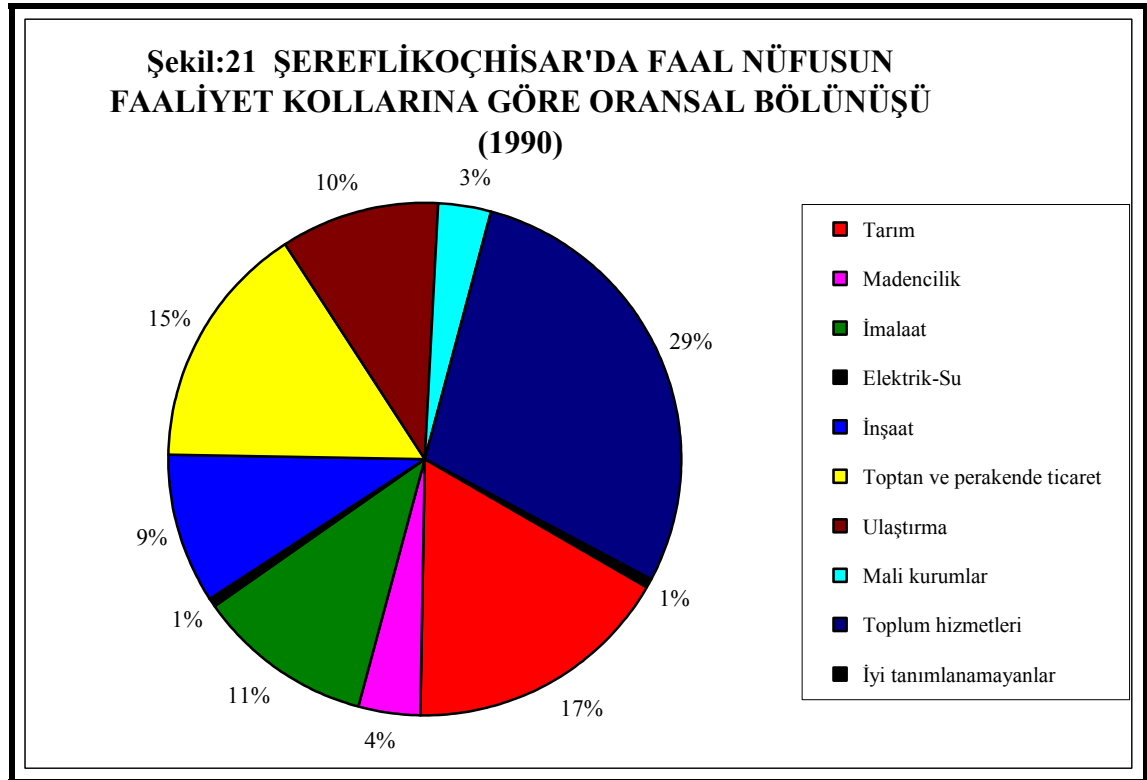
Özellikle inşaat sektörü ve toplum hizmetlerinde görülen bu artışın temel nedeni yurt dışında çalışan gurbetçilerin birikimlerini gayrimenkul alanında değerlendirmeye başlamaları inşaat sektörünün ve toplum hizmetleri iş kolunun hızla gelişmesini sağlamıştır. İşte bu alanlardaki gelişme bu iş kollarında çalışanların oranının artmasını

sağlamıştır. Ulaştırma iş kolunda çalışanların oranı ise 1980 yılına göre yarı yarıya azalmıştır. Bu azalışın nedeni ise daha öncede belirtilen ve ilçenin kaderini değiştiren 1989'daki idari değişikliktir. 1990-2000 yılında toplam şehir nüfusu %11'lik bir artış varken toplam çalışan nüfusta %6 azalma gerçekleşmiştir.

Tablo:34 Çalışan Nüfusun İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Dağılışı (1990).

SEKTÖR ADI	TOPLAM	%	ERKEK	%	KADIN	%
Tarım	1641	17	1408	86	233	14
Madencilik	378	4	373	99	5	1
İmalat	1070	11	961	91	109	9
Elektrik-Su	62	1	57	92	5	8
İnşaat	910	9	901	99	9	1
Toptan ve perakende ticaret	1498	16	1458	97	40	3
Ulaştırma	984	10	968	98	16	2
Mali kurumlar	324	3	275	85	49	15
Toplum hizmetleri	2763	28	236	85	44	15
İyi tanımlanamayanlar	56	1	52	93	4	7
TOPLAM	9686	100	8802	91	884	9

Kaynak:Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Göstergeleri (1990)

1990 yılında Türkiye’de çalışan nüfusun %53,6’sı tarımda, %12,4’ü sanayide ve %34’ü ise hizmetler sektöründe çalışmaktaydı. 1980 yılında olduğu gibi 1990 yılında da Şereflikoçhisar’da çalışan nüfusun sektörel dağılımı ülke ortalamasından farklılık göstermektedir. Türkiye’de faal nüfusun sektörel değişimine baktığımızda sanayi sektöründe çalışanların oranı 1980 dönemi ile aynıdır. Hizmetler sektörü yaklaşık %5 artış gösterirken tarım sektöründe çalışanların oranı ise %5 azalmıştır. Bu durum ise sanayi yatırımlarının nüfus artış hızının gerisinde kaldığını göstermektedir. Hizmet sektöründeki artış ile tarım sektöründeki azalış ise dikkat çekici bir şekilde paralellik göstermektedir (Tablo:35-Şekil:23).

Tablo:35 Türkiye-Ankara ve Şereflikoçhisar’da Faal Nüfusun Sektörlere Oranı

Sektör Adı	TÜRKİYE		ANKARA		Ş.KOÇHİSAR	
	1990	2000	1990	2000	1990	2000
Tarım	53,6	47,8	18	16	17	11
Sanayi	12,4	13	14	14	15	18
Hizmet	34	39,2	68	70	68	71
Toplam	100	100	100	100	100	100

Kaynak:D.İ.E. Sosyal ve Ekonomik Göstergeler (1990-2000).

2000 yılında toplam nüfus içerisinde çalışan nüfusun oranı 1990 yılına göre azalarak %22’ye düşmüştür. 2000 yılında çalışan nüfusun % 11’i tarım, %18’si sanayi ve %71’i hizmet sektöründe çalışmaktadır (Tablo:36-Şekil:22).

Tablo:36 Çalışan Nüfusun İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Dağılışı (2000)

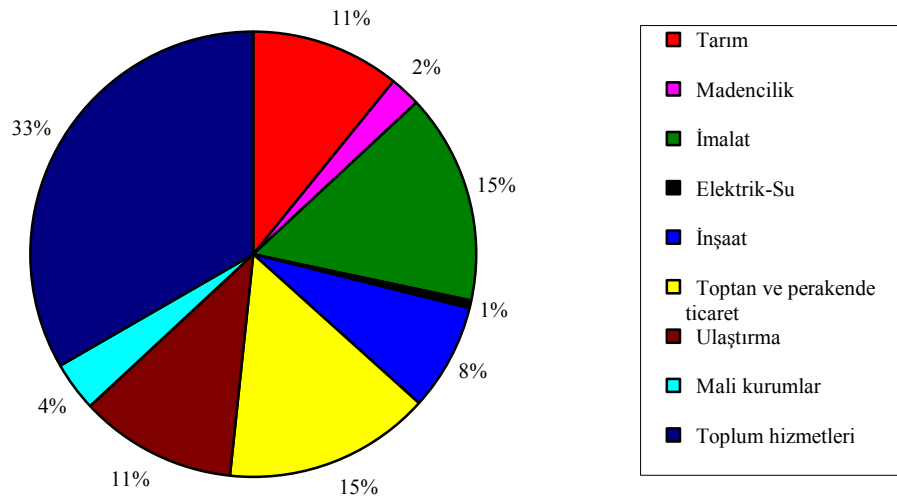
SEKTÖR ADI	TOPLAM	%	ERKEK	%86	KADIN	%
Tarım	973	11	781	80	192	20
Madencilik	209	2	208	99,5	1	0,5
İmalaat	1396	15	1305	93	91	7
Elektrik-Su	49	0,5	44	90	5	10
İnşaat	700	8	698	99,7	2	0,3
Toptan ve perakende ticaret	1352	15	1269	94	83	6
Ulaştırma	1029	11	1009	98	20	2
Mali kurumlar	342	4	297	87	45	13
Toplum hizmetleri	3022	33	2601	86	421	14
İyi tanımlanamayanlar	22	0,5	20	90	2	10
TOPLAM	9094	100	8232	90,5	862	9,5

Kaynak:D.İ.E. Sosyal ve Ekonomik Göstergeler (1990-2000).

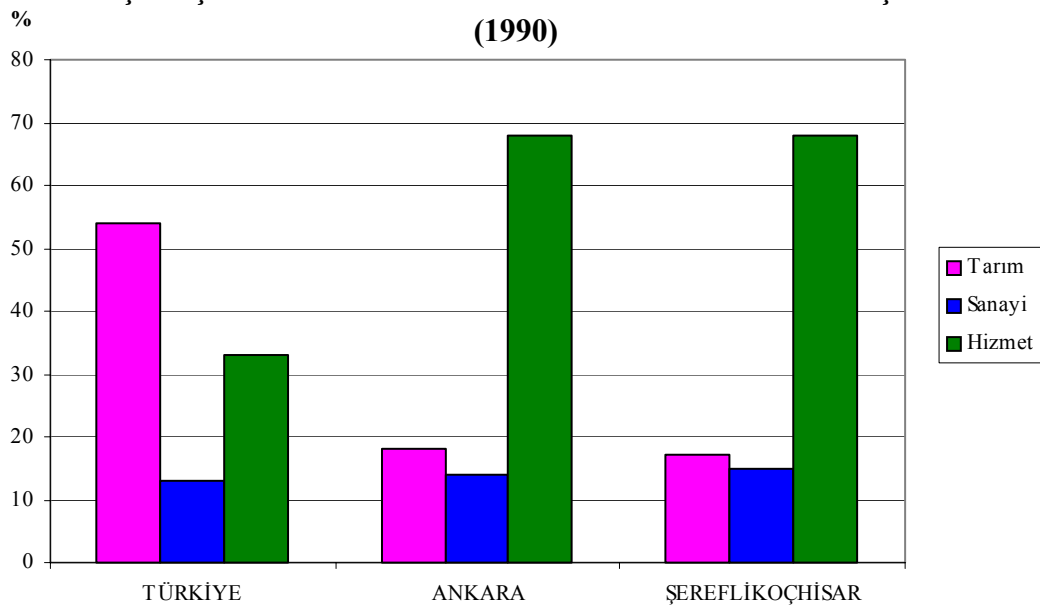
Nüfusun iş kollarına göre bölünüşüne baktığımızda madencilik, inşaat, toptan ve perakende ticaret iş kollarında gerileme varken diğer iş kollarında artış gerçekleşmiştir.

Gerileyen iş kollarına baktığımızda, 1989 yılında gerçekleşen idari değişiklik ile idari hinterlandın daralması sonucu nüfusun da azalması yatırım alanındaki iş kollarını etkilemiştir. Bu nedenle şehirde gelecek yıllarda işsizlik gibi büyük bir sorunun yaşanabileceği sonucuna ulaşılabilir. Zaten bu sonuç 2008 yılında ortaya çıkmıştır.

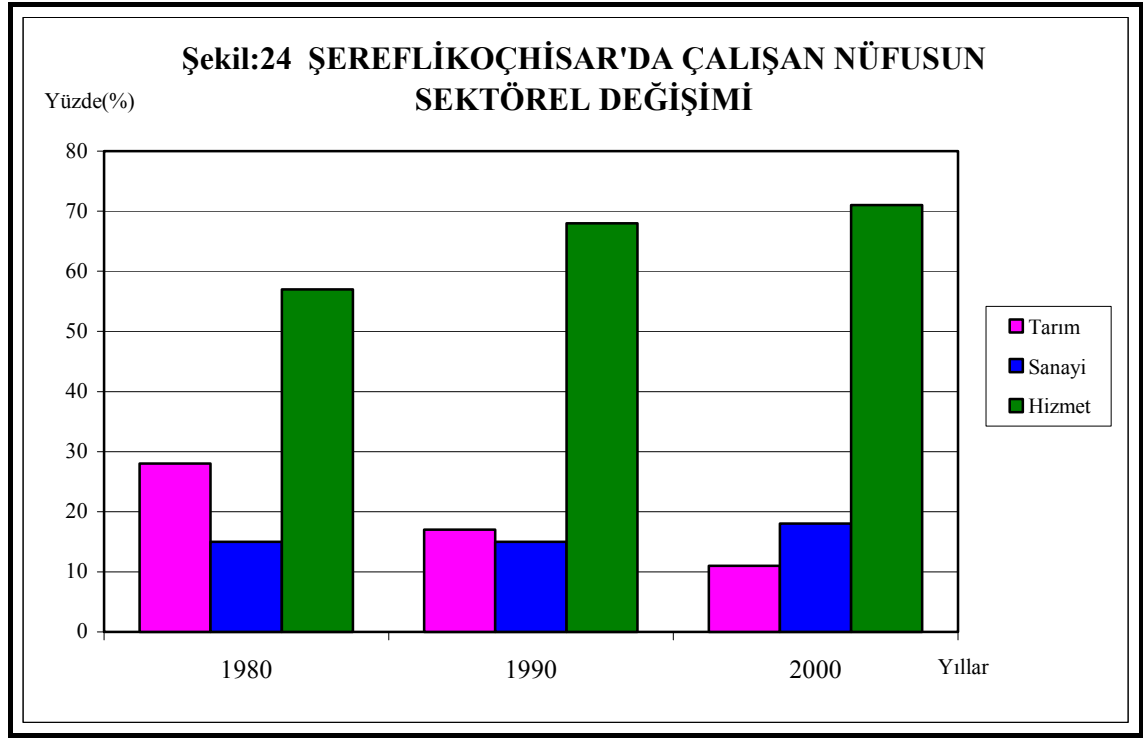
Şekil:22 ŞEREFLİKOÇHİSAR'DA FAAL NÜFUSUN İŞ KOLLARINA GÖRE BÖLÜNÜŞÜ (2000)

Şekil:23 TÜRKİYE, ANKARA VE ŞEREFLİKOÇHİSAR'DA ÇALIŞAN NÜFUSUN SEKTÖRLERE GÖRE BÖLÜNÜŞÜ (1990)

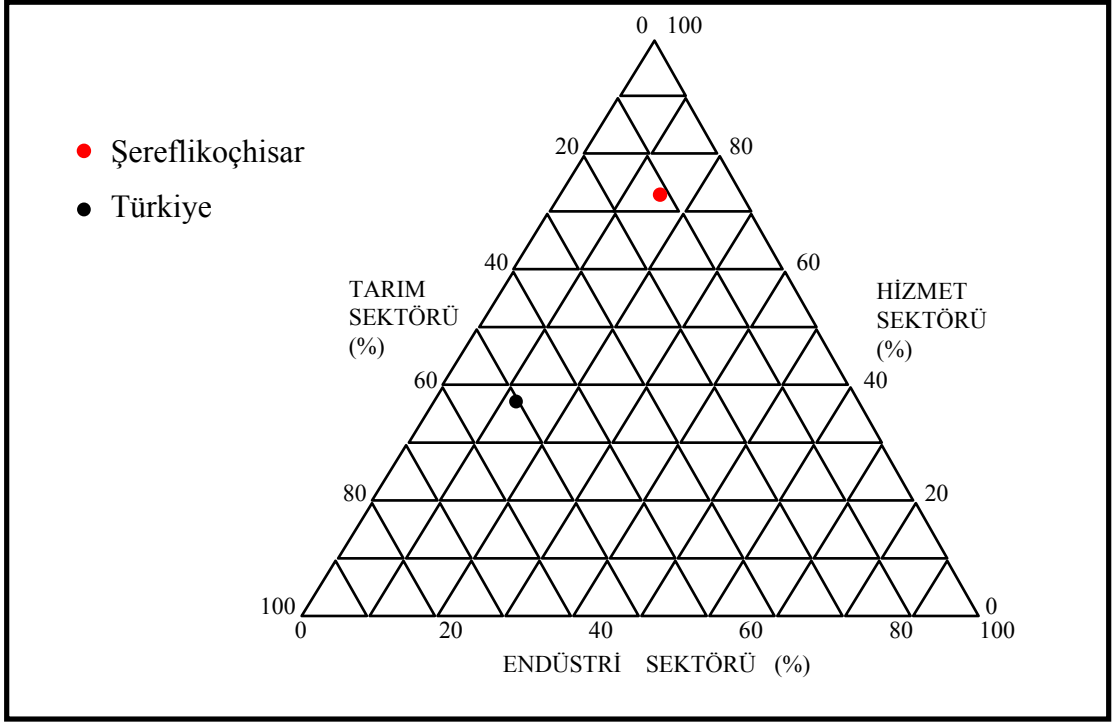

Çalışan nüfusun 1980, 1990 ve 2000 yıllarındaki sektörel dağılımına bakılacak olursa, tarım sektöründe çalışanların oranı 1980’de %28, 1990’da %17 ve 2000 yılında ise %11’e düşmüştür. Sanayi sektörü ise aynı dönemler içerisinde %3’lük bir artış gösterirken hizmetler sektörü %57’den %71’e çıkmıştır (Şekil:24).

2000 yılında Türkiye genelinde faal nüfusun %47,8’i tarım, %39,2 ‘si hizmet ve %13’ü ise sanayi sektöründe çalışmaktaydı. Ankara’da ise durum Türkiye’den farklıdır. Ankara’da faal nüfusun %16,2’si tarım, %13,4’ü sanayi ve %70,2’si ise hizmetler sektöründe çalışmaktaydı. 1990 yılına göre Türkiye’de, Ankara’da ve Şereflikoçhisar’da tarım sektöründe çalışanların oranı düşmüştür (Şekil:25). Şereflikoçhisar’da tarım sektöründe çalışanların oranındaki düşüş Türkiye ve Ankara’ya göre daha hızlıdır Sanayi sektöründe çalışanların oranı ise Şereflikoçhisar’da Türkiye ve Ankara’ya göre daha hızlı bir şekilde gerçekleşmiştir ki bunun da nedeni tuz sanayisidir. Hizmet sektöründe de araştırma alanımız ilk sırada yer almaktadır.

Şekil:25’te de görüldüğü gibi 2000 yılında Türkiye tarım ağırlıklı bir hizmet fonksiyonuna sahipken, Şereflikoçhisar tamamen hizmet ağırlıklı bir fonksiyonel özelliğe sahiptir. Sanayi sektörünün ise tarım sektörünün önünde olduğu görülmektedir.

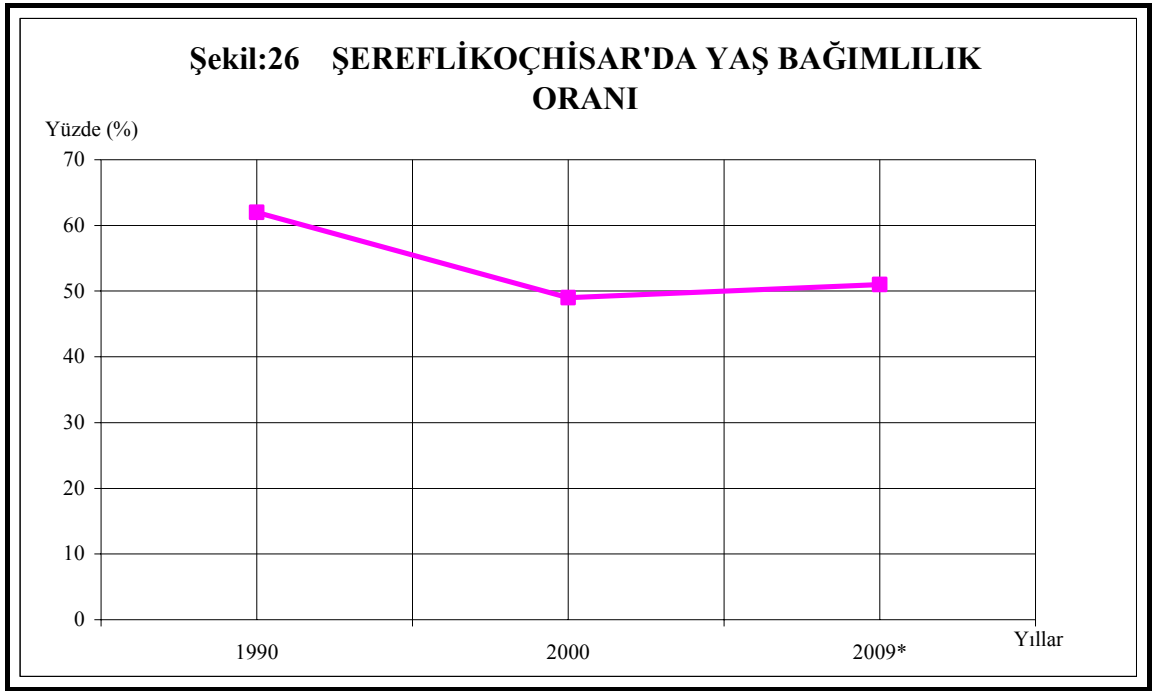
Şekil:25 Türkiye ve Şereflikoçhisar'ın Fonksiyonel Analiz Grafığı (2000 Yılı)

Şereflikoçhisar'da nüfusun yaş bağımlılık oranına baktığımızda ise, 1990 yılında toplam nüfusun %62'si bağımlı iken, bu oran 2000 yılında %49'a düşmüştür. Görüldüğü gibi geçen on yıllık süreçte 15-64 yaş grubundaki nüfus sayısı artarken 0-14 yaş grubundaki nüfus miktarı azaldığı için bağımlılık oranı azalmıştır. 2008 yılı ETF kayıtlarından elde ettiğimiz verilere göre ise %51'e çıkmıştır. 2008 yılında bağımlılık oranında az bir artma gerçekleşmiştir (Tablo:37-Şekil:26). Bunun en önemli nedeni veri kaynaklarındaki farklılıktır. Bununla beraber yaş gruplarında ve özellikle 0-14 yaş grubundaki nüfus oranında büyük bir düşüş yaşanmıştır. Bu düşüşler arasındaki orantıdan dolayı bağımlılık oranı artış göstermiştir.

Tablo:37 Şereflikoçhisar'da Nüfusun Yaş Bağımlılık Oranları.

YILLAR	NÜFUS	YAŞ GRUPLARI			BAĞ.ORANI %
		0-14	15-64	65+	
1990	37534	12975	23192	1368	62
2000	42083	11835	28153	2095	49
2008*	25568	6317	16875	2376	51

Kaynak:D.İ.E. Sosyal ve Ekonomik Göstergeler (1990-2000), *E.T.F. (2008)

2.2.4. Nüfusun Eğitim Durumu

Şereflikoçhisar şehrinde nüfusun eğitim durumuna bakmadan önce eğitim kurumlarının şehir içi dağılışına ve bu dağılışa neden olan faktörlere bakmak gerekir. 1915 yılında ilçede bir ilkokul ve halk evleri bulunmaktaydı. 1932 yılında Şereflikoçhisar'da bir ilkokul ve her mahallede mahalle odaları vardı. Bu okul günümüzdeki Cumhuriyet İlköğretim Okuludur. Bu okul gerek kuruluş yılı gerekse günümüzde nüfusun ve konutların en yoğun olduğu bir alanda kurulmuştur (Harita.19,31,32). Bu okul uzun yıllar ihtiyacı karşılamasına rağmen 1950'lilerden sonra yetersiz kalmıştır. İşte bu yıllarda şehir merkezindeki Zafer ve Atatürk İlköğretim Okulları kurulmuştur. 1970'lerden sonra şehir nüfusunun hızla artması yeni mahallelerin oluşması Mehmetçik, İ.Baltacı, Fatih, Şeyhkuyusu, Mustafacık gibi İlköğretim Okullarının kurulmasını sağlamıştır. Bu okullar günümüzde ihtiyaca cevap verebilmektedirler. Ayrıca Yatılı İlköğretim Bölge Okullunun varlığı da şehir merkezinin çevresine eğitim alanında hizmet veren önemli bir yerleşme olmasını sağlamıştır. Ancak şehir nüfusunun azalması ileride bu okullarının öğrenci bulma sıkıntısı gibi büyük bir sorunla karşılaşılabilir.

Günümüze geldiğimizde ise 14'ü merkezde 11 tanesi köy ve kasabalarda olmak üzere 25 tane ilköğretim okulu, 9 tane lise ve dengi okul, 2 adet özel eğitim rehberlik ve danışma hizmetleri veren kurum, 2 adet yaygın eğitim kurumu, 10 adet özel öğretim

kurumu ve kursları ile bir adet meslek yüksek okulu bulunmaktadır. Ayrıca Gazi Üniversitesine bağlı yeni bir fakültenin yapımı da devam etmektedir.

Şereflikoçhisar'da 1949 yılına kadar eğitim alanın da bir ilkokul varken bu tarihte bir ortaokul açılarak yeni bir eğitim kurumu kurulmuştur. 1967 yılında bir liseye kavuşmuş olan ilçede 1970 yılında ilkokul sayısı 4'de çıkmıştır. Bu okullar 1970'lerde hem şehir merkezine hem de çevresindeki diğer yerleşim alanlarına büyük hizmet vermişlerdir. Bu okullardan Şereflikoçhisar Lisesi şehir merkezinde nüfusun, konutların ve ticarethanelerin en yoğun olduğu çarşı merkezinde bulunmaktadır. Ayrıca Anadolu Lisesi ve Anadolu öğretmen Lisesi ile diğer meslek liselerinin sınavla öğrenci alması bu şehir merkezinin eğitim alanındaki hinterlandını çok geliştirmiştir. Bu okulların öğrenci durumları ve diğer özellikleri ile ilgili bilgilere fonksiyonlar konusunda detaylıca değinilmiştir. Bu bölümde şehir nüfusunun geçmişten günümüze eğitim seviyesi ve mezun olunan okullara göre dağılışı ele alınmıştır. Buradaki değişimler ve değişimlere etki eden faktörler üzerinde durulmuştur.

Şereflikoçhisar şehrinde, 1985 yılında şehirde 6 ve daha yukarı yaş grubundaki insanların sayısı 22974 (97)'tür. Bunların 18771 (%82)'i okuma yazma bilmektedir. Okuma-yazma bilmeyenlerin sayısı ise 4117 (%18)'dir. Bunlardan okuma-yazma bilen erkeklerin sayısı 10459 (% 56), kadınların sayısı ise 8312 (% 44)'dir. Okuma-yazma bilmeyen erkeklerin sayısı 1152 iken (% 28), kadınların sayısı 2964 (% 72)'tür. 1935'ten 1985'e kadar geçen süreçte okuma yazma oranı %20'lerden %82'ye kadar çıkmıştır. Ayrıca kadınlardaki okuma yazma oranı %20'den, %44'e yükselmiştir ki bu da okuma yazma oranının Cumhuriyetin ilk yıllarına göre hayli yüksek olduğunu göstermektedir. 1985 yılında Ankara ili genelinde ise okuma yazma oranı %88'ler civarında, Büyükşehir Belediyesi sınırlarında bu oran %90'a kadar çıkmaktadır. Görüldüğü gibi Şereflikoçhisar Ankara'ya göre okuma-yazma oranında geri kalmıştır. Bunun en önemli nedeni ise merkeze uzak olduğu için okullaşma hızının daha geride kalmasıdır.

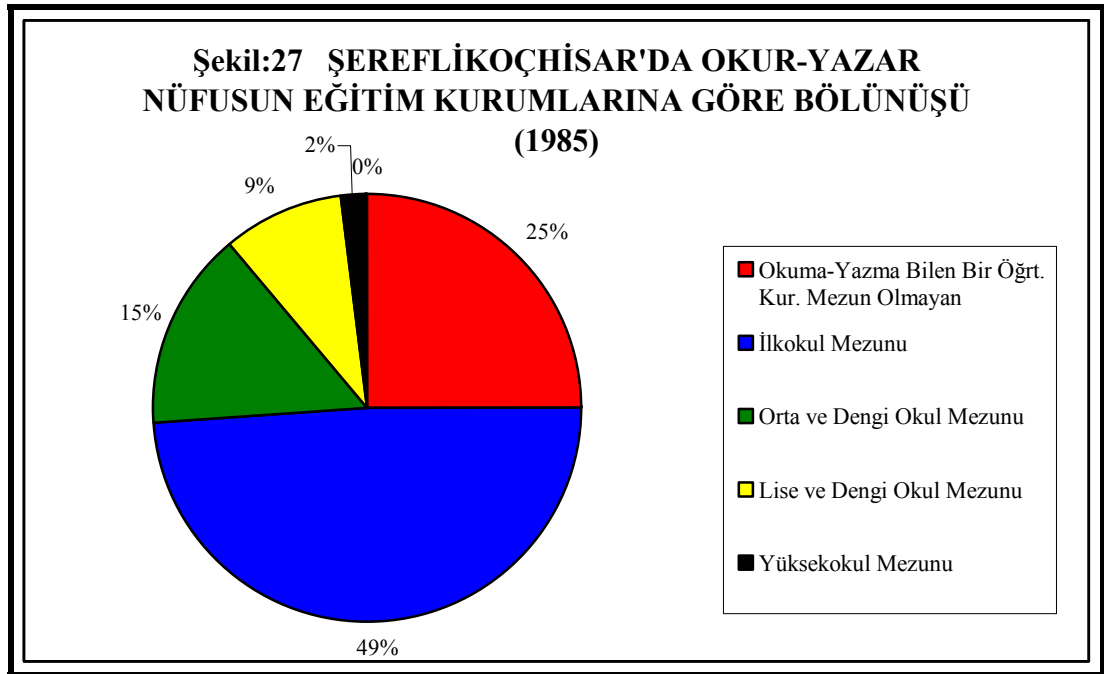
1985'de şehirde okuma-yazma bilen nüfusun % 49'u ilkokul, % 15'i orta ve dengi okul, % 9'u lise ve dengi okul, % 2'si yüksekokul ve fakülte, % 25'ü ise bir öğrenim kurumundan mezun değildir (Tablo:38-Şekil:27). Nüfusun eğitim kurumlarına göre bölünüşüne baktığımızda eğitim kurumlarında erkeklerin lehine bir cinsiyet dağılımı vardır. Eğitim seviyesi yükseldikçe erkek nüfusun oranı daha da

yükselmektedir. 1985 yılında ilkokul mezunlarının sayısının fazla olmasının en önemli nedeni köylerde ilkokulların bulunmasıdır. Dolayısıyla okullaşma oranı yüksek olduğu için ilkokul mezunlarının oranı yüksek çıkmıştır. Fakat ilkokuldan sonra ortaokul ve lise düzeyindeki okulların şehir merkezinde bulunması, köyden şehre gidişlerin zor ve masraflı olması bu gruptaki mezunların sayılarının az olmasına neden olmuştur. Farkın en az olduğu eğitim kurumu ise ilkokul mezunlarıdır. Yüksekokul mezunlarında erkeklerin oranı %75'e kadar çıkmaktadır. Bu durumun en önemli nedeni ise kız çocuklarının şehir dışına gönderilmemesidir.

Tablo:38 Şereflikoçhisar'da Cinsiyete Göre Okur-Yazarlık Durumu (1985)

EĞİTİM DURUMU		Toplam	%'si	Erkek	%'si	Kadın	%'si
Okuma-Yazma Bilmeyen		4117	18	1152	28	2965	72
Okuma-Yazma Bilen		18771	82	10459	56	8312	44
	Bir Öğrt. Kur. Mezun Olmayan	4549	25	2409	53	2140	47
	İlkokul Mezun	9248	49	5058	55	4190	45
	Orta ve Dengi Okul Mezun	2787	15	1669	60	1118	40
	Lise ve Dengi Okul Mezun	1718	9	984	57	734	43
	Yüksekokul Mezun	411	2	310	75	101	25
	Diğer	58	0	29	50	29	50
Okuma-Yazma Bilip Bilm. Bilinmeyen		86	0	56	65	30	35
TOPLAM		22974		11667	51	11307	49

Kaynak:D.İ.E. (1985) Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri

Şehir'de 1990 yılı itibariyle 6 ve daha yukarı yaş grubundaki insanların sayısı 33290 (89)'dır. Bunların 28548 (%85)'i okuma yazma bilmektedir. Okuma-yazma

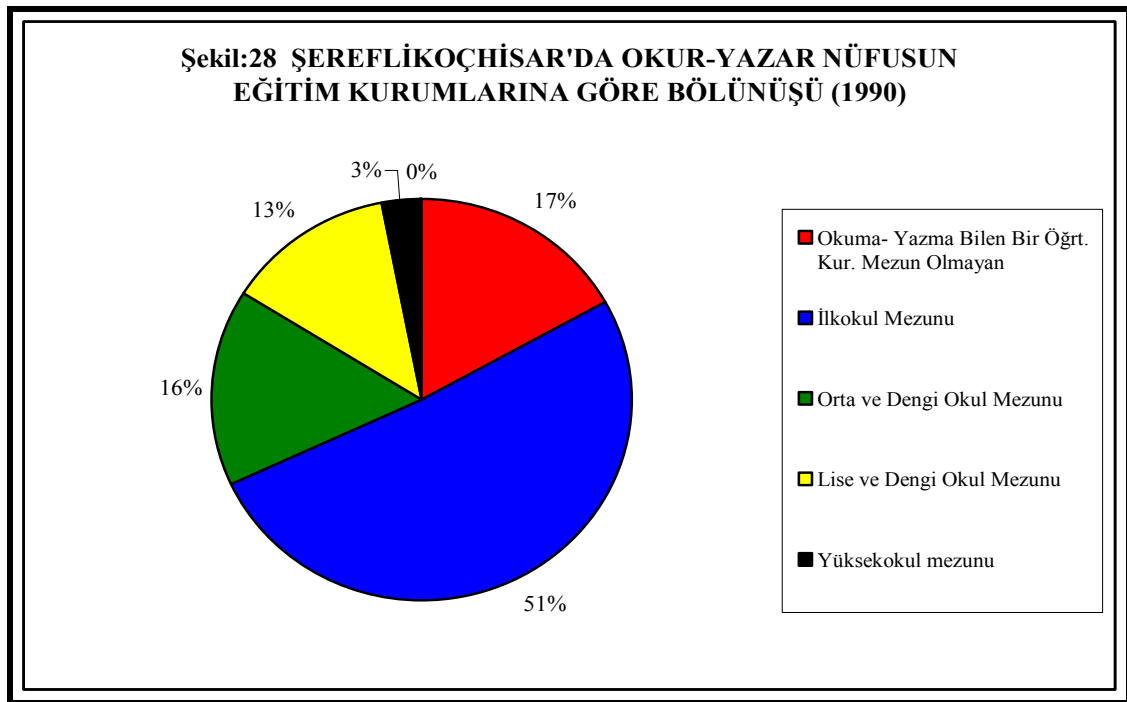
bilmeyenlerin sayısı ise 4714 (%15)'dir. Okuma-yazma bilen erkeklerin sayısı 16196 (% 57), kadınların sayısı ise 12352 (% 43)'dir. Okuma-yazma bilmeyen erkeklerin sayısı 1237 iken (% 26), kadınların sayısı 3477 (% 74)'dir. 1990 yılında, ilkokul mezunlarının % 54'ü erkek % 46'sı kadın, orta ve dengi okul mezunlarının % 67'si erkek % 33'ü kadın, lise mezunlarının % 67'si erkek % 33'ü kadın, yüksekokul ve fakülte mezunlarının ise % 77'si erkek % 23'ü kadındır (Tablo: 39).

Tablo:39 Şereflikoçhisar'da Cinsiyete Göre Okur-Yazarlık Durumu (1990).

EGİTİM DURUMU	Toplam	%'si	Erkek	%'si	Kadın	%'si
Okuma-Yazma Bilmeyen	4714	15	1237	26	3477	74
Okuma-Yazma Bilen	28548	85	16196	57	12352	43
Bir Öğrt. Kur. Mezun Olmayan	5003	17	2592	52	2411	48
İlkokul Mezunlu	14510	51	7788	54	6722	46
Orta ve Dengi Okul Mezunlu	4516	16	2851	67	1665	33
Lise ve Dengi Okul Mezunlu	3562	13	2227	67	1335	33
Yüksekokul Mezunlu	942	3	726	77	216	23
Diğer	15	0	12	0	3	0
Okuma-Yazma Bilip Bilm. Bilim.	16	0	15	0	1	0
TOPLAM	33290	100	17463	52	15831	48

Kaynak:D.İ.E. (1985) Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri

1990'da ise şehirde okuma-yazma bilen nüfusun %51'i ilkokul , %16'sı ortaokul ve dengi, %13'ü lise ve dengi, %3'ü yüksekokul mezunu olup herhangi bir eğitim kurumundan mezun olamayan okur-yazar oranı ise %17'dir (Şekil:28).

1990 yılında bir önceki döneme göre özellikle lise mezunlarının oranında dikkat çekicibir artış vardır. Bu artışın en önemli nedeni 1989 yılında yapılan idari değişiklikle kırsal ve toplam nüfus azalmıştır. Böylece lise mezunlarının sayısı azalsa bile toplam içindeki oranın yükselmesine neden olmuştur.

Şehir’de 2000 yılı itibariyle 6 ve daha yukarı yaş grubundaki insanların sayısı 37706 (%90)’dır. Bunların 33590 (%89)’i okuma yazma bilmektedir. Okuma-yazma bilmeyenlerin sayısı ise 4106 (%11)’dir. Okuma-yazma bilen erkeklerin sayısı 18653 (% 56), kadınların sayısı ise 14937 (% 44)’dir. Okuma-yazma bilmeyen erkeklerin sayısı 1021 iken (% 25), kadınların sayısı 3085 (% 75)’dir. 2000 yılında Ankara’da okuma yazma oranı ise %91 civarında olup araştırma alanımız bu dönemde Ankara’nın okuma yazma oranını yakalamıştır. Araştırma alanımızda eğitim durumu ile ilgili en dikkat çekici husus ise okuma-yazma bilmeyen kadınların oranı sürekli yükselmiştir. Bunun en önemli nedeni ise, okuma-yazma oranı düşük olan kırsal kesimden şehir merkezine olan göçtür. Bu yüzden kadınların okuma-yazma oranı sürekli olarak artmıştır (Tablo: 40-Şekil:29).

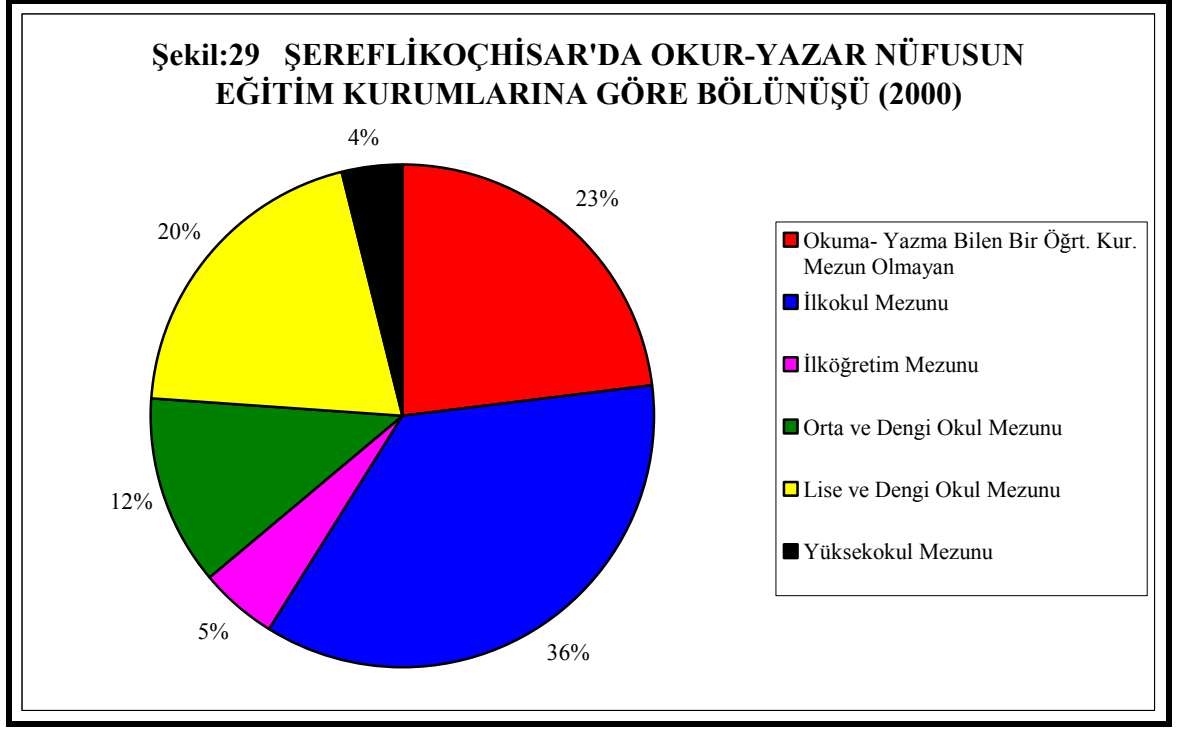
2000 yılında ise şehirde okuma-yazma bilen nüfusun %36’sı ilköğretim , %5’i ilköğretim, %12’si ortaokul ve dengi, %20’si lise ve dengi, %4’ü yüksekokul mezunu olup herhangi bir eğitim kurumundan mezun olamayan okur-yazar oranı ise %23’tür. 2000 yılında ilköğretim mezunlarının % 50’si erkek % 50’si kadın, ilköğretim mezunlarının %55’i erkek %45’i kadın, orta ve dengi okul mezunlarının % 64’ü erkek % 36’sı kadın, lise mezunlarının % 61’i erkek % 39’u kadın, yüksekokul ve fakülte mezunlarının ise % 73’ü erkek % 27’si kadındır (Tablo: 40-Şekil:29).

Tablo:40 Şereflikoçhisar’da Cinsiyete Göre Okur-Yazarlık Durumu (2000).

EĞİTİM DURUMU		Toplam	%’si	Erkek	%’si	Kadın	%’si
Okuma-Yazma Bilmeyen		4106	11	1021	25	3085	75
Okuma-Yazma Bilen		33590	89	18653	56	14937	44
	Bir Öğrt. Kur. Mezun Olmayan	7884	23	4101	52	3783	48
	İlkokul Mezunu	11952	36	6030	50	5922	50
	İlköğretim Mezunu	1673	5	925	55	748	45
	Orta ve Dengi Okul Mezunu	3946	12	2488	64	1458	36
	Lise ve Dengi Okul Mezunu	6601	20	4029	61	2582	39
	Yüksekokul Mezunu	1459	4	1061	73	398	27
	Diğer	65	0	19	29	46	54
Okuma-Yazma Bilip Bilm. Bilim.		10	0	-	-	10	100
TOPLAM		37771	100	19674	52	18097	48

Kaynak:D.İ.E. (1985) Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri

1990 yılına göre okuma-yazma bilmeyenlerin oranı %4 azalırken, okuma yazma bilmeyen kadınların oranında %1 artış olmuştur. İlkokul ve ortaöğretim kurumu mezunlarında bir önceki döneme göre bir azalma görünmektedir. Bu azalmanın temel zorunlu eğitimin 8 yıla çıkmasıdır. Ancak 1990 yılında ilkokul ve ortaöğretim mezunlarının oranı %67 iken, 2000 yılında bunlara ilköğretimi de ekleyecek olursak toplamı %53'tür.

Şehir'de 2008 yılı itibariyle (E.T.F. raporlarına göre) 6 ve daha yukarı yaş grubundaki insanların sayısı 27575 (90)'tür. Bunların 24394 (%88)'i okuma yazma bilmektedir. Okuma-yazma bilmeyenlerin sayısı ise 3181 (%12)'dir. Bunlardan okuma-yazma bilen erkeklerin sayısı 16213 (% 59), kadınların sayısı ise 11362 (% 41)'dir. Okuma-yazma bilmeyen erkeklerin sayısı 708 iken (% 19), kadınların sayısı 3020 (% 81)'dir. Okuma-yazma oranı 2000 yılına göre %1 azalmıştır. 2008 yılı veri kaynağının farklı olduğu düşünülecek olursa %1'lik bir oynama makul gelebilir. Ancak şu da unutulmamalı ki 2000 yılından sonra şehir hızla göç vermekte ve şehirde kalanlar genellikle yaş ortalaması yüksek eğitim seviyesi düşük insanlardır.

Nüfusun sosyo-kültürel özelliklerine fonksiyonlar bölümünde daha detaylı bir şekilde değinilecektir. Ancak burada bu konuyu ana hatları ile ele alacağız.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM YERLEŞME ÖZELLİKLERİ

3.1. Kır Yerleşmeleri

3.1.1. Kır Yerleşmelerinin Tarihçesi

Bir ülke ve sahanın tarihi coğrafyasını ortaya koyabilmek için o alan ile ilgili birçok belge ve kaynağa ulaşmak, bunların içindeki belgelerden coğrafyaya ait olanlarını ayıklamak ve ortaya çıkanları coğrafyanın prensiplerine uygun bir şekilde değerlendirmek gerekir (Elibüyük, 1990, 11).

Şereflikoçhisar'ın tarih boyunca önemli ve büyük yerleşim alanlarının uzağında bulunması, bu bölge ilgili tarihi bilgilerinde az olmasına neden olmuştur. Bu nedenle bölge de yerleşik hayatın tam olarak ne zaman başladığı bilinmemekle beraber, Kültür Bakanlığının höyüklerde yaptığı araştırmalardan elde edilen arkeolojik buluntular bize bu bölgenin M.Ö. 3000 yıllarına kadar uzanan 5000 yıllık tarihi geçmişe sahip olduğunu göstermektedir. Ancak bölgenin bugünkü temellerinin Osmanlı Devletinin duraklama ve gerileme döneminde atıldığı ise tarihi vesikalarla ortadadır.

İlçe toprakları ülkemizin en eski yerleşme alanlarındandır. Höyükler halindeki ilk yerleşmelerden çıkartılan güneşte kurutulmuş kiremitler Cilalı Taş döneminde bile buralarda yerleşildiğini göstermektedir (Atak,1971, 8). Milattan önceki devirlerde Hititlerin, Roma ve Doğu Roma (Bizans) imparatorluğunun, bir ara da İran Devleti'nin hakimiyetinde kalan ilçe arazisi, Malazgirt Zaferi'nden sonra Selçuklu Türkleri'nin hakimiyetine girmiştir. Dolayısıyla araştırma alanımızın tarihi gelişimini üç dönemde ele alabiliriz.

Anadolu'nun Türk hakimiyetine girmeye başladığı döneme kadar geçen süreç birinci kısmı oluşturmaktadır ki bu sürece ilişkin tarihi bilgilerimiz kısıtlıdır. MÖ. 3000-2000 yıllarında Anadolu'da ve Şereflikoçhisar çevresinde Hatti kavmi yaşamıştır. Şereflikoçhisar ile ilgili ilk tarihi bilgilere ise Hititler zamanından kalma arkeolojik kalıntılar ve yazılı belgelerde rastlamaktayız. Ancak kırsal yerleşmelerle ilgili bilgilere rastlanmamaktadır. Hitit Devletinin zayıflamasıyla M.Ö. 734-732 yıllarında Asur kralı III.Taglatpalasar bütün Hitit topraklarını Asur hakimiyetine almıştır. İşte Bu yıllarda Koçhisar'da Asur hakimiyeti altında kalmıştır. Bu dönemde Asurlu tacirler Anadolu'da ticaret yapmışlardır. Bu ticaret esnasında Koçhisar toprakları da ticaret kervanlarının güzergahında bulunmaktaydı. Ticaret kervanları iki güzergah takip etmiştir. Bunlardan ilki günümüzdeki E-90 karayolu hattını takip eden yol, ikincisi ise

Hirfanlı Barajı ile Karasınır Dağı arasında doğu-batı yönünde uzanan ve halk arasında Ulu yol olarak bilinen yol. Bu yol Kacarlı, Gülhyük ve Şerefflikdavutlu köylerinden geçerdi. Bu dönemde Asurlu tüccarlar Mezopotamya'dan gelerek büyük şehirlerin banliyölerinde ticaret merkezi kurmaya başlamışlardır. Bir süre Büyük Frigya Devleti'nin hakimiyeti altında kalan Koçhisar toprakları daha sonra Perslerin hakimiyetine girmiştir.

M.Ö. VI.yy.da Perslerin Frig Devletini ortadan kaldırması ile tüm Anadolu Pers egemenliğine girmiştir. Perslerin Yunanistan'a ilerlemeleri Grekopers kültürü adı verilen yeni bir uygarlık geliştirmiştir. Bu durum M.Ö. III yy.da Büyük İskender'in Persleri ortadan kaldırmasına dek devam eder. Büyük İskenderle başlayan ve M.Ö. 300 yıllarında sona eren döneme Helenistik dönem adı verilmektedir. Büyük İskender'in ölümünden sonra bölge kumandanlar arasında paylaşılmıştır. Şereflikoçhisar ilçesi topraklarını muhtemelen Aksaray ile birlikte Kapadokya Eyaletine bağlanmıştır. Roma İmparatorluğunun M. S. 395 de ikiye ayrılması ile Doğu Roma İmparatorluğu içinde kalan araştırma sahamız Doğu Roma'nın Bizans ismini almasından sonra Bizans egemenliğinde kalmıştır. Gerek Roma döneminde gerekse Bizans döneminde önemli yol güzergahları üzerinde bulunan Şereflikoçhisar Romalı ve Bizanslıların Suriye seferlerinde hep geçiş ve dinlenme alanı olarak önemli bir misyon yüklenmiştir. M.S. I yy.da Havari St. Paul ve müritleri tarafından Anadolu da yayılmaya başlayan Hristiyanlık, çok tanrılı Roma taraftarlarının büyük tepkisine neden olduğundan, ilk Hristiyanlar korunma açısından daha elverişli yerlere yerleşmeye başlamışlardır. Ayrıca inzivaya çekilmek isteyen bir çok din adamı Şereflikoçhisar yakınlarındaki Kapadokya Bölgesi'ne gelmiştir. İşte bu dönemde Koçhisar ahalisi de tüm Roma gibi hristiyanlığa geçmiştir (Konyalı, 1971, 8).

M.S. VII. yy. da Rum topraklarına sefere çıkan Abbasi Halifesi El-Memun M.S. 805 yılında Anadolu'da 16 kale fethetmişti. Koçhisar kalesi de bunlardan biriydi (Konyalı, 1971, 8). Bu kaleleri fetheden halife birer mesaj göndererek buradaki halkı İslamiyet'e davet etti. Koçhisar kalesindeki Nasraniler başta olmak üzere kırsal kesimde yaşayan halk daveti kabul ederek Müslüman oldu. Böylece tüm Anadolu'da olduğu gibi araştırma alanımızda İslam'ın egemenliğine girmeye başladı.

1071 yılında Alparslan'ın Romen Diyojen'i Malazgirt ovasında yenmesiyle birlikte Türkler Anadolu'ya girmeye ve yerleşmeye başlamışlardır. Böylece araştırma alanımızın tarih sahnesindeki ikinci dönemi de başlamıştır. İşte bu savaştan tam 5 yıl

sonra yani 1076 yılında Kutalmışoğlu Süleymanşah tarafından Şereflikoçhisar'ı Ereğli ile birlikte Selçukluların hakimiyetine girmiştir. Selçuklu hakimiyeti süresince Şereflikoçhisar Aksaray'ın koparılamaz bir parçası olmuştur. Sultan II. Kılıçarslan Türk hakimiyeti geleneğine uyarak memleketini 11 evladı arasında paylaştırmıştır. Şereflikoçhisar Sivas ve Aksaray ile birlikte Kutbud-din Melikşah'a düşmüştü. Selçuklu devletinin yıkılıp yerine beyliklerin kurulmasıyla birlikte Şereflikoçhisar 1467 yılına kadar Karamanoğlu beyliği topraklarında kalmıştır. Bu dönemde Fatih Sultan Mehmet tarafından Osmanlı topraklarına katılan Şereflikoçhisar Aksaray'ın bir nahiyesi durumunda idi. Selçuklulardan kalma en önemli tarihî eser Kale Mahallesi'nde bulunan Sultan Alaaddin Camii'dir (Konyalı, 1971, 15).

Karamanoğlu Beyliği'ne 1467'de son veren Fatih Sultan Mehmet Şereflikoçhisar'da üçüncü dönemin başlamasını sağlayan gelişmeyi ortaya koymuştur. Şereflikoçhisar ile ilgili en detaylı bilgilere de bu dönemde rastlamaktayız. Fatih devrinde 1479 yılında yapılan yazımlarda Şereflikoçhisar hakkında bazı bilgiler verilmektedir. Bu dönemde Koçhisar'da 5 adet vakıf bulunmakta idi. Bunlar, Koçhisar Camii Vakfı, Enbiya Dede ve Derviş Noktalı Zaviyesi, Sürmeli Zaviyesi Vakfı, Sürmeli Mezrası.

II. Beyazıt döneminde ise Şereflikoçhisar kaza statüsünde idi. Bu dönemde Şereflikoçhisar'ın 53 adet vakfı bulunmaktaydı. Yavuz Sultan Selim zamanında ise Şereflikoçhisar Karaman vilayetinin 14 kazasından biri idi.

Osmanlılar zamanında Koçhisar ile ilgili en geniş bilgiye Kanuni Sultan Süleyman devrinde rastlamaktayız. Bu devirde Koçhisar kazası genelinde 45 cemaat, 132 mezra, 1638 ev ve 2380 vergi mükellefi bulunuyordu. Bu verilerden yola çıkarak kaza nüfusunun 10,000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Yine merkez nahiye de bir adet memlaha (tuzla) 31 cemaat vardı ve senelik gelir 344.549 akçe idi. Kanuni döneminin en belirgin özelliklerinden biri de konar göçerlerin yerleşik hayata zorlanmasıdır. Bu zorlamanın gerekçesi ise Anadolu'nun Türkleşmesini sağlamak ve Anadolu'yu Türkler için ebedi bir yurt haline getirmektir. Bu süreçte yerleşik hayata geçen ilk Türkmenler Karabük, Büyükkışla, Büyükdamlacık, Küçükdamlacık, Kanlıkışla, Acıöz, Odunboğazı ve Yusufkuyusu köylerinin temellerini atmıştır. III. Murat zamanında Şereflikoçhisar yine Aksaray'a bağlı bir kazadır. Yine bu dönemde kaza genelinde 97 cemaat, 122 mezra vardı. Görüldüğü gibi Kanuni dönemindeki mezra sayısı ile III. Murat dönemindeki mezra sayısı arasında az bir fark varken cemaat

sayısında iki kattan fazla bir büyüme gerçekleşmiştir. Bu durum bize Şereflikoçhisar ve çevresinin III. Murat döneminde daha yoğun bir şekilde yerleşmeye açıldığını gösterir. XVII. yy. Şereflikoçhisar çevresinde nüfusun ve yerleşme sayısının hızla artmaya başladığı yılların başlangıcıdır. Çünkü bu yıllar imparatorluğun geriye çekilmeye başladığı ve küçüldüğü yıllardır. Dolayısıyla kayıp edilen vatan topraklarında yaşayan Türk nüfusu Anadolu'ya doğru göç etmeye başlamıştır. Halbuki yaklaşık 400 yıl önce Osmanlı'ya katılmış bu bölgedeki Türkmenler fethedilen bölgelerin Türkleşmesini hızlandırmak amacıyla yine bu bölgelerden İstanbul'a, Balkanlara ve Kıbrıs'a götürülmüştü. Bu dönemde Anadolu'ya gelen Türk boylarından biri de Nogay Türkleridir. 1853-1856 Osmanlı Devleti ile Rusya arasında yapılan Kırım savaşından sonra Anadolu'ya göçeden Nogay Türkleri, Anadolunun çeşitli yörelerine yerleştirilirken Konya'da bu yerlerden biri idi. Bu dönemlerde Konya'ya bağlı olan Şereflikoçhisar'a da Nogay Türkleri yerleştirilmiştir. Günümüze kadar gelen bu soydaşlarımızın oluşturduğu köyler Akın, Doğankaya ve Şekerköy'dür. Doğankaya köyünün kuruluşu Kulu tarihinde şu ifadelerle yer almaktadır:"1853-1856 Osmanlı Devleti ile Rusya arasında yapılan Kırım savaşından sonra Anadolu'ya göçeden Nogay Türkleri tarafından kurulmuş bir köydür. Osmanlı arşiv belgelerinde Abdülgedik olan köy 1860 yıllarında kurulmuştur. Kulu Paşadağı dolaylarına iskan ettirilen Nogaylardandırılar" (Sönmez , 2003, 14) .

XIX.yy. Osmanlı'nın sadece dışarıda değil içerde de zor günler yaşadığı dönemdir. XIX. yüzyılın ortalarında Antep, Urfa, ve Maraş yörelerinden zorunlu ikamete tabi tutulan Şereflikoçhisar çevresi hızla nüfus kazanmaya başlamıştır. İşte Hamzalı Köyü sakinleri de bu dönemde şimdiki bölgelerine gelmişlerdir. XIX.. yy.ın ikinci yarısında Toroslarda çıkan yörükler arasındaki karmaşa nedeniyle yörükler yerleşik hayata zorlanmış ve bu köyün sakinleri bu bölgede iskana zorlanmıştır. Araştırma sahamızda yer alan köylerin büyük bir kısmının tarihi çok eskilere dayanmamaktadır. Ancak bazı köy alarında ki höyük yerleşmelerinde yapılacak olan kazılar araştırma alanımızın tarihi hakkında daha fazla ve doğru bilgi edinmemizi sağlayacaktır. Özellikle Değirmenyolu, Karabük, Akın köylerinin yakınlarındaki höyüklerde ve ilçe merkezindeki ören yerlerinde yapılacak kazıların ülke ve bölge tarihine daha fazla ışık tutacağı şüphe götürmeyen bir gerçektir.

Sultan Abdülaziz zamanında 1868 yılında Esb-Keşan kazasının bir nahiyesi durumuna getirilen Şereflikoçhisar'da 16 cami, 22 mescit ve 43 mektep vardı.

Görülüyor ki bu dönemdeki nüfus artışı daha hızlı bir şekilde gerçekleşmekte olup bunu sonucu olarak 1868 yılından 1891 yılına kadar nahiye olan Şereflikoçhisar 1891 yılında Konya Vilayeti'nin kazası statüsünü kazanmıştır. Böylece Fatih Sultan Mehmet döneminde feth edilen, bu fetih ile halkı yeni fethedilen alanlara yerleştirilen Şereflikoçhisar tekrar eski günlerine kavuşmaya başlamıştır.

Milli Mücadele döneminde büyük kahramanlıklar gösteren Şereflikoçhisar halkı bu dönemde çok fazla sayıda şehit vermiştir. 1920 yılında Aksaray Vilayeti'nin bir kazası olan Şereflikoçhisar'ın bu dönemde 107 köyü mevcuttu. Ancak 1932 yılında Aksaray'ın il statüsünden çıkarılmasıyla Şereflikoçhisar, 2441 sayılı kanunla Ankara'nın kazası olurken köy sayısı ise 97'ye düşmüştür.

3.1.2. Yerleşmeyi Etkileyen Coğrafi Faktörler

Kırsal yerleşmelerin yer seçim üzerinde topoğrafya, jeolojik yapı, bitki örtüsü, hidroğrafik özellikler, toprak özellikleri etkilidir.

Şereflikoçhisar'ın jeolojik yapısını anlayabilmek için öncelikle Tuz Gölünün oluşumuna bakmak gerekir. Şereflikoçhisar'da yerleşmelerin kuruluş yerlerinin seçiminde etkili olan faktörlerden biri jeolojik yapıdır. Şereflikoçhisar jeolojik açıdan iki bölgeye ayrılır. Bunlardan ilki; Tuz Gölü Kapalı Havzası aynı zamanda ülkemizin en büyük kapalı havzası konumundadır. Şereflikoçhisar bu havzanın genel olarak doğusunda kalmaktadır. İkincisi ise bu havzanın doğusunda kalan Karasınır Dağ kuşağıdır. Bu tepelik şeridin su bölümü çizgisi Tuz Gölü Kapalı Havzası ile Kızılırmak havzalarını birbirinden ayırır.

Tuz Gölü'nün deniz seviyesinden yüksekliği 905m. dir. Tuz Gölü'nün doğusunda kuzeybatı-güneydoğu yönünde uzanan bükülme ve kırılma kökenli bir fay hattı uzanmaktadır. Bu fay hattı Acıöz Köyü yakınlarından başlar ve Aksaray'a kadar uzanır. Pliosen aşınma yüzeylerinin bozulmasına ve neojen göl kalkerlerinin kırılmasına neden olan bu tektonik bozukluklar depresyonun oluşumunda başlıca rolü oynamışlardır. Gölün aynı şekilde çöktüğünün delillerine , gölün güney ve batı kısmında da rastlanmaktadır. Ayrıca gölün doğusunda Çavuşköy, Karamollauşağı ve Hamzalı (ada) köylerinin bulunduğu yüksek depresyon alanı da oluşum bakımından horsta karşılık gerekmektedir (Atak, 1970, 4).

İlçe merkezinin çevresinde ise tersiyer ve kuaterner dönemine ait formasyonlara rastlanmaktadır. Şehir merkezinin doğu kısmındaki yüksek alanda (Kale, Sarıkaya ve

Boğaziçi mahalleleri) jips (alçı) ve tuz izleri ile kısmen fazla greli olan marn ve kilden tabakalara rastlanmaktadır. Şehir merkezinin güney ve güneybatısındaki düzlük alanlarda ise alüvyon dolgu bulunmaktadır. Alüvyonlar Peçenek Çayı ve sel rejimli akarsuların birikinti konileridir. Buradaki alüvyon dolgunun içeriğinde kum ve bileşenlerinin daha fazla olduğu görülmektedir. Ancak buna rağmen yanlış ürün tercihindan dolayı bu alanda tarımsal verimlilik azdır. Alüvyon dolgu ile greli ve marnlı bölge arasında ise yamaç molozlarına rastlanır.

Peçenek Çayı, hem araştırma sahamız hem de Tuz Gölü için çok önemli bir yere sahiptir. Peçenek vadisinin batı yamacındaki dağlık kütlenin yüksekliği 1250 m.yi geçerken doğusunda yükseklik daha fazla olup 1649 m.ye kadar çıkmaktadır. Vadi tabanının yüksekliği Tuz Gölü kıyısında 900 m.ye kadar düşerken doğuya doğru gidildikçe yükseklik yavaş yavaş artar. Bu artış o kadar azdır ki Yalnızpınar köyünden Tuz Gölüne kadar olan kesimde akarsu menderesler oluşturmuştur. İşte bölgedeki ikinci jeolojik alanı ise bu vadinin doğusunda yer alan dağlık kütle oluşturur. Bu dağlık kütle Tuz Gölü havzasından gerek jeolojik gerekse yerşekilleri bakımından ayrılır.

Kuzeyde Karasınır Dağından başlayıp güneyde Balcıözü Tepesine kadar uzanan adeta bir duvar gibi yükselen bu kütlenin kuzeyinde yükseklik 1649 m. olup güneye doğru yavaş yavaş alçalır ve 1250 m.ye kadar düşer. Bu dağlık kütle volkanik kökenli olup granit, granidiorit ve kuvarslı dioritlerden meydana gelmiştir. Bu eski ve yerli kayalar sırtlarda ve zirveye yakın yerlerde aşınmanın etkisiyle ortaya çıkmış olup, Şerefli davutlu köyünün alt kesimlerinde açığa çıkmış olan granit fiziksel çözünmeye uğramış ve burada küçük çaplı da olsa tor topoğrafyasını oluşturmuştur. Dağlık silsilenin ana kaya yapısını oluşturan granit yapı toprağın verimini de düşürmektedir. Özellikle vadi içleri dağlık kesimden gelen kumullarla doludur.

Araştırma alanımızda yer şekillerinin çeşitlilik gösterdiğini görmekteyiz. Tuz Gölü kıyısı ile şehir merkezi arasında kalan bölüm tamamen düzlüklerden oluşmakta olup burada eğim %5'in altındadır. Bu düzlüğün güneyinde ise kırılma esnasında oluşmuş olan horst alanı düzlük alan içerisinde yükselmektedir. Bu depresyonun en yüksek noktasını Çavuşkalesi Tepesi (1157 m.) oluşturmaktadır. Bu yüksek silsilenin doğu yamacında ise Hamzalı, Çavuşköy ve Karamollauşağı yer almaktadır. Bu köylerin ortalama yüksekliği ise 900-1000 m. arasındadır. İlçenin doğusundaki fay depresyonu sonucu oluşmuş olan horst alanında hem yükseklik birden artmakta hem de yerşekilleri aşırı derece de aşınmaya uğramıştır. Bu alanın tabanında yükseklik 1000 m. iken aniden

1250-1300 m.ye çıkmaktadır. Buralarda sel rejimli akarsular ile onları ayıran sırtlar iç içe girmiş durumdadır. Bu görüntü bize badlands topoğrafyasını çağrıştırmaktadır. Birinci sıra olarak kabul edebileceğimiz bu yüksek silsilenin hemen doğusunda Peçenek Çayı yerleşmiş durumda olup, Peçenek Çayı bu yüksek silsileyi ortadan ikiye bölmüş ve dağlık kütleyi yararak Tuz Gölü'ne ulaşmıştır. İşte bu kısım epijenik vadi özelliği göstermekte olup ilçe merkezi ile köyler arasındaki bağlantıyı sağlayan ana karayolu bu vadiyi izlemektedir.

Peçenek vadisinin doğusundaki dağlık kütlede yer şekilleri bakımından çeşitlilik göstermektedir. Şahit tepelerden aşınım düzlüklerine derin vadi ve sırtlardan kayalık sarp alanlara mendereslerden birikinti konilerine kadar çeşitli yer şekillerine rastlanmaktadır. Koçhisar Boğazı olarak adlandırılan şehir merkezi ile köyler arasındaki bağlantıyı sağlayan boğaz (aile piknik alanı civarında) içerisinde şehir merkezine yaklaşık 4 km. uzaklıkta şahit tepelere rastlanmaktadır. Boğaz içerisinden doğuya doğru ilerledikçe yer şekillerinin çeşitliliği dikkatimizi çekmektedir. Yalınayak yol ayrımından Yalnızpınar Köyü altına kadar olan kesimde menderesin çok güzel örneklerine rastlanır. Ancak buradaki mendereslerde yığınaklara rastlanmamakta ve akarsu derin menderes içinde akmaktadır. Bu durum ise sahanın jeolojik oluşumunu tamamlamadığını ve hala yükselmekte olduğunu göstermektedir. Kanımızca bu yükselme gölün tabanındaki kırılma ile başlamıştır. Kırılma neticesinde bu saha yüksekte kalmıştır. Bu vadinin her iki tarafı özellikle doğu kısmında sıra sıra köyler dizilmiştir. Batıdan doğuya doğru Karabük, Seymenli, Cıngıl, Fadıllı, Bağobası, Kadiobası, Çatçat, Çayırönü, Üzengilik, Eley, Yalnızpınar, Yeşilyurt, Devekovan, Baltalı ve Aliuşağı köyleri vadi içinde dizilmiştir. Vadi içlerindeki bu köylerin ortalama yüksekliği ise 1050-1150 m. arasında değişmektedir. Peçenek vadisinin daha gerisinde dağlık silsilenin yüksek yamaçlarına rastlanır. Buradaki köyler araştırma alanımızdaki en yüksek ortalamaya sahip köylerdir. Deliler, Haydarlı ve Şeyhli köyleri 1150-1450 m. izohipsleri arasında yer alırlar (Tablo:41).

Peçenek vadisinin doğusunda Hirfanlı Baraj Gölü istikametine gidildikçe yükseklik artar. Burada peçenek çayının mevsimlik kolları bizi karşılar. Sadıklı Köyü istikametine gidildikçe bu köyün güneyindeki yüksek kısımların aşınım yüzeyi olduğu anlaşılır. Daha önceleri peneplen yüzeyi konumundaki bu saha Tuz Gölü Çanağı'nın kırılması ile yüksekte kalmış ve plato görünümü kazanmıştır. Bu nedenle buradaki tarım alanlarında kuru tarım teknikleri uygulanmaktadır. Bu yüksek düzlüğün batısında ise

Kacarlı ve Hacıbektaşlı köylerinin bulunduğu yüksek düzlük saha bulunur. Ancak bu alanın yüksekliği Sadıklı depresyonuna göre biraz azdır.

Tablo:41 Yükselti Kademelerine Göre Şerefliköhisar İlçesinde Yer Alan Köyler.

850-1000 m.	1000-1150 m.	1150-1300 m.	1300-1450 m.
Acıkuyu	Çalören	Haydarlı	Şeyhli
Hamzalı	Baltalı	Abalı	Deliler
Çavuşköy	Aliuşağı	Üzengilik	
Şekerköy	Karandere	Çatçat	
Büyükdamlacık	Yeşilyurt	Sadıklı	
Kanlıkişla	Devekovan		
Acıöz	Yalnızpınar		
Kacarlı	Eley		
Gülhüyük	Karamollauşağı		
Geçitli	Çayırönü		
	Kadıobası		
	Bağobası		
	Cıngıl		
	Fadıllı		
	Seymenli		
	Karabük		
	Akın		
	Doğankaya		
	Küçükdamlacık		
	Odunboğazı		
	Yusufkuyusu		
	Büyükkışla		
	Aktaş		
	Kadıncık		
	Palazobası		
	Musular		
	Şerefli davutlu		
	Yazısöğüt		
	Değirmenyolu		
	Vayvay		
	Akarca		
	Kurutlutepeköy		
	Hacıbektaş		

Yine yapmış olduğum arazi etüdleri ne dayanarak, Sadıklı eşiğini aştıktan sonra Kızılırmak havzasına doğru alçalmaya başlarız ve burada bizi dalgalı ve yer yer kuru derelerle parçalanmış düzlükler karşılar. Ayrıca kuru derelerin yamaçlarda oluşturduğu birikinti konileri ile de karşılaşırız. Dağlık silsilenini en kuzeyi ile baraj gölü arasında ise yaklaşık 7 km.lik bir uzaklık kalmakta olup, bu alan ise hafif bir meyille baraj bölüne doğru alçalmaktadır. İşte tam bu yamacın kuzey ucunda 1000m. yükseklikte yer

alan ŞerefliDavutlu Köyü'nün üst kısımlarında granit, granodiorit ve metagabro kayaları yer almaktadır.

Araştırma sahamızın kuzeybatısındaki köylerin bulunduğu alanın yerşekilleri de diğer sahalardan farklı değildir. Akın Köyü, göl kıyısına yakın bir mevki de hafif yüksek bir alanda kurulmuştur. Ankara-Adana yolunun kuzeyindeki köyler ise yüksek silsilenin güney yamacında kurulmuşlardır. Bu alanda da kırılmanın izlerine rastlanmaktadır. Bu alandaki köylerin yüksekliği 900 m.den başlar ve 1100 m.ye kadar çıkar.

Şereflikoçhisar'da yer şekillerinin kısa mesafelerde değişiklik göstermemesi köylerin yükseklik basamağı olarak düzenli bir şekilde artmasını veya azalmasını engellemiştir. Ancak Tuz Gölü Kapalı Havzası, Peçenek Vadisi ve Kızılırmak Havzası olarak yerşekilleri bakımından üçe ayrılan bu alanların tabanlarından itibaren köylerin genel olarak yamaçlara serpildiğini söyleyebiliriz. Şereflikoçhisar'daki köylerin tamamı ya yamaçlarda ya da yamaç ile düzlüklerin kesiştiği alanlarda kurulmuştur. Şereflikoçhisar'daki köylerin %20'si yüksekliği 850-1000 m. arasında, %66'sı 1000-1150 m. arasında, %10'u 1150-1300 m. arasında ve %4'ü ise 1300-1450 m yükseklik aralığındadır (Tablo:41).

Şereflikoçhisar'da toprak yapısı çeşitlilik gösterse de, hakim toprak türü kahverengi topraktır. Bu topraklar ilçenin tamamına dağılmış durumdadır. Diğer toprak çeşitleri kahverengi toprak grubunun içerisinde adacıklar şeklinde yer almaktadır. Alüvyal topraklar kahverengi topraklardan sonra ikinci sırayı alır. Özellikle Peçenek çayının Koçhisar Boğazı'nı yarıp Koçhisar Ovası'na açıldığı yerden göle ulaşınca kadar geçen kısımda alüvyal topraklar bulunur. Ancak alüvyal topraktaki malzemenin boyutu kum boyutunda olup su tutma kabiliyeti düşüktür. Bu topraklar ova da açılmış çok sayıdaki artezyenle geçmiş yıllarda yoğun bir şekilde sulanmaktayken bugün bu durum daha azdır. Bunun en önemli nedeni ise yer altı su seviyesinde meydana gelen alçalmadır. Hem sulama problemini hem de şehir merkezinin içme suyu problemini çözmek amacı ile Peçenek Çayı üzerinde baraj inşaatı 2007 yılında başlamıştır. Alüvyal topraklara ayrıca mevsimlik akarsuların vadi tabanlarında ve gölün kuzeyinde oluşmuş olan birikinti konisinde de rastlanmaktadır.

Yer şekillerinin çeşitlilik göstermesi ve ani eğim değişiklikleri kolüvyal topraklarında oluşmasını sağlamıştır. Özellikle gölün doğusundaki yüksek alanın 1000 m. izohipsine denk gelen kısmında bu topraklara rastlanmaktadır. Zaten bu alanlar aynı

zamanda heyelan riskinin yüksek olduğu alanlardır. Şehir mekezinin kuzeyinde Ankara yolunun 6. km.sine kadar olan saha ile güneydeki askeri birliğin çevresinde dik yamaçların altında yoğun şekilde bu topraklar görülür. Mustafacık Köyü'nün bulunduğu alan –ki bugün itibariyle iskana kapalıdır-ile Akın Köyü'nün batısındaki dar bir bölgede ise hidromorfik topraklara rastlanır. Özellikle yağışlı geçen kış ve ilkbahar aylarından sonra bu bölgede taban suyu yüzeye çıkmakta bataklıklar oluşmaktadır. Ancak yaz döneminde bu alanlar tekrar kurumaktadır. Yalnızpınar Köyü ile Demircili Köyü arasındaki küçük bir sahada ise regosellere rastlanır. Bu saha küçük olmasına rağmen Ankara İli'ndeki tek regosel sahasıdır.

İç Anadolu Bölgesi'nde Tuz Gölü Havzası'nda yer alan Şereflikoçhisar' da sert step ikliminin tipik özellikleri görülür. Yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk ve yağışlıdır. Şehir merkezinde yıllık ortalama sıcaklık 12,4 °C dir. En sıcak ay olan temmuz ayı sıcaklık ortalaması 23,8 °C iken en soğuk ay olan ocak ayı sıcaklık ortalaması 0,6 °C olup yıllık sıcaklık farkı 23,2 °C dir. Ancak bu değerler şehir merkezi ile merkez ile aynı konumda bulunan köyler de geçerlidir (Hamzalı, Çavuşköy, Karamollauşağı, Akın). Yükseklik ve yer şekillerine bağlı olarak bu değerler farklılık göstermektedir. Doğudaki ve kuzey kesimdeki yüksek köylerde sıcaklık değerleri merkezin sıcaklık değerlerinden göre yaklaşık olarak 3-4 °C daha düşüktür. Yapmış olduğumuz arazi çalışmaları ve anketler esnasında edinilen bilgilerden aynı tür tarım ürünlerinin hasat dönemlerinin farklı olması bunun bir göstergesidir. Örneğin Tuz Gölü çevresindeki köyler ile Kacarlı, Gülhüyük, Şerefli davutlu köylerinin alt kesimlerinde buğday hasadı haziran ayının sonları ile temmuz ayının başlarında gerçekleşirken, aynı ürünün hasadı Sadıklı, Haydarlı, Şeyhli, Deliler, Kadıncık ve Karabük köylerinin bulunduğu kesimlerde yaklaşık olarak iki hafta sonra gerçekleşmektedir. Şereflikoçhisar ilçe merkezinde ve Tuz Gölü çevresinde yıllık yağış miktarı ortalama 367 mm olup, yağışlar en fazla kışın ocak ayında ve ilkbaharda nisan-mayıs aylarında görülür. İlçe merkezinin doğusundaki yüksek dağlık bölgede ise yağış miktarı ilçe merkezi ve Tuz Gölüne göre daha fazladır. Öyle ki Ağaçören ilçesi yer şekilleri ve konum olarak ilçenin doğusundaki köylerle benzer özellikler taşır. Buradaki istasyonun verilerine göre (yükseklik 1250 m.) yıllık yağış miktarı 420 mm.dir. Karasınır Dağı'nın zirve yüksekliği ise 1649 m. olduğunu hatırlayacak olursak buradaki köylerin yağış miktarı Tuz Gölü çevresine göre yaklaşık %50 daha fazla olduğu tahmin edilebilir. Hakim rüzgar yönü şehir merkezinde kuzey, kuzeydoğu ve güney sektörlü olup ortalama

rüzgar hızı 2,2 bofor ölçeğindedir. Kuzey sektörlü rüzgarlar (poyrazlar) yazın fazla kışın az esmelerine karşılık güney sektörlü rüzgarlar (kible) bilhassa kış mevsiminde daha fazla esmeye başlar. Kuzey sektörlü rüzgarlar kışın iklim üzerinde olumsuz bir etki yaparken güney sektörlü rüzgarlar sıcaklığın artmasına sağlarlar. Köylerdeki hakim rüzgar yönü ise yer şekillerine de bağlı olarak değişiklik gösterse de bölge de hakim olan rüzgar yönü kuzey sektörleridir Ortalama bağıl nem %55 tir. Hava yılda 116 gün açık, 176 gün bulutlu ve 173 gün kapalı olup 13 gün sisli 1,2 gün dolulu 10,2 gün kar yağışlıdır. Çalışma sahamızın iklim özellikleri düşünüldüğünde tarımsal üretim ve tarım şekli ile ilgili genel ip uçlarına ulaşılabilir. Şereflikoçhisar ve köylerinde hakim tarım ürünü tahıllardır. Ayrıca nadas olayı da yaygındır.

Şereflikoçhisar ilçesinin hakim bitki örtüsü step yani bozkırdır. Ancak buradaki step bölgesi ikiye ayrılır. Tuz Gölü çanağı ve çevresinde doğal step alanları yer alırken Sadıklı, Palazobası, Haydarlı, Şereflidavutlu, Yazısöğüt, ve Değirmenyolu köyleri arasında kalan saha da ise antropojen step örtüsü görülür. Özellikle Karasınır Dağı'nın Palazobası ve Şereflidavutlu köyleri yakınlarındaki meşe ormanı kalıntıları ile Sadıklı Köyü'nün üst kesimlerinde tarla ve mera içlerinde seyrek halde bulunan meşeler buralardaki orman varlığının birer şahidi olarak günümüze kadar gelmişlerdir. Oldukça geniş bir yayılış sahası bulan türlerden yavşan otu (*artemisia fragans*) özellikle doğal step alanı olan Tuz Gölü kıyılarında geniş bir alanda yer alır. Bozkır dışında yüksek ve kuytu yerlerde orman artıklarına özellikle meşelere (*Quercus*) rastlanmaktadır. Büyük tahribata uğramış meşeler arasında kuvvetli inkişaf gösterenler olduğu gibi çalı şekline dönüşmüş meşeler de bulunmaktadır. Meşelerin kuvvetli olarak görüldüğü alanlar Sadıklı Köyü güneyleri Kötü Dağ (Derevenk Dağı) ve Karasınır (Karasenir Dağ) sırasının kuzey yamaçlarında, Şereflidavutlu Köyü'nün üst kısımlarında sıkça görülmektedir. Bu meşeler yer yer orman görüntüsü arz etmekte ve boyları 5-6 m.yi bulmaktadır. Step bitki örtüsünün hakim olmasından dolayı kırsal kesimde ağırlıklı olarak küçükbaş mera hayvancılığı yapılmaktadır.

Şereflikoçhisar ilçesi hidrografik bakımdan çok fakirdir. Yeraltı suyuna Şereflikoçhisar'ın batı ve güneyindeki alüvyal ovada rastlanmakta olup burada açılan birçok kuyuyla tarım alanları sulanmaktadır. Ancak bu kuyuların büyük bir kısmı yer altı su seviyesinin alçalması nedeniyle kurumuştur. İlçenin doğusunda Yalınayak ve Sadıklı Yaylası mevkileri de yer altı suyu bakımından zengindir. Ayrıca Karasınır Dağı yamaçlarında da yamaç kaynakları buradaki köylerin içme suyunu karşılaması

bakımından önemlidir. Yer üstü bakımından en önemli akarsuyu Peçenek Çayıdır. Bu akarsu kuraklığın başladığı mayıs-haziran ayında kurur ve yağışlı devreye kadar yatağında çok az miktarda su ile büyük ölçüde kum ve kil kalır. Bu akarsu üzerinde yapımı devam eden Peçenek Barajı tamamlandığında ilçe hem içme suyuna hem de tarım alanlarını sulamak için sulama suyuna kavuşacaktır.

1620 km² lik alanı ile Tuz Gölü ülkemizin en büyük ikinci tabii gölüdür. Ancak hem suyunun az olması hem de aşırı derecede tuzlu olması bu gölden hidrografik açıdan yararlanılmasını engellemektedir. Bilindiği gibi Tuz Gölü %33,9 tuzluk oranı ile Dünya’da Lut Gölü’nden sonra (%34) en tuzlu göldür. Hirfanlı Garaj Gölü ise, daha çok elektrik enerjisi üretiminde kullanılmaktadır. Bu yüzden sulama sistemi geliştirilmemiştir. Baraj gölü çevresinde ise sınırlı olarak sulama imkanı mevcuttur. Şereflikoçhisar da yerleşmelerin yer seçiminde belki de en önemli özellik hidrografyadır. Yerleşmelerin dağılışına bakıldığında su kaynaklarına paralel bir dağılım olduğu dikkati çekmektedir. Peçenek Çayı boyunca köylerin iki yöne tesbih tanesi gibi dizildiği görülür. Sadıklı, Kadıncık Karabük Değirmenyolu gibi köyler ise vadi içlerinde yer alır. Tuz Gölü çevresinde kurulan köylerin özelliğine baktığımızda genelde artezyen kaynaklar çevresinde yoğunlaştığı göze çarpar. Fakat buralardaki kuyulardan çıkan sular içme suyu için elverişli değildir. Buradaki köylerin bu sorunu ise Y.S.E. döneminde kısmen çözülmüşse de halen önemini korumaktadır.

Şereflikoçhisar İlçesi’nin genelinde hakim ekonomik faaliyet toprağa dayanmaktadır. Araştırma sahasında ekonomik yönden farklılık gösteren bir alan olmasa da Geçitli Köyü’nde balıkçılık ve ticaretin ön planda olduğu görülür. Bunun nedeni ise köyün Hirfanlı Baraj Gölü kıyısında bulunması ve su ürünleri lokantalarının bulunmasıdır. Köylerde bitkisel üretimden sonra hayvancılık faaliyeti ikinci sırada yer almaktadır. Özellikle tarım alanlarının azaldığı yüksek kesimde bulunan dağ köylerinde hayvancılık çok önemli bir yere sahiptir. Çünkü bu köylerde tarım araziler dar, mera ve otlak alanları geniştir.

Yerleşmelerin kuruluş yerlerinin seçiminde etkili olan bir başka faktör ise ulaşımıdır. İlçe merkezi ile köyler arasındaki bağlantı genellikle vadi tabanlarından geçen karayollarından sağlanır. Bu durumda köylerin hemen hemen tamamı ya bu yollar üzerinde ya da bu yolların çok yakınında yer almaktadırlar. İlçe de ulaşım bakımından önemli sayılabilecek üç farklı ulaşım güzergahı dikkati çekmektedir. Bunlardan birincisi ülkemiz ulaşımı açısından da önemli olan, Kapıkule’den başlayıp

İstanbul-Ankara-Aksaray üzerinden Adana'ya kadar ulaşan E-90 devlet karayolu'dur. Bu karayolu üzerinde sadece Şekerköy yer almaktadır. Ancak bu yol 1950'li yıllarda geçmesine rağmen sonradan köylerin gelişiminde veya yer seçiminde pek etkili olmamıştır. Sadece yol güzergahı üzerinde çeşitli mesafelerle akaryakıt istasyonları ve iki adet de Tuz Gölü için turistik tesis yapılmıştır.

Şereflikoçhisar ilçesi köylerinin hemen hemen tamamında yerleşmenin kuruluşu açısından zorlayıcı etken hidrografiya ise tarım alanlarının genişliği ve verimliliği sanırım ikinci bir etken olmuştur. Peçenek Çayı vadisi ve çevresinde yer alan yerleşmelerin önemli tarım ürünlerinden biri de şekerpancarıdır. İlçe'de tarla tarımı yapılabilecek alanlar geniş alan kaplamasına rağmen nadas ve kuru tarım teknikleri verimliliğin düşük olmasına neden olmuştur. İşte bu nedenle buralardaki köyler de nüfus artışına da bağlı olarak 1970'li yıllardan itibaren sürekli göç vermiş ve köyler küçülmüştür. Göç öyle noktalara gelmiştir ki Kurutlutepeköy ve Vayvay gibi köyler tüzel kişiliklerini kayıbetmişlerdir.

Kırsal yerleşmelerin kuruluş yeri özelliklerine baktığımızda Şereflikoçhisar İlçesi'ndeki toplam 49 köyden 5'i ovada (Hamzalı, Akın, Çavuşköy, Şeker, Karamollauşağı), 35'i yamaçta, 6'sı vadide (Palazobası, Kadıncık, Musular, Yeşilyurt, Devekovan, Şeyhli), 1'i şehirlerarası yol kenarında (Şekerköy), 2 si ise göl ve gölet kenarında (Akın, Geçitli) yer almaktadır. Ayrıca bu köylerden Haydarlı, Şeyhli ve Deliler köyleri aynı zamanda dağ köyleri kapsamına da girmektedirler.

Köylerin 2008 nüfuslarına baktığımızda sadece 8 köyün nüfusu 300'ün üstündeyken 21 köyün nüfusu ise 100'ün altındadır. Nüfusu 50'den az olan köyler genellikle toprağı verimsiz, ya da sınırları dar olan Kadıobası, Çatçat, Acıöz, Yusufkuyusu, Bağobası, Aktaş ve Çayırönü gibi köylerdir. Bu yerleşmelerde doğal olarak hane sayıları da azdır. Bunlardan Çatçat sadece 4 haneden oluşmaktayken bu grupta hane sayısı en fazla olan köy 19 hane ile Aktaş'tır. Nüfusu 51-100 arasında olan yerleşmeler (Musular, Baltalı, Cıngıl, Hacıbektaşlı, Seymenli, Deliler, Karamollauşağı) tarım alanları kısmen daha geniş olan köylerdir. Bu nüfus grubunda yer alan köylerde hane sayısı 6 ile 31 arasındadır (Tablo:42).

Nüfusu 150'nin üstünde olan yerleşmeler (Gülhüyük, Kacarlı, Büyükdamlacık, Aliuşağı, Büyükkışla, Devekovan, Üzengilik, Kacarlı gibi) de ise ortak özellik tarım alanlarının çok geniş olmasıdır. Öyle ki bu gruptaki köylerin toplam alanı toplam köy alanlarının %40'ına karşılık gelmektedir. Bu grupta yer alan Gülhüyük, Devekovan,

Kacarli ve Çalören aynı zamanda belde durumundadırlar. Bu gruptaki köylerde hane büyüklüğü ise 51-179 arasındadır.

Tablo :42 Şerflikoçhisar İlçesi Köylerinin Hane büyüklükleri (2008).

1-25		26-50		51-75		76+	
Çatçat	4	Hamzalı	30	Şekerköy	51	B. Damlacık	86
Acıkuyu	6	Yazısöğüt	31	Karandere	54	Üzengilik	88
Karamollauşağı	7	Değirmenyolu	32	Sadıklı	55	Aliuşağı	95
Hacıbektaş	9	Şereflidavutlu	33	Akın	68	Kacarli	95
Çayırönü	9	K.Damlacık	34	Şanlıkişla	70	B.Kışla	97
Bağobası	9	Akarca	35			Devekovan	126
Kadıobası	12	Fadıllı	35			Çalören	172
Yusufoğlu	12	Yalnızpınar	35			Gülhüyük	179
Acıöz	14	Yeşilyurt	35				
Çavuşköy	15	Doğankaya	36				
Şeyhli	18	Kadıncık	50				
Odunboğazı	18						
Musular	18						
Baltalı	18						
Geçitli	19						
Aktaş	19						
Cıngıl	20						
Karabük	20						
Seymenli	24						
Palazobası	24						
Deliler	24						
Haydarlı	25						
Eley	25						

Kaynak: 2008 Arazi Anketleri ve E.T.F.

Şerflikoçhisar ilçesi köylerinde 1980'den 2009 yılına kadar geçen 29 yıllık süreçte geçim kaynaklarında pek bir değişim yoktur. En belirgin değişim Geçitli köyündedir. Bu köyde yine birinci ekonomik faaliyet tarım ve hayvancılıktır. İkinci ekonomik faaliyet balıkçılık olmuştur. Öyle ki bu köyden ilçe merkezine göç eden kişilerin yine ilçe merkezinde balıkçılık ile ilgili alanlarda faaliyet göstermektedir.

Yerleşmeler dokuları itibarıyla ele alındığında 49 köyden sadece dört tanesi gevşek veya dağınık diğerlerinin ise toplu haldeki konutlardan meydana geldikleri görülür. Şeyhli, Haydarlı, Hamzalı ve Deliler köylerinde meskenler arası mesafe diğer köylere göre daha fazla olup gevşek dokulu köyler statüsünde sayılabilirler.

Sadıklı ve Kadıncık köylerinin diğer köylerden farklı oldukları görülmektedir. Sadıklı köyü yaklaşık 1 km uzağında Küçük Sadıklı adında bir mahalle ile Sadıklı

Yaylası ve Eldivan Yaylası (Yalınayak) diye iki ayrı sürekli yerleşim alanına sahiptir. Sadıklı köyünde bu parçalanmanın nedeni ise topraksız köylülerin köy dışında arazi sahibi olma düşüncesi ve köyde aileler arasında olan husumetlerdir. Kadıncık köyünün uzağında Kadıncık yaylası adı verilen ancak daimi yerleşme alanı olan 4 hanelik bir yerleşim alanı mevcuttur.

3.1.3. Kır Yerleşme Tipleri

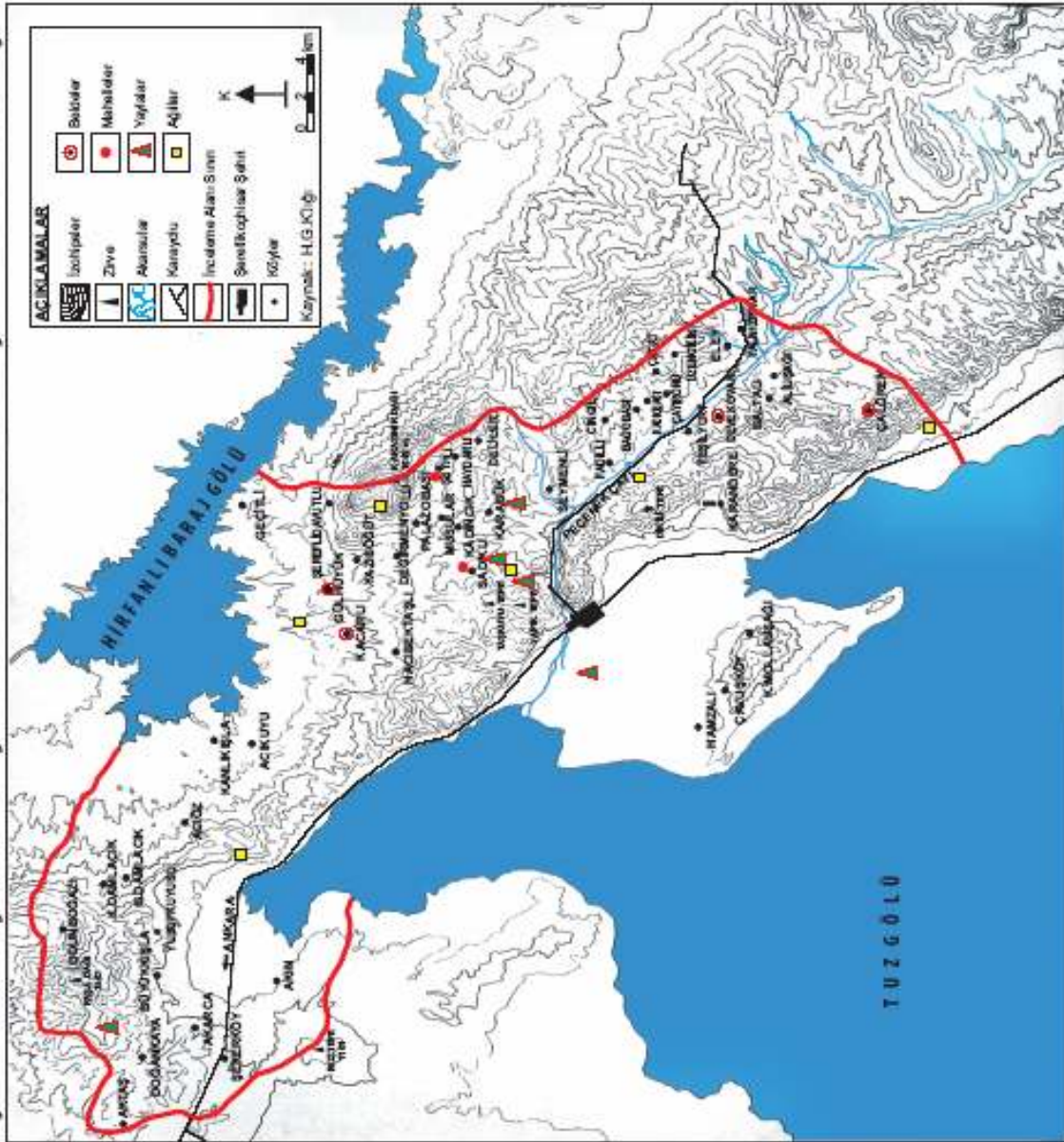
Şereflikoçhisar ilçesinde kır yerleşmelerinin özelliklerine baktığımızda kırsal yerleşmelerin üçe ayrıldığını görmekteyiz. Bunlar daimi yerleşmeler olan *köyler*, temel de geçici yerleşmeler olan ancak zamanla sürekli yerleşme şekline dönüşen *yaylalar* ve köylerin ekonomik faaliyet alanında olan *ağıllardır* (Harita:16). Ayrıca araştırma alanımızda sonu oba ile biten bazı köyler bulunmasına rağmen günümüzde coğrafi anlamda obalar bulunmamaktadır. Bu ise bize eski oba yerleşmelerinin zamanla köy yerleşmesine dönüştüğünü göstermektedir.

Değişik anlamlara gelen ağıl sözcüğü değişik bilim adamları tarafından farklı manalarda kullanılmıştır. Yücel'e göre ağıl “ bir çobanı barındıran tek gözlü bir kulübe ile davarların geceledikleri tek bir ağıldan ibaret iskan şekli” dir(Yücel, 1988, 66).

Ağıllar hayvancılık ekonomisinin ortaya çıkardığı köy altı geçici iskan alanı konumunda olan yerleşmelerdir. Ülkemizde ağılların toplandığı iki bölge vardır. Bunlardan birincisi İç Anadolu Bölgesi, ikincisi ise Ergene Havzası'dır. Araştırma alanımız ağılların en fazla bulunduğu bölgede yer almaktadır. 1980 öncesinde bazı köylerin ortalama en az iki ağılı varken bu durum köylerin yoğun göç vermesi ve hayvancılığın eski önemini yitirmesi nedeniyle günümüzde çok farklıdır. Eskiden var olan ağılların büyük bir kısmı işlevlerini yitirmiş, hatta bazı ağıllar bakımsızlıktan yıkılmış ve yerleri dahi kayıp olmuştur. 1968 yılında 94 köye sahip olan Şereflikoçhisar ilçesinde 249820 küçükbaş hayvan bulunmaktaydı. Dolayısıyla köy başına ortalama 2658 küçükbaş hayvan düşmekte idi. 1998 yılında 49 köyde toplam 51974 küçükbaş hayvan bulunmaktayken köy başına ortalama 1060 baş küçükbaş hayvan düşmektedir. 2009 yılında ise 47 köyün toplam 31229 küçükbaş hayvanı bulunurken köy başına 679 küçükbaş hayvan düşmektedir. Ağıl sayısının azalması açısından yukardaki rakamlar bize yol gösterecektir.

Araştırma alanımızda ağıl tanımına uyan altı adet iskan alanına rastlanmıştır. Bunlardan birincisi Palazobası ve Şerefli davutlu köylerinin sınırlarında Karasınır Dağı

ŞEREFLİKOÇHISAR İLÇESİNDE KIRSAL YERLEŞMELERİN DAĞILIŞI

HARITA - 16

FATİH ALTUĞ 2009

yamacında, Kaffer'in Deresi mevkiinde yer alan ağıllardır. Burada iki adet ağıl bulunmaktadır. Bu ağıllar Palazobası köyüne bağlı olup genellikle ortak kullanıma tabidirler. Burada etrafı granit ve metagabro taşlarıyla çevrili iki adet ağıl ve çobanların kalabileceği iki adet de eğreti mesken bulunmaktadır. Ağılların çevresinde ise çok sayıda çeşme mevcuttur. Ağıllarda bitkisel üretim yapılmamaktadır. Ağıllardan ikincisi Sadıklı Köyü'ne bağlı olan Eldivan mevkiindeki ağıldır. Bu ağıl Sadıklı Köy merkezinin oldukça uzağındadır. Burada etrafı tahta parçaları ile çevrili bir adet ağıl ve bir çoban kulubesi yer almaktadır. Bu ağıl diğerine göre daha küçüktür. Buradaki ağılda ihtiyaca yönelik bitkisel üretim yapılırken, ağılın çevresinde çok sayıda kavak ve söğüt ağaçları da bulunur. Ayrıca mevsimlik olarak arı kovanları bu ağıl çevresinde yerleştirilmektedir. Üçüncü ağıl ise Peçenek Çayı vadisinde Yeşilyurt köyü yakınlarındadır. Bu ağıl kurulduğu yer itibariyle güneş ışınlarından (bakı) mahrum kuytu bir alanda yer alır. İşte bu nedenden dolayı çoban kulubesi Doğu Anadolu Bölgesi'nde olduğu gibi bir yamacın içine yapılmış ve üstü toprak ile örtülmüştür. Dördüncü ağıl Tuz Gölü yakınlarında Şerflikoçhisar-Ankara devlet karayolunun yaklaşık 20. km'sinde Acıöz köyü sınırlarında yer alan, ancak kullanımı ortak olan ağıldır. Buradaki ağıl da iki adet çoban kulubesi ve iki adet ağıl bulunmaktadır. Çoban kulubesi ve ağıllar tamamen kerpiçten yapılmıştır. Diğerisi ise Gülhüyük ve Kacarlı Köyleri'nin Hirfanlı Barajı kıyısına yakın olan kıyı kesimindeki ağıldır. Buradaki ağıl da tıpkı Acıöz köyündeki ağılın özelliklerini taşır. Son ağıl ise Aksaray yolu üzerinde Karandere köyünü geçtikten sonra Tuz Gölü'nün doğusundaki dağlık kütlenin yamacında yer alır. Bu ağıl da tıpkı Acıöz ve Kacarlı köylerindeki ağılların özelliğini taşımaktadır.

Yerleşik köy yapısının hakim olduğu araştırma alanımızdaki ağılların mülki yapısı belirgin olmayıp hem aynı köyün çobanları tarafından kullanılmakta hem de özellikle köy sınırlarına yakın mevkielede farklı köylerin ortak alanları şeklinde kullanılabilmektedir.

Araştırma alanımızda dört adet *yayla yerleşmesi* mevcuttur. Bu yaylalar coğrafi tanımın dışında fonksiyonlara sahiptirler. Öyle ki dört yayla da kuruluş itibariyle ya topraksız köylülerin mülk edinmek için köy dışına çıkmaları ile kurulmuş (Faikbey, Hindilli ve Kadıncık yaylaları), ya da köydeki anlaşmazlıktan dolayı (Sadıklı yaylası) oluşmuşlardır. Bu nedenle bu yerleşmeler geçici değil daimi yerleşme alanlarıdır. Bu

yaylalar elektrik, su, asfalt yol, hatta Hındıllı Yaylası'ndaki gibi camiye bile sahip olacak seviyede alt yapı sorunlarını çözmüşlerdir.

Hındıllı Yaylası Şereflikoçhisar ile Kaldırım Tuzlası yolunun 5. km.sinde yer alır. Bu yayla ilk olarak Hamzalı Köyü'nün ekonomik alanı içindeyken Şereflikoçhisar'ın mücavir alanının genişlemesiyle günümüzde Yeşilova Mahallesi'ne bağlıdır. Bu yaylada 5 hane ve 19 kişi bulunur. Bu aileler besi hayvancılığı ile uğraşmaktadırlar. Özellikle büyükbaş hayvan besiciliğinin yapıldığı bu yaylada manda yetiştiriciliği ile adını duyurmuştur. Burada elde edilen süt şehir merkezinde cumartesi günleri kurulan pazarda satılmaktadır.

Sadıklı Yaylası diye bilinen yayla iki nüveden oluşmaktadır. Bunlardan ilki Şereflikoçhisar-Sadıklı yolu üzerinde 6. km.sinde yer alan yerleşmedir. Bu yaylada 6 hane ve 23 kişi yaşamaktadır. Burada bulunan ailelerin tamamı besicilikle uğraşırken bir aile kıl keçisi ,bir ailede koyun besiciliğide yapmaktadır. İkinci nüve ise bu yaylanın 3km. uzağındadır. Bu yaylada toplam 4 hane ve 13 kişi yer almaktadır. Bu ailelerin tamamı besi hayvancılığı ile uğraşmaktadır (Foto:1).

Foto:1 Sadıklı Yaylası'ndan (Yalınayak) Bir Görünüm

Kadıncık Yaylası ise Karabük köyüne yaklaşık 1 km. uzaklıkta yer alır. Bu yaylada 3 hane ve 7 kişi yaşamaktadır. Yaylada yaşayanlar hem besicilik hem de mera

hayvancılığı yapmaktadır.Yayla yerleşmesinin bulunduğu alanda geniş çayır alanı bulunur. Bu alan hayvanların beslenmesi için çok önemlidir.

Faikbey Yaylası Büyükkışla ile Odunboğazı köyleri arasında dağlık sahanın güneye bakan yamacında yer almaktadır. Yaylada 3 aile ve 8 kişi yaşamaktadır. Bu ailelerden ikisi küçükbaş, biri ise büyükbaş hayvancılıkla geçinmektedir. Yaylada toplam 176 adet büyük ve küçükbaş hayvan bulunmaktadır.

Şereflikoçhisar'da *mahalle yerleşmelerine* de rastlanır. Sadıklı ve Şeyhli köylerinin birer adet mahalleleri bulunmaktadır. Bu mahalleler köy isminin önüne küçük sıfatı getirilerek isimlendirilmişlerdir. Mahallelerin oluşmasındaki temel etken ise köy içindeki husumetlerdir. Sadıklı Köyünün Küçük Sadıklı mahallesinde toplam 15 hane bulunurken Şeyhli Köyünün Küçük Şeyhli mahallesinde 5 hane kalmıştır.

Bu yerleşmelerin yanı sıra Şereflikoçhisar'da kavun yetiştiriciliğinin yaygın olması kavun tarlalarının içinde bakım esnasında dinlenmek için yapılmış eğreti ve modern meskenlere de rastlanır (Foto:2). Bunların içinde en dikkat çekenini ise Yalınayak Yaylası yakınındaki bostan tarlasındaki meskendir. Bu mesken modern yapı malzemesi ile yapılmış ve etrafı tel örgülerle çevrilidir. Bu meskenin sahipleri yaz aylarında gün boyunca burada kalmakta, akşam ise ilçe merkezindeki evlerine dönmektedirler.

Foto:2 Yalınayak Yaylası Yakınlarındaki Bostan Tarlasındaki Mesken

Şereflikoçhisar' da 2009 yılında 442 sayılı köy kanununa göre belirlenmiş 47 köy mevcuttur. Bunlardan dört tanesi *belediye teşkilatı olan yerleşmelerdir* (Çalören, Devekovan, Gülhüyük, Kacarlı). Ayrıca bu köylerden Büyükkışla ve Akin köyleri de merkez köyler konumunda olup köylere daha kolay hizmet götürmek amacıyla, Bakanlar Kurulunun 28.12.1983 tarih ve 83/7493 sayılı kararıyla “Kırsal alana yönelik hizmetlerin, icracı kuruluşlarca belli öncelikli yerleşme merkezleri aracılığıyla çevre yerleşmelere zamanında ve eksiksiz olarak ulaştırılmasında ve götürülmesinde birliğin sağlanması amacıyla belirlenen ‘Merkez Köylerin’ tespiti” (Tunçel, 1994:76) uyarınca belirlenmişlerdir. Bu köylerden Akin köyünde 1 adet sağlık ocağı mevcuttur. Bu sağlık ocağının hizmet alanı kapsamında Şekerköy, Akarca, Doğankaya ve Aktaş köyleri yer alır. Büyükkışla köyündeki sağlık ocağının hizmet alanında ise Büyük Damlacık, Küçük Damlacık, Odunboğazı, Yusufkuyusu ve Acıöz köyleri yer almaktadır. Merkez köyler aynı zamanda ilköğretim okullarının bulunduğu ve hizmet alanlarındaki köylere taşımali sistemle eğitim veren merkezlerdir.

Belediye teşkilatı bulunan merkez köylerden Kacarlı da 1 adet ilköğretim okulu, 1 adet sağlık ocağı, 2 adet bakkal, 1 ekmek fırını yer almaktadır. Merkez köyün hizmet kapsamında Hacibektaşlı, Şanlıkışla ve Acıkuyu köyleri yer almaktadır. Belediye teşkilatlı bir diğer merkez köy ise Gülhüyük'tür. Bu köyde 1 adet sağlık ocağı , 1 adet ilköğretim okulu, 2 adet akaryakıt istasyonu, 1 adet değirmen, 1 adet demirci, 2 adet kahvehane ve 3 adet bakkal yer almaktadır. Gülhüyük köyünün hizmet alanı kapsamındaki köyler ise Şerefli davutlu, Geçitli, Yazısöğüt, ve Değirmenyolu köyleridir. Belediye teşkilatlı Devekovan köyünde 1 adet ilköğretim okulu ve 1 adet sağlık ocağı bulunmakta olup hizmet alanında Yeşilyurt, Üzengilik, Fadıllı, Eley, Cıngıl, Kadiobası, Bağobası, Çayırönü ve Çatçat köyleri bulunur. Belediye teşkilatlı olan son köy ise Çalören'dir. Bu köyde 1 adet ilköğretim okulu, 1 adet lise, 1 adet sağlık ocağı ve iki adet bakkal bulunmaktadır. Bu köyün hizmet alanında ise, Aliuşağı, Baltalı ve Yalnızpınar Köyleri yer almaktadır.

3.1.4. Kır Meskenleri

Bşeri coğrafyada araştırma ve eğitim alanında başlıca iki yaklaşım açık olarak görülmektedir.”İnsanın yaşadığı çevre ile ilişkilerinin incelenmesi”, “İnsanın mekanı nasıl kullandığı ve düzenlediğinin incelenmesi” (Tidswell, 1978, 1).

İnsanın çevre ile ilişkilerinin incelenmesinde coğrafyacı, insan ile çevrenin birbirini karşılıklı olarak etkilediği ekosistemin şekil ve yapısını esas alır. İnsanın mekanı kullanma ve düzenlemesinin incelenmesinde ise coğrafyacı dikkatini insanların ekonomik, sosyal ve politik faaliyetleri yolu ile birbiri ile karşılıklı etki halinde bulunduğu mekansal sistemin şekil ve yapısına yöneltir. Pek tabi ki bu iki sistem birbirinden bağımsız değildir (Tidswell, 1978, 2).

Kırsal yerleşmelerin şekillenmesi, planlaması ise kırsal yerleşim ünitelerinin coğrafî, sosyal ve ekonomik şartlar dahilinde ihtiyaçlarının eldeki imkanlar göz önünde bulundurularak bağdaştırılmasıdır. Yani insan ile doğal ortam arasındaki ilişkiyi inceleyen coğrafya insanın doğal çevresinden en rasyonel biçimde faydalanmasını ve doğal çevrenin olumsuz etkisini en aza indirilmesinde alınacak tedbirlerin bir plana bağlaması yani planlanmasıdır.

Meskenlerin inşasında kullanılan malzemeler, meskenlerin görünümü, plan tipleri ve büyüklükleri üzerinde çevredeki yapı malzemelerinin etkisi vardır. Bu durum aynı zamanda insanların ekonomik faaliyetlerine, sosyal ilişkilerine ve kültürel yapılarına da yansır (Tunçel, 1994, 79).

Şereflikoçhisar köylerinin genelinde 2329 konut ve 1743 adet konut dışı yapı bulunmaktadır. Bu yapıların 2631 tanesi kerpiç, 193 tanesi tuğla, 770 tanesi taş, 458 tanesi biriket ve 20 tanesi ise karışık yapı malzemesinden yapıldığı görülmektedir. Meskenlerin yapı malzemesinde görülen bu farklılaşmanın nedeni ise ilçede görülen çevresel farklılıklar ve ekonomik gelir seviyesidir.

Taş evler volkanik bir yapı olan Karasınır Dağı eteklerinde kurulmuş olan köylerde görülür. Buradaki taşlar granit ve metagabro cinsindedir. Ancak bu köylerin tamamında taş hakim yapı malzemesi değildir. Taş evler daha çok Haydarlı, Şeyhli, Deliler ve Şerefli davutlu köylerinde dikkatimizi çeker. Taş buradaki evlerde iki şekilde kullanılmıştır. İlk olarak temelden yaklaşık olarak 150-200 cm. yüksekliğe kadar taş kullanılmış ve bunun üzeri kerpiç yapı ile devam eden şeklidir. Bu şekle özellikle eski yapı evlerde ve yukarıdaki köylerde rastlanır. İkinci şekil ise evlerin duvar kısımları tamamen taştan çatı kısmı ise toprak dam şeklinde olan evlerdir. Bu evlere ise Haydarlı ve Şeyhli köylerindeki eski yapılarda rastlanır.

Kerpicing yapı malzemesi olarak kullanıldığı evler ise ova içlerinde kurulmuş olan köylerde hakimdir ki bu yapı malzemesi en yaygın yapı malzemesiyken son yıllarda kerpiç yerini daha çok briket ve tuğla gibi yapı malzemelerine bırakmıştır.

Ancak İç Anadolu'nun genelinde olduğu gibi gerek kerpiçle gerek taş ile yapılmış evler kış soğuşunu içeriye geçirmemek için muhakkak suretle harç kullanıldığı gibi duvarlar içeriden ve dışarıdan sıvanmışlardır. Bu nedenle her iki yapı malzemesi de ısıyı tutma konusunda diğer yapı malzemelerine göre daha avantajlıdır. Son yıllarda kırsal kesimde hayat standartlarının yükselmesi yurt genelinde olduğu gibi Şereflikoçhisar'daki kırsal meskenlerin de yapı tarzının gelenekselden modern tarza doğru kaymasını sağlamıştır. Kerpiç meskenlere Tuz Gölü çevresinde ve ova alanında kurulmuş olan köylerden Hamzalı, Karamollauşağı, Çavuşköy, Şekerköy, Akın, Büyükkışla, Acıkuyu, Acıöz, Büyükdamlacık, Küçükdamlacık, Değirmenyolu, Yusufkuyusu gibi köylerde rastlarız.

Tuğla çevreyle ilişkisi olmayan ve daha çok gelir seviyesi ile ilgili olan bir yapı malzemesidir. Tuğla ile yapılmış meskenlere ise hemen hemen her köyde rastlamaktayız. Özellikle yurtdışında yaşayan ve köyde evi olan veya köylerle bağlantısı olan yerleşmelerde yapı tarzı coğrafi koşullardan tamamen uzaklaşmış ve meskenler Avrupa tarzına benzetilmiştir. Özellikle gelir seviyesi yüksek olan köylerde tuğladan yapılmış evler daha yoğundur. Gülhüyük, Devekovan, Yeşilyurt, Geçitli, Acıkuyu, Karandere, Kacarlı, Fadıllı, Yalnızpınar, Şekerköy, Akın, Çalören Köyleri bunlardan bazılarıdır. Tuğla daha çok şehir merkezine Çorum'dan getirilir. Tuğla ile yapılan evlerin hemen tamamında beşik çatı tipi benimsenmiştir. Kullanılan tuğlalar ise delikli, yüksekliği 15 cm ve genişliği ise 40 cm olan ve standart tuğlalardır. Tuğlalar çimento, kum ve kireç karışımının oluşturduğu harç ile birbirine tutturulmakta ve duvarlar yine aynı harç ile sıvanarak kapatılmaktadır.

Kerpiç ise yine tuğla ile aynı yerlerde ve benzer yapı malzemeleri ile tutturularak kullanılmaktadır. 1990 öncesi sadece barınma ihtiyacının giderildiği meskenlerde kullanılan biriket gelir seviyesinin yükselmesiyle buradaki görevini tuğlaya bırakmış ahır, samanlık ve ambar gibi eklentilerin yapımında kullanılır hale gelmiştir.

Araştırma alanımızda ahşap malzeme kullanılarak yapılmış evlere rastlanmaz, Ancak ahşap malzeme konutların taşıyıcı sistemlerinde, çatı, dam, kapı ve pencere sistemlerinde yan malzeme olarak kullanılır.

Köy konutlarının çatı örtülerine bakacak olursak köylerdeki toplam 4072 konut ve konut dışı meskenin 2112'sinin (%51,8) çatı maddesi kiremit, 1904'ü toprak dam (%46,7), 10 tanesi teras şeklinde yapılmıştır (%0,2). Görüldüğü gibi konutların % 51'inde çatı sisteminde kiremit kullanılmıştır.

Kır meskenlerinin planlarına geçmeden önce planın tanımına göz atmak gerekir. Planın sözlük anlamı bir iş ve düşüncenin resim (çizim) ya da yazılı belge olarak gösterilmesi şeklinde ifade edilebilir (T.D.K., 1981, 657).

Mesken planları ise mevcut iskan ünitelerinin (ev ve eklentilerinin) dağılışı formu ve iç dizaynlarıdır. Yerleşme şekillerinin oluşumunda rol oynayan coğrafi faktörler meskenler üzerinde de etkili olarak onların çevreye bağlı bazı özellikler kazanmasına neden olmuştur. Nitekim kır meskenleri, içinde yer aldıkları coğrafi çevrenin etkilerini taşıyan yapıtlar olarak bilinirler (Sergün, 1986, 94).

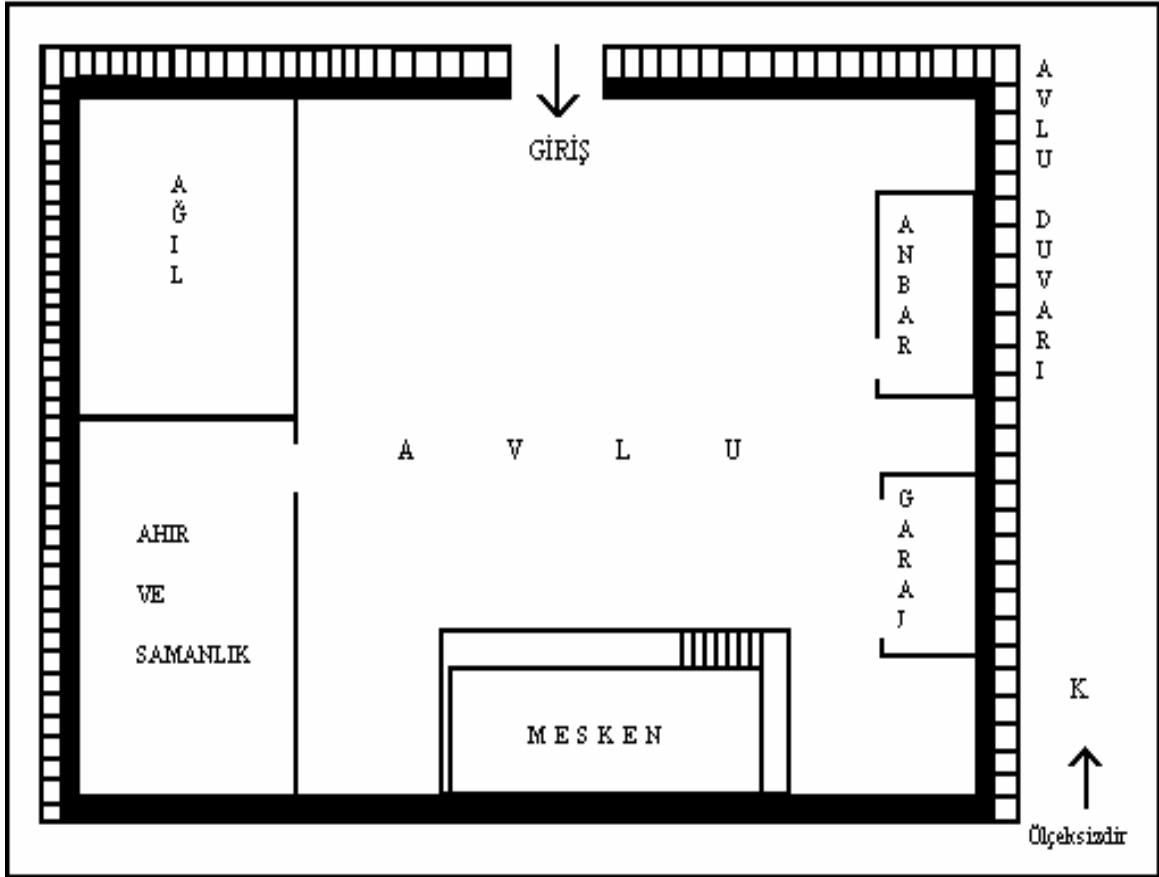
Araştırma sahamızda kırsal meskenlerin planları üzerinde etkili olan en büyük etken tabi ki doğal çevre özellikleridir. Ancak bu tek etken değildir. Şereflikoçhisar'ın kültürel yapısına bakıldığında ilçe genelindeki köylerde kültürel bir bütünlük olmadığı dikkati çeker. Bu durum meskenlerin plan özelliklerinde bile göze çarpar. Ortak olan özelliklerden biri evler genellikle iki katlı olarak yapılırlar. Eklentileri oluşturan yapılar ise tek katlıdır. Konut amaçlı olarak yapılmış olan meskenlerden 2029'u (%87) tek katlıdır. Ancak bu konutların büyük bir kısmı gerçekte iki katlı olup sadece üst katları konut olarak kullanılmakta alt katları ise depo, ambar, garaj veya çok amaçlı olarak kullanılmaktadır. Yine konut amaçlı yapılan meskenlerden 295 tanesi (%13) 2 katlı ve 5 tanesi ise 3 katlıdır. İki ve daha fazla kata sahip olan evlere ekonomik durumu iyi olan Gülhüyük, Devekovan, Kacarlı, Çalören, Aliuşağı, Şekerköy gibi köylerde rastlanır

Kırsal kesimdeki konutların genel özelliklerinden bir tanesi de %80'inde tuvaletlerin hane dışında olmasıdır. Hane dışında tuvaleti olan toplam mesken sayısı 2021 iken hane içinde olanların sayısı 323 konuttur.

1850'li yıllarda bölgeye gelen Nogay Türklerinin mesken planlarına bakıldığında köylerdeki evlerin tamamının dış avlu ile çevrili olduğu görülür. Özellikle Akın Köyü'nde daha fazla olan bu meskenlerde dış avlunun yüksekliği yaklaşık olarak 250 cm'dir. Bu duvardan büyük bir kapı ile avlu içine girilmekte ve avlu içinde ev ve eklentileri ile karşılaşmaktadır. Avlu giriş kapısının karşısında günlük yaşamın devam ettirildiği mesken bulunur. Bu meskenin sağ tarafında ahır sol tarafında anbar veya garaj bulunur. Bu köyler ile kültürel anlamda aynı özelliğe sahip Şekerköy ve Doğankaya köylerinde avlululu evlere pek rastlanmamıştır. Bu köyde yüksek duvarlarla çevrili avlulu evlerin varlığı iki şekilde açıklanmaktadır. Bunlardan birincisi köyde yaşayanların dini hassasiyetlerinin fazla olması, ikincisi ise köy halkı arasında geçmiş yıllarda görülen çatışmaya kadar varan husumetler bu şekilde bir savunma şeklini ortaya

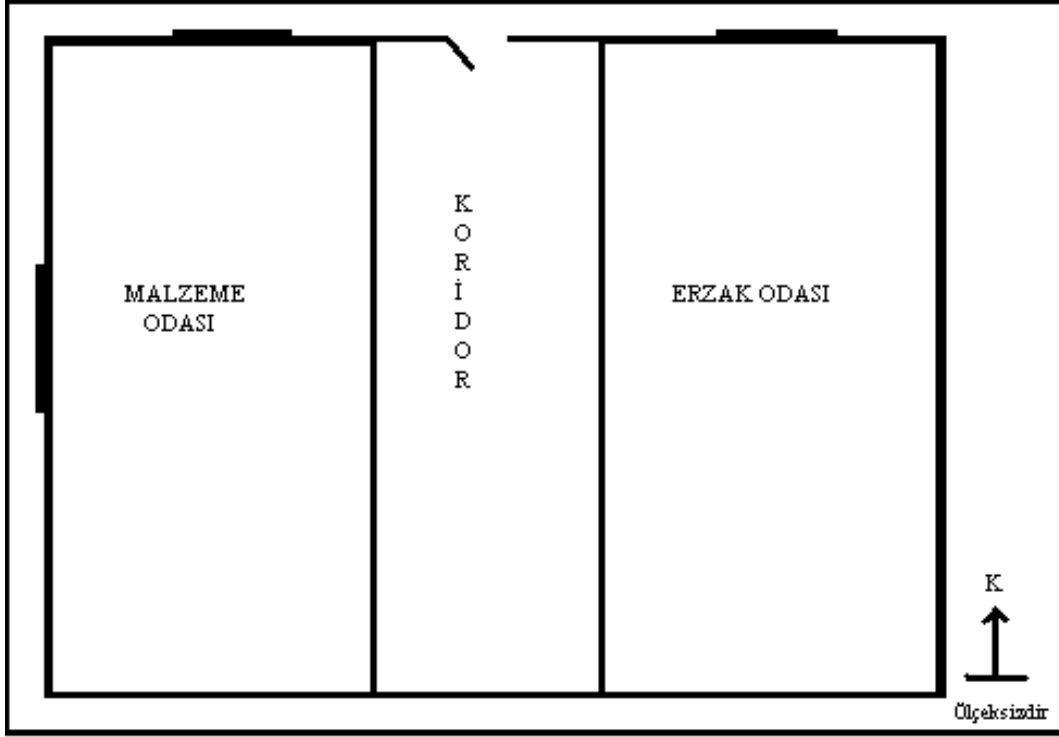
çıkarmıştır. İki katlı evlerde alt kat genellikle garaj-anbar veya malzeme/erzak deposu-anbar olarak kullanılmaktadır (Şekil:30, 31). Bu katlar genellikle girişte geniş bir koridor ve bu koridorun iki tarafında birer oda bulunmaktadır.

Şekil:30 Nogay Türklerine Ait Meskenlerin Avlu İçi ağılışı (Akın Köyü)

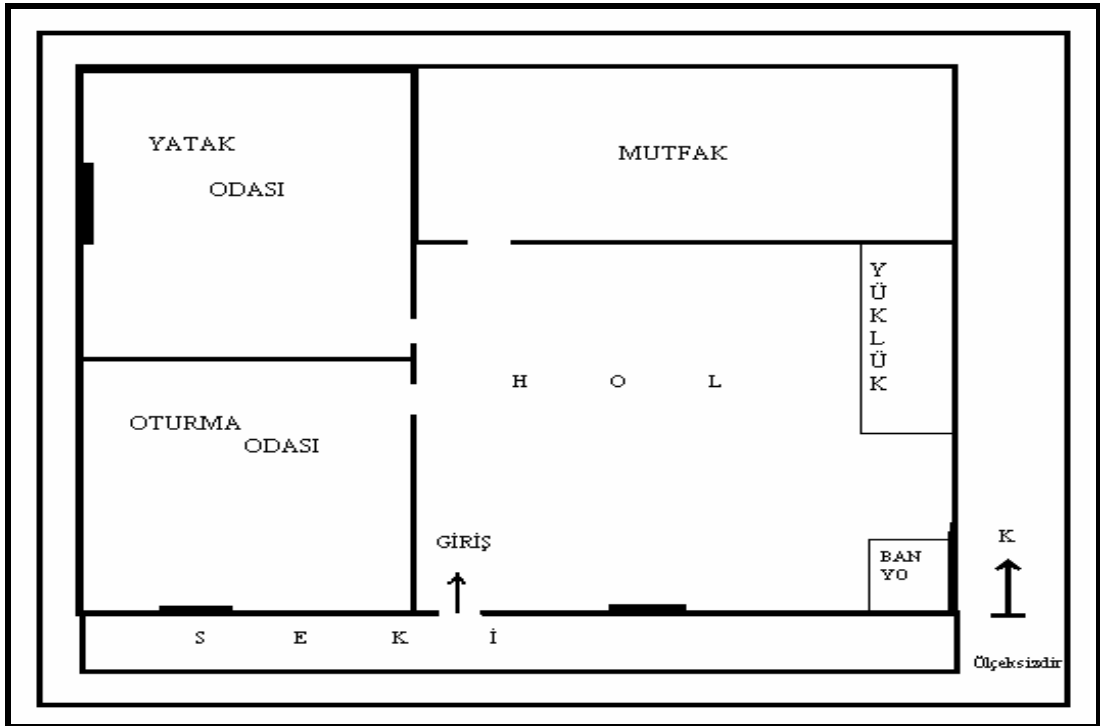
İkinci kat ise aile bireylerinin yaşamsal alanıdır. Bu evlerden bazılarında tuvalet evin dışındayken yeni yapılarda ise içeride yer almaktadır. Giriş kapısından içeriye girmeden önce merdivenlerden çıkarak seki adı verilen bir balkona geçilir. Bu balkonda ikinci kata giriş kapısı yer alır. Giriş kapısından içeri girildiğinde “hol” adı verilen küçük bir koridor bizi karşılamaktadır. Hol bir şekilde bütün odaların bağlantı noktasını sağlayan bir nevi istasyon görevi görmektedir. Hol’de giriş kapısının hemen sağ tarafında hamamlık denilen yıkanma yeri vardır. Bu yer bir mertrekare genişliğinde, etrafı açık ve dışarıya bir atık borusu ile bağlanan, tabanı taş veya beton bir yerdir. Hamamlığın yanında yüklük bulunur (Şekil:31).

Şekil:31 Nogay Türklerine Ait Bir Meskenin Birinci Kat Planı (Akın Köyü)

Hol'ün solunda güney cephede oturma odası bulunur. Oturma odasının iki penceresi vardır. Pencerelerden biri evin ön cephesini avlu giriş kapısına bakar (Şekil:32).

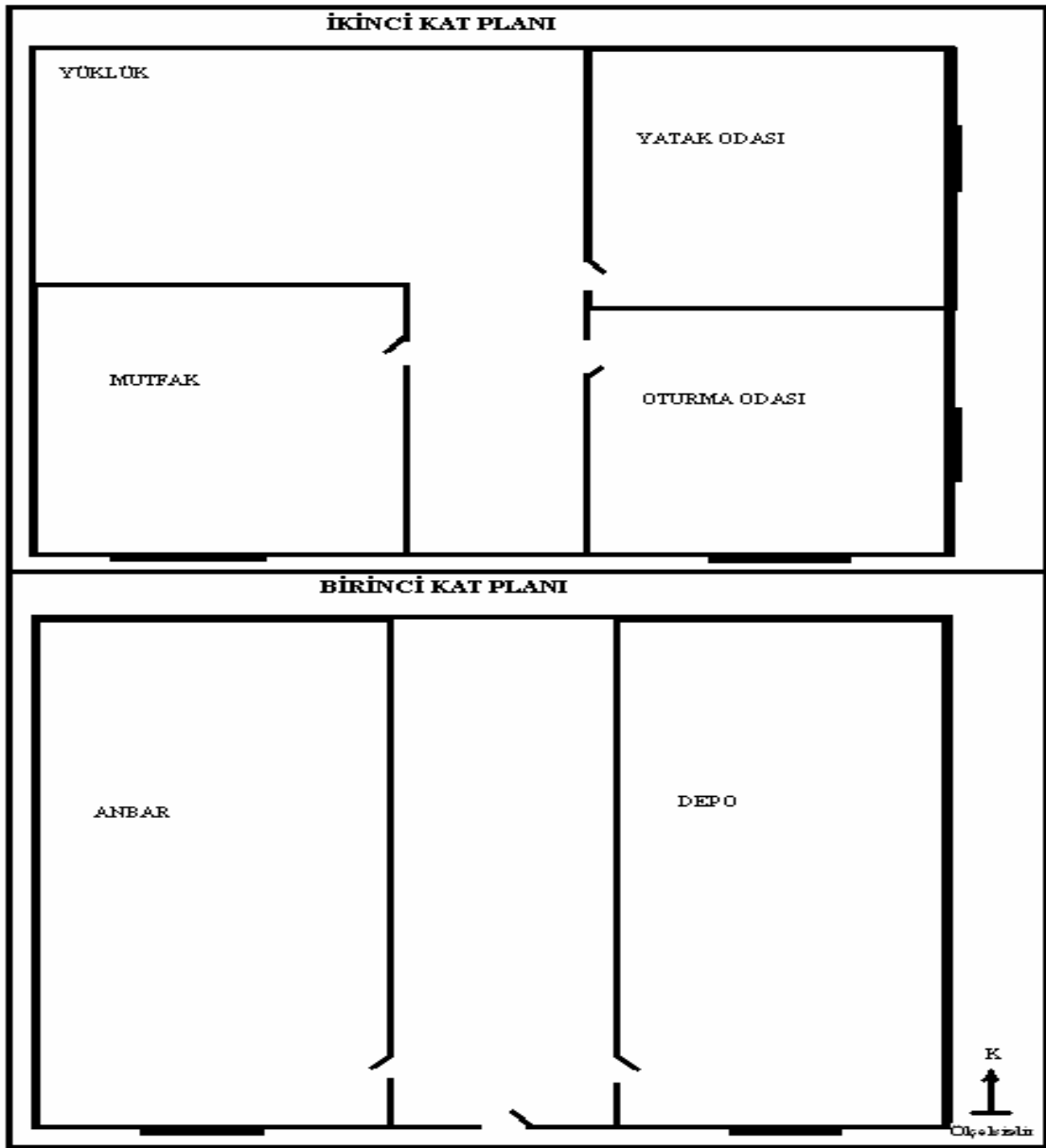
Şekil:32 Nogay Türklerine Ait Bir Meskenin İkinci Kat Planı (Akın Köyü)

Diğer pencere ise güney cephede yer alır. Oturma odasının yanında ise yatak odası yer alır. Giriş kapısının karşısında ise mutfak vardır. Yatak odası ve mutfakta birer pencere yer almaktadır.

XVII. ve XIX. yüzyılda Güneydoğu Anadolu'dan gelen göçebeler tarafından oluşturulmuş olan köylerdeki (Büyükkışla, Yusufkuyusu, Acıöz, Kanlıkışla, Büyükdamlacık) ev planlarına bakıldığında ise iki katlı olan evlerin alt katı ahır ve depo olarak kullanılmaktadır. Yeni evlerde ise bu durum terk edilmiş evin hemen yanına mandıra veya ahır yapılarak alt kat depo ve ambar olarak kullanılmaktadır (Şekil:34).

Şekil:33 Yusufkuyusu Köyü'nden İki Katlı Bir Ev Planı

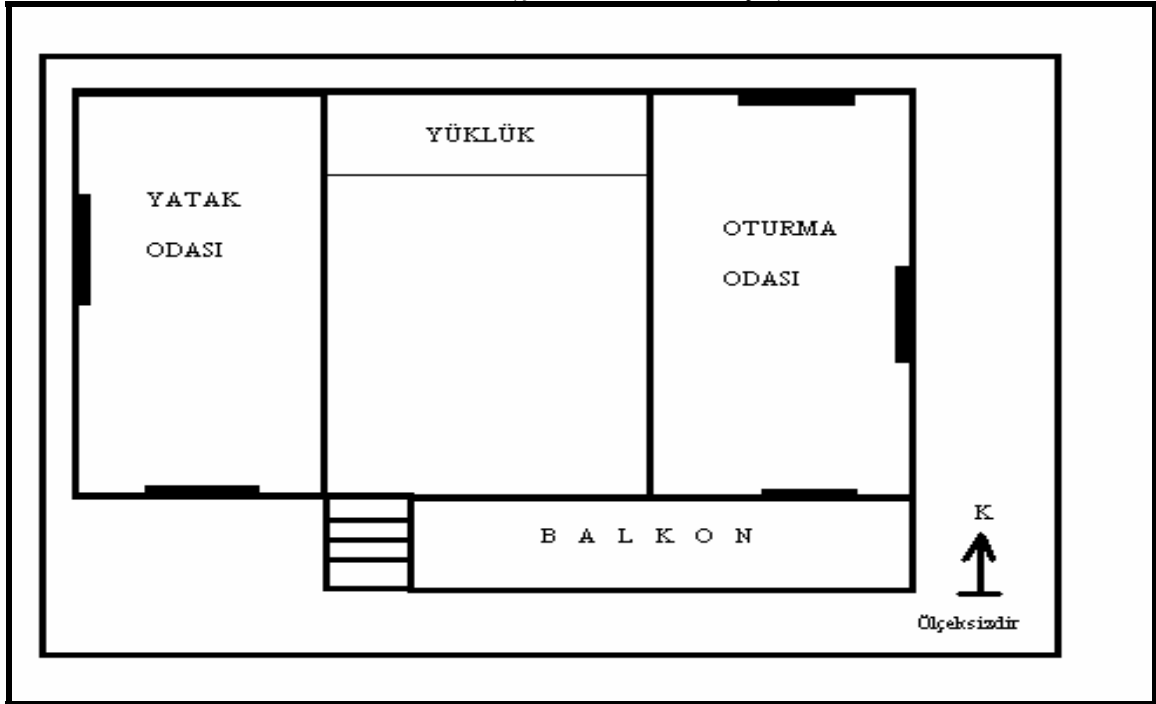

Üst katta ise giriş kapısı büyük bir salona açılmaktadır. Giriş kapısının sol tarafında mutfak sağ tarafında oturma odası varken oturma odasının yanında salonun iç kesimine açılan yatak odası yer almaktadır. Salonun sol tarafında ise yüklük bulunmaktadır. Büyükkışla, Şanlıkışla, Yusufkuyusu, Odunboğazı, Aktaş, Acıöz Küçük ve Büyükdamlacık köylerinde hakim plan şekli böyledir.

Tek katlı evlerin planı ise çift katlı evlerin ikinci kat planına çok benzemekte sadece oda sayısı bir tane artmaktadır. Burada görülen bir başka özellik ise tuvaletlerin evin dışında olmasıdır. Ancak yeni yapılarda bu durum değişmektedir. Tuvaletlerin içeride veya dışarıda olması, kültürel yapı ve köylerin alt yapıları ile ilgilidir.

Peçenek Çayı ve Kızılırmak Havzası içinde yer alan köyler kültürel olarak birbirlerine çok benzemektedirler. İşte bu benzerlik meskenlerin yapı tarzından planlarına kadar kendini göstermektedir. Bu köylerde yer alan iki katlı meskenlerin, alt katı ya bir oda, ya da en fazla iki oda ile ortada yer alan geniş bir salondan oluşmaktadır. İkinci kata merdivenlerden sekiye çıkılır. Sekinin üstü çatı malzemesi ile kapalıdır (Şekil:34).

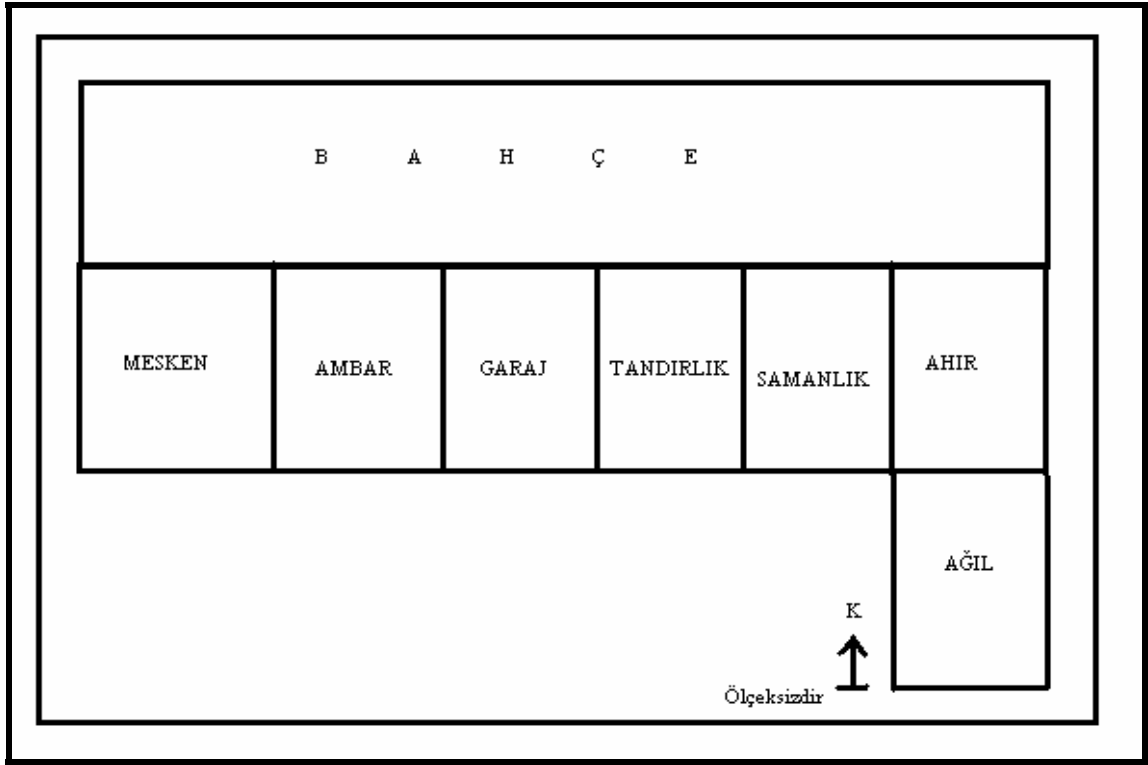
Şekil:34 Kırsal Kesimde Bir Ev Planı (Şerefli davutlu Köyü)

Sekiler özellikle kışlık sebzelerin kurutulması amacıyla geniş tutulur. Giriş geniş bir salona açılır salonun sol tarafı yine mutfak ve sağ tarafı ise oturma odasıdır.

Ev eklentileri ise evin sağ ve sol tarafına dizilmiştir. Bu diziliş ise arsa büyüklüğü ve evin arsanın hangi tarafında bulunduğuna göre değişir. Eğer ev arsanın en uç kısmına inşa edilmiş ise, eklentiler de eve bitişik ve paralel bir şekilde sıralanmaktadır. Bu sıralama ev, ambar, depo ahır ve ağıl şeklinde olmaktadır (Şekil:35).

Şekil:35 Ev ve Eklentilerinin Dağılımı (Şerefli davutlu Köyü)

Ev ve eklentilerinin arkasında ise bahçe yer alır. Bu bahçede gerçekleştirilen sebze ve meyve üretimi ticari amaçla yapılmaz. Ev eğer ortada ise evin arka kesiminde samanlık, ön tarafta tandır ağıl ve yan tarafta ise ahır yer almaktadır. Bunların yanında ise yine ihtiyaçların karşılanması için üretim faaliyetinin yapıldığı bahçe yer alır.

Kırsal yerleşmelerin dokularına bakacak olursak, köy yerleşmelerinin dokuları bölgenin genel özelliklerine uygun olmakla beraber küçük farklılıklar göze çarpmaktadır. Köy yerleşmelerinin dokusu genel olarak topludur. Özellikle Tuz Gölü çevresindeki köylerde su sorunun da yaşanması nedeniyle meskenler birbiri ardına dizilmiş şekildedir. Ancak doğudaki dağlık sahaya gidildikçe doku yapısı toplu olsa bile meskenler arasındaki mesafe genişlemekte ve daha gevşek dokulu köyler ortaya

çıkılmaktadır. Özellikle Haydarlı, Şeyhli, Deliler Seymenli ve Şerefli davutlu köyleri bu doku yapısına örnek köylerdir.

3.2. Belde Yerleşmeleri

Şereflikoçhisar, belediye teşkilatı bulunan dört köye sahiptir. Bu köylerden Devekovan ve Gülhüyük 1993 yılında belediye teşkilatına kavuşmuşlardır.

Devekovan Beldesi 1990 yılı nüfus sayımında 2027 kişiye ulaşmış, bu tarihten itibaren köyde belediye teşkilatının oluşturulması çalışmalar başlamıştır. Bu çalışmalar 1993 yılında sonuç vermiş ve 1994 yılındaki ilk yerel seçimlerde köyde belediye seçimleri yapılmıştır. Köyde 1 bakkal, 2 personelli bir sağlık ocağı, 1 adet cami ve 120 öğrenci ile 14 öğretmenden oluşan bir ilköğretim okulu mevcuttur. Bunların dışında köyde sosyal ve ekonomik faaliyette bulunan birimlere rastlanmamaktadır. Bunun nedenlerinden birincisi, köyün şehir merkezine yakın olması ve saat başı şehir merkezine belediyenin tahsis ettiği minibüslerin bulunması, ikinci neden ise köyün hızla nüfus kayıp etmesidir. 2000 yılında 2201 kişi olan köy nüfusu, 2008 yılında 425 kişiye kadar düşmüştür. Devekovan bazı konularda çevresindeki köylere merkezi köy hizmeti de sunmaktadır. Bu hizmet ziraat danışmanlığı, sağlık ocağı ve eğitim alanındadır

Gülhüyük Beldesi de tıpkı Devekovan gibi 1993 yılında belediye teşkilatına kavuşmuştur. Köyde 8 dersliği ve 108 öğrencisi bulunan 1 ilköğretim okulu, 3 personelli 1 adet sağlık ocağı, 2 adet kahvehane, 3 adet bakkal, 2 adet cami, 2 adet benzinlik, 1 adet değirmen, 1 adet soğuk demirci ve 1 adet tarım kredi kooperatifi bulunmaktadır. 2000 yılında 2795 kişi olan köy nüfusu 2008 yılında 577 kişiye kadar düşmüştür. Gülhüyük köyüde merkez köylerden olup eğitim ve sağlık hizmetleri konusunda çevresindeki köylere hizmet vermektedir.

Kacarlı Beldesi Şereflikoçhisar'ın en eski ikinci beldesidir. 1978'den beri belediye teşkilatına sahiptir. Şereflikoçhisar'ın en eski belediye teşkilatlarından birine sahip köyü olmasına rağmen, aşırı göç verdiği için 1980-1990 yılları arasında göstermiş olduğu gelişmişliğin çok uzağındadır. 1975 yılında 2019 olan köy nüfusu 1990'da 1748'e düşmüş 2000 yılında taşıma nüfus ile köy nüfusu resmi olarak 2392 olsa da 2008 yılında nüfus 481'e düşmüştür. Köyde 1 adet sağlık ocağı, 1 adet ilköğretim okulu, 1 adet kahvehane, 1 adet bakkal, 1 adet cami ve 1 adet ekmek fırını bulunmaktadır. Kacarlı aynı zamanda merkez köylerden olup çevresine ziraat danışmanlığı, sağlık ve eğitim alanlarında hizmet vermektedir.

Belediye teşkilatı en eski olan köy ise *Çalören*'dir. Çünkü köy hem alansal hem de nüfus büyüklüğüne sahiptir. Ayrıca merkeze olan uzaklığı da bu durumun ortaya çıkmasında etlikli olmuştur diyebiliriz. 1970 yılında 2205 olan köy nüfusu 1990 yılında 3123'e çıkmış 2000 yılında 2913'e ve 2008 yılında ise 691'e düşmüştür. Çalören Beldesi'nde 1 adet bakkal, 1 adet kahvehane, 1 adet cami, 1 adet sağlık ocağı, 1 adet lise ve 1 adet ilköğretim okulu mevcuttur. Köy merkez köy statüsünde olup çevresindeki köylere ziraat danışmanlığı, eğitim ve sağlık hizmetlerinin ulaştırılmasını sağlar.

Belde nüfuslarında en dikkat çeken husus 2000 yılı ile 2008 yıllarında görülen hızlı düşüşlerdir. Bu durumun en önemli nedeni 2000 yılındaki nüfus sayımında başta ilçe merkezinden olmak üzere Ankara ve çevre şehirlerden organize bir şekilde insanlar taşınmış ve belde nüfuslarını 2000'in üzerinde tutmaya çalışmışlardır. Çünkü köy kanununa göre nüfusu 2000'in altındaki belediye örgütlü yerleşmelerin belediye teşkilatları kaldırılır. 2008 yılında ise nüfus sayımının elektronik ortamda (MERNİS) yapılması ile 2000 yılındaki durum tekrar etmemiş ve sekiz yıllık süreçte köyler nüfuslarının %70-75'ini kayıp etmiş gibi ilginç bir durum ortaya çıkmıştır. Göç olayı kesinlikle inkar edilemez, ancak bu kadar hızlı bir düşüşün yaşanması için gerekli olan olağandışı (doğal afet, salgın hastalık ve terör gibi) olayların yaşanması gerekir. Ancak bu olaylardan hiçbirine çalışma alanımızda rastlanmamıştır.

Belde ve merkez köylerde dikkatimizi çeken yeni bir hizmet birimi ise çiftçilere yönelik ziraat danışmanlığıdır. Bu birimde bir ziraat mühendisi bulunmaktadır. Buradaki mühendisler hem çiftçilere eğitim vermekte, hem de hazırladıkları örnek projelerle halka örnek olmaktadır.

3.3.Şehir Yerleşmeleri

3.3.1.Şereflikoçhisar'ın Kuruluş ve Gelişmesi

Bir ülke ve sahanın tarihi coğrafyasını ortaya koyabilmek için o alanla ilgili bir çok belge ve kaynağa ulaşmak, bunların içindeki belgelerden coğrafyaya ait olanlarını ayıklamak ve ortaya çıkanları coğrafyanın prensiplerine uygun bir şekilde değerlendirmek gerekir (Elibüyük, 1990, 11).

Şereflikoçhisar'la ilgili olarak tarihi bilgilere geçmeden önce Şereflikoçhisar'ın tarihi dönemlerdeki isminin ne olduğunu ve “ Şereflikoçhisar” isminin nereden geldiğine bakalım. Tarihi devirlerde ismi tam olarak bilinmeyen Şereflikoçhisar'ın

bulunduğu bölgede, Hitit devrini gösteren haritalarda Suasa isimli bir şehrin olduğu görülmektedir. Bu şehir şimdiki yerleşim alanının çok yakınlarında idi. Daha sonraki devirlerde yani Romalılar zamanında ise Şereflikoçhisar'a Tuzbaşı denildiğini görmekteyiz. Selçuklular, Karamanoğulları ve Osmanlılar zamanında şehrin adının salnamelerde Koşhisar olarak geçtiğini görmekteyiz. Kaşgarlı Mahmut'un Divan-ı Lügat-ı Türk adlı ilk Türkçe sözlüğünde Koş = Çift, Hisar = Kale anlamlarına gelmekteydi. Yani Koşhisar ismi bu dönemde Çift kaleli şehir anlamındaydı. Daha sonra bu isim Koçhisar şeklinde yazılmaya ve söylenmeye başlanmıştır. Koçhisar'ın şerefli vasfını nereden aldığına dair çeşitli iddialar söz konusudur. Bunlardan İ.Hakkı Konyalı'nın aktardığına göre Koçhisar'ın şerefli vasfı 1896 tarihli Konya Salnamesinde Dördüncü Şerefli (Koçhisar) Taburu gibi bir yazım olduğunu ve bu vasfın buradan aldığı iddiasıdır. Başka bir tarihi vesikada ise aşiretlerin yaşadığı dönemlerde burada Şereflioğlu Aşireti'nin yaşadığı ve bu aşiretin civarın en büyük aşiretlerinden biri olduğu için Koçhisar'ın şerefli vasfının buradan geldiği iddiasıdır. Başka bir iddia ise Koçhisar'ın milli mücadele savaşında çok şehit verdiği ve bu vasfın Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk tarafından verildiğidir. Fakat meclis arşivlerin de bu ismin Atatürk ve T.B.M.M. tarafından verildiğine dair bir tutanak ve yazılı bir belge bulunmamaktadır. Bu yüzden çoğu tarihçi tarafından bu iddianın geçersiz olduğu savunulmaktadır. Fakat sözlü tarihe bakılacak olursa, günümüze kadar aktarılan bir bilgi bu ismin resmen olmasa da Atatürk tarafından verildiğidir ki Koçhisar'ın şerefli vasfının cumhuriyetin ilk yıllarında söylenmeye başlanmış olması bu bilgiyi güçlendirmektedir. Aktarılan bilgiye göre, aslında Anadolu'da Koçhisar adında pek çok şehir ve kasaba vardır. Bunlardan bazılarının isimleri sonradan değiştirilmiştir. Mesela Çankırı Koçhisar'ına Ilgaz, Sivas Koçhisar'ına Hafik, Mardin Koçhisar'ına Kızıltepe adı verilirken, Koçhisar'ın ismine Şerefli vasfı getirilerek bu şekilde kalmıştır. Bu değişikliğin bizzat Atatürk tarafından yapıldığı kendi ağzından aktarılan bilgi ile şu şekilde günümüze kadar gelmiştir. "Çankırı'nın Koçhisar'ı Ilgaz, Sivas Koçhisar'ı Hafik, Mardin Koçhisar'ı Kızıltepe olsun, Konya'nın Koçhisar'ı ise çok sayıda vatan evladını bu topraklar için şehit vermiştir, onun adı da Şerefli Koçhisar olsun".

Araştırma alanımız olan Şereflikoçhisar ile ilgili ilk tarihi bilgilere Hititler zamanından kalma arkeolojik kalıntılar ve yazılı belgelerde rastlamaktayız. Hitit devrini gösteren haritalarda Şereflikoçhisar Konya Ereğli'si ile birlikte İkonyom (Konya) ovası

içinde gösterilmektedir. M.Ö. 1000-2000 yıllarında Koçhisar'ın bulunduğu alan Suasa olarak geçmekteydi. Hitit Devletinin zayıflamasıyla M.Ö. 734-732 yıllarında Asur kralı III.Taglatpalasar bütün Hitit topraklarını Asur hakimiyetine almıştır. İşte bu yıllarda Koçhisar'da Asur hakimiyeti altında kalmıştır. Bir süre Büyük Frigya Devleti'nin hakimiyeti altında kalan Koçhisar daha sonra Perslerin hakimiyetine girmiştir. Daha sonra bir antlaşmayla Koçhisar'ın bulunduğu bölge Romalıların eline geçmiştir Uzun bir süre Roma hakimiyetinde kalan Şereflikoçhisar bu dönem içinde önemli yollar üzerinde bulunmaktaydı. Öyle ki Romalılar Suriye üzerine sefere çıkarırken hep buradan geçmekteydi.

M.S. VII. yy.da Rum topraklarına sefere çıkan Abbasi Halifesi El-Memun M.S. 805 yılında Anadolu'da 16 kale fethetmişti Koçhisar kalesi de bunlardan biriydi. Bu kaleleri fetheden halife birer mesaj göndererek buradaki halkı İslamiyet'e davet etti. Koçhisar kalesindeki Nasraniler daveti kabul ederek Müslüman oldu (Konyalı, 1971, 8).

1071 yılında Alparslan'ın Romen Diyojen'i Malazgirt ovasında yenmesiyle birlikte Türkler Anadolu'ya girmeye ve yerleşmeye başlamışlardır. İşte bu savaştan tam 5 yıl sonra yani 1076 yılında Kutalmışoğlu Süleyman Şah tarafından Şereflikoçhisar'da Ereğli ile birlikte Selçukluların hakimiyetine girmiştir. Selçuklu hakimiyeti süresince Şereflikoçhisar Aksaray'ın koparılamaz bir parçası olmuştur. Sultan II. Kılıçarslan Türk hakimiyeti geleneğine uyarak memleketi 11 evladı arasında paylaştırmıştır. Şereflikoçhisar Sivas ve Aksaray ile birlikte Kutbud-din Melikşah'a düşmüştü. Selçuklu devletinin yıkılıp yerine beyliklerin kurulmasıyla birlikte Şereflikoçhisar 1467 yılına kadar Karamanoğulları beyliği topraklarında kalmıştır. Bu dönemde Fatih Sultan Mehmet tarafından Osmanlı topraklarına katılan Şereflikoçhisar Aksaray'ın bir nahiyesi durumunda idi. Osmanlı Hakimiyetine geçtikten sonra, Rumeli'ye, Batı Trakya'ya, İstanbul'un Aksaray Semtine ve 1571'de de Kıbrıs'a zorunlu ikamet ettirilmiştir. Bu nedenle Osmanlı'nın hakimiyetine geçişinin ilk yüzyılında nahiye durumuna düşmüştür.

Fatih devrinde 1479 yılında yapılan yazımlarda Şereflikoçhisar hakkında bazı bilgiler verilmektedir. Bu dönemde Koçhisar'da 5 adet vakıf bulunmakta idi. Bunlar, Koçhisar Camii Vakfı, Enbiya Dede ve Derviş Noktalı Zaviyesi, Sürmeli Zaviyesi Vakfı, Sürmeli Mezrası.

II. Beyazıt döneminde ise Şereflikoçhisar kaza statüsünde idi. Bu dönemde Şereflikoçhisar'ın 53 adet vakfı bulunmaktaydı. Vakıf sayısındaki bu artış nüfus

sayısında hızla arttığını gösterir. İşte bu nedenle Yavuz Sultan Selim zamanında Şereflikoçhisar Karaman Vilayeti'nin 14 kazasından biri idi.

Osmanlılar zamanında Koçhisar ile ilgili en geniş bilgiye Kanuni Sultan Süleyman devrinde rastlamaktayız. Bu dönemde Koçhisar Vilayet-i Karaman'a bağlı Aksaray Livası'nın bir kazası durumundaydı. Kanuni devrinde 3 mahallesi olan Koçhisar'da 154 vergi ile mükellef erkek ve 115 ev bulunmaktaydı (Tablo1). Koçhisar'ın merkez nahiyesinden başka Karabey adında bir nahiyesi daha vardı. Ayrıca Koçhisar'da muhtelif cemaatlerin oluşturduğu Bozkırlı, Hintlü, Bozdoğanlar isimlerinde 3 mahalle daha bulunmaktaydı. Yine merkez nahiyede bir adet memlaha (tuzla) 31 cemaat vardı ve senelik gelir 344549 akçe idi (Osmanlı vergi sistemine göre, yıllık geliri 100 bin akçe ve üstü topraklar beylerbeyi ve şehzade gibi üst devlet görevlilerine hizmetleri karşılığı verilen topraklardır) (Konyalı, 1971, 52).

III. Murat zamanında Şereflikoçhisar yine Aksaray'a bağlı bir kazadır. Yine bu dönem de Koçhisar'da üç mahalle ve 311 vergi mükellefi vardı. Buradan yola çıkarak Koçhisar nüfusunun yaklaşık 1500 kişi olduğu sanılmaktadır (Konyalı, 1971, 73).

Sultan Abdülaziz zamanında 1868 yılında Esb-Keşan kazasının bir nahiyesi durumuna getirilen Şereflikoçhisar bu yıllarda Antep, Urfa, ve Maraş yörelerinden getirilen halkın zorunlu ikamet alanı olmuştur. 1868 yılından 1891 yılına kadar nahiye olan Şereflikoçhisar zorunlu göç ile nüfusu artmış ve 1891 yılında Konya Vilayeti'nin kazası olmuştur. İşte bu dönemde kazada belediye ve kaymakamlık teşkilatları kurulmuş ziraat bankasının bir şubesi açılmıştır. 1920 yılında tekrar Aksaray'a bağlanan Koçhisar 1933 yılında 2441 sayılı kanunla Aksaray Vilayetinin ilgası sonucu bu tarihten itibaren Ankara'nın bir ilçesi olmuştur.

İşte tüm bu tarihi bilgiler ışığında Şereflikoçhisar'ın tarihi gelişimini aşağıdaki dönemler ışığında daha iyi bir şekilde inceleyebiliriz (Harita:17).

3.3.1.1. İlk Yerleşim Yeri

Kuruluş tarihi M.Ö. 2000 yıllarına kadar giden Şereflikoçhisar'ın ilk yerleşim alanı günümüzde Güneştepe olarak bilinen tepe ile, bu tepenin doğusundaki tepe de bulunan kalelerdir. Bu kalelerden Güneştepe'deki dış (Mehedek) kale, ikincisi ise iç kale konumundaydı. Dış kalenin yerinde bugün Güneştepe Parkı ve devlet hastanesi bulunmaktadır. İç kale ise yerleşim alanı dışında şehrin doğusundaki yüksek dağlık alandadır. Bu alanın ortalama yüksekliği 1250 m. olup ulaşılması güç bir mevkide

bulunur. Bu saha günümüzde ağaçlandırma sahası içinde yer almaktadır. Kale Mahallesi'nin bulunduğu dış kale günümüze kadar ulaşamamıştır. Çünkü 1467 yılında bu kaleler Fatih tarafından Karamanoğlu Beyliği'nin tekrar toparlanması ihtimaline karşı Aksaray ve Konya kaleleri ile birlikte yıktırılmıştır.

Bu çift kaleli şehir önemli ulaşım güzergahları üzerinde yer almasından dolayı tarih içinde bir çok devletin hakimiyeti altında kalmıştır. Bu devletler Hitit, Asur, Frigya, Pers, Roma, Abbasi, Büyük Selçuklular, Anadolu Selçuklular, Karamanoğlu ve Osmanlı devletidir. Bunlardan özellikle son dönem olan Osmanlılar zamanında önemli bir yerleşim merkezi olan Şereflikoçhisar, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerine kadar bir kale yerleşmesiydi. Ancak XIX. yy. ortalarından itibaren nüfusun hızla artması ile yerleşme alanı kale dışına batıya ve güney batıya doğru gelişmeye başlamıştır. Şereflikoçhisar'da bu dönemde hakim ekonomik fonksiyon tarım sektörüdür.

3.3.1.2. 1891-1933 Yılları Arasındaki Gelişme Dönemi

1868 yılına kadar Aksaray'ın bir kazası olan Şereflikoçhisar bu tarihten 1891 yılına kadar Esb-Keşan kazasına bağlı nahiye statüsünde kalmıştır. 1891 yılında tekrar kaza merkezi olan Şereflikoçhisar'a bu dönem içinde belediye ve kaymakamlık kurulmuş Ziraat Bankası'nın şubesi açılmıştır. Bu tarihten itibaren şehir gelişmeye hızlı bir şekilde devam etmiş ve artık yerleşmeler kale etrafından ovaya doğru inmeye başlamıştır.

XIX. yy. sonları ve XX. yy. başlarında kaza nüfusunun yaklaşık olarak 3,000-3,500 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Bu dönem içinde bugünkü Ankara caddesinin etrafındaki yerleşim alanı oluşmaya başlamış ve Ekici mahallesinin ilk çekirdek yerleşmeleri oluşmaya başlamıştır. Sultan II. Abdülhamid zamanında artan kaza nüfusunun ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla askerlik şubesi ve askeri depo binaları yapılmıştır. Günümüzde bu binalardan biri Cumhuriyet İlköğretim Okulu (eski askerlik şubesi) ek binası olarak halen ayakta durmaktayken diğeri ise bir dönem Ticaret Meslek Lisesi olarak kullanılmış (eski askeri depo) günümüzde ise boş ve atıl bir durumadır. 1915 yılında ise ilçeye bir dispanser ve bir ilkokul (Cumhuriyet İlköğretim Okulu) açılmıştır.

1920 yılına kadar Konya'ya bağlı olan Şereflikoçhisar 1920-1933 yılları arasında Aksaray'a, bu tarihten itibaren de Ankara'ya bağlanmıştır. Bu döneme kadar hakim ekonomik fonksiyon tarım iken özellikle 1891 yılında idari alanda yapılan

değişiklikle ilçe merkezine resmi kuruluşların gelmesiyle hizmet sektörü gelişmeye başlamıştır.

1927 yılında yapılan ilk nüfus sayımında 2515 kişinin yaşadığı kaza merkezinde nüfusun azalmasının en büyük nedeni 1910'lardan başlayıp 1923 yılı başlarına kadar devam savaşlardır. Sadece Çanakkale savaşında 200'den fazla şehit verilmiştir.

3.3.1.3. 1933-1950 Yılları Arasındaki Gelişme Dönemi

1933 yılında 2441 sayılı kanunla Ankara'nın bir ilçesi olan Şereflikoçhisar, 1950 yılı başlarına kadar yavaş bir gelişme seyri izlemiştir. Bunun sebebi ise elbette savaştan yeni çıkmış olan ülkenin zor ekonomik koşullar içinde olması ve II. Dünya savaşının getirmiş olduğu ağır ekonomik koşullardır. Bu dönem içinde yavaş bir gelişme seyri içinde olan Şereflikoçhisar yine de güneybatıya, güneye ve güneydoğuya doğru gelişmiştir. Bu dönem içerisinde İstiklal, Yeni ve Hürriyet mahallelerinin çekirdekleri oluşmaya başlamıştır. Bu dönemde ilçede üç mahalle ve 200'ün üstünde ev bulunmaktaydı. Ayrıca 1949 yılında da bir ortaokul açılmıştır.

Aynı dönem içerisinde şehrin gelişimini belirleyen ana unsur kent içi ulaşımın belkemiği olan Ankara caddesidir. Gelişme hep bu caddenin iki tarafına doğru lineer bir formda gerçekleşmiştir. Şehrin gelişimini etkileyen başka bir faktörde yaklaşık 40.000 nüfus ve 107 köyün idari merkezi olmasıdır. İşte bu sebepten dolayı şehirde idari fonksiyon ve ekonomik sektörler içinde hizmet sektörü gelişmiştir (Şekil:21).

3.3.1.4. 1950-1989 Yılları Arasındaki Gelişme Dönemi

Şehrin bu dönemdeki ve diğer dönemlerdeki gelişimini etkileyen ise bu dönemde meydana gelen beşeri olaylardır. Bu dönem içindeki en önemli beşeri olay E-5 karayolunun buradan geçirilmesidir. 1949 yılında yapımına başlanan ve 1952'de yapımı tamamlanan yol ilçe merkezinin batısından geçirilmiştir. Bu yolun ülke içi karayolu taşımacılığında önemli bir yere gelmeye başlamasıyla şehrin gelişimi de bu yöne doğru kaymaya başlamıştır. E-90 (eski adı E-5) karayolu ve hızla gelişen ülke sanayisinin ihtiyaçlarına bağlı olarak o döneme kadar ekonomik olarak fazla değerlendirilmeyen Tuz Gölü'nün önemi giderek artmaya başlamış ve tüm ülke geneline tuz nakliyatı başlamıştır. Buna bağlı olarak ulaşım iş kolu önemli bir uğraş haline gelmiştir. Bu iş kolunun gelişmesine bağlı olarak diğer hizmet sektörleri oluşmaya başlamış ve hizmet sektörünün diğer ekonomik sektörlerle göre oranı artmaya

başlamıştır. Böylece ilçe merkezi çevresinin ekonomik merkezi olmaya başlamış ve ülke genelinde olduğu gibi kırdan-şehre göç olgusu gelişmeye başlamıştır. Öyle ki bu dönemde nüfus iki kat artmıştır.

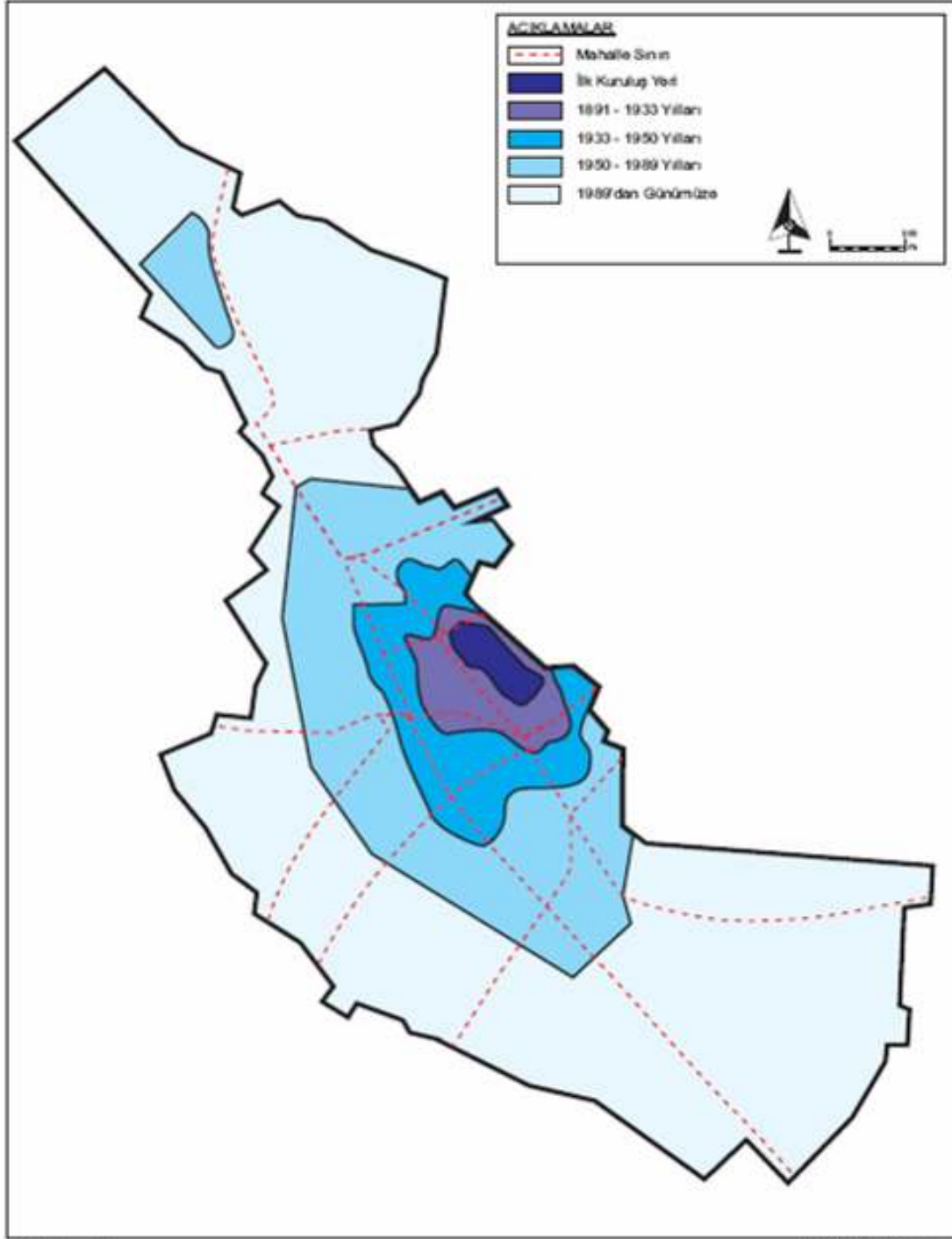
Bu dönemde şehrin gelişimini etkileyen bir başka olay ise Hirfanlı Barajı'nın yapımı ile baraj gölü altında kalacak olan Yağcılar Köyü ile heyelan tehlikesi nedeniyle Şihkuyusu (Şeyhkuyusu) Köyü ilçe merkezindeki toplu iskan alanlarına taşınmasıdır (1957 yılında gerçekleşmiştir). Böylece günümüzdeki Akseki ve Şeyhkuyusu Mahalleleri'nin çekirdekleri oluşturulmuştur. Bu dönem içinde şehir kuzeybatı, kuzey ve güneydoğuya doğru gelişmiştir. Şehir Ankara Caddesi ve E-5 karayoluna bağlı olarak lineer bir formda gelişmiştir (Harita:17).

E-5 devlet karayolunun gelişmeye etkisi asıl 1960'tan sonra görülmektedir. Çünkü bu döneme kadar oluşmaya başlayan ve gelişen ulaşım iş kolu ve yan kollarının iş gücü ihtiyacı artmış ve bu sektörlerde sermaye birikimi olmuştur. Bu biriken sermaye diğer hizmet sektörlerini etkilemiş ve şehrin silüeti değişmeye başlamıştır. Yine ülke genelinde başlayan yurt dışına işçi göçü bu dönemde hızlanmıştır. İşte yurtdışına giden işçilerin birikimlerini bu sektörlerle aktarması da şehrin gelişimini önemli bir şekilde etkilemiştir.

1960'tan sonra şehir daha çok güney batı ve güneydoğuya doğru E-5 karayolunun altına ve her iki yönünde lineer bir şekilde olmuştur. Bu dönem içinde şehir içi ulaşımının bel kemiği olan Ankara Caddesi ve E-5 karayolu bir askı vazifesi görerek gelişimin yönünü belirlemişlerdir. Gelişimin hep güney ve batıya doğru olmasının sebebi, kentin kuzey ve doğusunun heyelan tehlikesi nedeniyle bu alanların iskana kapatılması etkili olmuştur. Şehrin gelişimine etki eden diğer bir etken ise Mustafacık Köyü'nün afet alanı ilan edilerek şehrin güneydoğusundaki toplum iskan alanına getirilmesidir(1964).

Tüm dönemler içinde şehir en hızlı gelişimini bu dönem içinde yaşamıştır. Bu dönem içinde nüfus devamlı katlanarak artmış nüfus artış hızı ülke nüfus artış hızından daha fazla gerçekleşmiştir. Bu artışa etki en önemli olay ise bu tarihlere kadar bir tarım kasabası olan ilçe merkezinde ekonomik sektörler içinde artık farklılaşmaların olmasıdır. Bu yıllarda hizmet sektörünü payı giderek artmıştır. 1980'lere gelindiğinde bu sektörün payı %58'e yükselmiştir. Yine ilçede yapılan sanayi tesisleriyle sanayi sektörü de payını artırmaya başlamıştır. 1980 yılında bu sektörün payı %14'lere kadar çıkmıştır.

ŞEREFLİKOÇHİSAR'IN TARİHİ GELİŞİMİ

3.3.1.5. 1989'dan Günümüze Kadar Olan Gelişme Dönemi

Bu döneme kadar hızlı bir şekilde gelişen şehir bu dönemde gelişme hızını kaybetmiştir. Bu dönemde gelişmeyi sınırlayan bazı faktörler ortaya çıkmıştır. Özellikle şehrin güney doğusunda yer alan askeri alan ve Toprak Mahsulleri Ofisi yerleşmenin bu alana gelişimini frenlemiştir. Artık bu dönemde ulaştırma iş kolu eski gücünü kaybetmeye başlamıştır. Buna rağmen ilçenin nüfusu 2000'li yılların başına kadar artmaya devam etmiştir. Sebebi ise kırdan kentte olan göçtür. Ancak 2000'li yıllar ise şehir merkezinin artık tersine göç vermeye başladığı ve bunun hızlanmaya başladığı yıllardır. Bu sorunların ortaya çıkmasındaki en büyük olay ise 1990 yılında yapılan idari değişikliktir. Bu değişiklik ile ilçe 50 köyünü kaybetmiştir. Bu köylerin 1990 yılındaki toplam nüfusları yaklaşık 40.000 kişi, 2000 yılında ise yaklaşık 36000 kişidir. Ayrıca yurt dışındaki işçiler birikimlerini artık Ankara ve başka şehirlere kaydırmasının da payı fazladır. 1980'li yıllarda hizmet sektörünün payı %58 iken 1990'lı yıllara geldiğimizde bu oran %69'lara 2000'li yıllarda %71'e kadar yükselmiştir. Yine sanayi sektörünün oranı ise %13'lerden %15'lere ve 2000 yılında %18'lere kadar çıkmıştır. Bu sektörler içinde özellikle inşaat sektörü ve tuz sanayii 2000'li yıllara kadar en fazla gelişen iş kolları olmuştur. İlçede 1985 yılından sonra bir konutlaşma hareketi başlamış ve 1995 yılında bu hareket en üst seviye ulaşmıştır. Öyle ki daha 1985 yılına kadar şehrin görünümü tipik bozkır kasabasını andırırken günümüzde 4-5 katlı binaların görünümü hakim olması ile büyük bir şehir izlenimi uyandırmaktadır.

2000 yılından sonra göçün başlaması ile birlikte inşaat sektörü artık gelişimini tamamlamıştır. 2006 yılında TOKİ'nin yaptığı toplu konutlar sektörün artık gelişimini tamamladığını göstermektedir (Harita:17). 2005 yılında Tekel'e ait tuzlaların özelleştirilmesi ile de tuz sanayi ağır bir darbe almıştır. Özelleştirmeden önce 29 adet tuz fabrikası varken, bu sayı günümüzde 11'e düşmüştür. Tuz sanayi sektörünün darbe alması diğer sektörleri de derinden etkilemiştir. Dolayısıyla Şereflikoçhisar'ın gelişmesinde lokomotif olan iki sektör de 2000'li yıllarda büyük darbe almış ve şehir, deyim yerinde ise gelişimde duraklama hatta gerileme dönemine girmiştir.

1998 yılında Meslek Yüksek Okulun açılmış, 2008 yılında Şereflikoçhisar Tabur Komutanlığı alay konumuna yükseltilmiş ve bu amaçla çeşitli askeri birimler gelmeye başlamıştır. Bu gibi gelişmeler gelişmeyi tekrar sağlamasa bile en azından geriye gidişi yavaşlatabilir ve belki durdurabilir. Bu dönmedeki en büyük gelişme ise 2006 yılında Başbakanlık Toplu Konut İdaresinin Yaptığı toplu konut alanıdır. Bu alan şehir

merkezinin kuzeyine Akseki ve Şeyhkuyusu Mahalleleri'nin arasına yapılmıştır. Bu alan Mehmet Akif Ersoy Mahallesi'ni oluşturmuştur.

1970'te 9, 1980'de 13, 2000 yılında 16 ve günümüzde mekansal gelişmeye bağlı olarak 17 mahalleye sahip olan Şereflikoçhisar 27602 nüfusu ile Tuz Gölü yöresinin en önemli şehir merkezlerinden biridir.

3.3.2.Şereflikoçhisar'ın Şehir İçi Arazi Kullanımı

15,000,000 m²'lik kullanılabilir alanı ile Şereflikoçhisar, araziden faydalanma şekilleri bakımından çok çeşitlidir. Şehrin kuruluş yeri olarak uygun bir reliefe sahip olması, şehir içi arazi kullanımının düzenli olmasında önemli bir faktör olmuştur. Ayrıca yerel yönetimlerin sürekli olarak halihazır imar planları üzerinde yenilikler yapması da bu durumda etkili olmuştur.

3.3.2.1. Şereflikoçhisar'ın Şehirsel Fonksiyonları

3.3.2.1.1. Fonksiyonların Tespiti

Bir yerleşme noktasının nüfus sayısı doğrudan doğruya fonksiyonu yansıtmaya bile bu sayı ile şehrin fonksiyonu arasında birer bağıntı bulunduğunu, nüfus arttıkça iş bölümünün geliştiğini ve tarımsal fonksiyonun gerilediğini kabul ediyoruz (Darkot, 1967, 7). Yani bir yerleşmedeki nüfus sayısı ile fonksiyonları arasında yakın bir ilişki vardır. Nüfus sayısı arttıkça o merkezdeki iş bölümü gelişmekte ve fonksiyonlar birbirinden ayrılmaktadır.

Şehirler fonksiyonel tasniflerine göre çok farklı şekilde sınıflandırılabilirler. Şehirler fonksiyonlarına göre tasnif edildikleri zaman, belirli hizmetlere sahip bir şehir grubu fonksiyonların kombinasyonu veya fonksiyon hakkında bazı mütealalar ileri sürülebilir (Göney, 1984, 40).

Şehrin faaliyet gücü veya meslek yapısı, şehir sakinleri tarafından yürütülen ilişkileri içtimai ve siyasi faaliyetleri yansıtmaktadır. Şehirlerin fonksiyonel tasniflerindeki özellikler, belirli bir iş kolundaki iş gücünün miktarı ve nispetini ifade etmektedir (Göney, 1984,140). Bu nedenle fonksiyonel sınıflandırmada o yerleşmede çeşitli sektörlerde çalışan faal nüfus ile bu sektörlerle düşen nüfus miktarlarında doğrudan yararlanır.

Bir yerleşmenin sahip olduğu hakim fonksiyon türünü tespit etmek için farklı kriterler kullanılmaktadır. Mesela Harris, ABD'de işçi sayısı ve iş yeri miktarlarını esas

olarak yaptığı çalışmada sanayi fonksiyonun hakim olabilmesi için sanayide çalışan nüfus miktarının toplam çalışanların %30 ve daha fazlasını ihtiva etmesi gerektiğini savunmaktadır. Buna karşılık Nelson'un Amerika şehirlerini hizmetlere (fonksiyonlarına) göre tasnifinde sanayi dalında çalışan işçilerin en az %43.11 olduğunu tespit etmiştir. Halbuki Aagesen'in Danimarka şehirlerinde yaptığı çalışmada kriter değer olarak sanayide çalışan işçi sayısı işçi gücünün %50'si olarak kabul etmektedir (Göney, 1984, 140).

Görüldüğü gibi fonksiyonel çalışmalarda faal nüfus oranları ele alınırken sektörler birbirinde farklı olmasına rağmen genelde fonksiyonlardaki iş gücü miktarı ve oranları göz önünde bulundurulmuş ve hangi fonksiyon ağırlıkta ise o hakim fonksiyon olarak kabul edilmiştir.

İşte bu kriterle esas alınarak araştırmamızda yerleşmenin fonksiyonlarını tespit ederken büyük ölçüde nüfus miktarları göz önüne alınarak yapılmıştır. Ancak herhangi bir sektörde çalışan nüfus miktarı az olmasına karşın gelişmiş bir fonksiyon olabilmesi ihtimaline karşı ise bu fonksiyonun etkilediği alanlar ve arazi kullanımı baz alınarak fonksiyonların tespitine gidilmiştir. Nüfus kriterine göre Şereflikoçhisar'ın karşılaştırmalı fonksiyonel analizini yapacak olursak 1990 yılında çalışan nüfusun, Şereflikoçhisar'da %68'i, Ankara'da %68'i, Türkiye genelinde ise %34'ü hizmet sektöründe, yine çalışan nüfusun Şereflikoçhisar'da %18'i, Ankara'da %18'i, Türkiye'de %53'ü tarım sektöründe ve son olarak, Şereflikoçhisar'da çalışan nüfusun %15'i, Ankara'da %14'ü ve Türkiye'de %13'ü sanayi sektöründe çalışmaktaydı. 2000 yılında ise çalışan nüfusun, Şereflikoçhisar'da %71'i, Türkiye'de ise %39'u hizmet sektöründe, Şereflikoçhisar'da %11'i, Türkiye'de ise %48'i tarım sektöründe ve son olarak Şereflikoçhisar'da %18'i, Türkiye'de ise %13'ü sanayi sektöründe çalışmaktaydı. Görüldüğü gibi Şereflikoçhisar hem 1990 yılında hem de 2000 yılında hizmet ağırlıklı bir şehirken, Türkiye her iki dönemde de tarım ülkesi görüntüsündedir. Ancak 2000 yılında hizmet sektörünün payı yüksektir.

3.3.2.1.2. Şereflikoçhisar'ın Fonksiyonel Özellikleri

Şereflikoçhisar'da 1990 yılında çalışan nüfusun %68'i hizmet %17'si tarım ve %15'i sanayi sektöründe çalışmakta idi. 2000 yılında çalışan nüfusun % 11'i tarım, %18'si sanayi ve %71'i hizmet sektöründe çalışmaktadır. Görüldüğü gibi

Şereflikoçhisar hizmet sektörü çok ağırlıklı olan bir şehirdir (Tablo:36-Şekil:25). Bunun sebebi ise Şereflikoçhisar'ın tarih boyunca idari bir merkez olma özelliğindedir.

Genel olarak Şereflikoçhisar'da fonksiyonların gelişiminde ulaşım, Tuz Gölü, şehrin geniş bir tarımsal hinterlanda sahip olması ve yurt dışında büyük bir iş gücü bulundurması şehrin fonksiyonlarını gelişmesinde etkili olmuştur. Şimdi araştırma alanımızda gelişen fonksiyonları önem derecesine göre ele alalım.

3.3.2.1.2.1. Şereflikoçhisar'ın İdari Fonksiyonu

Bir yerin merkezi yer olarak gelişmesinde en önemli elemanlardan birisi olarak şüphesiz idari fonksiyon sayılmaktadır. Bu fonksiyon ile ilgili tesisler yerleşme merkezinde toplanmışlar ve idari yönden çevre ile bilhassa kaza sınırları dahilinde, karşılıklı münasebetlerin yalnız idari sahası da yapılmasına sebebiyet vermektedir. Yerleşim merkezlerin bünyesinde topladığı çeşitli kuruluşlar ve devlet daireleri “İdari Fonksiyonun” uygulayıcısı olarak şehirlerin genel manzarasının değişmesinde önemli bir yere sahiptir (Karaboran, 1989, 89).

Yerleşme merkezinde bulunan idari fonksiyona ait kurum ve kuruluşların sayısı ve niteliği bir yerleşmenin diğer fonksiyonların yanı sıra gelişme süreci üzerinde de etkili olmaktadır (Yiğit, 1994, 113).

İdari bakımdan kuruluş tarihi kesin olarak bilinmeyen Şereflikoçhisar'ın tarihi M.Ö.2000 yıllarına kadar dayanmaktadır. Tarihi devirlerde Hititler, Asurlular, Frigyalılar, Romalılar, Persler, Bizanslılar ve Abbasilerin hakimiyeti altında kalan Şereflikoçhisar'ın bu dönemdeki ismini kesin olarak bilemediğimiz için idari statüsünün de ne olduğu hakkında bilgilerimiz yetersizdir. Ancak Şereflikoçhisar'ın Türklerin eline geçmesinden sonra gerek idari statüsü ile gerekse sosyo-kültürel ve ekonomik özellikleri ilgili bilgilere ulaşıyoruz.

Köklü bir tarihi geçmişe sahip olan Şereflikoçhisar Türkler zamanında daha çok Aksaray'a bağlı bir kaza durumunda olup tarih içinde sürekli Aksaray ile birlikte anılmıştır. 1077'de Süleymanşah'ın fethettiği Şereflikoçhisar, Selçuklular zamanında Aksaray'a bağlı bir kaza merkezi idi. Selçuklu hükümdarı Sultan Alaaddin'in eşi Hurşid Hatun'un türbesinin burada bulunmasının ve Sultan Alaaddin adına yapılmış bir camiin varlığı Şereflikoçhisar'ın Selçuklular zamanında önemli bir yerleşim yeri olduğunu gösterir.

Anadolu Selçuklu Devletinin yıkılıp Anadolu da tekrar beylikler döneminin başlaması ile birlikte Şereflikoçhisar'da Aksaray ile beraber Karamanoğulları hakimiyeti altına girmiştir. Bu dönemde Şereflikoçhisar'ın idari statüsü bir nahiye merkezinden ibarettir. 1467 yılında Fatih Sultan Mehmet'in Karamanoğlu beyliğine son vermesi ile birlikte Şereflikoçhisar'da Osmanlı hakimiyeti altına girmiştir. Fatih devrine ait salnamelerde Şereflikoçhisar'ın, Karaman Vilayeti'nin 13 kazasından biri olduğu ve bu defterde “Evkaf-i Vilayet-i Koşhisar” şeklinde bir maddenin bulunduğunu görmekteyiz. II. Beyazıt dönemine geldiğimizde ise Şereflikoçhisar'ın kaza statüsünde olduğunu görmekteyiz. Hicri 906 miladi 1500 yazımlı Karaman Vilayeti Defteri'nde Şereflikoçhisar'ın kaza merkezi olduğu yazılmaktadır. Yavuz Sultan Selim zamanında Şereflikoçhisar yine Karaman Vilayeti'nin 14 kazasından biriydi. Bu dönemde Şereflikoçhisar Vilayet-i Karaman'ın Aksaray Livası'na bağlı bir kaza merkezi idi. Aynı dönemde kaza merkezinin 3 mahallesi 115 hanesi varken kaza genelinde 132 mezra ve 2389 vergi mükellefi ile yaklaşık 10,000 civarında nüfus vardı.

Tablo:43 Şereflikoçhisar'a Bağlı Köylerin Merkeze Uzaklıkları ve Eski-Yeni Adları

Köy Adı	Eski Adı	Uzaklık	Köy Adı	Eski Adı	Uzaklık
Acıkuyu		24	Hamzalı		12
Acıöz		35	Haydarlı		15
Akarca		45	Kacarlı (B)		19
Akın	Akin	40	Kadıncık		19
Aktaş		47	Kadıobası		17
Aliuşağı		20	Şanlıkişla	Kanlıkişla	15
Bağobası		18	Karabük		12
Baltalı		17	Karamollauşağı	Dehmenli	12
Büyükdamlacık		40	Karandere		10
Büyükkışla		40	Kurutlutepe	Tepeköy	16
Cıngıl		17	Küçükdamlacık		40
Çalören (B)	Mezgit	29	Musular		14
Çatçat		18	Odunboğazı		50
Çavuşköy	Totuş	12	Palazobası		16
Çayırönü	Cavlak	18	Sadıklı		14
Değirmenyolu	Parlasan	14	Seymenli		12
Deliler		17	Şekerköy		40
Devekovana(B)		19	Şerefli davutlu	Kıyevi	27
Eley		23	Şeyhli	Şihli	16
Fadıllı		14	Üzengilik		21
Geçitli	H.Çiftliği	30	Vayvay		14
Gülhüyük (B)	Muhlisobası	21	Yalnızpınar	Mamalı	24
Hacıbektaşlı		17	Yazısöğüt	Derevenk	17
Yusufkuyusu	Kara-i Cedit	38	Yeşilyurt	Çiftlik	17

Kaynak:Şoförler Odası ve Arazi Anketleri

Sultan III.Murat zamanında yine kaza statüsünde olan Şereflikoçhisar'ın bu dönemde 251 köyü ve mezrası vardı. 1869 yılına geldiğimizde yani sultan Abdullaziz döneminde Şereflikoçhisar'ın kaza statüsü iptal edilip nahiye merkezi durumuna getirildiğini görmekteyiz. Ancak 22 yıl sonra yani 1891 yılında Şereflikoçhisar Konya Vilayeti'nin kazası durumuna getirilerek belediye ve kaymakamlık teşkilatı oluşturulmuştur. Yani günümüzden 118 yıl önce bir kaza merkezinin en önemli idari teşkilatlar olan kaymakamlık ve hizmet teşkilatı olan belediye teşkilatı araştırma sahamızda kurulmuştur. Sultan II. Abdulhamit döneminde ise yine idari bir teşkilat olan askerlik şubesi açılmıştır. 1915 yılına geldiğimizde Şereflikoçhisar'ın 109 köyü ve 34726 nüfusu vardı. 1920 yılında Aksaray'a bağlanan Şereflikoçhisar 1933 yılında Ankara'ya bağlı bir ilçe merkezi olmuştur. Ankara'ya bağlanmadan bir yıl önce yani 1932 yılında ilçe merkezinde 205 hane 3 mahalle 105 köy 38970 toplam nüfus 1 adet ilkokul ile diğer idari resmi kurumlar mevcuttur.

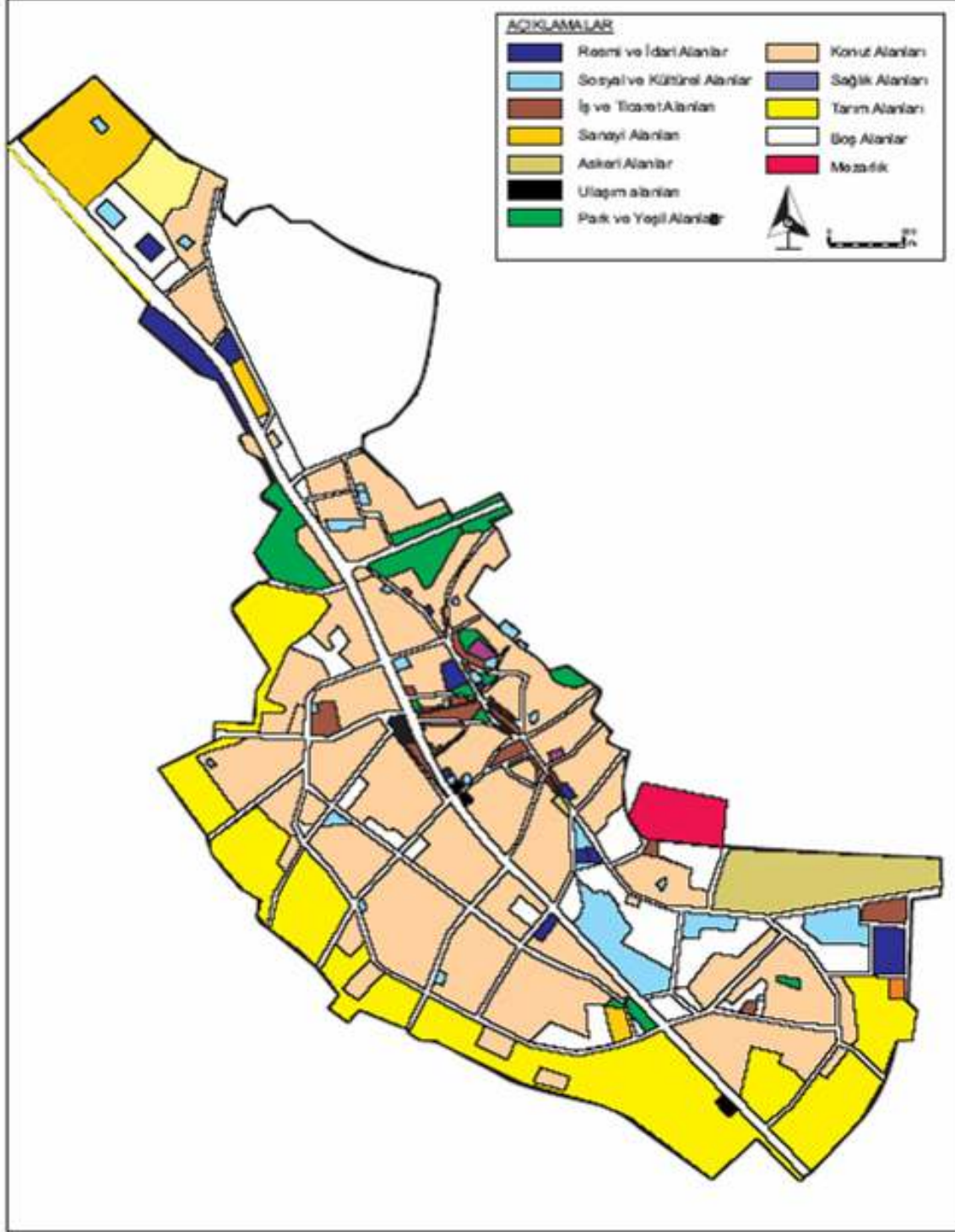
Şereflikoçhisar bu tarihten sonra sürekli olarak gelişmiş olup Ankara'nın en büyük ilçe merkezlerinden biridir. Daha 1935 yılında Şereflikoçhisar Ankara'nın en büyük 3. ilçe merkezi idi. 1985'te ise Şereflikoçhisar, Kırıkkale ve Polatlı'dan sonra Ankara'nın en büyük 3. ilçe merkezi idi.

Osmanlıların son dönemlerine kadar idari statüsü ve sınırları sürekli değiştirilen Şereflikoçhisar'ın bu durumu Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. 1989 yılına kadar 94 köyü 1 bucağı ve 3 beldesi bulunan Şereflikoçhisar bu tarihte yapılan idari değişiklik ile bu sayılar 47 köy ve 2 beldeye düşmüştür. Şereflikoçhisar 1591 km² alanı ve 35353 nüfusu ile Ankara'nın en uzak ilçelerinden biridir. Şereflikoçhisar'a bağlı 42 köy ve 4 beldesinde 1990 nüfus sayımında 23167 kişi yaşarken bu sayı 2000 yılında 17045'e, 2008 yılında ise 7751'e düşmüştür.

Şereflikoçhisar'ın sahip olduğu idari fonksiyondan dolayı bir çok resmi ve idari kuruluşları bünyesinde barındırmakta olup bu resmi kurum ve kuruluşlar çalışma hayatı, sağlık, eğitim, ulaşım, haberleşme, bankacılık, askeri hizmetler gibi sosyal, kültürel ve ekonomik bir çok kamu kuruluşunu bünyesinde bulundurur. Şereflikoçhisar'da bugün yaklaşık 50 adet resmi ve idari kamu kuruluşu bulunmaktadır (Tablo 44-Harita:18, 19).

Bu resmi kurumların çoğunluğu Ankara Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Ankara caddesinin her iki yönün de lineer olarak sıralanan bu kurumlar caddenin

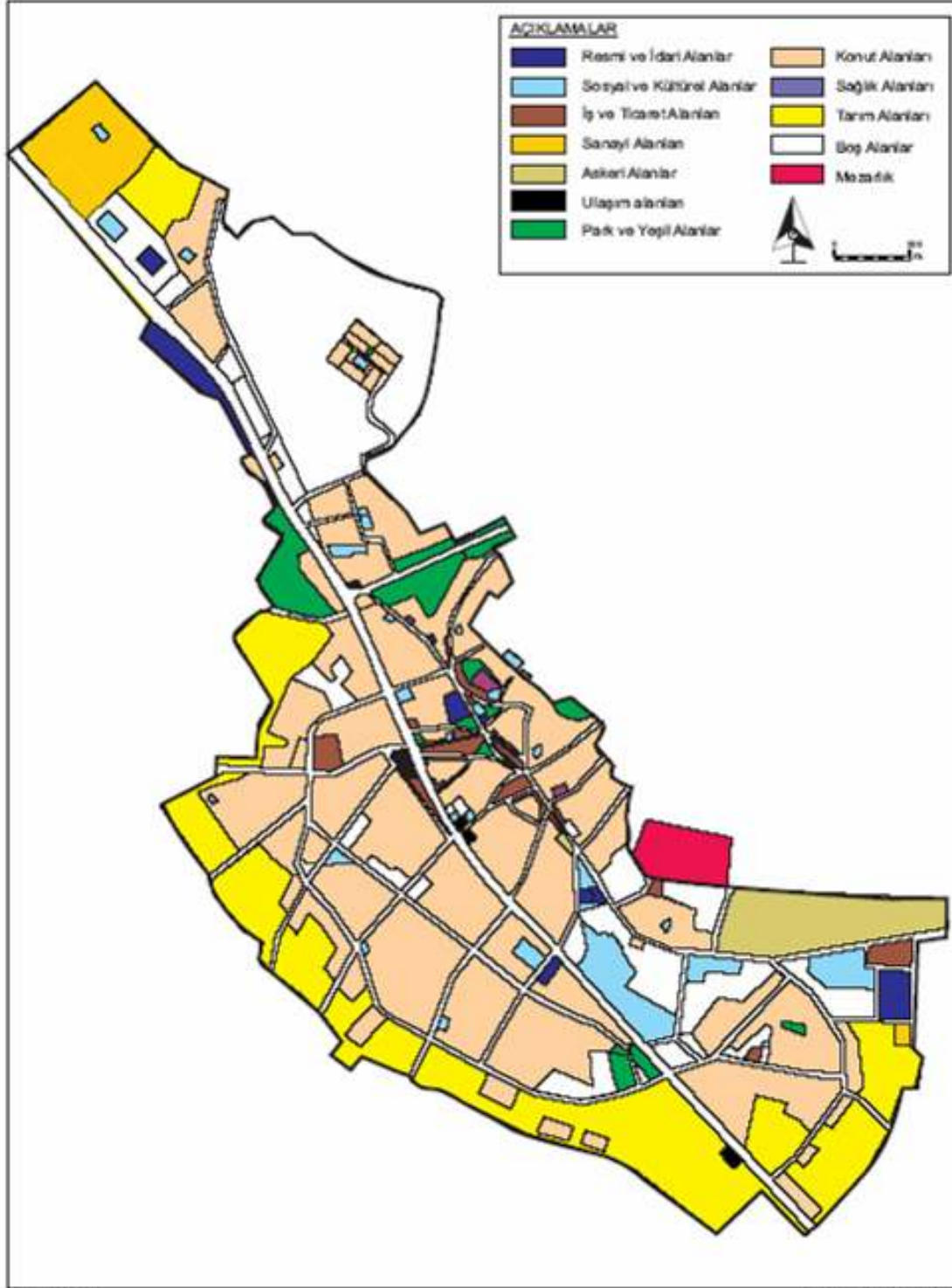
ŞEREFLİKOÇHİSAR'IN FONKSİYON ALANLARI (2000)

HARİTA -18

FATİH ALTUĞ 2009

ŞEREFLİKOÇHİSAR'IN FONKSİYON ALANLARI (2009)

başlangıcından itibaren 2 nolu sağlık ocağı, posta işleme müdürlüğü, merkez karakolu, İş Bankası , Vakıfbank, Yapı Kredi Bankası, jandarma komutanlığı , cezaevi şeklinde sıralanmışlardır. 2000 yılına kadar bu cadde üzerinde Ziraat Bankası, Hükümet Konağı, Tarım Kredi Kooperatifi, Tekel Müessese Müdürlüğü ve İlçe Tarım Müdürlüğü gibi kamu kurumları yer almaktaydı.

Tablo:44 Şereflikoçhisar'daki Resmi Kurum ve Kuruluşlar'ın Personel Durumu(2009)

Resmi Kurum Adı	Çalışan	Resmi Kurum Adı	Çalışan	Resmi Kurum Adı	Çalışan
Kaymakamlık	6	Halk Eğitim Mrk.	15	Karayolları	3
G.Komutanlığı	60	Spor Müd.	4	Ticaret Odası	5
Belediye	257	Sağlık Grup Bşk.	67	Ziraat Odası	3
C.Savcılığı	23	S.G.K. Şefliği	6	Esnaf Kefalet Koop.	8
M.Y.O.	11	T.O.K.B. Müd.	9	Tarım Kredi Koop.	8
Müftülük	59	Ziraat Bankası	19	Devlet Hastanesi	150
Tapu Sicil	9	Halk Bankası	21		
Kadastro	8	Yapı Kredi Bankası	9		
Sivil Savunma	2	İş Bankası	6		
Özel İdare	3	Vakıfbank	11		
Emniyet Müd.	87	İlçe Tarım Müd.	25		
Nüfus	9	Halk Kütüphanesi	2		
Mal Müd.	16	Rehbelik Arş. Mrk.	22		
Cezaevi	17	Orman İşlt. Şef.	11		
Vergi Dairesi	28	S.G.K.	6		
Milli Eğitim Müd.	62	Askerlik Şubesi	5		
Toplam	657	Toplam	229	Toplam	178

Kaynak:İlçe Kaymakamlığı

Bu kurumlardan adliye, kaymakamlık, nüfus, tapu, kadastro, ilçe milli eğitim, müftülük, merkez sağlık ocağı, mal müdürlüğü ve ilçe tarım müdürlüğü günümüzde Ekici Mahallesi'nde yer alan resmi kurumlar kompleksinde hizmet vermektedir. İlçedeki resmi binalar daha önce dağınık halde bulunmaktayken bu dağınıklık 2002 yılında ortadan kaldırılmıştır. Ayrıca İlçe Emniyet Müdürlüğü Cumhuriyet Mahallesi'nde Devlet Hastanesi, Sağlık Meslek Lisesi, Ziraat Odası, Esnaf ve Sanatkarlar Odası Kale Mahallesi'nde , Atış Harekat ve Tatbikat Merkez Komutanlığı Sanayi Mahallesi'nde Askerlik Şubesi, Toprak Mahsulleri Ofisi Mustafacık Mahallesi'nde Karayolları Bölge Şefliği Sehykuyusu Mahallesi'nde bulunmaktadır.

3.3.2.1.2.2. Konut Fonksiyon Alanları

Şereflikoçhisar'ın şehir merkezi ile ilgili ilk ve en doğru bilgilere XVI. yy. Kanuni Sultan Süleyman zamanında yazılan tahrir defterlerin de rastlamaktayız. Bu

dönemde Şereflikoçhisar'da 115 hane ve 164 vergi mükellefi vardı ki nüfusu 900-1000 arasında olduğu tahmin edilmektedir. Bu dönemde Şereflikoçhisar üç mahalleden oluşmaktaydı. Bu mahallelerden Acıpınar'ın hane sayısı 27 vergi mükellefi sayısı 41, Hamam Mahallesi'nin hane sayısı 38 mükellef sayısı 49 ve Hisarcık Mahallesi (ki günümüzdeki Kale Mahallesi'nin bulunduğu alana karşılık gelmektedir) 50 haneden ve 64 vergi mükellefinden oluşmaktaydı (Tablo:1-Harita:17-18-19).

1891 yılında belediye ve kaymakamlık teşkilatı oluşan şehirde önceleri eski kale çevresi etrafında dairesel bir gelişme meydana gelirken, 1950'li yıllardan sonra E-90 karayolunun şehrin batısındaki düz alandan geçmesiyle şehir hızla batıya doğru gelişmiştir. Bu gelişme daha sonra yol boyunca lineer bir şekle girmiştir.

Şereflikoçhisar'da merkez İsmet Paşa ve Ankara Caddeleri'dir. Bu iki cadde merkezi iş alanlarını oluşturmaktadır. Bu caddelerden Ankara Caddesi aynı zamanda birçok mahallenin sınır ayırımında kullanılır. Şehirde en fazla konut yoğunluğu da bu iki cadde çevresinde yoğunlaşmaktadır. Ankara Caddesi'nin üst kısmı yani doğusu şehrin ilk yerleşim alanının da bulunduğu yüksek alanı sınırlar. Bu yol yaklaşık olarak 1050 m. izohipsi ile çakışmaktadır. Yolun üst kısmındaki yerleşim alanlarını ise 1100 m. izohipsi ile sınırlandırmıştır.

Şereflikoçhisar'da konut alanlarının gelişimini sağlayan önemli bir faktör ise, E-90 karayoludur. Bu yol ile Ankara Caddesi arasında kalan Hürriyet, Yeni, Ekici ve İstiklal Mahalleleri konut sayısının da en fazla olduğu mahallelerdir. Bu mahallelerden Yeni, Ekici ve İstiklal Mahalleleri'nde konutlar çok sıkışık bir doku gösterirken, çok katlı konutlar da yoğunlaşmaktadır. E-90 karayolu kenarında belediye, terminal, ilçe emniyet müdürlüğü, Ticaret ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesi, 5 adet benzin istasyonu, 3 adet alış-veriş merkezi yer alır. Yani şehrin ikinci ticari bölgesi burada ortaya çıkmıştır.

E-90 karayolunun batısı veya alt kısmı ise özellikle 1960'lardan sonra gelişmeye başlamıştır. Hem yeni olması hem de iş merkezlerinin uzağında bulunması nedeniyle konutlar daha seyrek bir doku oluşturur. Hatta Cumhuriyet Mahallesi içerisinde tarla ve bahçe alanları bile mevcuttur. Karayolunun altında Yeşilova Mahallesi'nde Pazar Yeri ile Meslek Yüksek Okulu yer alır.

Şereflikoçhisar'da merkez Atatürk Meydanının çevresi oluşturur. Bu alanlar merkezi iş alanlarını oluşturmaktadır. Aynı zamanda konut alanlarını da oluşturmaktadır. Bu merkezden çevreye gidildikçe ise konutların yoğunluğu

azalmaktadır. Resmi kurumlardan kaymakamlık, adliye, nüfus işleri, ilçe milli eğitim müdürlüğü, tapu, kadastro, ilçe tarım, sağlık grup başkanlığı, mal müdürlüğü ve ilçe müftülüğü eski sanayi sitesinde belediyenin itfaiye merkezi olarak kullandığı alana yapılan resmi kurumlar kompleksinde aynı çatı altında yer almaktadırlar. Belediye ise E-90 karayolu üzerindeki binasında bulunmaktayken bu bina Gazi Üniversitesi' ne devredilmiştir. Belediye ise II. Abdülhamit döneminde askerlik şubesi olarak kullanılmış daha sonra adliye binası olarak hizmet veren tarihi binaya taşınmıştır. Böylece Ankara Caddesi üzerinde tekrar hareketlilik başlamıştır. Bu binanın hemen batısında bitişik halde ise vergi dairesi ve SGK şube müdürlüğünün bulunduğu bina yer almaktadır. Görüldüğü gibi ilçe de resmi binalar birkaç çatı altında toplanmış böylece vatandaşın resmi işlemlerdeki zaman kaybının önüne geçilmiştir. Güneştepe adı verilen ve eskiden dış kalenin bulunduğu Kale Mahallesi'ndeki yüksek alanda ise devlet hastanesi ve halk eğitim müdürlüğü yer almaktadır.

Şehrin güneydoğusunda ise şehir mezarlığı, askeri alan, toprak mahsulleri ofisi merkez binası ve ürün depoları, Askerlik Şubesi, Anadolu Lisesi, Anadolu Öğretmen Lisesi, Endüstri ve Anadolu Endüstri Meslek lisesi ile Mustafacık İlköğretim Okulu gibi resmi alanlar yer almaktadır. Bu bölge aynı zamanda Mustafacık Köyü sakinlerinin yerleştirildiği zorunlu iskan alanıdır. Burası konut yoğunluğunun da fazla olduğu bir bölgedir. Buradaki konutların tamamı tek katlı ve bahçeli bir şekle sahiptir. 2008 yılı Şereflikoçhisar Sağlık Ocağı verilerine göre bu mahallede toplam 209 hane bulunmaktadır. Konut alanının dışına doğru ise E-90 karayolu kenarında sıra ile dizilmiş büyük çaplı tuz fabrikaları ve bunların hemen gerisinde biraz daha içeride ise yem fabrikası yer almaktadır.

Şehrin doğusu ise özellikle 1970'li yıllardan itibaren imara açılmış ve bu bölgede Şereflikoçhisar-Ağaçören yolu üzerinde çift taraflı konutlar yoğunlaşmaktadır. Ancak buradaki konut alanı iki yöndende sıkışmış ve ince bir hat üzerinde yol boyunca gelişmiştir. Engellerden birincisi bu yolun alt kesiminden geçen Peçenek Çayı ve çevresindeki bahçe alanları, üst kısmında ise engebeli sarp eğimli dik yamaçlı yüksek sahadır. Boğaziçi Mahallesi olarak geçen bu alanda yüksek katlı binalar fazla olmayıp genellikle bir-iki katlı bahçeli müstakil evler bulunur. 1996 yılında 318 hane bulunan mahallede, 2008 yılı Şereflikoçhisar Sağlık Ocağı verilerine toplam 257 hane kalmıştır.

Kale ve Sarıkaya Mahallesi'nin bulunduğu iskan alanı ise şehrin hem en eski hem de en yüksek sahasıdır. Bu sahada eski tek katlı konutların yanı sıra, yeni yapılmış

çok katlı konutlar da bulunmaktadır. 1996 yılında 955 hane bulunan Kale Mahallesi'nde, 2008 yılında Şereflikoçhisar Sağlık Ocağı verilerine göre toplam 353 hane kalmıştır. Sarıkaya mahallesinin güneyinde Sanayi mahallesi hududunda ise şehrin konut ve alt yapı bakımından en kötü iskan alanı bulunur. Bu alanda gecekondü tarzı konutlar yer almaktadır. Özellikle 1994 yılından sonra sayısı hızla artan bu konutlarda yaşayanlar ise Kırşehir ve Kırşehir'in çeşitli ilçelerinden gelen ve ekonomik geliri düşük olan insanlar yaşamaktadır. 2008 yılı Şereflikoçhisar Sağlık Ocağı verilerine göre bu mahallede toplam 275 hane bulunmaktadır. Eski sanayinin burada bulunmasından dolayı oluşmuş olan ancak günümüzde mahaller arası göçte en fazla göç veren Sanayi Mahallesi'nde de konutlar seyrek bir doku da oluşmuştur. 2008 yılı Şereflikoçhisar Sağlık Ocağı verilerine göre bu mahallede toplam 274 hane bulunmaktadır. Oysa sanayi sitesinin yeni taşındığı 1996 yılında 755 hane bulunmaktaydı. Nüfus yoğunluğu ve dağılışı da bu sayılar ile paralellik göstermektedir (Tablo:45-Şekil:36-Harita:20,21,22).

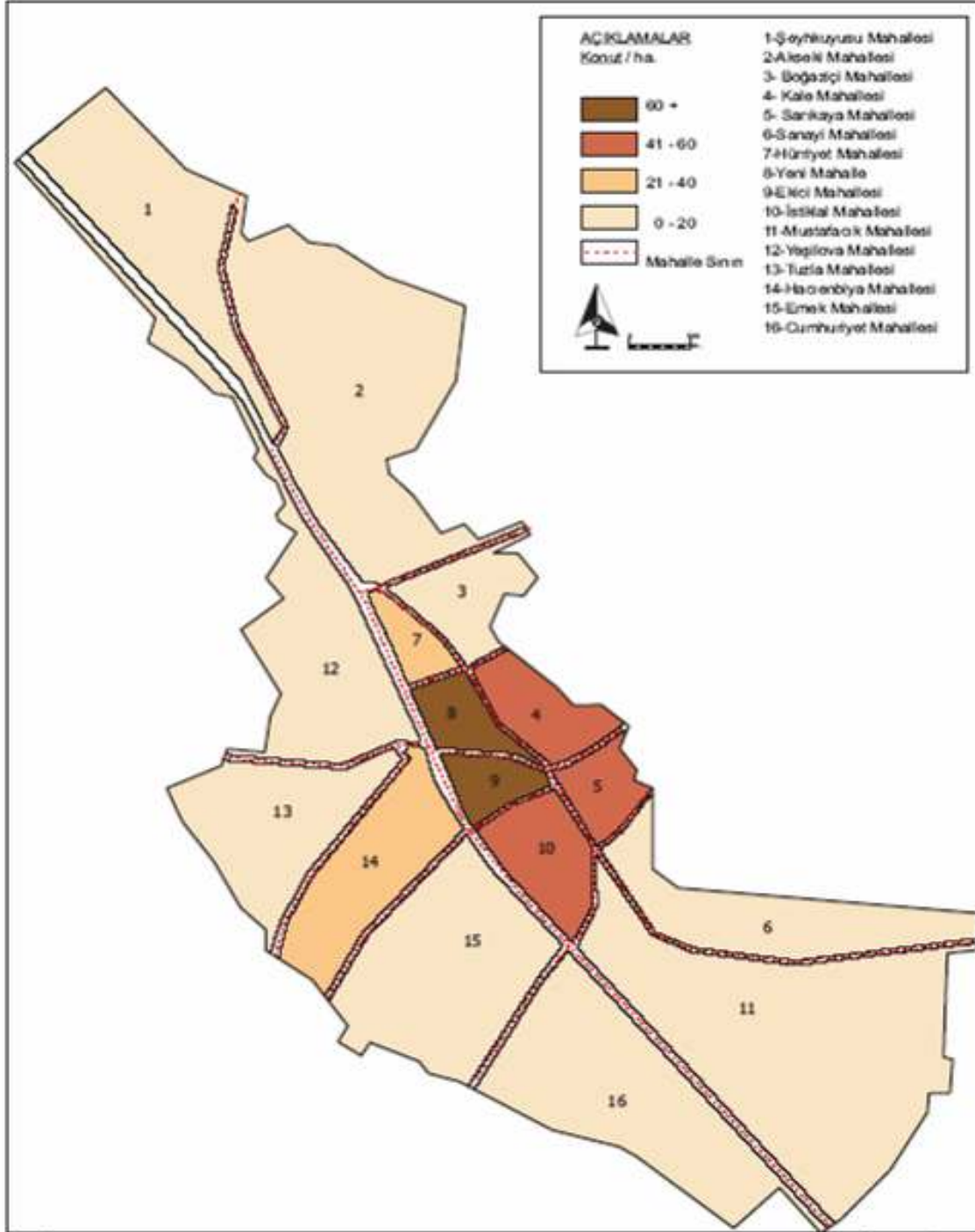
Şehrin kuzeyinde ise konut alanlarında en dikkat çekici olay burada yer alan üç mahallenin de toplu yerleşme alanları olmasıdır. Şehrin en kuzeyinde yani en dışta Şeyhkuyusu Köyü sakinlerinin oluşturduğu Şeyhkuyusu Mahallesi yer alır. Bu mahalle heyelan tehlikesi nedeniyle 1957'de buraya taşınmıştır.

Tablo:45 Şereflikoçhisar'da Mahallelere Göre Nüfus ve Hane Yoğunlukları (1995)

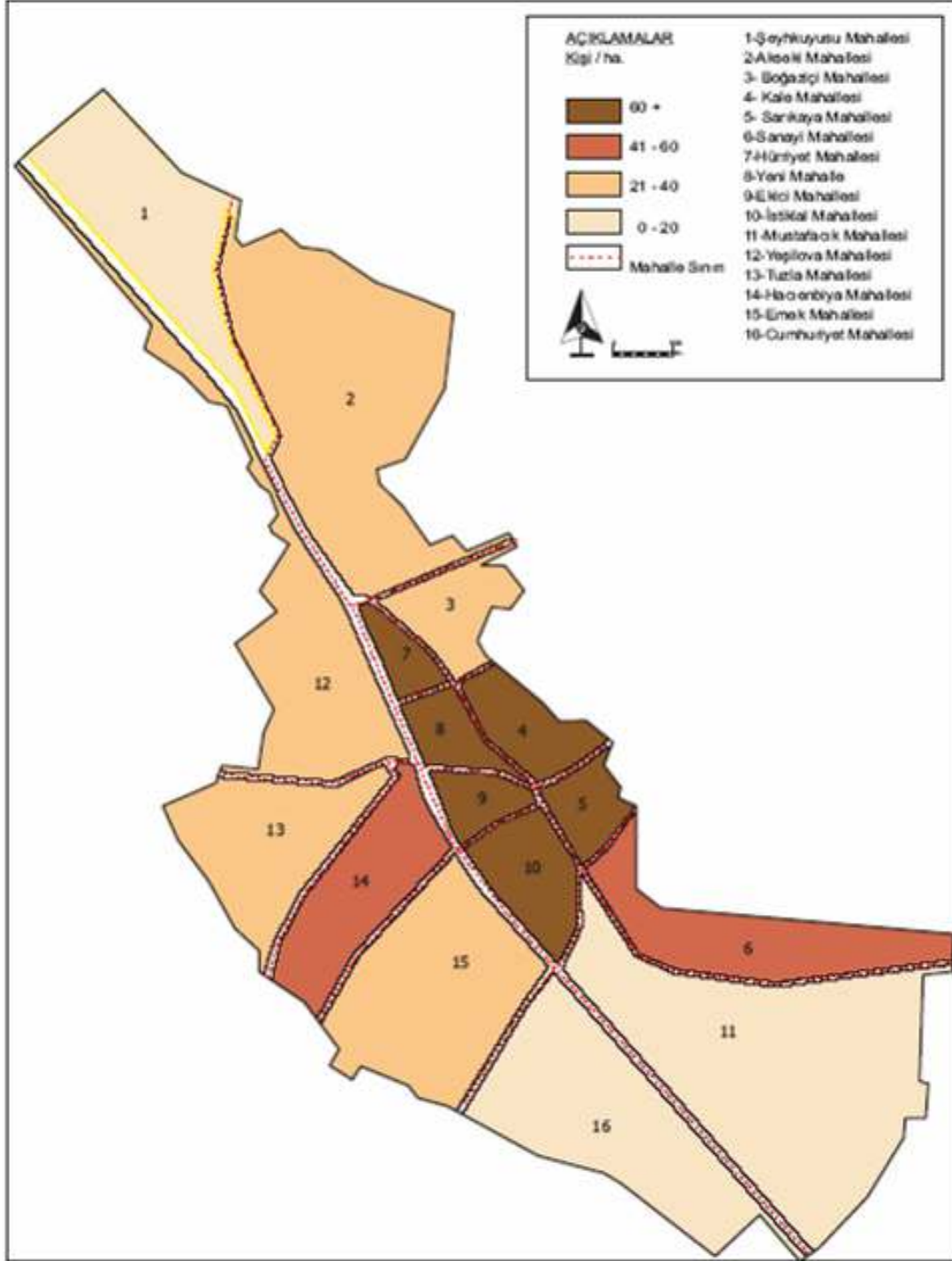
Mahalle Adı	Alan	Nüfus	Yoğunluk	Hane	Yoğunluk
Boğaziçi	74,18	2039	27	318	4
Kale	27,4	3712	135	955	35
Sarıkaya	16,81	2914	173	499	30
Yeşilova	118,87	4550	38	730	6
Hürriyet	14,74	1831	124	300	20
Yeni	17,27	3857	135	1000	58
Ekici	14,89	5030	338	1498	101
Emek	171,14	4855	28	983	6
Cumhuriyet	103,49	965	9	180	2
Sanayi	99,89	5329	53	755	6
Hacıembiya	89,42	4952	55	960	11
Mustafacık	178,56	2358	13	399	2
İstiklal	35,27	8379	237	1312	37
Tuzla	116,12	2444	21	630	5
Akseki	113,51	2934	26	498	4
Şeyhkuyusu	151,94	1224	8	314	2
Toplam	1345,5	57073	42	11331	8

Kaynak: D.İ.E . Bina Sayım Cetvelleri (1995).

ŞEREFLİKOÇHİSAR'DA MAHALLELERE GÖRE KONUT YOĞUNLUĞU (1995)

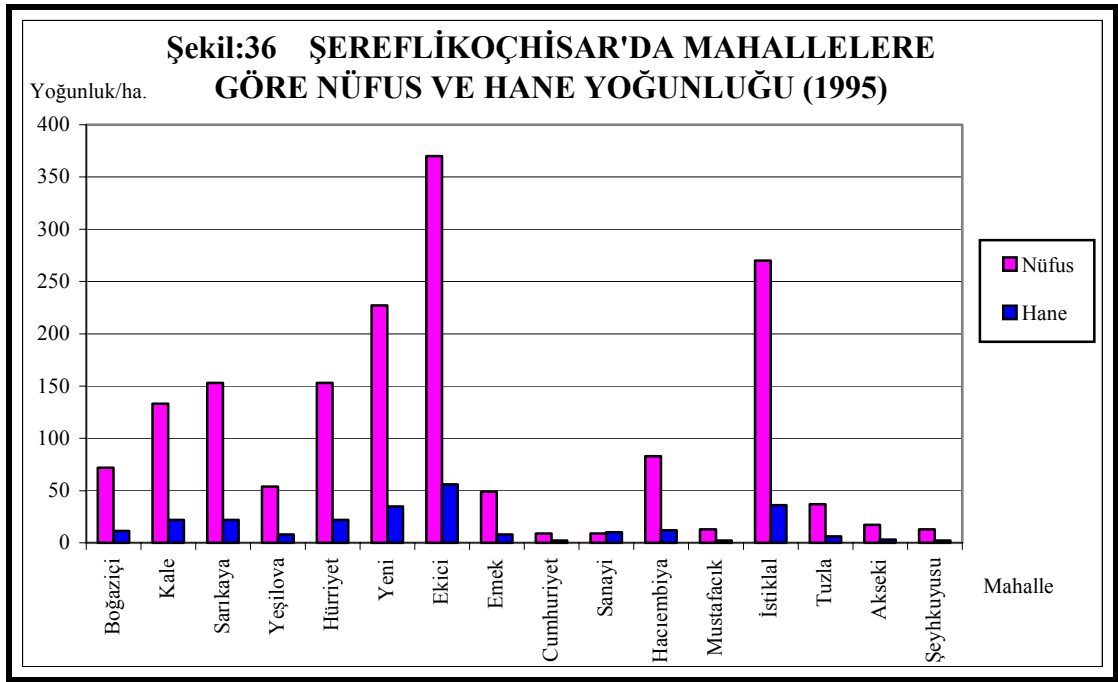

ŞEREFLİKOÇHİSAR'DA MAHALLELERE GÖRE NÜFUS YOĞUNLUĞU (1995)

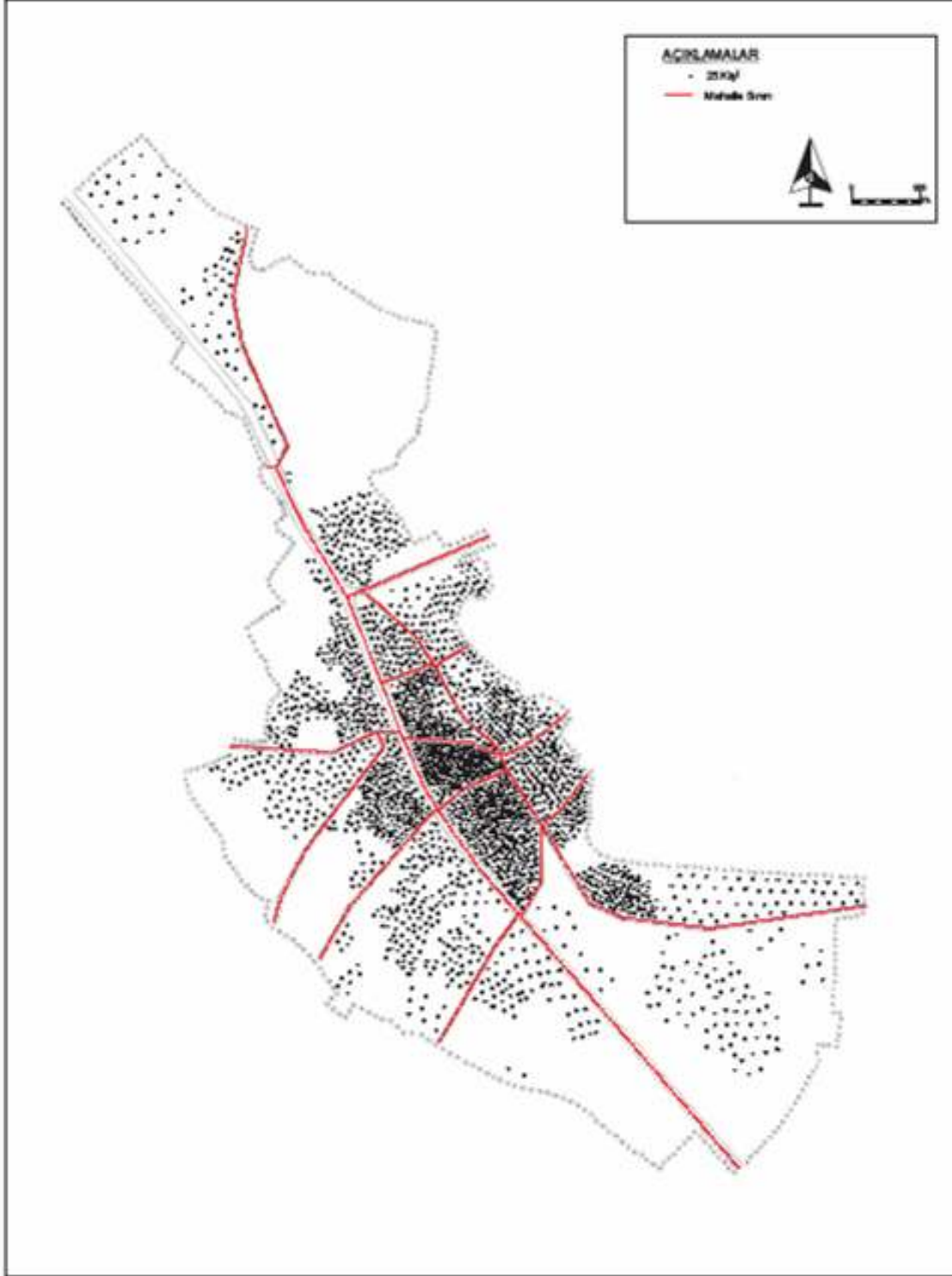
1996 yılında bina sayım cetvellerine göre 314 hane bulunan Şeyhkuyusu mahallesinde, 2008 yılı Şereflikoçhisar Sağlık Ocağı verilerine göre toplam 186 hane vardır. Daha önce bu mahalle içinde yer alan ve çevresel sorunlara yol açan tuz fabrikaları buradan kaldırılmış ve Ankara istikametinde yerleşim alanının uzağındaki tuz fabrikalarının bulunduğu Tuz Sanayi Sitesi'ne taşınmıştır. Boş kalan alan yıkılmış ve temizlenmiştir. Şeyhkuyusu Mahallesi'nin içinde karayolları bölge şefliği ve yeni sanayi siteleri de önemli bir alan kaplamaktadır.

Akseki Mahallesi ise Hirfanlı Barajı altında kalan Yağcılar Köyü'nün buraya taşınması ile 1957'de oluşturulmuştur. İşte bu iki mahalle şehrin bu yöne gelişimi üzerinde büyük etkisi olmuştur. 1996 yılında bina sayım cetvellerine göre 498 hane bulunan bu mahallede, 2008 yılı Şereflikoçhisar Sağlık Ocağı verilerine göre toplam 395 hane bulunmaktaydı. Bu bölgedeki son toplu iskan alanı ise 2006 yılında TOKİ tarafından yapılan Mehmet Akif Ersoy Mahallesi olarak adlandırılan mahalledir.

Bu saha 2006 yılına kadar boş, engebeli ve çorak bir bölgeyken bu tarihte iskan alanı şeklinde değerlendirilmiştir. Toplu konut alanı toplam 87576 m² olup bu alanın içinde 9794 m² alana sahip bir ilköğretim okulu ve kreş, 2307 m² alan üzerinde sağlık ocağı, 3340 m² alan üzerinde bir adet cami, 3943 m²'lik alış-veriş merkezi yer almaktadır. Ayrıca 29940 m²'si yeşil alan ve 2692 m²'si park olmak üzere 32632 m² yeşil alan

ŞEREFLİKOÇHİSAR'DA MAHALLELERE GÖRE NÜFUS DAĞILIŞI (1995)

bulunmaktadır. 2008 yılı Şereflikoçhisar Sağlık Ocağı verilerine göre bu mahallede toplam 435 hane bulunmaktadır. Bu üç mahallede toplam 1016 hane bulunmaktadır.

Şehrin batısı ise özellikle 1970'lerden sonra gelişmiştir. 1970 öncesinde şehir E-90 karayolunun doğusunda yani eski yerleşim alanının çevresinden ibaretken yoğun göç sonucu karayolunun batısındaki verimli tarım alanları imar alanı kapsamına alınmış ve saha hızla yerleşime açılmıştır. Göçler sonucu konut açığı yeni imar alanlarının açılması ile kapatılmaya çalışılırken, şehrin en önemli tarımsal alanları konut alanı olarak tercih edilmiştir. Halbuki şehrin doğu ve kuzey kesiminde tarıma uygun olmayan sahanın iskana açılması daha uygun olabilirdi. Çünkü bu saha yüksek ve engebeli olduğu için tarıma uygun değildir. Bu yüzden ya yerleşim alanı olarak ya da ağaçlandırma alanı olarak değerlendirilebilirdi. Ancak bu sahanın heyelan bölgesi olması yerleşmeyi sınırlamıştır. 1970'lerden sonra bu alanda hızlı bir konutlaşma başlamış çok katlı yüksek binalar şehrin batısını adeta bir duvar gibi kuşatmıştır. Ancak bu alandaki konutlar karayolundan batıya doğru gidildikçe seyrekleşmekte ve konut yoğunluğu azalmaktadır. Bu iskan alanında Yeşilova, Hacıenbiya, Tuzla, Cumhuriyet ve Emek Mahalleleri yer almaktadır. 1996 yılındabina sayım cetvellerine göre bu mahallerdeki hane sayıları: Hacıenbiya 960 hane, Tuzla 630 hane, Emek 983 hane, Cumhuriyet 180 hane, Yeşilova 730 hane ve toplam 3483 hane bulunmaktadır. 2008 yılı Sağlık Ocağı verilerine sonuçlarına göre bu mahallerdeki hane sayıları şöyledir. Hacıenbiya 575 hane, Tuzla 345 hane, Emek 389 hane, Cumhuriyet 93 hane, Yeşilova 490 hane olmak üzere toplam 1892 hane bulunmaktadır.

Konut yoğunluğunun en fazla olduğu merkezi alan ise, iş alanlarının hemen çevresidir. Özellikle İstiklal, Yeni, Hürriyet ve Ekici mahalleleri konutların en yoğun olduğu mahallerdir. Bu mahalleler aynı zaman da nüfusu da en yoğun olduğu mahallerdir(Tablo:46-Harita:23, 24, 25). Şehir merkezinde bulunan buradaki konutların büyük bir kısmı dört-beş katlıdır. İstiklal ve Ekici mahalleleri iş merkezlerinin de içinde bulunduğu mahalleler olmaları nedeniyle en yoğun konut alanı buradadır. Öyle ki bu iki mahalleden İstiklal'de 646 hane, Ekici'de 687 hane olmak üzere toplam 1333 hane bulunur. Bu sayı birçok mahallenin toplamından daha fazladır.

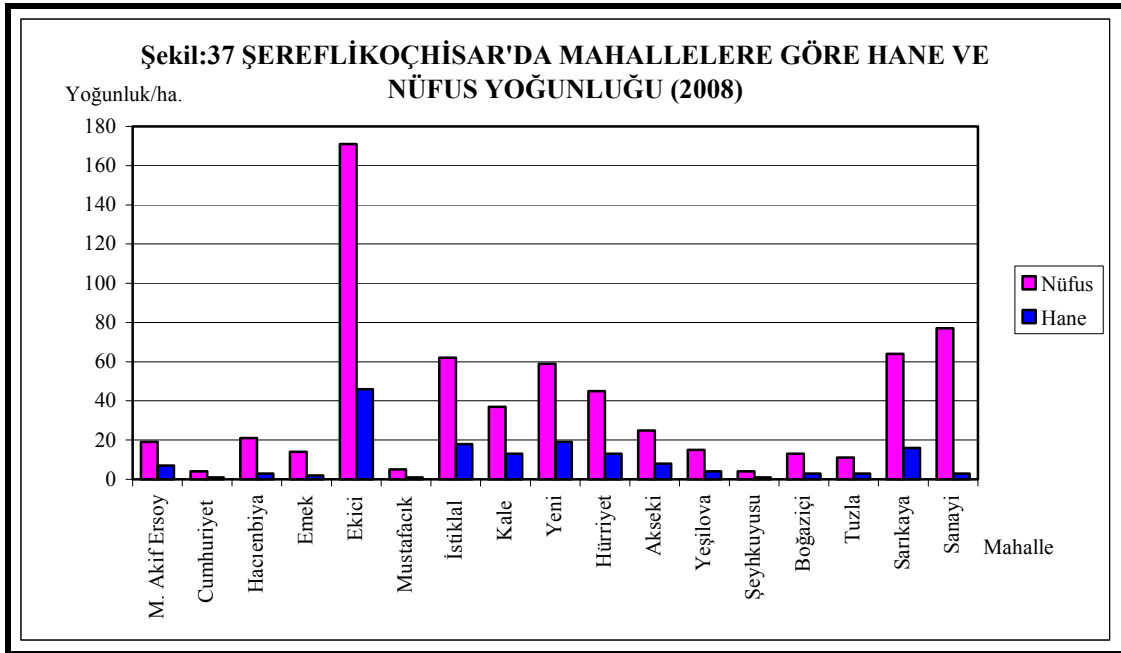
1995 yılında İstiklal Mahallesi'nde 1312 hane, Ekici Mahallesi'nde ise 1498 hane bulunmaktaydı. Görüldüğü gibi aradan geçen 13 yılda her iki mahallede hane sayılarının yarısını kayıp etmişlerdir. Bunların hemen çevresinde ise Yeni ve Hürriyet mahalleleri bulunur. Bu mahallerde hane aysısı merkezden uzaklaşmanın etkisi ile biraz

azalmaktadır. Hürriyet Mahallesi'nde 198, Yeni Mahalle'de ise 332 hane bulunur. Dört mahalledeki toplam hane sayısı 1862 hanedir. Görülüyor ki şehrin merkezindeki hane sayısı ile batısındaki hane birbirine çok yakındır. Fakat unutulmamalıdır ki bu mahallelerin alanları birbirinden farklılık gösterir. Batıdaki beş mahallenin toplam alanı 599 ha. merkezdeki dört mahallenin toplam alanları ise 82 ha.'dır. Bu durumda ortalama konut yoğunluğuna baktığımızda merkezdeki mahallelerde yoğunluk 23 hane/ha., batıdaki mahallerde ise 3 hane/ha.'dır (Tablo:46-Şekil:37).

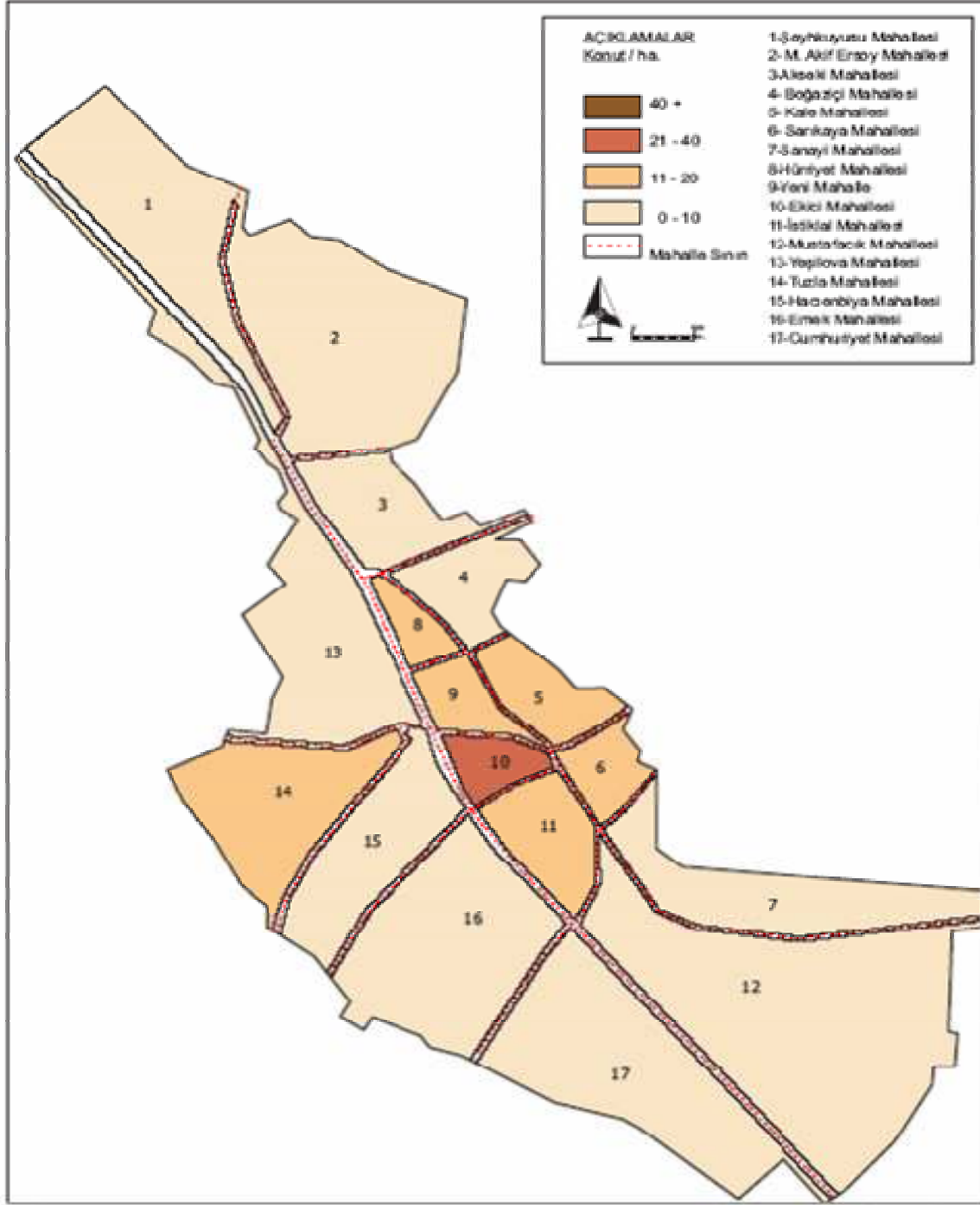
Tablo:46 Şereflikoçhisar'da Mahallelere Göre Nüfus ve Hane Yoğunlukları (2008).

MAHALLELER	ALAN* (Ha)	NÜFUS+ (Kişi)	NÜF.YOĞ. (Kişi/Ha)	+HANE SAYISI	HANE YOĞ. (Hane/Ha)
Mehmet Akif Ersoy	60,06	1114	19	435	7
Cumhuriyet	103,49	371	4	93	1
Hacıenbiya	89,42	1870	21	575	3
Emek	171,14	2471	14	389	2
Ekici	14,89	2541	171	687	46
Mustafacık	178,56	802	5	209	1
İstiklal	35,27	2172	62	646	18
Kale	27,4	1014	37	353	13
Yeni	17,27	1157	59	332	19
Hürriyet	14,74	664	45	198	13
Akseki	53,45	1328	25	395	8
Yeşilova	118,87	1719	15	490	4
Şeyhkuyusu	151,94	637	4	186	1
Boğaziçi	76,18	960	13	257	3
Tuzla	116,12	1255	11	345	3
Sarıkaya	16,81	1076	64	275	16
Sanayi	99,89	687	77	274	3
Toplam	1345,5	21838	24	6189	5

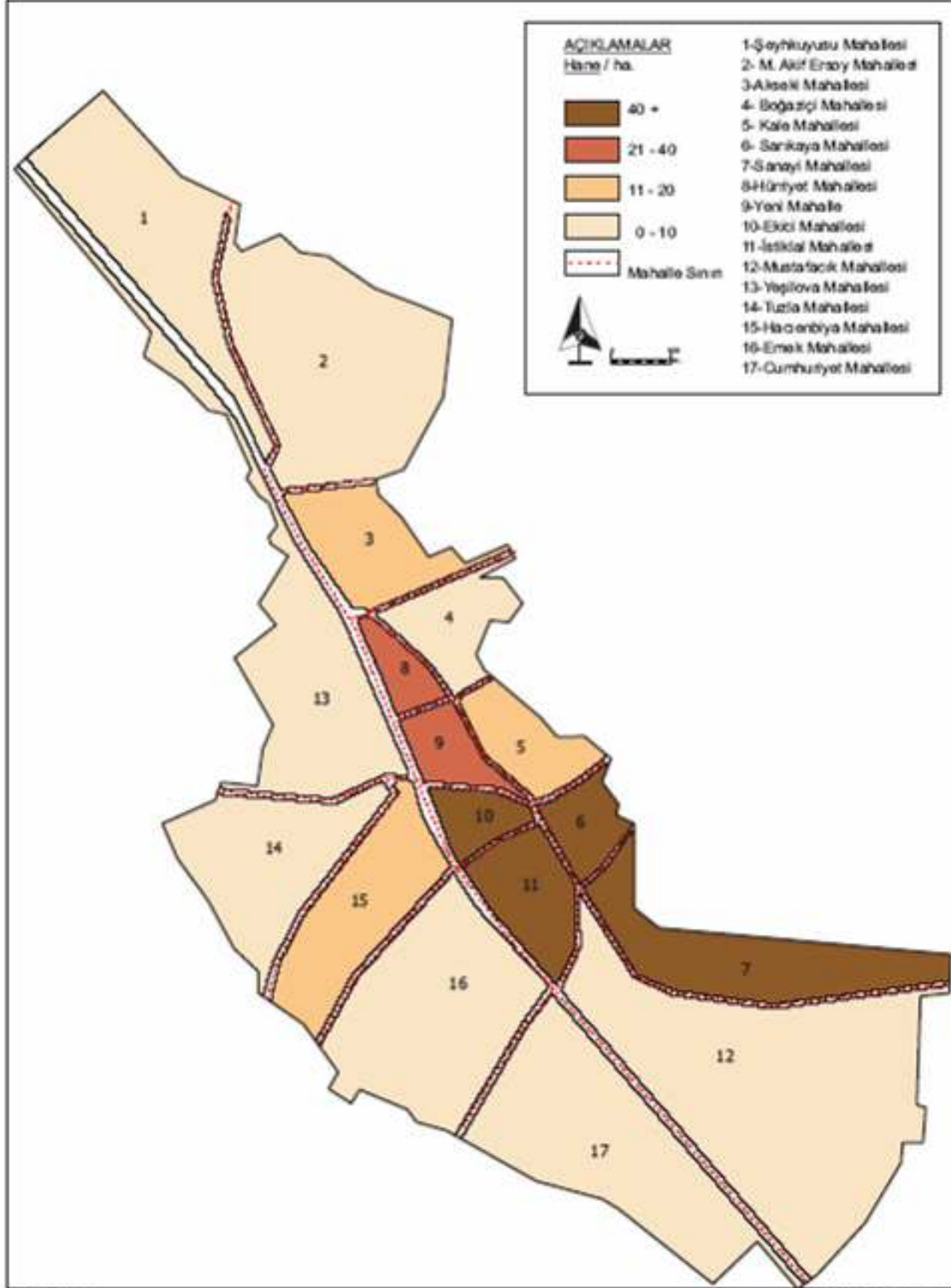
Kaynak:*Şereflikoçhisar Belediyesi İmar İşleri Müdürlüğü Brifing Raporu (2008), +E.T.F.

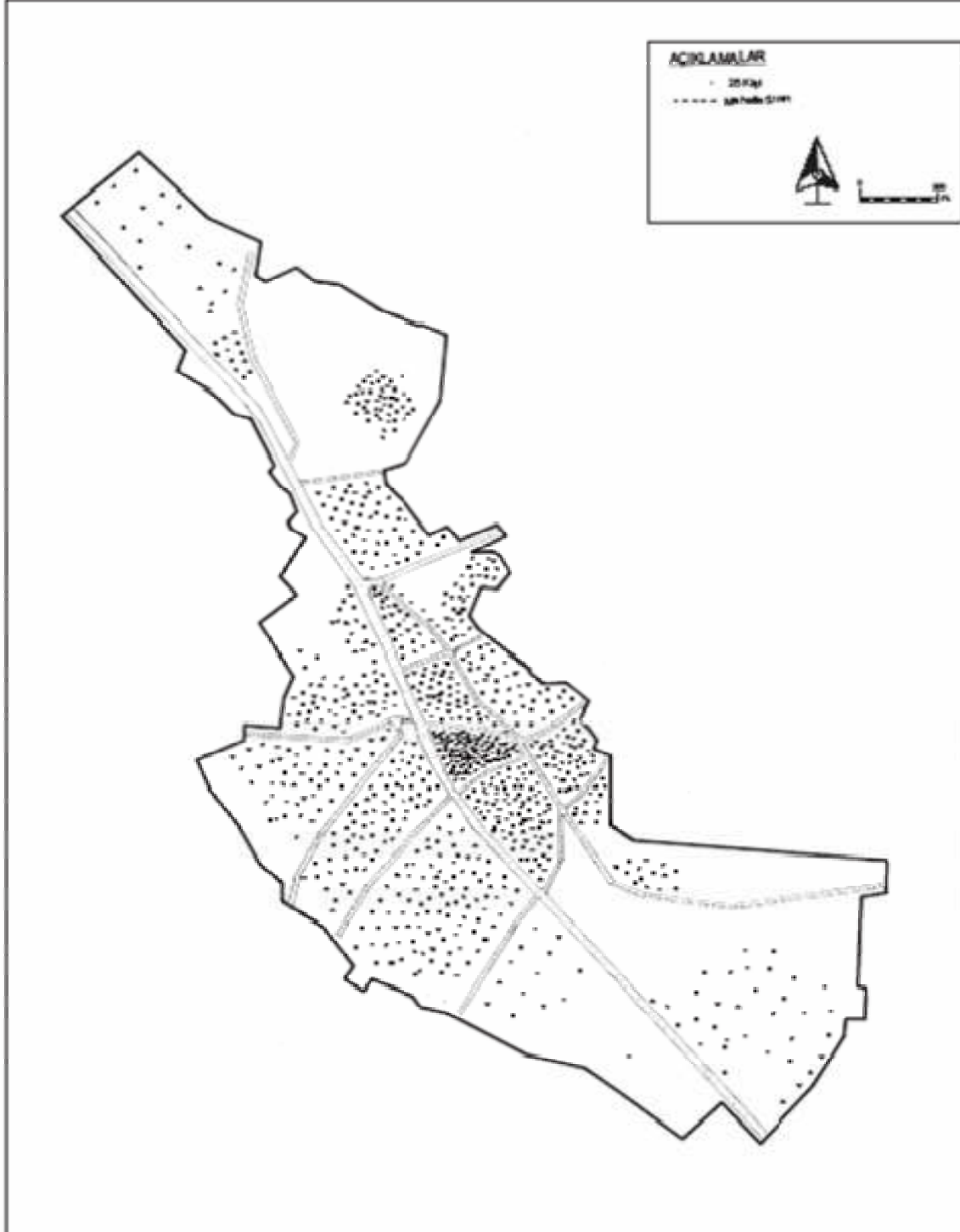
ŞEREFLİKOÇHİSAR'DA MAHALLELERE GÖRE KONUT YOĞUNLUĞU (2008)

ŞEREFLİKOÇHİSAR'DA MAHALLELERE GÖRE NÜFUS YOĞUNLUĞU (2008)

ŞEREFLİKOÇHİSAR'DA MAHALLELERE GÖRE NÜFUS DAĞILIŞI (2008)

Şereflikoçhisar şehrinde 1985 yılı genel nüfus sayımı istatistik sonuçlarına göre toplam yerleşik nüfus miktarı 26819, toplam hanehalkı sayısı ise 4967'dir. Ortalama hane halkı büyüklüğü ise 5,4 kişidir. 1990'da toplam yerleşik nüfus miktarı 34987, toplam hane halkı sayısı ise 6523'tür. Ortalama hane halkı büyüklüğü ise 5,3 kişidir. 1985-1990 yılları arasında yerleşik nüfus %23,3, hane halkı sayısı ise %3,8 oranında artmıştır. Ancak ortalama hane büyüklüğü az da olsa azalmıştır. 2000 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre şehirdeki toplam yerleşik nüfus miktarı 41353, hane halkı sayısı ise 8910 dur. Ortalama hane halkı büyüklüğü ise 4,6'dır. 1990- 2000 yılları arasında toplam yerleşik nüfus miktarı %15,4 , toplam hane halkı sayısı ise %26,8 oranında artarken ortalama hane halkı büyüklüğü 4,6 kişiye düşmüştür (Tablo:47)

Tablo:47 Şereflikoçhisar Şehrinde Yerleşik Nüfus, Hane Halkı Sayısı ve Büyüklüğü (1985-1990).

Yıllar	TOPLAM HANE HALKI SAYISI	TOPLAM YERLEŞİK NÜFUS	HANE HALKI BÜYÜKLÜĞÜ										ORT. HANE H. BÜY.
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10+	
1985	4967	26819	181	406	498	819	962	736	511	320	271	263	5,4
1990	6523	34987	209	460	712	1285	1249	940	727	344	186	411	5,3
2008	8910	41353	356	1019	1224	2078	1648	996	1015	219	125	230	4,6

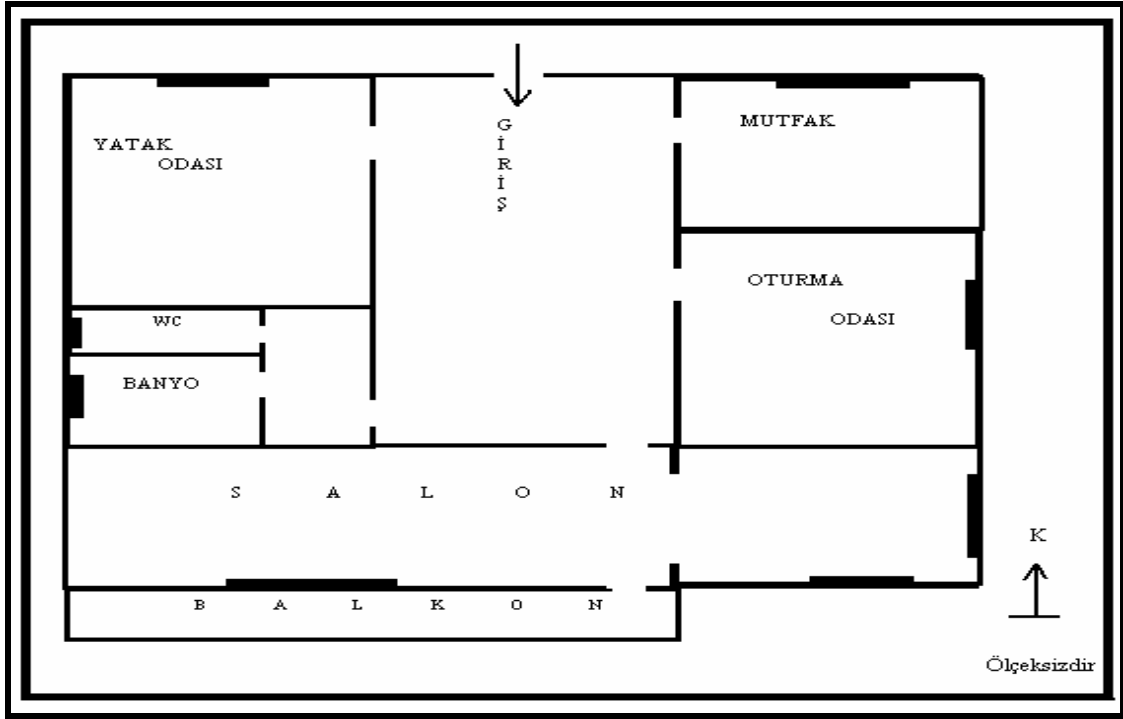
Kaynak:D.İ.E. (1985-1990) Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Göstergeleri.

Şereflikoçhisar'daki konutların hemen tamamı modern tarzda olup, konutların yapımında tuğla daha çok tercih edilmiştir. Çatı sistemi genellikle beşik tarzıdır. Ancak buna rağmen bazı mahallerde ve evlerin yapı tarzı ve kat sayısına göre özellikler değişebilmektedir. Bu değişim en fazla evlerin planlarındadır.

Merkezde çok katlı binaların olduğu mahallelerde evlerin planı birbirine çok benzemektedir. Giriş kapısı uzun bir koridora açılır koridorun sonunda genellikle salon bulunur (Şekil:38). Oturma ve yatak odası bu koridorun sağ ve sol tarafında dizilmiştir. Yatak odası ve oturma odasının yerini ise daha çok bakı faktörü belirlemiştir. Isıtma sisteminin genellikle kömür sobası olduğu şehir merkezinde oturma odası genellikle güney cephede yer almaktadır. Dolayısıyla yatak odası ise kuzeye bakmaktadır.

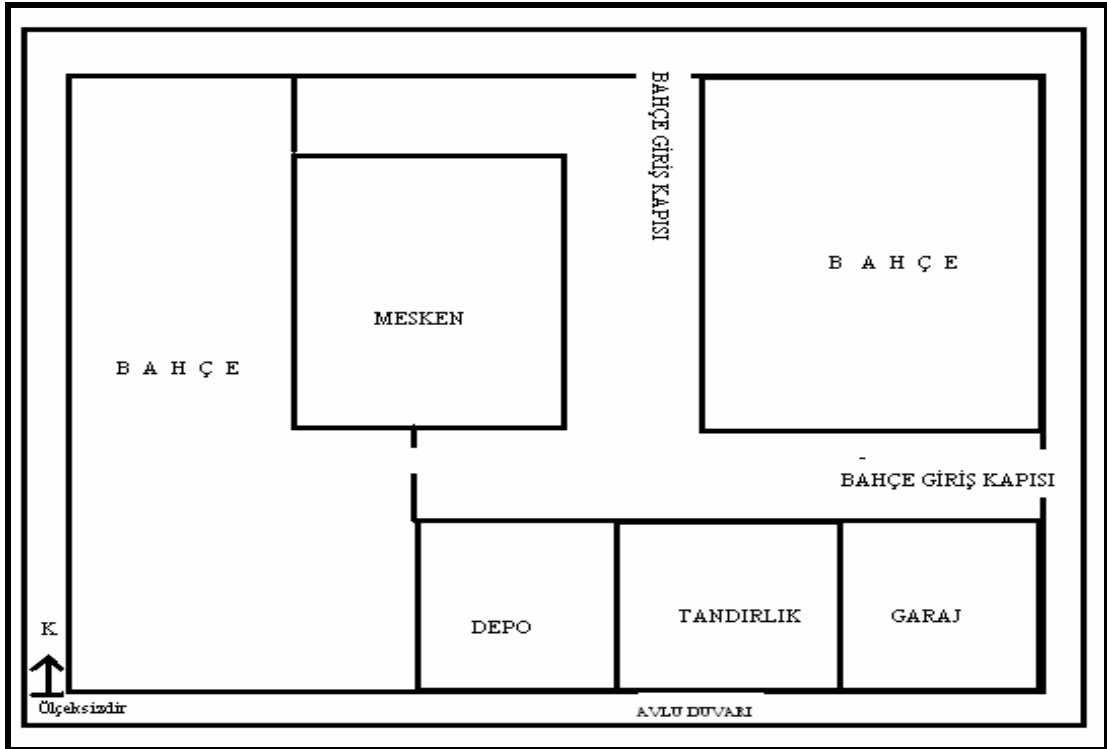
Giriş kapısının solunda mutfak bulunur. Yeni yapılan konutlarda mutfak balkonları da yer almaktadır. Yatak odasının yanında ise tuvalet ve banyo bölmesi bulunur. Yeni yapılan konutlarda ebeveyn banyosu yatak odasının içinde bulunmaktadır.

Şekil:38 İlçe Merkezinde Çok Katlı Binalardan Bir Mesken Planı

Müstakil evlerin bulunduğu şehir merkezinin uzağındaki mahallerde evlerin çevresi bir avlu ile çevrilidir. Avlunun içinde ev ve eklentileri yer alır (Şekil:39)

Şekil:39 İlçe Merkezinde Müstakil Bir Ev ve Eklentileri

Bu mahallelerde yaşayanlar genellikle köyleri ile bağlantısı devam eden ikincil ekonomik faaliyetleri çiftçilik olan aileler yaşar. Bu nedenle buradaki evler yapı olarak köylerden daha modern olsa da plan bakımından köylerindeki evlere benzer. Avlunun içerisinde garaj ve erzak deposu ile bazılarında hem erzak deposu hemde tandır olarak kullanılan eklenti mevcuttur. Garaj daha çok tarımsal araç-gereçlerin bulunduğu bir bölümdür. Tandır olayı araştırma alanımızda oldukça yaygındır. Bu yüzden buradaki müstakil konutların hemen hemen tamamında tandır vardır ve olmazsa olmazdır. Çünkü yöre halkı hala yazlık ve kışlık olmak üzere toplu halde iki defa yufka ekmek yaparlar. Hatta avlunun dışında kümes ve ahır gibi eklentilerin bulunduğu istisnai konutlara dahi rastlanır (Şekil:39).

Müstakil evlerin giriş kapısı uzun bir koridora açılır. Konut içindeki bütün alanlar bu koridora açılır. Koridorun sonunda yani giriş kapısının tam karşısında ikinci bir balkon bulunur. Giriş kapısının sol tarafında mutfak bulunur. Mutfak konut içinde en geniş kısımlardan biridir. Mutfaktan sonra ise banyo ve tuvaletin bulunduğu kısma girilir. Bu kısımdan sonra salona geçilir. Salon konutun en geniş bölümünü oluşturur. Sol kısımda bulunan bu odalar güney ve güneybatı yönündedir. Giriş kapısının sağ tarafında ise odalar bulunur. Sırasıyla kışın oturma odası, yatak odası ve yazın oturma odası bulunur. Kışın oturma odası güney-güneydoğu yönüne bakarken, yazın oturma odası kuzey yönüne bakmaktadır.

3.3.2.1.2.3. Şereflikoçhisar'ın Sosyal ve Kültürel Fonksiyonu

Şehir doktorları, eczaneleri, dispanserleri ve hastaneleri ile bütün çevresinde belli bir sahanın sıhhi bir merkezidir. Sosyal tesisler sadece şehir merkezindeki nüfusa değil köylere ve yakın çevreye ait hizmet götürmek mecburiyetindedir. (Karaboran,1989, 90)

Sosyal fonksiyon olarak oldukça geniş bir sahaya hizmet veren Şereflikoçhisar'da 1915'te 1 adet dispanser bulunmakta idi. Bu dispanser daha sonraları önce sağlık ocağına daha sonra ise ihtiyaca cevap vermemesinden dolayı hastane haline getirilmiştir. 1980'de yeni yapılan binasına taşınan devlet hastanesi bu tarihte 100 yatak kapasitesini bulunmakta idi. Fakat daha sonra yine artan talebe bağlı olarak 1995'te ek bina yapılarak polikliniklere ayrılmış ve yatak kapasitesi 125'e çıkarılmıştır. Şehir merkezinde Boğaziçi, Hacıenbiya ve Kale Mahalleri'nde 3, köylerde ise 6 olmak üzere toplam 9 sağlık ocağı bulunmaktadır. Ayrıca merkezde 1 adet özel poliklinik, verem

savaş dispenseri, Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezi, 9 adet eczane ve 8 adet özel muayenehane bulunmaktadır.

Devlet hastanesinde dahiliye, genel cerrahi, kadın doğum, çocuk , KBB, göz , ortopedi, nöroloji, üroloji olmak üzere 7 ünite ve toplam 15 servis bulunmaktadır. 1998 yılı itibarı ile hastanede 16 doktor , 25 hemşire, 9 röntgen teknisyeni, 8 laboratuvar teknisyeni, 6 ebe , 4 anestezi teknisyeni, 1 eczacı, 1 diyetisyen , 1 dişçi olmak üzere toplam 90 sağlık elemanı bulunmaktayken bu sayı 2009 yılında 9 doktor , 27 hemşire, 2 röntgen teknisyeni, 6 laboratuvar teknisyeni, 13 ebe , 2 anestezi teknisyeni, 1 dişçi olmak üzere toplam 60 sağlık elemanına düşmüştür (Tablo:48). Görüldüğü gibi geçen 11 yıllık süreçte hastanedeki personel sayısında büyük bir düşüş yaşanmıştır. 2009 yılı itibarıyla merkez sağlık ocağından aldığımız bilgilere göre ilçe genelindeki sağlık ocaklarında 20 hemşire, 25 ebe, 9 doktor, 13 sağlık memuru ve 70 kişi de personel olmak üzere toplam 137 kişi hizmet vermektedir.

Tablo:48 Devlet Hastanesi Sağlık Personeli Durumu (1998-2009)

Uzmanlık Alanı	1998	2009*
	Çalışan Sayısı	Çalışan Sayısı
Hekim	16	9
Hemşire	25	27
Ebe	6	13
Eczacı	1	-
Diyetisyen	1	-
Anestezi Teknisyeni	4	2
Laboratuvar Teknisyeni	8	6
Röntgen Teknisyeni	9	2

Kaynak:Devlet Hastanesi, *Kaymakamlık Brifing Raporları

Sosyal fonksiyonlar içinde sağlık fonksiyonu 2000’li yılların başına kadar oldukça gelişmiş olan Şereflikoçhisar Evren, Sarıyahşi ve Ağaçoören ilçelerini etkisi altında bulundurmaktaydı. Ancak 2000’li yıllarda başlayan gerileme süreci sağlık fonksiyonunun etki alanını daraltmıştır. Hatta ihtiyaca cevap verilemediği için hastalar Ankara ve Aksaray’a sevk edilmektedirler (Harita:26).

Sosyal fonksiyonlar içinde yer alan diğer bir husus ise sportif faaliyetlerdir. Meslek Yüksek Okulu bünyesinde de bir adet spor kulübü yer almaktadır. İlçe

merkezinde 1 kapalı spor salonu 1 adet tabanı yapay çim olan bölgesel stadyum, 1 adet yüzme havuzu ve 2 adette halı sahada bulunmaktadır.

Şereflikoçhisar'da sağlık fonksiyon alanlarına bakacak olursak, bunlardan devlet hastanesi, 1 nolu sağlık ocağı ve altı adet eczane Kale Mahallesi'nde yer almaktadır. Yine özel muayenehanelerin bir çoğu bu mahallede toplanmıştır. Diğer sağlık kuruluşları iş ve ticaret alanlarının merkezinde toplanmıştır. Kapalı spor salonu Sanayi Mahallesi'nde, stadyum Mustafacık Mahallesi'nde, yüzme havuzu Hacıenbiya Mahallesi'nde , halı sahalardan bir tanesi ise Tuzla Mahallesi'nde, diğeri ise Hacıenbiya Mahallesi'nde yer almaktadır.

Şehirlerin hem kendi bünyelerinde hem de çevresinde yaşayan kitlelere verdiği hizmetlerden biriside kültürel hizmetlerdir. Din ve eğitim hizmetleri olarak ikiye ayrılabilen bu fonksiyon içerisinde “çeşitli kongreler, konferanslar, müzik, tiyatro ve festivaller, eğlenme ve dinlenme ihtiyaçlarından doğan hizmetlerde girmektedir” (Göney,1984, 99).

Bir yerleşmenin kültürel faaliyetlerinin birikimi olan kültür fonksiyonun yalnız yerleşme merkezindeki etkisi ile değil merkezden çevreye de etkisini göstermektedir (Karaboran, 1989, 90).

Etkisi merkezden çevreye doğru genişleyen kültür fonksiyonu Şereflikoçhisar'da kendini en çok eğitim ve dini kurumların yanı sıra festivaller, konserler ve diğer kültürel faaliyetler şeklinde göstermektedir. Şereflikoçhisar'da kültürel fonksiyonun gelişimi çok eski tarihlere dayanmaktadır. Tarih içinde bir çok devletin himayesinde kalan Şereflikoçhisar o devletin dini inançlarını ve kültürel hayatını benimsemiştir. Örneğin Hititler döneminde Şereflioçhisar halkı fırtına ve güneş tanrısına inanmışlardır. Frigler zamanında ise burada yaşayan halk yer tanrıçası olan Sibel'e ibadet etmekteydi. Romalılar zamanında önce doğa tanrılarına inan buradaki halk daha sonra Hz. İsa'nın havarilerinden Sen Pol'ün buraya gelmesi ile Hıristiyanlığı bir din ve yaşam biçimi olarak benimsemişler. M.S. 805 yılında Aksaray'ın fetheden Abbasi halifesi El-Memun, Şereflikoçhisar kalesine bir elçi gönderir ve eğer islamiyete geçerlerse ve Abbasi yönetimine girerlerse kan dökülmeyeceğini bildirir. Bunun üzerine kaledeki halk bu daveti kabul eder ve İslam dinini bir inanç ve yaşam şekli olarak kabul ederler.

Köklü bir kültürel geçmişe sahip olan Şereflikoçhisar'da bu kültürlerden günümüze kadar gelebilmiş ve ayakta duran herhangi bir kültürel miras

bulunmamaktadır. Bunun nedeni bu bölgede henüz arkeolojik kazı çalışmalarının başlamamış olmasındandır. Öyle ki eski kale ve höyük kalıntısı çevresinde bulunan sikkeler kap kacaklar ve kalıntılar bu bölgede köklü bir tarihin olduğunu ve gün ışığına çıkmayı beklediğini göstermektedir. Ancak Anadolu’da Türk-İslam tarihinin başlaması ile şehirde de imar çalışmaları yapılmış ve bunlardan bazıları günümüze kadar ulaşmıştır. Günümüze kadar ulaşan ve hala dimdik ayakta duran şehirdeki en eski tarihi yapı Kale Mahallesi’nde bulunan Sultan Alaeddin Cami veya halk arasındaki adı ile Kurşunlu Camii’dir. Bu cami Selçuklu mimarisinin karakteristik özelliklerinden olup Selçuklu Hükümdarı Alaeddin Keykubat tarafından yapılmıştır. Osmanlılardan kalma en önemli eserler ise, günümüzde Cumhuriyet İlköğretim Okulu olarak kullanılan eski bina, eski Ticaret Lisesi olan ve günümüzde bakımsızlıktan çürümeye terk edilmiş olan lise binasının yanındaki tarihi askerlik şubesi ve şimdiki belediye binasıdır.

3.3.2.1.2.4. Şereflikoçhisar’ın Eğitim Fonksiyonu

1915 yılında şehir de bir ilkokul ve halk evleri bulunmaktaydı. Ancak bu okulun daha önceleri yapıldığı tahmin edilmektedir. 1932 yılında Şereflikoçhisar’da bir ilkokul ve her mahallede mahalle odaları vardı. Yılın belli dönemlerinde Tuz Gölü kenarında at yarışları ve cirit oyunları oynanır ve güreş müsamereleri yapılırdı. Nevruz Bayramı’nda halk Peçenek Çayı kenarındaki asırlık palamut ağaçları altında kutlamalar yapardı.

Cumhuriyet dönemi ile birlikte bu tarihlerde gelişmeye başlayan kültür fonksiyonu kendini daha çok eğitim kurumlarındaki gelişme ile gösterir. 1949 yılına kadar eğitim alanında bir ilkokul varken bu tarihte açılan bir ortaokul ile yeni bir eğitim kurumu kurulmuştur. 1967 yılında bir liseye kavuşmuş olan ilçede 1970 yılında ilkokul sayısı 4’de çıkmıştır. Günümüze geldiğimizde ise şehir merkezinde 1 özel 13’ü devlet okulu olmak üzere 14 ilköğretim okulu, 11 tane de köy ve kasabalarda olmak üzere toplam 25 tane ilköğretim okul bulunmaktadır (Tablo:49).

Okulu bulunmayan köylerin ise öğrencileri taşınmalı sistem ile merkez köylere veya şehir merkezindeki okullara gelmektedir. Toplam 37 köyden öğrenciler bu okullara gelerek eğitim görmektedir. Bu okullar da 1998-1999 eğitim-öğretim yılında 472 öğrenci, 2005-2006 eğitim öğretim döneminde 475 öğrenci ve 2008-2009 eğitim öğretim döneminde ise 449 öğrenci eğitim ve öğretim faaliyetlerine katılmıştır. 1998-1999 eğitim öğretim döneminde köy ve kasabalarda 1043, merkezde ise 5780 olmak üzere toplam 6823 ilköğretim öğrencisi bulunmaktayken bu sayı 2008-2009 eğitim

öğretim döneminde köy ve kasabalarda 1032, merkezde 4834 ve toplamda 5864 öğrenciye düşmüştür (Tablo:49). Geçen 10 yıllık süreçte öğrenci sayısındaki azalış %14'ler civarında olmuştur. Dikkat çeken en önemli husus ise öğrenci sayısındaki azalış kırsal kesimde değil şehir merkezinde yaşanmıştır. Bu durum ise nüfus konusunda değindiğimiz göç olayından şehir merkezinin daha fazla etkilendiğidir.

Tablo:49 Şereflikoçhisar'da İlköğretim Okulları ve Öğrenci Sayıları(1998-2008)

İlköğretim Okulunun Adı	*1998			+2008		
	Kız	Erkek	Toplam	Kız	Erkek	Toplam
Atatürk	111	122	233	72	85	157
Cumhuriyet	355	347	702	257	282	539
Emek	412	498	910	166	208	374
Fatih	120	165	285	77	67	130
İbrahim Baltacı	165	180	345	203	226	429
Mehmetçik	134	173	307	63	67	130
Mustafacık	136	143	297	128	138	266
M. Üstündağ	376	404	780	129	143	272
Şeyhkuyusu	59	72	131	69	58	127
Tuz Gölü	156	171	327	117	134	251
Yatılı Bölge	205	473	678	68	138	206
Zafer	379	406	785	452	455	907
TOPLAM	2608	3154	5780	1801	2001	3802

Kaynak: +İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Brifing Raporları (2008), Altuğ, 2000, 50

Merkezde 1 adet normal lise, 1 adet Anadolu Öğretmen Lisesi , 1 adet Anadolu lisesi ve 5 adet meslek ve Anadolu Meslek Lisesi ve Çalören Beldesinde de bir adet normal lise bulunmaktadır. Bu liselerde 1998-1999 eğitim öğretim yılı itibarı ile 3005 öğrenci ve 175 öğretmen bulunmaktayken 2008-2009 eğitim-öğretim döneminde bu okullarda toplam 1797 öğrenci ve 272 öğretmen bulunmaktadır.

Liselerdeki öğrenci sayısındaki azalış oranı ise % 40 civarındadır. Öğrenci sayısı azalırken öğretmen sayısında büyük bir artış görülmektedir (Tablo:50). Bunun nedeni ise ilçenin mecburi hizmet sahasına dahil edilmesiyle başta Ankara olmak üzere yakın şehirlerden mecburi hizmetlerini yapmak isteyen öğretmenler tarafından daha çok tercih edilmeleridir.

Tablo:50 Şereflikoçhisar’da Lise ve Meslek Liselerindeki Öğrenci Durumları

Lise Adı	*1998-1999			+2008-2009		
	Kız	Erkek	Toplam	Kız	Erkek	Toplam
ATL-AML-TL ve Endüstri Meslek Lisesi	28	282	310	-	244	244
İmam Hatip ve Anadolu İmam Hatip Lisesi	100	199	299	18	52	70
Kız meslek	142	—	142	243	-	243
Ticaret ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesi	107	90	197	126	220	346
Dr. Sabiha Uzun Sağlık Meslek Lisesi	195	70	265	125	62	187
Anadolu Lisesi	152	170	377	114	124	238
Lise	524	485	1019	187	185	372
Anadolu Öğretmen Lisesi	-	-	-	30	30	60
Toplam	1819	1196	3015	843	917	1760

Kaynak: +İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Brifing Raporları (2008), Altuğ, 2000, 51

1998-1999’da öğretime başlayan Niğde Üniversitesine bağlı kurulan Meslek yüksek Okulu’nda açıldığı ilk yıl gece ve gündüz bölümlerinden oluşan pazarlama ve işletme bölümleri bulunmaktaydı. Bu bölümlerde toplam 173 öğrenci ile 11 öğretim görevlisi bulunmaktaydı. Günümüzde Aksaray Üniversitesi’ne bağlı Şereflikoçhisar M.Y.O’ da 4 bölüm 595 öğrenci, 6’sı kadrolu 15’i ise Aksaray’dan gününbirlik olarak gelen toplam 21 öğretim görevlisi bulunmaktadır (Tablo 51-Harita:26). Ayrıca Şereflikoçhisar’da üniversite ve fakülte kurulması için yapılan çalışmalar sonucu Gazi Üniversitesi’nin bir fakülte kurmak için alt yapı çalışmalarına başlamıştır. 2009 yılı yerel seçimlerinin hemen akabinde Gazi Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Rıza Ayhan ve Şereflikoçhisar Belediye Başkanı Hakverdi Altuğ arasında yapılan protokolle E-90 karayolu üzerindeki belediye binası Gazi Üniversitesine devredilmiş ve burada bir fakülte kurulması kararlaştırılmıştır.

Şereflikoçhisar’daki diğer eğitim kurumları ise 2 adet dersane, müftülük bünyesinde 20 adet Kur’an Kursu ve 290 kursu yer bulunmaktadır. Şehirde kredi yurtlar kurumuna bağlı 2 adet devlet yurdu, 2’si erkek biri kız olmak üzere 3 adet özel öğrenci

yurdu bulunmaktadır. Ayrıca özel idareye bağlı 5 katlı yaşlılar ve düşkünler evi faaliyet göstermediği için kredi yurtlar kurumuna devredilmiştir.

Tablo:51 Aksaray Üniversitesi Şereflikoçhisar Meslek Yüksekokulu Öğrenci ve Öğretim Elemanı Durumu(2009)

Bölüm Adı	Kontenjan Sayısı	Öğrenci Sayısı			Öğretim Elemanı		
		Kız	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
İşletme Yönetimi	100	157	106	233	1	20	21
Pazarlama	100	85	140	225			
Ağırlama Hizmetleri	45	33	33	66			
Yerel Yönetimler	45	34	36	70			
Toplam	290	315	279	594	1	20	21

Kaynak: M.Y.O. Müdürlüğü

Şereflikoçhisar'da kültür bakanlığına ait bir adet halk kütüphanesi bulunmaktadır. Bu kütüphanede 4 okuma salonu bir konferans salonu, bir masa tenisi salonu yer almakta ve 11500 adet kitap bulunmaktadır. Kütüphaneden yılda ortalama 55-60 bin kişi yararlanmaktadır.

Kültür hayatına zenginlik katan diğer kültürel faaliyetler ise şunlardır: 2 adet radyo istasyonu ve 1 adet yerel televizyon, 3 adet yerel gazete bulunmaktadır. Bu yerel gazetelerden iki tanesi günlük bir tanesi ise haftalık olarak çıkmaktadır. Sadece 3 yıl öncesine kadar iki gazete haftalık olarak çıkarken günümüzde hem gazete sayısı artmış hemde bu gazeteler günlük olarak kültür hayatına katkı sağlamaktadır. Ayrıca 1983'de ilki düzenlenen Şereflikoçhisar Tuz Festivali günümüze kadar değişik zamanlarda 11 defa düzenlenmiştir. Son olarak 2009 yılında düzenlenen Şereflikoçhisar Tuz Festivali, belediye ve özel sektör işbirliği ile yapılmıştır. Bir hafta süren bu festivalde sempozyumlar, fuarlar, yarışmalar ve konserler düzenlenmiştir. Fakat bu festivaller her yıl düzenli olarak yapılamamaktadır. Sebebi ise festival için gerekli olan finans kaynaklarının bulunamamasıdır. Ayrıca göç olgusunun bir sonucu olarak aile ve akrabalık bağlarının kopması nedeniyle gerek yurt dışından gerekse yurdun değişik yörelerinden gelen köylüler her yıl kendi köylerinde gurbetçi ve hemşeri günleri-festivalleri düzenlemektedir. Yine M.Y.O. ve Ticaret Odası bünyesinde konferanslar yapılmakta ve sergiler düzenlenmektedir. Ayrıca son yıllarda ülkemize bilgisayarın

girmesi ile birlikte internet kafelerin sayıları hızla çoğalmaktadır. Araştırma alanımızda da 18 adet internet kafe bulunmaktadır.

Araştırma alanımızdaki kültürel alanlara baktığımızda ise mahallelere göre bir dağılışı dikkati çeker. Özellikle eğitim kurumları mahallelere göre dağılmış olmakla birlikte lise, ticaret lisesi ve Tuz Gölü İlköğretim Okulu Yeni Mahalle’de bulunmaktadır. Kız Meslek Lisesi, Endüstri Meslek Lisesi, Yatılı İlköğretim Bölge Okulu , Mustafacık İlköğretim Okulu, kütüphane ve Kur’an Kursu Mustafacık Mahallesi’nde yer almaktadır. M.Y.O. ise Şeyhkuyusu Mahallesi’nde yer almaktadır. Ayrıca Halk Eğitim Merkezi, Cumhuriyet İlköğretim Okulu ve Sağlık Meslek Lisesi de Kale Mahallesi’nde yer almaktadır.

3.3.2.1.2.5. Şereflikoçhisar’ın Ekonomik Fonksiyonu

Şehir yerleşmelerinin kuruluş ve gelişmesi ve bugünkü fonksiyonlarını kazanmasında en önemli göstergelerinden biri ekonomik fonksiyonlardır. Şehri ekonomik bakımdan bir merkez olarak çevresine tesir eder, bununla belirli ve sınırlı çevresini bu yönden kendisine bağlar. Şehrin ekonomik fonksiyonlarını tespit etmek için üretimin cinsi ve pazarda bunun önemini açıkça ortaya koymak gerekir (Karaboran, 1989, 90).

Şereflikoçhisar Tuz Gölü yöresinin en büyük şehir yerleşmesidir. Ülkemizde kentleşmenin başladığı 1950 yılından itibaren günümüze kadar hızla nüfus kazanan Şereflikoçhisar daha 1933’de Ankara’nın bir ilçesi olarak idari bir merkez iken, 2000 yılı başlarına kadar çevresinin en büyük ekonomik merkezi halindeydi. Bu hızlı gelişmenin en önemli sebebi ise E-90 (E-5) karayolunun 1950’lerde hizmete girişi ve tuzun ülke gıda ve kimya sanayide kazandığı öneme paralel olarak başlayan tuz nakliyatından dolayı ulaşım iş kolu gelişmiş ve bu gelişim diğer sektörlerle de yansımıştır. Önceleri küçük sanat kapsamındaki işletmeler günümüzde büyük imalathaneler haline gelmiştir. Oldukça geniş bir tarımsal hinterlanda sahip olan kentte, bu sektörde elde edilen gelirin de ulaşım sektörüne aktarılması ile oto ve motor tamir bakımı ve küçük sanatlarda gelişmiştir. Ayrıca yurt dışındaki işçilerin birikimlerini ulaşım sektörüne kaydırmaları ile bu iş kolu özellikle 1980’lerin başına kadar hızlı bir şekilde gelişmiştir. Ulaşım iş kolunun gelişmesine bağlı olarak diğer ekonomik sektörlerde gelişmiştir. Öyle ki 1980’li yılların sonunda 3884 olan ticaret hane sayısı ekonomik hayatın en üst seviyeye ulaştığını gösterir. 1990 yılında yapılan idari

değişiklik sonucu şehir çok geniş bir idari hinterlandını ve aynı zamanda ekonomik merkez olma özelliğini kayıp etmiştir. Bu nedenle 1990-2000 yılları arasında ekonomik anlamda duraklama dönemine giren şehir, 2000 yılından sonra yavaş yavaş gerilemeye başlamıştır. Bu gerileme 2005 yılında tuzlaların özelleştirilmesi ile hızlanmıştır. Bu süreçte ekonominin canlanlanması veya geriye gidişin durdurulması için çeşitli girişimlerde bulunulmuştur. Fakat bu girişimler şu ana kadar olumlu bir sonuç vermemiştir. Bu girişimlerden ilki Niğde Üniversitesi (günümüzde Aksaray Üniversitesi) kapsamında bir Meslek Yüksek Okulunun açılması olmuştur. Bu okulun açılması ile 1995’de 800 olan ticaret hane sayısı 1998 yılında açılan M.Y.O.’nun etkisi ile 2000 yılında 1100’e yükselmiştir. Fakat 2005 yılından sonra ticarethane sayıları hızla azalmış, 2009 yılı itibariyle ilçede faaliyet gösteren ticarethane sayısı 868’e kadar düşmüştür.

Ekonomik fonksiyon ve özellikler tezin dördüncü bölümünde daha detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

3.3.2.1.2.6. Diğer Fonksiyon Alanları

Şehir içi arazi kullanımında insanlar için farklı bir özelliğe sahip olan alanların başında ibadethaneler ve dinlenmek için oluşturulmuş olan parklar gelir.

Şereflikoçhisar’da 17 adet cami bulunmakta olup bunlar mahallelere dağılmıştır. Camilerin gelişimi de şehrin gelişimine paralel bir gelişme gösterir. İlçe merkezindeki camilerin en eskisi Kale Mahallesi’nde bulunan ve büyük bir tarihi özelliği olan Sultan Alaeddin Camii’dir. Tam olarak yapılış tarihi bilinmese de tahminlere göre günümüzden 800-850 yıl önce yapılmış ve 1862 yılında restore edilerek günümüzdeki silüetine kavuşmuştur. Şereflikoçhisar’da 4 adet türbe bulunmakta olup bunlardan en çok bilineni Hacıembiya Dede Türbesi, Yahşihan Türbesi ve Hurşid Hatun Türbeleridir.

Şereflikoçhisar’ın en büyük camileri merkez mahallerde yer alır. Bu camilerden Yeni Mahalle’de bulunan Yeni Camii bugünkü görünümüne 1993 yılında kavuşmuştur. Cami modern yapı tarzının tarihle buluştuğu güzel mimari örneklerden bir tanesidir. Aynı anda 3000 kişinin ibadet yapabileceği büyüklükte ve çifte minarelidir. Ancak minareleri yapıldıktan sonra iki defa yıldırım çarpması sonucu hasar almıştır. Son tamiratında minarelerin boyu biraz kısaltılmış uç kısımlarına daha büyük bir paratoner takılmıştır.

Şehrin ikinci büyük camii ise E-90 karayolu kenarında belediye binası ile yan yana olan Şerefiye Camii'dir. Bu camii ise 1990 yılında yapılmıştır. Yapı ve mimari tarz olarak Yeni Camiye çok benzer. Daha doğrusu Yeni Cami Şerefiye'ye çok benzer. Çünkü Şerefiye Cami daha önce yapılmıştır. Bu cami de ise aynı anda 2000 kişi ibadet yapabilir. Bu camilerle birlikte Terminal Cami'de büyük ve yeni camilerden biridir.

Şehirdeki eski ve yeni 17 camiden Alaeddin, Yeni, Şerefiye, TOKİ, ve Terminal camileri kubbe tarzında mimari özellikler yansıtır. Bu yönleri ile Osmanlı dönemi mimarisine benzerler. Kalan 12 camii ise beşik çatı tarzında 1980 öncesinin koşullarında yapılmıştır.

Şereflikoçhisar'da önemli şehir içi kullanım alanlarından biri de park ve yeşil alanlardır. İlçe genelindeki park ve bahçelerin toplam alanı 122010 m² olup, ilçe merkezinde kişi başına yaklaşık olarak 4,5 m² yeşil alan düşmektedir. Şehir hayatının önemli bir parçasını oluşturan park ve yeşil alanlara yerel yönetimler ve halk büyük önem ve ilgi göstermektedir. Bu anlamda özellikle hafta sonları şehir dışına çıkamayacak olanlar için düşünülmüş ve bugün çok önemli bir görev yüklenmiş olan Mehmet Aktaş Aile Piknik Alanı (65913 m²) diye bilinen rekreasyon alanı şehir hayatının stresli atmosferinden uzaklaşmak ve nefes almak için önemli bir alandır. Özellikle 2004 yılından sonra peyzaj düzenlenmesinin yapılması ile daha çekici hale gelen parkın içinden Peçenek Çayı geçmekte, bu sayede rahatça ağaçlandırma işlemleri ve bakımı yapılabilir. Parkın içinde kamelyalar ve birde yapay havuz bulunur. Bu havuzda deniz bisikletleri gibi çocukların eğlenebileceği araçlar mevcuttur.

Şehir halkı ve de özellikle yaşlılar için önemli bir park alanı ise şehrin merkezindeki Atatürk Parkı'dır (2932 m²). Parkın içerisinde çay ocağı, oturma alanları küçük bir anfi tiyatro alanı ve çocukların eğlenebileceği bölüm bulunur. Yine eski terminal alanı içerisine Keçiören Belediyesi tarafından yapılmış şelaleli ve havuzlu Tuz Gölü Parkı (3441 m²) ise özellikle yaz aylarında gençlerin tercih ettiği önemli parklardandır. Park içerisinde çay ocağı, gözleme evi ve meşrubat büfesi bulunur.

Diğer park alanları ise belediye tarafından yapılmış çocuk oyun alanlarıdır. Bunların bir kısmı bakımsızken bir kısmı ise korunabilmiş ve ağaçlandırılabilmiştir. Bu şekilde olan yaklaşık 10 park ve oyun alanı mevcuttur. Ayrıca 95593 m² ise mezalık alanı yer almaktadır (Harita18, 19).

Görüldüğü gibi 2000-2009 yılları arasında şehir içi arazi kullanımında belirgin değişiklikler vardır. 2000 yılında merkezi iş ve ticaret alanlarında resmi kurum sayısı

daha fazlayken 2009 yılında bu alanların bazıları boşalmıştır. 2000 yılında adliye binası olan tarihi yapı 2009 yılında belediye olmuştur. Bunların dışında mekansal farklılıklardan bir diğeri ise, 2000 yılına göre konut alanlarının artması ve Şeyhkuyusu ile Akseki Mahallesi sınırında yer alan tuz fabrikalarının 2009 yılında şehir dışına çıkarılmasıdır.

Şereflikoçhisar'daki en büyük mekansal farklılık ise, Akseki ve Şeyhkuyusu mahalleleri arasında bulunan boş arazinin 2009 yılında T.O.K.İ.'ye devredilmesi ile burada yeni bir iskan alanı ve mahalle oluşturulmuştur

3.4. Merkezi Yer Olarak Şereflikoçhisar

Merkezi yer çevresindeki diğer yerleşim yerlerinin belirli fonksiyonlarını üstlenmekte ve kendi nüfusunun ihtiyacına cevap vermesine ek olarak çevresine hizmet götürmek açısından da önem kazanmaktadır. Merkeziyet kavramı kasabaların, şehirlerin ve şehirselleşmenin anlaşılmasında esas teşkil etmektedir (Karaboran, 1990, 145-147).

Bir yerleşmenin merkezilik özelliği bünyesinde barındırdığı nüfus ve yoğunlukları çerçevesinde gelişme göstermektedir. Yerleşmeler fonksiyonel faaliyetler açısından gelişme gösterdikleri ve çevrelerini etkiledikleri ölçüde merkezi olma özelliğine sahip olabilirler. Yerleşmeler sadece idari fonksiyon dahilinde gelişme gösterip diğer fonksiyonları ile etki sağlayamazsa merkezi yer olma özelliği kazanamazlar. Bir yerleşmenin merkeziliğini ulaşımı, yakınında büyük bir merkezin bulunup bulunmaması, kendi nüfusu ve bu nüfusun alım gücü gibi faktörler azalmakta veya artmaktadır.

Şereflikoçhisar bugün 42 köyün ve 4 beldenin yönetim merkezidir. 1591 km²'lik yüzölçümü ve 35353 nüfusu ile ilçe idari bir merkez durumundadır. İnceleme alanımız yönetim merkezi olması nedeniyle birçok resmi kurum ve kuruluşların şehirde toplanmasını sağlamıştır.

Kültür fonksiyonları açısından yerleşmeleri merkezi yer yapan en önemli özellik eğitim kurumlarının varlığıdır. Eğitim merkezleri kendi çevrelerindeki köylere hizmet sunan yerleşmelerdir. Bu özelliği ile Şereflikoçhisar kendisine bağlı köyleri birinci derecede etkilemektedir. Özellikle taşıma sistem ile bu köylerden ilçe merkezine birçok öğrenci gelmektedir. Yine Y.İ.B.O. bulunması köylerden yakın çevresinden öğrenci gelmesini sağlamıştır. Ayrıca MYO, Anadolu Öğretmen Lisesi ve Sağlık Meslek

Lisesi'nin bulunmasının ülkenin her yerinden öğrencilerin gelmesine sebep olmuştur. Diğer eğitim kurumları ise idari sınır içindeki yerleşmeleri etkileri altında bulundurmaktadırlar.

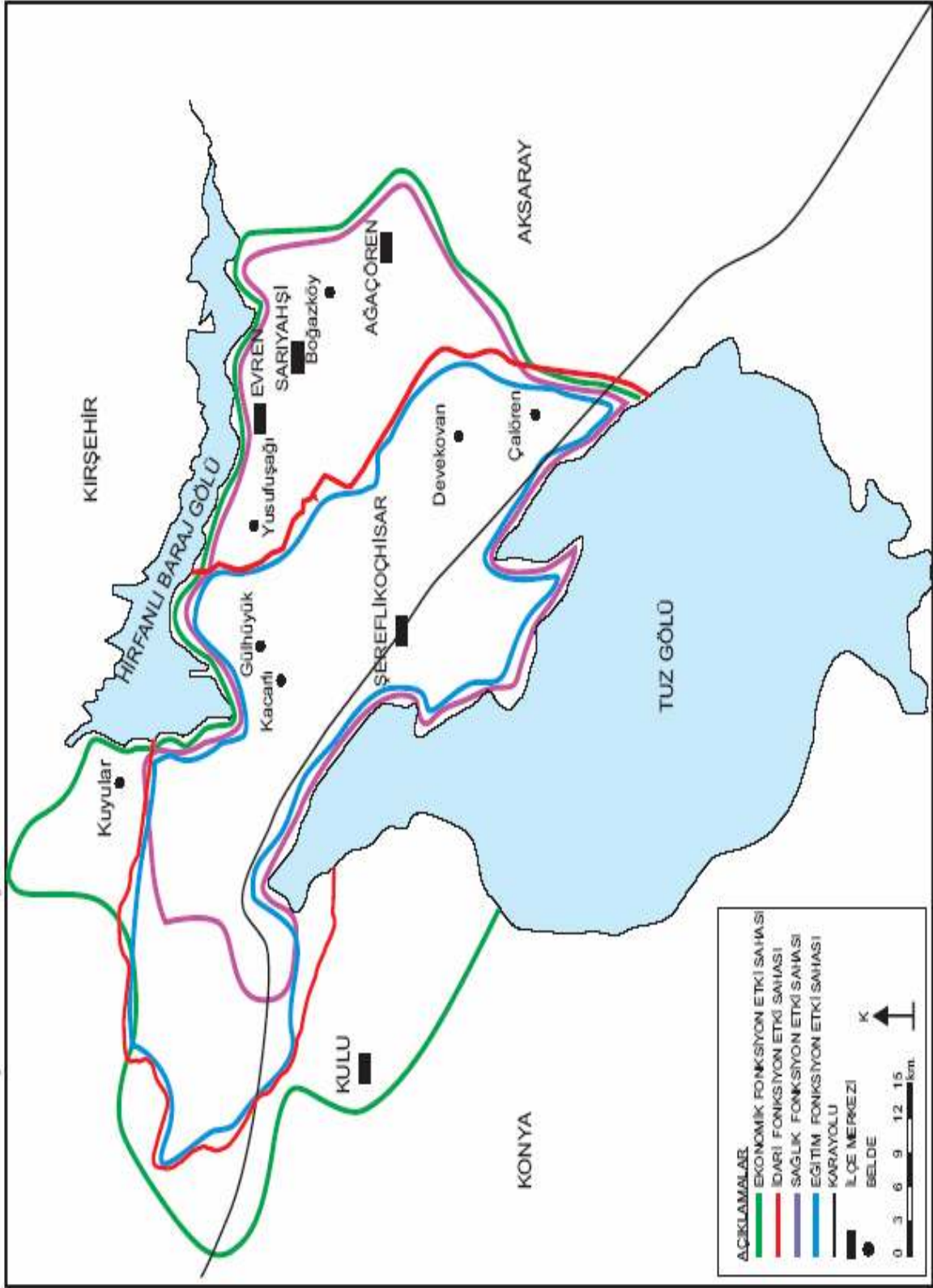
Sosyal fonksiyonları ile Şereflikoçhisar bugün etki alanını, idari ve kültür fonksiyonlarının dışına kadar geliştirmiştir. Sağlık fonksiyonu bakımından eski etki alanını kayıp etmiş olan Şereflikoçhisar kendisi de Ankara ve Aksaray'ın fonksiyon alanına girmeye başlamıştır (Harita:26).

Merkeziyetin en önemli uygulayıcılarından biri olan ekonomik fonksiyonlar da Şereflikoçhisar'da daha geniş bir sahayı etkilemektedir. Ekonomik fonksiyonun güçlülüğü ticarethane sayıları ve bu sektörde çalışan nüfus oranı ile artar veya azalır. Ticari fonksiyonun etki alanı ticari işletmelerin niteliği ticari malların akım yönleri gibi bir takım kriterlere göre tespit edilir. Ancak o alanda kendisinden daha büyük bir ekonomik merkez varsa o yerleşmenin ekonomik fonksiyon etki alanı daralır.

Şereflikoçhisar ulaşım bakımından çok elverişli bir konuma sahiptir. Ayrıca bağlı bulunduğu merkeze uzak olması ve çevresinin en büyük iskan alanı olması burayı merkezi bir duruma getirmiştir. Özellikle 2000 'li yılların başına kadar toptan ticaret gelişmiş olup Evren, Sarıyahşi, Ağaçören, Kulu ve Bala'nın bazı köy ve beldelerini etkisi altında bulundurmaktaydı. Ancak bu yıllardan sonra ekonomik etkinliklerin azalmasıyla beraber Şereflikoçhisar ekonomik olarak Aksaray, Anakara, Kırşehir ve Konya'nın etki alanına girmiştir. Şereflikoçhisar tuz ticareti ile ülkenin büyük bir kısmını etkilemektedir.

Sonuç olarak, Şereflikoçhisar tarih boyunca çevresinin en büyük iskan ve ekonomik merkezi durumundayken 2000'li yılların başından itibaren sosyal, kültürel ve ekonomik fonksiyonlarını eskisine göre yitirmeye başlamıştır. Hatta kendisi bu yönlerden Ankara ve Aksaray'ın etkisine girmiştir (Harita:26).

ŞEREFLİKOÇHISAR'IN FONKSİYONEL ETKİ SAHASI

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EKONOMİK FAALİYETLER

4.1. Ekonomik Faaliyetler Üzerinde Etkili Olan Coğrafi Faktörler

4.1.1. Jeolojik ve Morfolojik Özellikler

Şereflikoçhisar'ın jeolojik yapısını anlayabilmek için öncelikle Tuz Gölü'nün oluşumuna bakmak gerekir. Ancak bu özellik tek başına yeterli bir sonuç çıkarmamızda yeterli olmayabilir. Bu yüzden bölgenin ve çevrenin genel jeolojik yapısından başlanmalıdır.

Bölge rölyefi kısaca şöyledir. Kuzeyde Anatolidler ve güneyde Batı Toroslarla sınırlandırılmış olan İç Anadolu Depresyonu'nun iç kısımları Neojen Depresyon bölgelerinden ibarettir. İç Anadolu Kapalı Havzası'nın merkezine doğru ilerledikçe kuzeydeki ve güneydeki karmaşık yapıların yerini daha çok pliyosen dönemi oluşumlar yer alır.

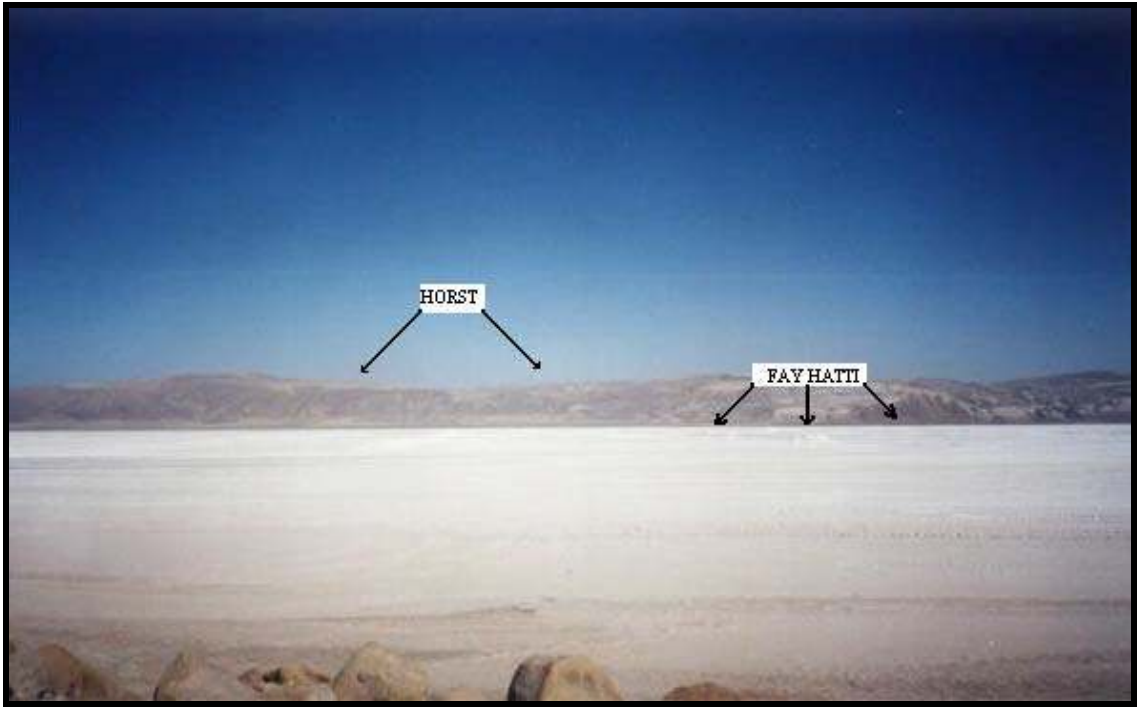
İşte bu noktada Tuz Gölü Havzası'nın oluşumuna bakmak özel de daha fazla fikir sahibi olmamızı sağlayacaktır. Tuz Gölü Kapalı Havzası aynı zamanda ülkemizin en büyük kapalı havzası konumundadır. Şereflikoçhisar bu havzanın genel olarak doğusunda kalmaktadır. Karasınır tepelik kuşağının kuzeyinde kalan kısım bu havzanın dışında kalır. Bu tepelik şeridin su bölümü çizgisi Tuz Gölü Kapalı Havzası ile Kızıllırmak Havzası'nı birbirinden ayırır.

Tuz Gölü'nün deniz seviyesinden yüksekliği 905 m.dir. Tuz Gölü'nün doğusunda kuzeybatı-güneydoğu yönünde uzanan bükülme ve kırılma kökenli bir fay hattı uzanmaktadır (Foto:3). Pliosen aşınma yüzeylerinin bozulmasına ve neojen göl kalkerlerinin kırılmasına neden olan bu tektonik bozukluklar, depresyonun oluşumunda başlıca rolü oynamışlardır. Gölün aynı şekilde çöktüğünün delillerine gölün güney ve batı kısmında da rastlanmaktadır. Bu duruma göre Tuz Gölü Havzası Üst Neojen'den sonra teşekkül etmiş olup, gölün doğusundaki eosen formasyonuna ait yüksek kesim horst olarak sayılabilir. Bu alan üzerinde Çavuşköy, Karamollauşağı ve Hamzalı (ada) köyleri bulunur. Bu yüksek depresyon Alt Eosen klastiklerle temsil edilir. Bu kütle nummulitli kireçtaşı birimi , yanal eş değeri , kilaşları ve kısmen türbiditli kumtaşları münavebesinden oluşur (Atak, 1970, 2).

Tuz Gölü, çevresinde bulunan yeni depo alanlarına göre, kuaterner döneminde gölün daha geniş bir yayılım alanına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Kuaterner döneminde göl bugünkü seviyesinden 80-100 m. daha yüksekte olduğu M.T.A. raporlarından

anlaşılmaktadır. Buna göre gölün en geniş olduğu dönemlerde kıyı çizgisinin 1000 m. izohipsini takip ettiği anlaşılmaktadır. Kapalı havzanın doğusunda yer alan ve ortalama 1200 m. olan yüksek eosen kütlenin batı kıyılarında dalga aşınım şekillerine rastlanır. Tuz Gölü çevresinin çevresine göre alçakta kalması Türkiye'nin en az yağış alan sahası konumuna getirmiştir. Bu ise tarımda sulama sorununu ortaya çıkarmıştır. Ayrıca yağışlı dönemlerde taban suyunun yükselmesi göle yakın tarım alanlarında tuzlanmaya sebep olmaktadır. Sulama sorunu göl çevresinde açılan artezyenlerle giderilmeye çalışılırken kuyulardan çıkan suyun tuz oranını yüksek olması tarımı olumsuz yönde etkilemektedir.

Foto:3 Tuz Gölü'nün Doğusundaki Fay Hattı ve Horst Sahası

İlçe merkezinin çevresinde ise tersiyer ve kuaterner dönemine ait formasyonlara rastlanmaktadır. Tersiyer formasyonları gre, konglomera, jips ve killi marnlardan oluşmuş olup şehrin kuzeyine mostra vermiştir. Şehir merkezinin doğu kısmındaki yüksek alanda (Kale, Sarıkaya ve Boğaziçi Mahalleleri) jips (alçı) ve tuz izleri ile kısmen fazla greli olan marn ve kilden tabakalara rastlanmaktadır. Şehir merkezinin güney ve güneybatısındaki düzlük alanlarda ise alüvyon dolgu bulunmaktadır. Alüvyonlar Peçenek Çayı ve sel rejimli akarsuların birikinti konileridir. Buradaki alüvyon dolgunun içeriğinde kum ve bileşenlerinin daha fazla olduğu görülmektedir.

Ancak buna rağmen yanlış ürün tercihiinden dolayı bu alanda tarımsal verimlilik azdır. Alüvyon dolgu ile greli ve marnlı bölge arasında ise yamaç molozlarına rastlanır. Yerleşim alanının merkez kısmında bu formasyonların üstünü kum-kil ve çakıldan oluşan bir moloz birikintisi örtmektedir. Oldukça kalın olan birikinti moloz tabakasının kalınlığı güneye doğru azalır. Harita da görüldüğü gibi yamaç moloz alanlarının greli-marn alanlarla olan formasyon sınırı kesin değildir. Her iki formasyonda yapı zemini bakımından tehlikesizdir. Ancak fazla killi olan zeminde yapılacak inşaatlarda yaz ve kış arasındaki şiddetli iklim farklılıkları dikkate alınarak; bina temellerinde gerekli mühendislik çözümlerine başvurulmaktadır (İmar Planı Ön Araştırma Raporu, 1980, 7).

Kum, kil ve milden oluşan alüvyon yapı ise E-90 karayolunun güneybatısında ve kuzeydoğusunda yer alır. Söz konusu bu yapı ise yapı zemini bakımından uygun değildir. Çünkü alüvyon yapılar en dirençsiz sahalara oluşturmaktadır. Buralar da müsaade edilen inşaatlarda gerekli önlemler alındıktan sonra izin verilmelidir. Bu alan yani alüvyon sahanın taban suyu seviyesi oldukça yüksektir. Öyle ki 1990' larda kuraklığın en fazla olduğu temmuz ayında bile bu alanda yaklaşık 2-5 m.den su çıkmaktadır. Bu da binaların temelinde nemlenmeye (rutubet) ve zaman içinde tahribata yol açmaktadır. Bu sebeple bu alanlarda yapılan binaların temellerinde gerekli yapı mühendisliği çözümlerine baş vurulmalı ve önlemler alınmalıdır.

Peçenek Çayı hem araştırma sahamız hem de Tuz Gölü için çok önemli bir yere sahiptir. Peçenek Çayı'nın güney yamacında Bala Formasyonu zeytuni gri milli kireçtaşlarıyla başlar. Buradaki kireçtaşı depolarında hiç fosile rastlanmamıştır. Bunların üzerinde kalın bir sarımsı gri, kaba arkzoik kumtaşları ve konglomera yer alır. Kumtaşları ve konglomeralar tamamıyla granit, siyenit, diorit ve derbislerden oluşmuş olup, tabanda paleosen kireçtaşlarının çakıl ve bloklarına da rastlanır. Derenin kuzey yamacında bu kum taşlarının üzerinde jipsli kireçtaşları bulunur. Oligosen dönemine ait olan bu kil taşları içerisinde linyit ocakları mevcuttur. Peçenek vadisinin batı yamacındaki dağlık kütlenin yüksekliği 1250 m. yi geçerken doğusunda yükseklik daha fazla olup 1649 m.ye kadar çıkmaktadır. Vadi tabanının yüksekliği Tuz Gölü kıyısında 900 m.ye kadar düşerken doğuya doğru gidildikçe yükseklik yavaş yavaş artar. Bu artış o kadar azdır ki Yalnızpınar Köyü'nden Tuz Gölüne kadar olan kesimde akarsu menderesler oluşturmuştur. İşte bölgenin ikinci jeolojik alanını ise bu vadinin doğusunda yer alan dağlık kütle oluşturur. Bu dağlık kütle Tuz Gölü havzasından gerek jeolojik gerekse yerşekilleri bakımından ayrılır.

Kuzeyde Karasınır Dağın'dan başlayıp güneyde Balcıözü Tepesi'ne kadar uzanan adeta bir duvar gibi yükselen bu kütlenin kuzeyinde yükseklik 1649 m. olup güneye doğru yavaş yavaş alçalır ve 1250 m.ye kadar düşer. Bu dağlık kütle volkanik kökenli olup başlıca granit, granidiorit ve kuvarslı dioritlerden meydana gelmiştir. Bu eski ve yerli kayaçlar sırtlarda ve zirveye yakın yerlerde aşınmanın etkisiyle ortaya çıkmış olup, ŞerefliDavutlu Köyü'nün alt kesimlerinde (mezarlık çevresi) açığa çıkmış olan granit fiziksel çözünmeye uğramış ve burada küçük çaplı da olsa tor topoğrafyasını oluşturmuştur. Dağlık silsilenin ana kaya yapısını oluşturan granit yapı toprağın verimini de düşürmektedir. Özellikle vadi içleri dağlık kesimden gelen kumullarla doludur.

Peçenek Çayı ve çevresi tarıma en elverişli sahadır. Çünkü bu saha hem alüvyal toprakların yaygın olması hem de sulama imkanlarının olması tarımda verimliliği artırmıştır. Bu nedenle Peçenek Çayı vadisinin her iki yamacında tesbih tanesi gibi dizilmiş köyler bulunmaktadır.

Foto:4 Karasınır Dağının Kuzeyinden Bir Görünüş (ŞerefliDavutlu Köyü)

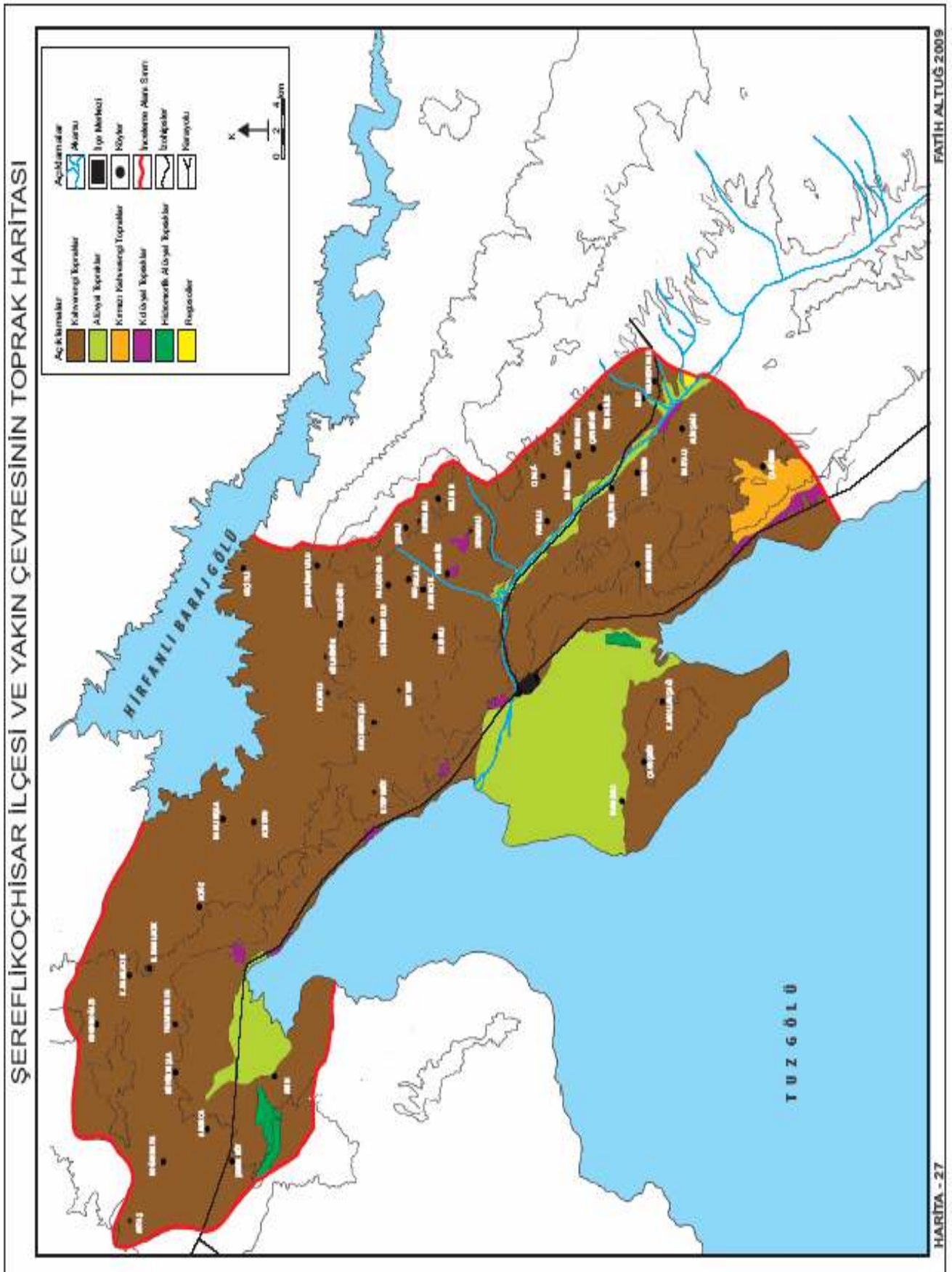
Şereflikoçhisar şehir merkezi Türkiye Deprem Bölgeleri Haritası'nda ikinci derece deprem bölgesi içinde yer almaktadır. Şehrin içinden kuzeybatı güneydoğu yönlü bir fay hattı geçmektedir. Bu fayın adı Tuz Gölü Fayı'dır ve Tuz Gölünün doğusunda tepelik şerit boyunca kuzeybatı güneydoğu yönlü devam eder. Ancak bu fay ölü bir fay

olup güne kadar şehirde herhangi bir deprem yaratmamıştır. Şereflikoçhisar İlçesi'nin genel deprem özelliğine baktığımızda ise deprem şiddetinin doğudan batıya doğru azaldığı dikkati çekmektedir. Doğu yani Kırşehir sınırı veya Hirfanlı Baraj Gölü kıyısı birinci derece deprem bölgesidir. Bunun en önemli nedeni ise bu sahanın Kırşehir Depresyonunun bir parçası olmasıdır. Karasınır Dağı'nın kuzey yamaçlarına karşılık gelen bu sahada Geçitli, Şerefli davutlu, Gülhüyük, Kacarlı ve Acıkuyu Köyleri bulunmaktadır. Karasınır Dağı'nın batı yamaçları ise ikinci derecede deprem gölgesidir. Bu bölge ise Peçenek Çayı'nın batısındaki dağlık sahaya kadar devam eder. Bu sahadan itibaren üçüncü derecede deprem bölgesi yer alır. Bu bölge ise Tuz Gölü kıyısına kadar uzanır.

4.1.2. Toprak Özellikleri

Şereflikoçhisar'daki belli başlı toprak çeşitleri ile bunların oluş ve dağılımları, havzanın jeomorfolojik ve morfolojik yapısı arasında büyük bir ilişki mevcuttur. Tuz Gölü Havzası'nı teşkil eden eşiklerde tersiyer sonlarında beri süre gelen aşınmaların sonucu olarak belirmiş dikçe yamaçlar devamlı aşınma alanlarında toprak örtüsü ince olup ana kaya geniş ölçüde yüzeye çıkmıştır. Neojen göl kalkerleri ve diğer kalkerler üzerinde eriyen kalkerlerin etkisiyle kırmızı kahverengi topraklar bulunur. Fliş arazisi üzerinde genellikle toprağa rastlanmaz, genel renk kırmızı kahverengidir. Çevredeki yüksekliklerin çukur alanlarında ve bazı eski havzalarda kırmızı renkli pliosen çakıl-kum-kil müşekektil detritik formasyonlar üzerinde oldukça kalın bir toprak örtüsü dikkati çeker. Kahverengi topraklar ilçede en yaygın olan topraklardır. Bu topraklara Peçenek Havzası'nın kuzeydoğusundaki yükseltilerde Taşkuyu, Kurukale, Güvercinlik Tepeleri üzerinde rastlanılır ve geniş alanlara yayılır. Kırmızı kahverengi topraklar Şereflikoçhisar'ın doğusundaki fliş arazisinde Peçenek Boğazı'nın kuzey ve güney yamaçlarıyla Kadınhöyük Tepesi'nde genellikle jipsli ve kalkerli araziler üzerinde yer almaktadırlar (Harita:27).

Kahverengi topraklardan sonra en fazla görülen toprak türü alüvyon topraklardır. Alüvyal topraklar ova ve vadi tabanlarında yer alırlar. Büyük akarsulardan yoksun olan Şereflikoçhisar'da alüvyal topraklara özellikle Peçenek Çayı'nın Koçhisar Boğazı'nı yarıp Koçhisar Ovası'na açıldığı yerden göle ulaşmaya kadar geçen kısımda rastlanılır. Ancak alüvyal topraktaki malzemenin boyutu kum boyutunda olup su tutma kabiliyeti düşüktür. Bu topraklar ova da açılmış çok sayıda artezyenle geçmiş yıllarda

yoğun bir şekilde sulanmaktayken bugün bu durum daha azdır. Alüvyal toprakların en fazla görüldüğü alan ise Kızılırmak, yani Hirfanlı Baraj Gölü kıyısıdır. Özellikle Karasınır Dağın'dan kaynağını alarak Kızılırmak nehrine ulaşan çok sayıdaki irili ufaklı mevsimlik akarsuların tabanlarında alüvyon topraklara rastlanır. Ancak bu topraklar tarıma fazla müsait değildir. Çünkü özellikle sel rejimli akarsuların taşıdığı bu akarsular eğiminde fazla olması nedeniyle çakıl ve kum boyutunda maddeler taşımaktadırlar. Ayrıca vadi tabanlarında ve gölün kuzeyinde oluşmuş olan birikinti konisinde de rastlanmaktadır.

Yer şekillerinin çeşitlilik göstermesi ve ani eğim değişiklikleri kolüvyal topraklarında oluşmasını sağlamıştır. Özellikle gölün doğusundaki yüksek alanın 1000 m. izohipsine denk gelen kısmında bu topraklara rastlanmaktadır. Zaten bu alanlar aynı zamanda heyelan riskinin yüksek olduğu alanlardır. Mustafacık Köyü'nün bulunduğu alan –ki bugün itibariyle iskana kapalı ve askeri tatbikat bölgesidir- ile Akın Köyü'nün batısındaki dar bir bölgede ise hidromorfik topraklara rastlanır. Özellikle yağışlı geçen kış ve ilkbahar aylarından sonra bu bölgede taban suyu yüzeye çıkmakta bataklıklar oluşmakta ancak yaz döneminde tekrar kurumaktadır. Yalnızpınar Köyü ile Demircili Köyü arasındaki küçük bir sahada ise regosollere rastlanır. Bu saha küçük olmasına rağmen Ankara İli'ndeki tek regosel sahasıdır.

4.1.3. İklim Özellikleri

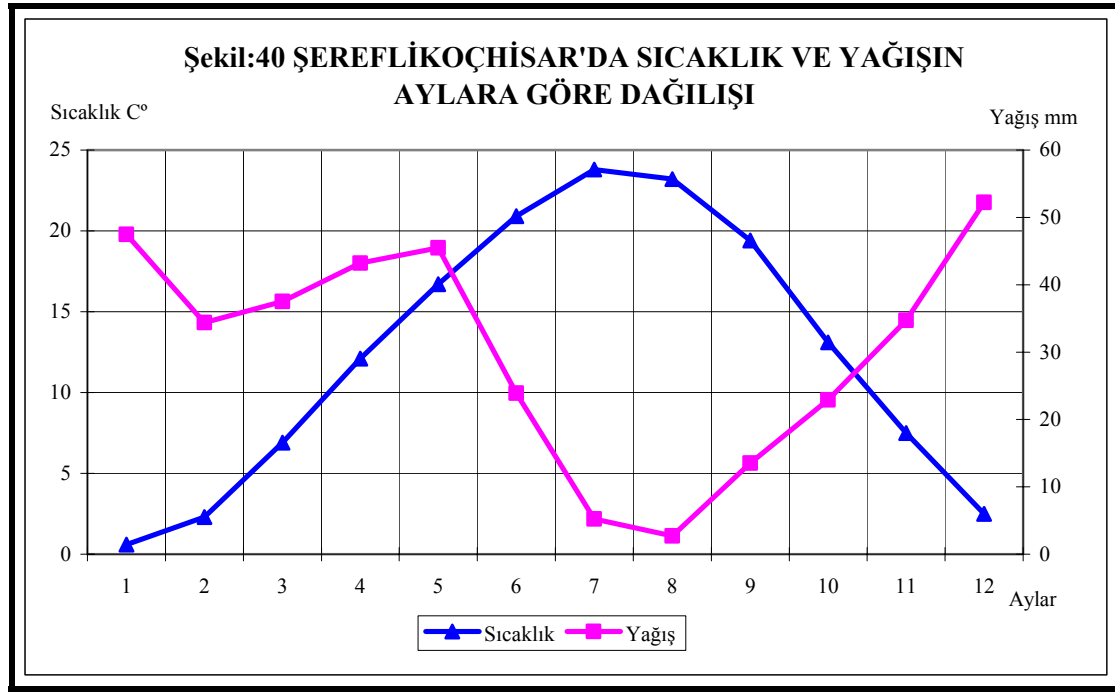
Şereflikoçhisar İç Anadolu Bölgesi'nde alır. Şereflikoçhisar' da sert step ikliminin tipik özellikleri görülür. Ancak doğudaki yüksek alan ile Tuz Gölü Havzası'nın iklimi arasında büyük ve belirgin farklar mevcuttur.

Araştırma sahamızda en sıcak ay ağustos, en soğuk ay ise ocaktır. Tuz Gölü havzası yaz aylarında çok sıcaktır. Yaz ayı sıcaklık ortalaması göl kıyısında 30 °C'nin üzerine çıkar. Bazı yıllarda yaz sıcaklıkları 45 °C'yi bulmaktadır. İşte bu en sıcak dönemde Tuz Gölü'nde bütün sular buharlaşır ve yaklaşık 20-25 cm kalınlığında tuz birikir. Bu dönemde ova ve göl alanı çölü andıran bir manzaraya bürünür. Ocak ve şubat aylarında ise en düşük sıcaklıklar -10 °C'ye kadar düşer. Şehir merkezinde yıllık ortalama sıcaklık 12,4 °C'dir. En sıcak ay olan temmuz ayı sıcaklık ortalaması 23,8 °C iken en soğuk ay olan ocak ayı sıcaklık ortalaması 0,6 °C olup yıllık amplitüd 23,2 °C dir (Tablo:52-Şekil:40). Ancak bu değerler şehir merkezi ve merkezle aynı konumda bulunan Hamzalı, Karamollauşağı, Akin, Karandere gibi köyler de geçerlidir.

Tablo:52 Şereflikoçhisar'da Ortalama Sıcaklık (°C) ve Yağış (mm) Değerleri (1943-2008)

Aylar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Yıllık
Sıcaklık	0,6	2,3	6,9	12,1	16,7	20,9	23,8	23,2	19,4	13,1	7,5	2,5	12,4
Yağış	47,5	34,4	37,5	43,2	45,5	23,9	5,2	2,7	13,5	22,9	34,7	52,2	363,2

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü.

Yükseklik ve yer şekillerine bağlı olarak sıcaklık değerleri farklılık göstermektedir. Doğudaki ve kuzey kesimdeki yüksek köylerde sıcaklık değerleri merkezin sıcaklık değerlerinden göre yaklaşık olarak 3-4 °C daha düşüktür. Yapmış olduğumuz arazi çalışmaları ve anketler esnasında edinilen bilgilerden aynı tür tarım ürünlerinin hasat dönemlerinin farklı olması bunun bir göstergesidir. Örneğin Tuz Gölü çevresindeki köyler ile Kacarlı, Gülhüyük, Şerefli davutlu Köyleri'nin alt kesimlerinde buğday hasadı haziran ayının sonları ile temmuz ayının başlarında gerçekleşirken, aynı ürünün hasadı Sadıklı, Haydarlı, Şeyhli, Deliler, Kadıncık ve Karabük Köyleri'nin bulunduğu kesimlerde yaklaşık olarak iki hafta sonra gerçekleşmektedir.

Şereflikoçhisar ilçe merkezinde ve Tuz Gölü çevresinde yıllık yağış miktarı ortalama 367 mm olup, yağışlar en fazla kışın ocak ayında ve ilkbaharda nisan-mayıs aylarında görülür. İlçe merkezinin doğusundaki yüksek dağlık bölgede ise yağış miktarı ilçe merkezi ve Tuz Gölü'ne göre daha fazladır. Öyle ki Ağaören İlçesi yer şekilleri ve

konum olarak ilçenin doğusundaki köylerle benzer özellikler taşır. Buradaki istasyonun verilerine göre (yükseklik 1250 m.) yıllık yağış miktarı 420 mm.dir. Karasınır Dağı'nın zirve yüksekliği ise 1649 m. olduğunu hatırlayacak olursak buradaki köylerin yağış miktarı Tuz Gölü çevresine göre yaklaşık olarak %50 daha fazla olduğu tahmin edilebilir.

Koçhisar platosunda başlıca hakim rüzgarlar kuzey ve güneybatı rüzgarlarıdır. Kış ve sonbaharda kuzey rüzgarları çok sert eserek bölgede şiddetli soğuklara sebep olurlar. Yaz mevsiminde ise yağmurun yağmadığı yıllarda ekinlerin kurummasını önlerler. Tahılların danelerinin dolmasına sebep olurlar. Çiftçiler “bu yıl poyraz ekmeği yedik” derler (ATAK, 1970, 6). Hakim rüzgar yönü şehir merkezinde kuzey, kuzeydoğu ve güney sektörlü olup ortalama rüzgar hızı 2,2 bofor ölçeğindedir. Kuzey sektörlü rüzgarlar (poyrazlar) yazın fazla kışın az esmelerine karşılık güney sektörlü rüzgarlar (kıble) bilhassa kış mevsiminde daha fazla esmeye başlar. Kuzey sektörlü rüzgarlar kışın iklim üzerinde olumsuz bir etki yaparken güney sektörlü rüzgarlar sıcaklıkların yükselmesini sağlarlar. Köylerdeki hakim rüzgar yönü ise yer şekillerine bağlı olarak değişiklik gösterse de bölge hakim olan rüzgar yönü kuzey ve güneybatı sektörleridir. Ortalama bağıl nem %55 tir. Hava yılda ortalama 116 gün açık, 176 gün bulutlu ve 173 gün kapalı olup 13 gün sisli, 1,2 gün dolulu, 10,2 gün kar yağışlıdır. Çalışma sahamızın iklim özellikleri düşünüldüğünde tarımsal üretim ve tarım şekli ile ilgili genel ip uçlarına ulaşılabilir. Şereflikoçhisar ve köylerinde hakim tarım ürünü tahıllardır. Ayrıca nadas olayı da yaygındır.

4.1.4. Bitki Örtüsü Özellikleri

Şereflikoçhisar ilçesinin doğal bitki örtüsü büyük oranda tahrip edilmiştir. Bunun en önemli nedeni ise arazinin % 70'nin bitkisel üretimde kullanılması, geri kalan kısımların ise mera ve otlak alanları olarak değerlendirilmesidir.

Şereflikoçhisar ilçesinin hakim bitki örtüsü step yani bozkırdır. İlçedeki toplam mera ve çayır alanları 358691 da.'dır. Bu alan ise ilçenin toplam alanının %13'ünü oluşturur. Ancak buradaki step bölgesi ikiye ayrılır. Tuz Gölü Çanağı ve çevresinde doğal step alanları yer alırken, Sadıklı, Palazobası, Haydarlı, Şerefli davutlu, Yazısöğüt, Şeyhli, Kadıncık, Seymenli, Devekovan, Çalören, Yeşilyurt ve Değirmenyolu Köyleri arasında kalan sahada antropojen step örtüsü görülür. Meşe ormanlarının tahrip edildiği yerlerde antropojen step örtüsü yaygındır. Peygamber çiçeği, geven ve sığır kuyruğu

gibi türlerin hakim olduğu ot türleri özellikle küçükbaş hayvanlar için çok önemli besin maddeleridir. Doğal bozkır topluluğu içinde ise oldukça geniş bir yayılış sahası bulan türlerden yavşan otu (*artemisia fragans*) özellikle Tuz Gölü kıyılarında geniş bir alana yayılmıştır.

Şereflikoçhisar'daki toplam orman alanı ise 19430 da.dır. Bu alan ilçe toplam yüzölçümünün ancak % 1,4'ünü oluşturur (Tablo:53). Görüldüğü gibi Şereflikoçhisar orman bakımından çok fakirdir. Araştırma sahasında bölge orman müdürlüğü ve ilçe orman şefliği tarafından ağaçlandırma faaliyetleri yapılmış olsa da beklenen sonuç alınamamıştır. Ağaçlandırma yapılan ilk alan Koçhisar Boğazı mevkiinde yol güzergahının iki yanındaki alandır. Burada yaklaşık olarak 25 da. Alan ağaçlandırılmış ve çevresi tel örgülerle kapatılmıştır. Bu yüzden fidanlar büyümüş ve bugün boyları 200-250 cm.'ye ulaşmıştır.

İkinci ağaçlandırma alanı ise şehir merkezinin doğusundaki eski kalenin de üzerinde bulunduğu yüksek alandır. Buradaki faaliyetler sonucu bir koruluk oluşturulmuş fakat ağaçların gelişimi yavaş olduğu için ilk bölgedeki gibi istenilen verim alınamamıştır.

Tablo:53 Şereflikoçhisar'da Orman ve Fundalık Alanların Köylere Göre Dağılışı (1980)

Yerleşme Adı	Orman-Fundalık Alan/da.
*İlçe Mücavir Alanı	3,000
Devekovan	10,000
Şerefli davutlu	2730
Sadıklı	500
Musular	50
Yazısöğüt	300
Yeşilyurt	700
Şeyhli	400
Karandere	1,500
Palazobası	250
TOPLAM	19430

Kaynak: Köy Envanter Etüdleri (1980), *Belediye Brifing Raporları(2009)

Şereflikoçhisar'da doğal orman kalıntılarına da rastlanır (Foto:5). Özellikle Karasınır Dağı'nın Palazobası ve Şerefli davutlu Köyleri yakınlarındaki meşe (*Quercus*)

ormanı kalıntıları ile Sadıklı Köyünün üst kesimlerinde tarla ve mera içlerinde seyrek halde bulunan meşeler buralardaki orman varlığının birer şahidi olarak günümüze kadar gelmişlerdir. Ağaç formasyonunu en geniş alan kapladığı yer ise Şerefli davutlu köyünün üst kısımlarıdır. Bakı etkisinden dolayı bu yamaç soğuk ve kar örtüsünün haziran ayına kadar yerde kaldığı dulda bir alandır. Bu yüzden meşe ağaçları burada çok kuvvetli bir şekilde kendini göstermiş ve adeta orman görüntüsü oluşturmuştur. Bu sahadaki meşelerin boyları 5-6 m.'yi bulmaktadır. Bu saha da bulunan yaklaşık 2730 da. meşe ormanı ve fundalık alan orman bakanlığı tarafından koruma alanı ilan edilmiş ve Şerefli davutlu Köyü de orman köyleri statüsüne kavuşmuştur.

Foto:5 Karasınır Dağı Kuzey Yamaçlarındaki Şerefli davutlu Köyü Çevresinden Meşe Ormanı

Meşelerin önemli olduğu başka bir alan ise Yazısöğüt Köyü'nün üst kısımlarıdır. Ayrıca Sadıklı Köyü'nün üst kısımlarındaki meşelik alanda önemli bir ağaç bölgesi olmasına rağmen bu sahadaki tahribat nedeniyle meşelerin sayısı azalmakta, alanı her geçen gün daralmaktadır. Bu tahribatın en önemli nedeni ise tarım arazisi açmak veya arazi içindeki meşeleri temizlemektir.

4.1.5. Hidrografya Özellikleri

Şereflikoçhisar ilçesi gerek akarsular gerekse yer altı suları bakımından İç Anadolu Bölgesi'nin en kurak yerlerindendir. Hidroğrafya bakımından Şereflikoçhisar, aralarında çok büyük farklılıklar bulunan iki bölgeye ayrılır.

Tuz Gölü geniş bir su toplama havzasına sahip olmasına rağmen göle gelen su miktarı oldukça azdır. Yaz aylarındaki şiddetli buharlaşmayı da düşünecek olursak gölün yaz aylarında neden kuruduğu ve tuz tabakalarının nasıl oluştuğu daha iyi anlaşılabilir. Yer altı suyuna Şereflikoçhisar'ın batı ve güneyindeki alüvyal ovada rastlanmakta olup burada açılan birçok kuyuyla tarım alanları sulanmaktadır. Ancak bu kuyuların büyük bir kısmı yer altı su seviyesinin alçalması nedeniyle kurumuştur. Kuyulardan çıkan içme suyuna elverişli değildir. Bu nedenle Tuz Gölü çevresindeki ve ovalardaki köylerin en önemli sorunu içme suyudur.

İlçenin doğusunda ise durum biraz daha farklıdır. Yüksekliğin ve de beraberinde yağış miktarının artması yüzey sularının ve yer altı sularının da artmasını sağlamıştır. Yalınayak ve Eldivan mevkileri yeraltı suyu bakımından oldukça zengindir. Buradaki yeraltı suyu Şereflikoçhisar Tümen Komutanlığının su ihtiyacını karşılamaktadır. Karasınır Dağı yamaçlarındaki zengin yamaç kaynakları buradaki köylerin içme suyunu karşılaması bakımından önemlidir. Özellikle dağın kuzey yamaçlarında su kaynakları daha fazladır. Bunun nedeni ise bakıdır.

İlçenin kuzeydoğu sınırını oluşturan Hirfanlı Baraj Gölü'nden daha çok elektrik enerjisi üretiminde kullanılmaktadır (Foto:6-Harita:2). Bu yüzden sulama sistemi geliştirilmemiştir. Baraj gölü çevresinde ise sınırlı olarak sulama imkanı mevcuttur.

Yerüstü kaynakları bakımından en önemli akarsu olan Peçenek Çayı, kaynağını Ağaçoören sınırları içindeki Ekecik Dağının yamaçlarından alır. Kuzeye doğru akış gösterirken Karasınır Dağından sızan sular dereyi besler ve Tuz Gölü'ne ulaşmasını sağlar. Ancak yaz aylarındaki şiddetli buharlaşma nedeniyle Peçenek Çayı ile Tuz Gölü'nün buluşması yaklaşık olarak üç ay kesintiye uğrar. Bu akarsu kuraklığın başladığı mayıs-haziran ayında kurur ve yağışlı devreye kadar yatağında çok az miktarda su ile büyük ölçüde kum ve kil kalır. Peçenek Çayı üzerine DSİ Genel Müdürlüğü tarafından 20 Mayıs 2007 tarihinde Şereflikoçhisar Peçenek Barajı'nın temeli atılmıştır. Baraj bittiğinde 30 bin dönüm arazi sulanacak. İlçenin en büyük problemlerinden biri olan içme suyu meselesi bu proje ile 2032 yılına kadar çözülecek. Bu baraj ile ilçe ekonomisinin kaderi değişecek, çiftçinin geliri artacak, tarımsal

Üretimdeki artışa bağlı olarak sanayi tesislerinin sayısının da artması beklenmektedir. Yerüstü kaynakları bakımından en önemli akarsu olan Peçenek ayı, kaynağını Ağaçören sınırları içindeki Ekecik Dağının yamaçlarından alır. Kuzeye doğru akış gösterirken Karasınır Dağından sızan sular dereyi besler ve Tuz Gölü'ne ulaşmasını sağlar. Ancak yaz aylarındaki şiddetli buharlaşma nedeniyle Peçenek ayı ile Tuz Gölü'nün buluşması yaklaşık olarak üç ay kesintiye uğrar. Bu akarsu kuraklığın başladığı mayıs-haziran ayında kurur ve yağışlı devreye kadar yatağında çok az miktarda su ile büyük ölçüde kum ve kil kalır. Peçenek ayı zerine DSİ Genel Müdürlüğü tarafından 20 Mayıs 2007 tarihinde şereflikoçhisar Peçenek Barajı'nın temeli atılmıştır. Baraj bittiğinde 30 bin dönüm arazi sulanacak. İlçenin en büyük problemlerinden biri olan içme suyu meselesi bu proje ile 2032 yılına kadar çözülecek. Bu baraj ile ilçe ekonomisinin kaderi değişecek, çiftçinin geliri artacak, tarımsal üretimdeki artışa bağlı olarak sanayi tesislerinin sayısının da artması beklenmektedir.

Foto:6 Karasınır Dağı'ndan Hirfanlı Baraj Gölü'nün Görünümü

4.1.6. Arazi Mülkiyeti

Arazi kullanımına ve tarımsal yapıya etki eden en önemli özelliklerden bir tanesi olan arazi mülkiyet durumu aynı zamanda kırsal kesimin ekonomik düzenine etki eder.

Şereflikoçhisar'da 1990 sonrasını kapsayan tüm yıllarda toplam tarım alanı yaklaşık olarak 1.000.000 da. civarında olmuştur. Bu sayı ise ilçe toplam yüzölçümünün yaklaşık % 70'ini oluşturmaktadır. İlçe de genel olarak yerçekillerinin az engebeli ve sade olması tarım alanlarının geniş olmasını sağlamıştır.

1980 yılında 494030 da. olan tapulu arazi 33911 parçadan oluşmaktaydı. Bu parçalar ise 4766 aileye aitti. Bu arazinin 0-25 da. arasında olan kesimi 2841 parça ile 723 aileye aittir (Köy İşleri Bakanlığı, Köy Envanter Etüdları). Bu gruptaki parsel sayısı tarım alanlarının ancak %2,4'ünü oluştururken parça sayısı ise toplam parça sayısının %8,5'ini oluşturur. Parsellerin ortalama büyüklüğü ise 17 da.'dır (Şekil:41, 42, 43). Bu gruba giren tarım alanları ilçenin doğusundaki yüksek ve kısmen engebeli arazilerin geniş yer kapladığı Karasınır Dağı eteklerinde yoğunlaşmıştır. Özellikle Haydarlı, Şeyhli, Deliler, Palazobası, Seymenli , Karabük, Kadıncık ve Musular gibi köylerde parseller bu gruptaki gibi küçüktür. 26-50 da. büyüklüğündeki tarım alanlarının toplamı ise 33321 da. olup 6992 parçaya 875 aile sahiptir (Tablo:54). Bu gruptaki tarım toprakları toplam tarım alanlarının %6,7'sini, parsel sayısı ise toplam parsel sayısının %20,6'sını oluşturur. Parsellerin ortalama büyüklüğü ise 38 da.'dır. Bu grup içerisinde ise Gülhüyük, Hamzalı, Karandere, Çalören ve Sadıklı gibi yüzölçümleri büyük olan köyler ağırlıktadır. Örneğin Çalören'de bütün gruplar içerisinde en fazla aile sayısı bu grupta yer alır.

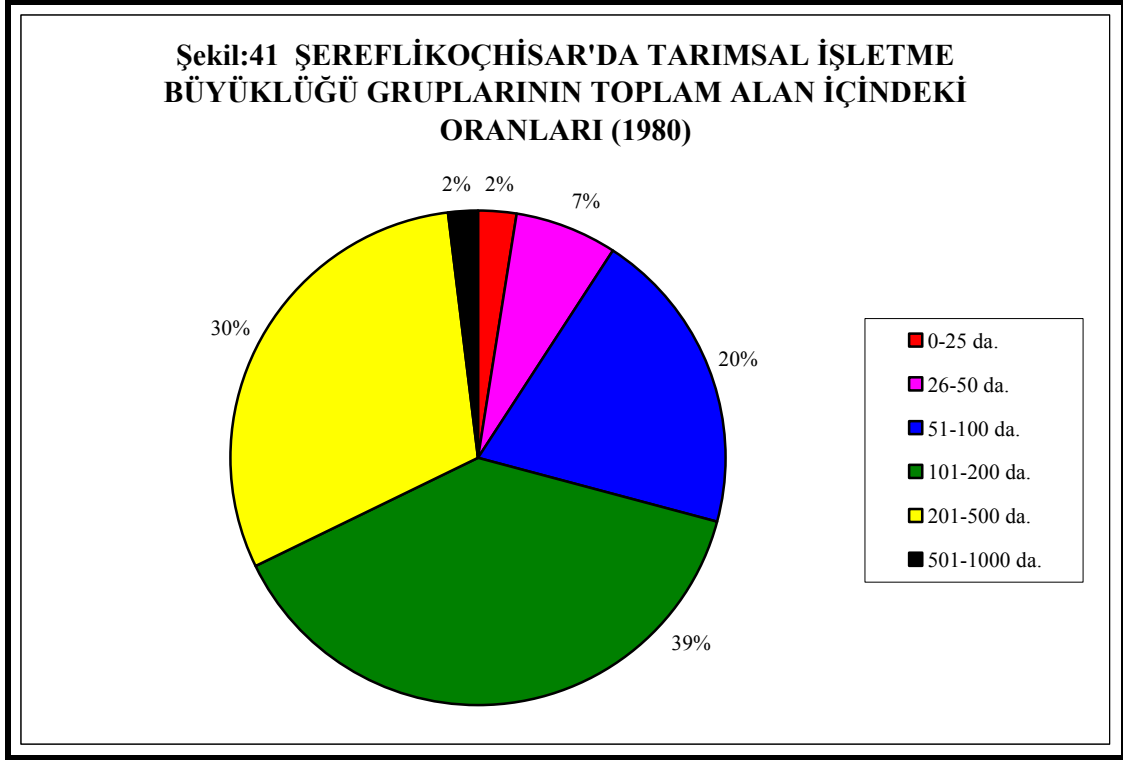
Tablo:54 Şereflikoçhisar'da Tarım Topraklarının Arazi Büyüklüğüne ve Ailelere Bölünüşü (1980).

İşletme Büyüklüğü (da)	Alanı (da)	Oranı (%)	Aile Sayısı	Oranı (%)	Parça Sayısı	Oranı (%)
0-25	11973	2,4	723	15,2	2841	8,5
26-50	33321	6,7	875	18,4	6992	20,6
51-100	98777	20	1303	27,3	9594	28
101-200	190115	38,5	1300	27,3	9306	27,5
201-500	150144	30,4	550	11,5	4980	14,8
501-1000	9700	2	15	0,3	198	0,6
Toplam	494030	100	4766	100	33911	100

Kaynak: Köy İşleri Bakanlığı.

En fazla parsel sayısı ve en fazla parçaya sahip ailenin bulunduğu grup ise üçüncü gruptur. 51-100 da. büyüklüğündeki tarım alanlarının toplamı ise 98777 da. olup, 9594 parçaya 1303 aile sahiptir. Bu gruptaki tarım toprakları toplam tarım alanlarının %20'sini, toplam parsel sayısının ise %28'ini oluşturur. Parsellerin ortalama

büyüklüğü ise 76 da.'dır. Büyükkışla, Kanlıkışla Aliuşağı, Çalören ve Gülhüyük yine bu grupta payı fazla olan köylerdir. Bu köylerin ortak özelliği yüzölçümlerinin geniş olmasının yanı sıra yer şekillerinin de sade olmasıdır.

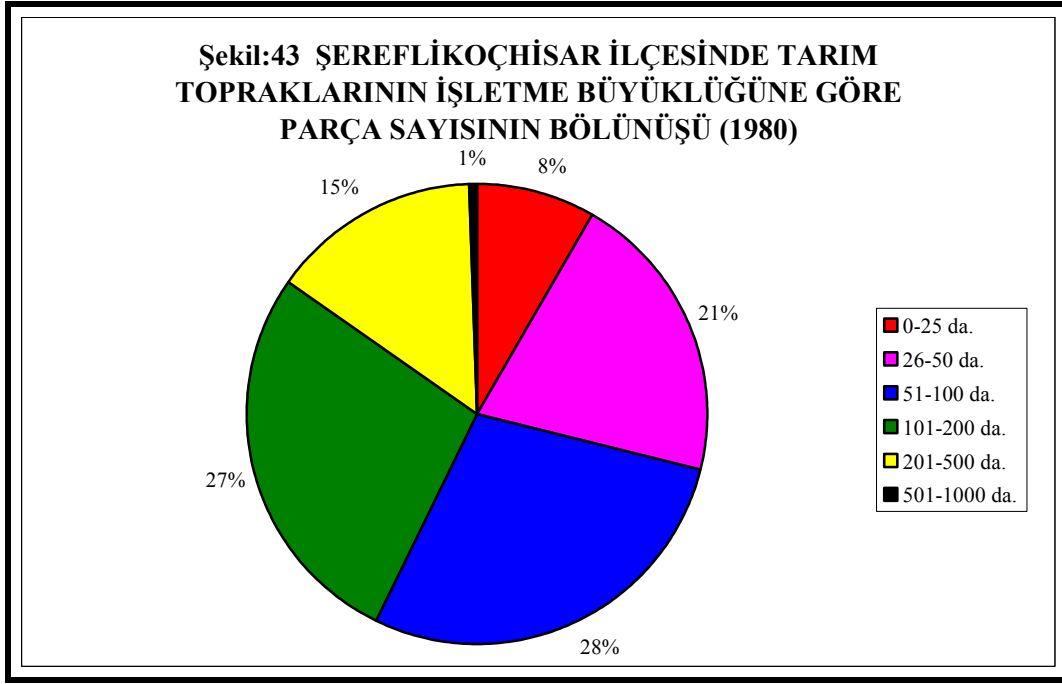

51-100 da. büyüklüğündeki parsel grubundan sonra en fazla ailenin ve parça sayısının bulunduğu grup ise 101-200 da büyüklüğündeki tarım alanlarının oluşturduğu gruptur. Bu grubun toplamı ise 190115 da olup 9306 parçaya 1300 aile sahiptir. Bu gruptaki tarım toprakları toplam tarım alanlarının %38,5'ini oluşturur ki tarım alanlarının en fazla olduğu gruptur. Bu gruptaki parsel sayısı ise toplam parsel sayısının %27,5'ini oluşturur. Parsellerin ortalama büyüklüğü ise 146 da.dır (Tablo:55-Şekil:42). Akın, Acıkuyu, Büyükdamlacık bu grupta, Büyükkışla, Gülhüyük ve Çalören ile birlikte yer alırlar.

Tablo:55 Şereflikoçhisar İlçesinde Tarım Topraklarının Ortalama Büyüklük (1980).

İşletme Büyüklüğü (da)	Toplam Alanı (da)	Aile Sayısı	Ortalama Büyüklük (da)
0-25	11973	723	17
26-50	33321	875	38
51-100	98777	1303	76
101-200	190115	1300	146
201-500	150144	550	273
501-1000	9700	15	647

Kaynak: Köy İşleri Bakanlığı.

Görüldüğü gibi hem köy alanlarının ortalama büyüklüğü, hem de parsellerin ortalama büyüklüğünde Şereflikoçhisar, hem ülke hem bölge hem de il ortalamasının üstündedir. Bunun en önemli nedeni ise yerçekillerinin daha sade olması, dolayısıyla gerçek alan ile izdüşümsel alan arasında farkın az olmasındandır. Türkiye’deki köylerin ortalama parsel sayısı 997 iken, bölgemize bu sayı 1315’tir. Araştırma alanımızda ise köylerin ortalama parsel sayısı 692’dir. Parsel sayısında araştırma alanımız ülke ve bölge ortalamasının altındadır. Dolayısıyla tarımsal işletme büyüklüğü daha fazladır.

Tablo:56 Şereflikoçhisar ve Türkiye’de Tarım Topraklarının İşletme Büyüklüğü, Aile Sayısı ve Ortalama Büyüklük

İşletme Büyüklüğü (da)	Şereflikoçhisar			Türkiye*		
	Toplam Alanı (da)	Aile Sayısı	Ortalama Büyüklük (da)	Toplam Alanı (da)	Aile Sayısı	Ortalama Büyüklük (da)
0-25	11973	723	17	528109055	16096055	32,8
26-50	33321	875	38	22867244	611683	37,4
51-100	98777	1303	76	28502879	394913	72,2
101-200	190115	1300	146	24381613	172229	141,6
201+	159844	565	920	26885034	68962	380,2

Kaynak: Köy İşleri Bakanlığı, * Çelebicin, 1972, 113

Şereflikoçhisar’da tarım toprakları ülkemizin hatta dünyanın birçok yerinde olduğu gibi miras yoluyla her geçen gün parçalanmaktadır. Fakat son yıllarda köylerinden ayrıлып şehre yerleşmiş olan insanlar arazileri ile ilgilenemedikleri için

topraklarını köyde bulunan çiftçilere satmaktadır. Bu nedenle tarım arazileri hızla miras yoluyla küçülürken diğer taraftan göçler nedeniyle el değiştirmekte ve yavaşta olsa büyümektedir.

4.1.7. Tarımda Makineleşme

Tarım alanlarından daha fazla verim almak için gerekli ilk şart toprağın bakımındır. Bakımın yapılabilmesi için de modern tarım tekniklerinin, araç ve gereçlerin toprağın işlenmesinde kullanılması gerekir.

Şereflikoçhisar gerek yerşekillerinin sade olması gerekse tarım arazilerinin geniş olması makine kullanımını kolaylaştırmıştır. Şereflikoçhisar'da 1980 yılında 984 traktör bulunmaktaydı. Aynı yıl içerisinde işlenebilen toplam tarım alanı ise 494030 da. idi. Yani ortalama 502 da. tarım alanına bir traktör düşmekteydi. Bu durum ise modern tarım teknikleri çerçevesinde düşünüldüğünde oldukça az bir orandır. 1980'li yıllarda ekonomik durumun kötü olması, iç ve dış politikadaki olumsuz gelişmeler çiftçinin alım gücünü olumsuz etkilemiş ve makineleşmenin önündeki en büyük engel olmuştur. Toprak sahibi 4766 ailenin varlığı da düşünüldüğünde ortalama her beş aileye bir traktör düşmekteydi. Aynı yıllarda azda olsa hala hayvan gücüne dayalı tarımsal faaliyetlerin yapıldığı dikkati çekmektedir. 2 adet karasaban, 52 adet hayvan pulluğu bunun en büyük delilidir. 1980 yılında toplam tarımsal araç ve gereç sayısı ise 5450 adettir (Tablo:57).

Tablo:57 Şereflikoçhisar İlçesi Köylerinde Başlıca Tarımsal Araçlar (1980-2009)

Tarımsal Araçlar	1980*	2009+
Karasaban	2	0
Hayvan Pulluğu	52	0
Traktör	984	2700
Römork	1012	3125
Traktör Çapası	534	2353
Biçerdöğür	53	19
Batöz	451	0
Mibzer	881	2642
Pulvarizatör	317	2605
Döğen	68	0
Harman Makinesi	88	60
Traktör Pulluğu	1008	3109
TOPLAM	5450	13800

Kaynak: *Köy İşleri Bakanlığı, +Tarım İlçe Müdürlüğü 2009

2000 yılına gelindiğinde traktör sayısı 984 adetten 2525 adete çıkmış toplam araç-gereç sayısı 5450'den 14622'ye yükselmiştir. 20 yıl içerisinde traktör sayısındaki artış 2,5 kat, araç-gereç sayısındaki artış ise yaklaşık 3 kat olmuştur. Dolayısıyla tarım alanları da genişlemiştir. 2000 yılındaki tarım alanlarının toplamı ise yaklaşık 1,000,000 da.dır. Buna rağmen 2000 yılında traktör başına düşen arazi miktarı 396 dekara kadar düşmüştür.

2009 yılında toplam tarım makinesi sayısı 19458 adete yükselirken traktör sayısı ise 2700'e çıkmıştır. Dokuz yıllık süreçte traktör sayısındaki artış oranı sadece %6,5 civarında ki gerçekleşirken, araç gereç sayısındaki artış oranı ise %25 civarında olmuştur. Görülüyor ki yöre halkı zirai donanımına daha fazla önem vermektedir. 2009 yılında bir traktöre düşen tarım alanı ise 352 da.'dır. Süreç içerisinde makineleşme alanında çok büyük ilerlemeler olmasına rağmen hala istenilen seviyenin uzağında olduğu görülmektedir.

1990 yılı Türkiye tarım arazilerinde (nadas hariç) 1000 hektar başına ortalama 36,7 adet traktör (Doğanay, 1994, 80), 1995 yılı itibariyle Erzincan Ovası'nda 1000 hektara 24,6 adet traktör (Hayli, 1995, 198), Tercan Ovası'nda ise 1000 hektara sadece 1,1 adet traktör (Yazıcı, 1991, 201) düştüğü dikkate alınırsa, araştırma alanımızdaki 1000 hektar başına düşen traktör sayısının 27 adet ile Türkiye ortalamasına yakın bir değer olduğu ortaya çıkmaktadır.

Şereflikoçhisar'da tarımda makineleşme ile tarım alanlarının genişliği arasında büyük bir paralellik vardır. 1980 yılında yüzölçümü en az olan Geçitli Köyü'nde hiç traktör yokken, yaptığımız arazi etüdleri sonucu köyde sadece bir adet traktör olduğu görülmüştür. Bağobası, Çatçat, Kadiobası, Musular ve Yusufkuyusu traktör ve makine sayısının en az olduğu köylerdir. Gülhüyük, Kacarlı, Karandere, Çalören, Akın, Büyükkışla ve Devekovan ise tarım alanlarının geniş olması ve yer şekillerinin sade olması nedeniyle en fazla makineleşmenin gerçekleştiği köylerdir.

4.1.8. Arazi Kullanım Tipleri

Şereflikoçhisar ilçesinin toplam yüzölçümü 15.910.000 da.dır. Bu alanın 245529 da.lık kısmı su yüzeyinden oluştuğuna göre kullanılabilir durumdaki karasal yüzey alanı 1345471 da.dır. Bu alanın %70'i yani 943550 da.lık bölümü tarıma elverişli olan kısımdır. Bu oran Türkiye ortalamasının tam iki katıdır. Şereflikoçhisar'da tarım alanlarının bu kadar geniş olmasının tabi ki tek nedeni yer şekillerinin uygun olmasıdır.

Ancak yer şekilleri her yerde geniş tarım alanlarına müsaade etmemiştir. Yukarıda detaylıca bahsettiğimiz gibi doğuya gidildikçe kısmen yer şekillerinin engebesinin artması tarım alanlarının da daralmasına neden olmuştur. Tarım alanları özellikle ilçenin batısında Tuz Gölü kıyısında ve kuzeydoğusunda Hirfanlı Baraj Gölü kıyısında daha geniştir. Tarım arazilerinin % 21'i taban arazi yani düz arazilerden oluşur (Tablo:58). Bu düz arazilerin çoğu Tuz Gölü ile şehir merkezi arasında kalan kesimde yer alır.

Tarım alanlarının bu kadar geniş olmasına rağmen ancak %5'i sulamaya uygundur. Sulu tarım alanları ise özellikle doğudaki Peçenek Çayı vadisinde toplanmıştır. Buradaki tarım alanlarında özellikle şekerpancarı üretimi yapılmaktadır. Sulu tarım arazilerine şehir merkezinin batısındaki ve güneyindeki ovalık alanda da rastlanır. Burada ise daha çok artezyenlerden çıkan sularla dar alanlı sulama faaliyeti yapılır. Ayrıca Karasınır Dağı eteklerindeki vadi tabanları da sulu tarıma uygun yerlerdir.

Tablo:58 Şereflikoçhisar'da Arazi Kullanım Durumu (2008)

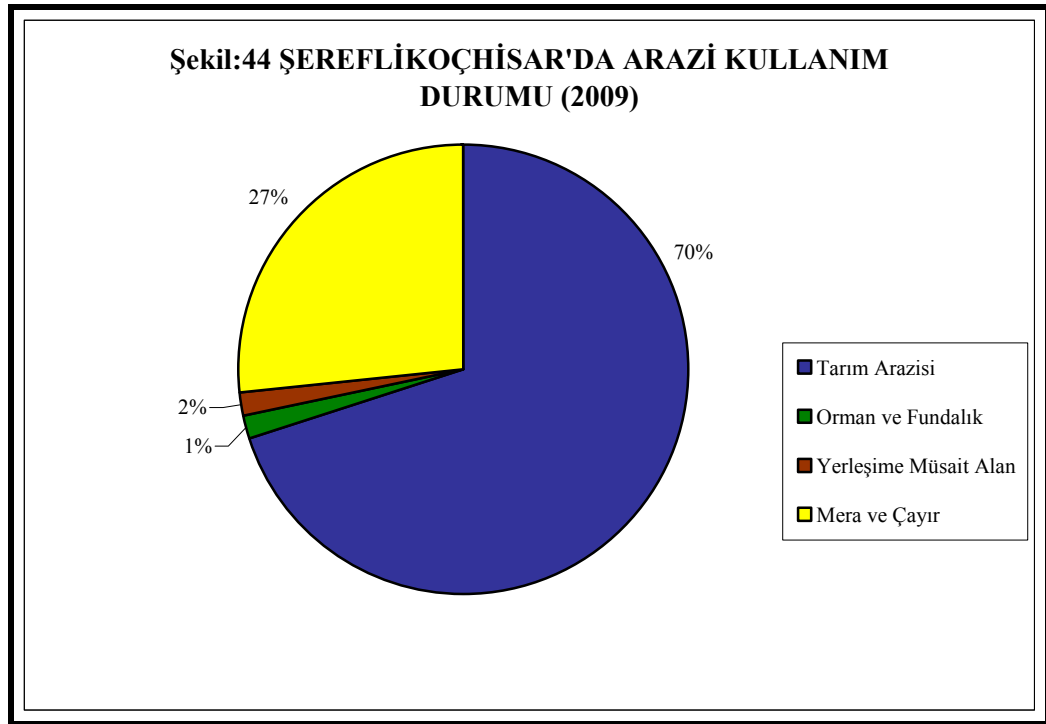
Arazi Türü		Alan (da)	%
Tarım Arazisi		943550	70
	Taban Arazi	200000	21
	Sulu Tarım	45000	5
	Kuru Tarım	698550	74
	Toplam	943550	100
	Tarla Arazisi	943550	99,3
	Sebze Arazisi	936	0,1
	Bağ Arazisi	3505	0,4
	Meyve Arazisi	1921	0,2
	Toplam	949912	100
Orman ve Fundalık		19430	1
Yerleşim Alanı		23800	2
Mera ve Çayır		358691	27
Toplam		1345471	100

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü (2008)

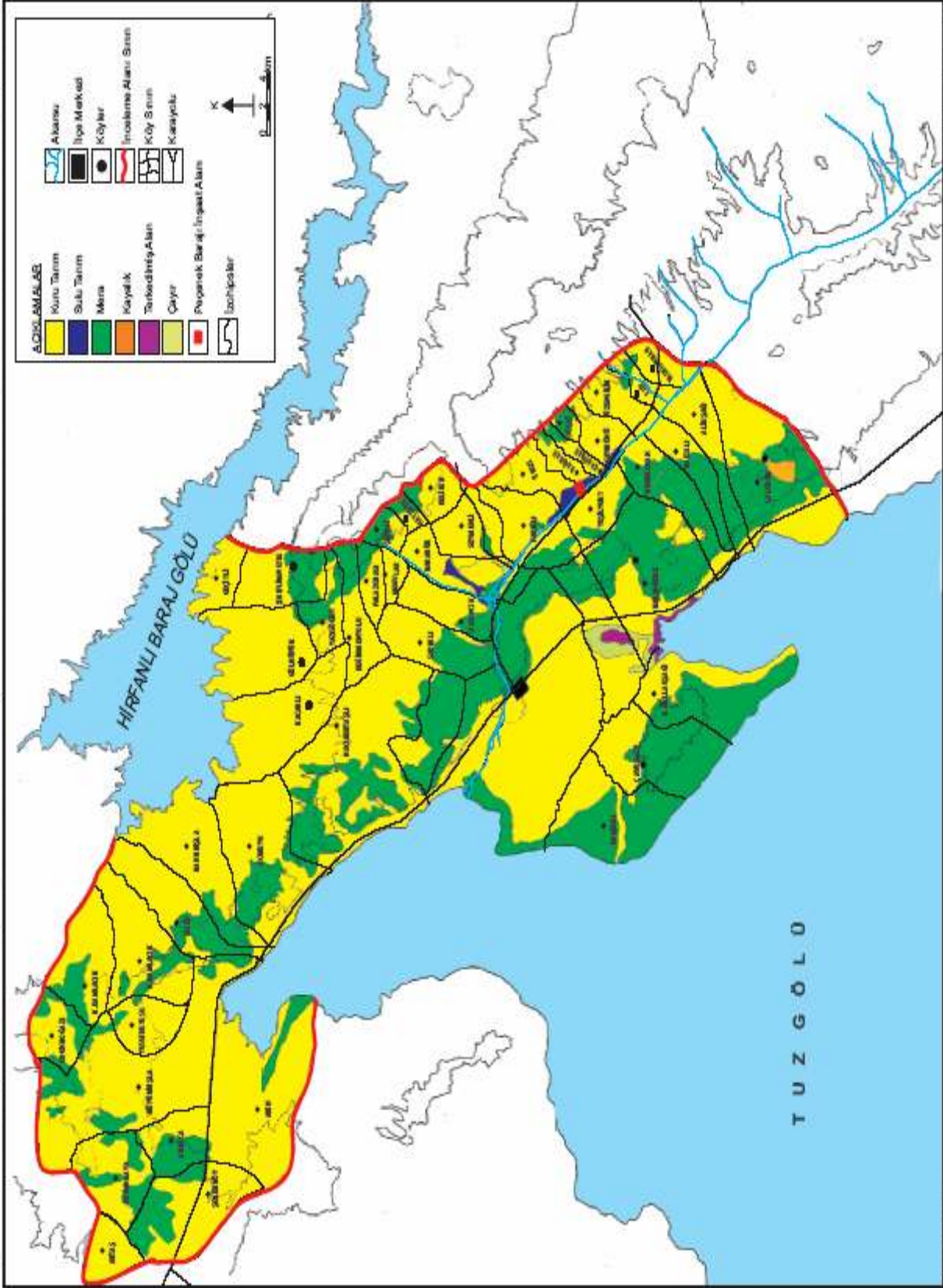
Tarım arazilerinin %1'inden daha azını oluşturan 6362 dekarlık bölümü ise sebze, meyve ve bağ arazisidir. Meyve ve bağ alanları Tarım Bakanlığının teşvikleriyle son yıllarda modern teknikler kullanılarak yavaş yavaş yayılmaya başlamıştır. Eski bağ alanları ya bakımsızlıktan ya da doğal olarak kuruması nedeniyle 1990'lı yılların ortasından itibaren bağcılık bitme noktasına gelmiştir. 2000 yılından sonra Avrupa Birliği Tarım Programları teşvikleri sayesinde örnek bağ ve bahçe modellerine geçilmiş ve köylülerin özendirilmesi sağlanmıştır.

İlçe topraklarının % 74'ü kuru tarım alanıdır. Hidroğrafya bölümünde de ifade edildiği gibi bu saha Türkiye'nin en az yağış alan kesimidir. Dolayısıyla yer altı ve yerüstü su kaynaklarının sınırlı olması tarımda sulama imkanlarını engelleyen tek ve en büyük faktördür.

Şereflikoçhisar'da tarım arazilerinden sonra en büyük alanı mera ve çayır alanları oluşturur. 358691 da. ile kullanılabilir alanların %27'sini oluşturan mera ve çayır alanlarına ise ilçenin doğusunda daha fazla rastlamaktayız (Tablo:58-Şekil:44-Harita:28). Peçenek Çayı vadisi ile Tuz Gölü kıyısındaki eski Mustafacık Köyü alanı çayırların en geniş yayılış sahası gösterdiği alanlardır. Mera alanları ise Karasınır Dağı ile Tuz Gölü'nün hemen doğusundaki horst bölgesinde rastlanır. Pliosen döneminde oluşmuş olan bu saha üzerinde jips kayacı kalın bir tabaka halindedir. Hem arazinin engebeli olması hem de jipsli sahanın tarıma uygun olmaması buranın mera alanı olarak değerlendirilmesini sağlamıştır. Doğudaki Karasınır ve Kötü Dağ çevresi ise arazinin engebeli olması nedeniyle mera alanı olarak kullanılmasını sağlamıştır. Bu saha horst bölgesine göre daha yüksekte bu yüzden hem serin hem de yağışların fazla olmasından dolayı ilçedeki en verimli ve çeşitli ot toplulukları burada yer alır. Küçükbaş hayvancılığın yoğun olarak yapıldığı bu saha yayla havasını anımsatır.

ŞEREFLİKOÇHISAR İLÇESİ VE YAKIN ÇEVRESİNİN ARAZİ KULLANIM HARİTASI (1992)

FATİH ALTUĞ 2009

HARİTA - 28

Şereflikoçhisar % 2'sini oluşturan 23800 dekarlık saha ise yerleşime ayrılmıştır. Bu alanın 15000 dekarlık kısmı yani yaklaşık % 63'ünü şehir merkezi, kalan kısmını ise kasaba ve köy yerleşmeleri oluşturmaktadır.

Şereflikoçhisar ilçesinin arazi kullanımı bakımından en az yer kaplayan arazi tipi ormanlardır. İklim koşullarının elverişli olmaması ve insan etkisi nedeniyle orman alanları ancak Karasınır ve Kötü Dağın kuzey yamaçlarında kendilerine tutunacak alanlar bulmuşlardır. İlçenin karasal alanının yaklaşık %1'ine karşılık gelen 19430 da'lık bölümünde ağaçlara rastlanır. Bu alanın ilçe merkezi çevresindeki ağaçlandırma sahasında kalan bölümünde ağaçlar seyrek bir doku oluştururken doğudaki dağlık sahada meşe ağaçları daha sık orman görüntüsü vermektedir.

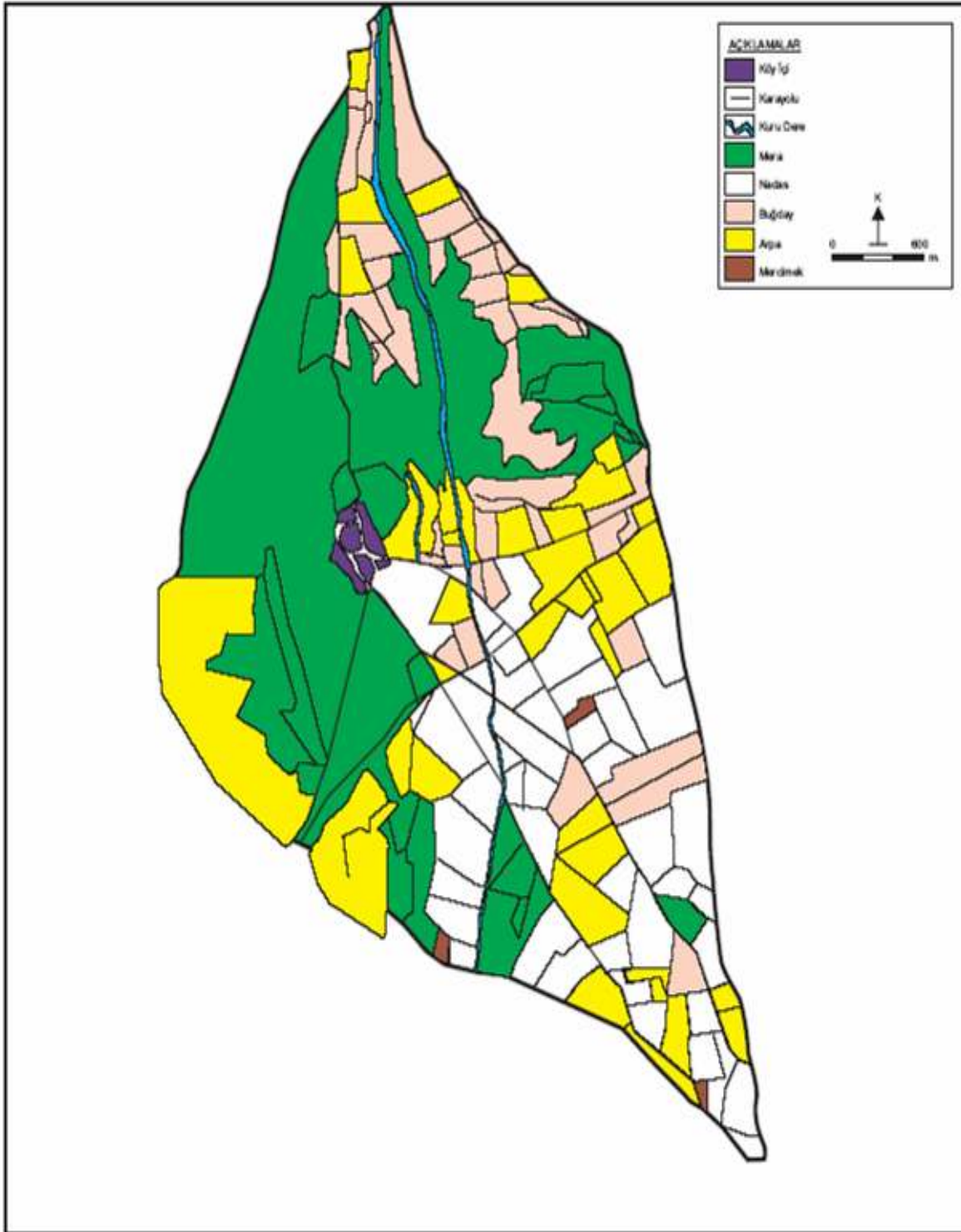
Arazi kullanım şekli konusunu daha iyi kavrayabilmek amacıyla Yusufkuyusu Köyü için yaptığımız mikro arazi çalışmamıza bakmak daha iyi olacaktır.

Öncelikle mikro arazi kullanımı çalışması için Yusufkuyusu Köyü'nün seçilmesinde etkili olan doğal ve beşeri faktörlere bakmak gerekir. Yusufkuyusu yerçekimleri bakımından hem yamaç hem de düzlük sahalarda toprağı olan bir köydür. Tuz Gölü Kapalı Havzası içinde yer almaktadır. Ayrıca köy alanının küçük olması ve kadastro çalışmalarının bu sahada tamamlanmış olması, çalışmanın sağlıklı olması için bu köy seçilmiştir.

Yusufkuyusu Köyü'nde arazi kullanımına geçmeden köyün genel durumu hakkında bilgi sahibi olmamız gerekir. Köyün toplam alanı 11120 da. olup, bu arazinin 2224 dekarı (%20) düz (eğimi %0-2), 4448 dekarı (%40) hafif eğimli (eğim %2-6), 3336 dekarı (%30) orta eğimli (eğim %6-12) ve 1112 dekarı (%10) ise dik (eğim %12-20) eğimli arazilerden oluşmaktadır. Köyün kurulduğu alan 1043m. yüksekliğinde olup, köy arazisinin geneli 1000-1250 m. izohipsleri arasında yer almaktadır. Köyün iklim özellikleri ilçe merkezine benzemekte olup, köyde donlu gün sayısı 105 gün, ilk kırağı kasım ayında ve ilk kar ise aralık ayında düşmektedir. Yusufkuyusu Köyü XVIII. ve XIX. yüzyıldaki göçler sonucu oluşmuştur. Çevresindeki köylere göre hem alan hem de nüfus bakımından oldukça küçüktür. 1935 yılında köyde 30 kişi yaşamaktayken, bu sayı 1965 yılında en yüksek değere (163 kişi) ulaşmıştır. 2009 yılında 11 hane de 43 kişi yaşamaktadır. Yusufkuyusu köyü'nde 1935 yılında km²'ye 27 kişi düşerken, bu sayı 1970'de 103'e çıkmış, 1990'da 74, 2000'de 38 ve 2009 yılında 39 olmuştur.

11120 dekar olan Yusufkuyusu Köyü'nün %50,5'i (5614 da.) tarım alanı, %45'i (5000 da.) mera alanı, %3,9'u (435 da.) hazine arazisi ve %0,6'sı (70 da.) ise yerleşim

YUSUFKUYUSU KÖYÜ ARAZİ KULLANIM HARİTASI (2009)

alanıdır(Harita:29). Mera alanı köyün kuzeyindeki sarp ve yüksek alanı teşkil ederken, tarım alanları köyün güneyindeki düz ve hafif eğimli alalarda yoğunlaşmaktadır. Köyde toplam 11 hane bulunmakta olup, hepsi toprak sahibidir. Ayrıca göç nedeni ile köy dışında bulunan 17 ailenin topraklarını köydeki bu aileler ortakçılık yolu ile işlemektedirler. Mevcut tarım topraklarının büyüklüğüne baktığımızda ise, 101-200 da. arasında 47 adet, 201-500 da. arasında 51 adet parsel bulunmaktadır.

Tarım topraklarının tamamı kahverengi topraklardan oluşmakta olup, tamamı nadaslı kuru tarım alanıdır. Nadas alanı ekili arazilerin yaklaşık yarısına karşılık gelmektedir. Ekili alanlarda ise sadece buğday ve arpa ekimi yapılmaktadır. Nadas dışı toplam ekili alanların (2800 da.) %50'si (%1400 da.) buğday, %50'si ise arpa ekim alanıdır. 2009 yılında köyde yaklaşık olarak 560 ton buğday ve 630 ton civarında arpa üretimi yapılmıştır. Buğdaydan dekar başına 400 kg, arpadan ise 450 kg ürün elde edilmiştir. Bu dönem içinde Çukurova'da ise dekar başına 1000 kg.'dan daha fazla ürün elde edilmiştir. Buradan da görüldüğü gibi köyde hem ürün çeşidi az hem de verim düşüktür. Bunun en önemli nedeni ise sulama imkanlarının yetersizliğidir.

Çarşamba Ovası ve Yakın Çevresinde Araziden Faydalanma adlı çalışmaya baktığımızda ise, mevcut tarım alanlarının %30,3'ünün mısır, %25,2'sinin fındık, %24,2'sinin sebze, %5'inin soya, %4,2'sinin çeltik, %4'ünün tütün ve %3,2'sinin buğday ekim alanlarına ayrıldığı görülür (Özçağlar, 1994, 117). Çarşamba Ovası'nda ürün çeşidinin Yusufkuyusu Köyü'ne göre daha fazla olmasının temel nedeni iklim koşulları ve sulama imkanları arasındaki farktır.

Köydeki hayvancılık faaliyete baktığımızda ise, mera alanlarının genişliğine rağmen hayvan sayısı azdır. Köyde 150 adet küçükbaş ve 142 adet büyükbaş hayvan bulunmaktadır. Büyükbaş hayvancılık besi şeklinde yapılmaktadır. Köydeki 11 ailenin de büyükbaş hayvanı varken, küçükbaş hayvan sahibi aile sayısı 4'tür.

4.1.9.Ulaşım

Bir bölgenin ekonomik hayatı kesin olarak ulaşım ağıyla çevreye bağlanmasına ve açılmasına göre önem kazanır (Karaboran, 1989, 94).

Ulaşımın fonksiyonu sahadaki ekonomik yapının tamamı içerisinde çok önemli bir yere sahiptir. Bir yörenin ekonomik gelişmişliği ile o yörenin ulaşım yolları ve çevresiyle olan ilişkileri birbiri ile olan münasebetleri oldukça önemli bir yere sahiptir.

Şereflikoçhisar'ın önemli coğrafi konumu tarih boyunca önemli bir merkez olmasını sağlamıştır. Tuz Gölü Anadolu yarımadasının tam ortasında, kuzey güney yönünde uzanır bir şekle ve duruma sahiptir. Böylece gölün kıyı çizgisi yarımadaı adeta doğu ve batı yönünde olmak üzere ikiye ayırır. İşte Şereflikoçhisar bu kıyı çizgisinin doğusunda yer alır. Gölün doğu kıyısına paralel uzana horst sahası ise kuzey-güney yönündeki yol güzergahının buradan gitmesini zorunlu kılmıştır. Şereflikoçhisar ise bu zorunlu güzergahın neredeyse tam ortasında yer alır. Bu yüzden tarih boyunca önemli bir stratejik alan olmuştur. Gerek Roma döneminde gerekse Büyük İskender döneminde güneye yani Suriye ve Mısır'a yapılan askeri seferler esnasında Şereflikoçhisar hep uğrak yeri olmuştur.

Şereflikoçhisar'ın topoğrafik özellikleri ulaşım üzerinde etkili olmuştur. İlçe arazisi sade bir görünüm arz etmesine rağmen Tuz Gölü doğusundaki kuzeybatı-güneydoğu doğrultulu sıra dağlar ulaşım üzerinde etkili olmuş ve ulaşımın yönünü belirlemiştir. Şereflikoçhisar'ın köylerle ve Kırşehir ile olan ulaşım bağlantısı bu sıra dağları yarıp ovaya açılan Peçenek Çayı vadisinden sağlanmaktadır. Peçenek vadisindeki yol ilçe ile bir çok köyün ulaşım bağlantısını sağlayan en önemli bağlantı güzergahıdır.

Epijenik vadi özelliği gösteren Peçenek Çayı içindeki karayolu iki tarafında adeta bir duvar gibi yükselen sarp ve kayalık sahadan doğuya doğru ilerler ve ilçe merkezinin 5 km. doğusunda ikiye ayrılır. Bu ilk ayrımdan kuzeye doğru gidildiğinde Yalınayak mevkiinde tekrar ikiye ayrılır. İlk etapta Sadıklı, Değirmenyolu, Yazısöğüt, Gülhüyük Şerefli davutlu ve Geçitli köylerine ulaşılır. Bu yolun ikinci bölümü ise Kadıncık, Musular, Palazobası köylerine oradan ise ikiye ayrılarak Şeyhli ve Şerefli davutlu güzergahına gider. Buradaki yolların tamamı soğuk asfalt kaplamadır. Ancak Palazobası ve Şerefli davutlu arasında kalan ve Karasınır Dağının batı yamaçlarına karşılık gelen yaklaşık 9 km.'lik kesimde yol sürekli bozulur. Bunun nedeni ise kış aylarındaki kar yağışı ve sıcaklık farklarının çok olmasıdır.

Peçenek vadisinde ilk ayrımı düz olarak geçip doğuya doğru ilerledikçe yol Kadınhüyük mevkiinde yine ikiye ayrılır ve yine kuzeye doğru Kadıncık Yaylası, Karabük, Haydarlı, Şeyhli Deliler ve Seymenli güzergahına geçilir. Kadınhüyük mevkiinden itibaren hem vadi hem de yol güneye kıvrılır ve yolun her iki tarafına köyler dizilmiştir.

Peçenek Boğazı'ndan sonra önemli bir boğaz da Kacarlı Boğazı'dır. Bu boğaz Peçenek Boğazı'na göre daha dar, daha engebeli ve daha çok kıvrımlıdır. Bu boğaz üzerinden ise Hacıbektaşlı, Kacarlı, Acıkuyu ve Gülhüyük köylerine kadar gidilebilir. Şereflikoçhisar-Ankara yolunun 12.km'sinde Arifin Boğaz olarak adlandırılan mevkide yol ikiye ayrılır ve doğuya doğru Kırşehir isitkemetine doğru ilerler. Bu güzergah üzerinde ise Acıkuyu ve Şanlıkişla (Kanlıkışla) köyleri yer alır

Şereflikoçhisar ile ulaşım bağlantısı en zayıf olan köyler kuzeydekilerdir. Akın, Şekerköy, Büyükdamlacık, Küçükdamlacık, Yusufkuyusu, Odunboğazı Acıöz ve Akarca köylerinden şehre günlük ulaşım araçları yoktur. Hafta da bir defa şehre gelirler ve ihtiyaçlarını bu şekilde karşılarlar. Bu köylerden Büyükkışla ve Büyükdamlacık köylerinde haftalık pazarın kurulması da merkezle olan bağlantıyı zayıflatmıştır. İlçenin güneyindeki Karandere ve Çalören köyleri ise şehir ile olan ulaşımını E-90 karayolu ve bu yola olan bağlantılarla sağlarlar.

İlçe sınırları içinde mevcut tek ulaşım karayoludur. İlçe sınırlarında 70 km şehirler arası devlet karayolu, 300 km kadar da köy yolu bulunmaktadır. Bu yollar içinde şüphesiz en önemli olanı E-90 devlet karayoludur. Bu yolla ülkenin her tarafına kolaylıkla ulaşım sağlanmakta olup bu yol ilçe ekonomisinin gelişmesinde büyük paya sahiptir. Nakliyatçılığın gelişmesi, nakliyatçılığın gelişmesine bağlı olarak küçük sanayinin gelişmesi ve kooperatifleşme hep bu yol sayesinde olmuştur. Bu sektörde 1980 yılında 990 adet kamyon bulunmakta idi. Ancak 1995'ten bu sayı 520'ye 2009 yılında ise 320'ye kadar düşmüştür. Bu düşüşün sebebi 1989 yılındaki idari değişiklik ve Tuz Gölü'nün 2005 yılında özelleştirilmesidir. Özellikle 2005 yılından sonra tuz fabrikalarının hızlı kapanması bu düşüşte büyük rol oynamıştır. Ayrıca son yıllarda motorin fiyatlarının hızla yükselmesi giderlerin fazla olması da düşüşü hızlandırmıştır. 1980 yılında çalışan nüfusun %20,7'si bu sektörde çalışırken 1990 yılında bu oran %10,9'a, 2000 yılında %11'e kadar düşmüş, bu sayının günümüzde daha düşük olduğu tahmin edilmektedir.

İlçe merkezinden Ankara'ya her saat başında otobüs seferi yapılmaktadır. İlçe merkezinden Alanya ve Antalya gibi tatil yörelerine ise yaz aylarında yaklaşık iki ay süreyle çift yönlü günlük seferler düzenlenmektedir. Şanlıurfa, Gaziantep, Mardin, Hatay, Adana, Mersin, Aksaray, Niğde, Nevşehir gibi güney ve güneydoğu illerine ve İstanbul, Bursa, Kocaeli gibi büyük şehirlere ulaşım E-90 karayolu sayesinde rahatlıkla yapılmaktadır. İlçede bir adet otobüs firması bulunmakta olup günlük yapılan tarifeli

seferlerle yaklaşık 500 kişi Ankara-Şereflikoçhisar arasında taşınmaktadır. İlçe merkezinde 1999 yılı itibariyle 6 kişiye 1 otomobil düşmekteyken, 2009 yılı itibariyle 8 kişiye 1 otomobil düşmektedir.

Ulaşım faaliyetleri içinde alabileceğimiz haberleşme hizmetleri de araştırma alanımızda oldukça gelişmiştir. Şereflikoçhisar bütün yerleşim birimleri ile şehirlerarası ve milletlerarası otomatik telefon görüşülmesine açık bulunmaktadır. Ayrıca şehirdeki baz istasyonları ile cep telefonu sayesinde rahatlıkla haberleşme sağlanmaktadır. Merkez ve köylerde ortalama dört kişiye bir telefon düşmektedir. Ayrıca ilçedeki cep telefonu bayileri ile cep telefonu abone sayısı hızla artmaktadır. İlçedeki telekom müdürlüğüne ait işletmede 1999 yılında 10672'si merkezde olmak üzere toplam 12,000 telefon abonesi bulunmaktayken, 2009 yılı itibariyle toplam abone sayısı 10131'e düşmüştür. Bu düşüşün en önemli nedeni göç ve cep telefonlarının yaygınlaşmasıdır.

Tüm televizyon yayınları rahatlıkla izlenmekte olup iki yerel radyo bir yerel televizyon ve üç adet yerel gazete sayesinde yöresel haberler rahatlıkla takip edilmektedir. Yerel gazetelerden iki tanesi günlük olarak çıkmaktadır Ayrıca çağımızın en kolay ve en hızlı gelişen haberleşme aracı olan internet de ilçe merkezindeki 18 internet kafe ile kolaylıkla haberleşme ve bilgi akışı sağlanmaktadır.

İlçedeki ulaşım ile ilgili tesisler petrol ve dinlenme tesisleridir. İlçe merkezinde 8 adet petrol istasyonu 1 adet de dinlenme tesisi bulunmaktadır. İlçe genelinde ise 7 adet dinlenme tesis mevcuttur.

Şereflikoçhisar Konya'ya 210 km, Kırşehir'e 120 km, Kırıkkale'ye 130 km, Aksaray'a 72 km, Ankara'ya 149 km ve Adana'ya 350 km. mesafededir (Tablo:59).

Tablo:59 Şereflikoçhisar'ın Önemli Merkezlere Olan Uzaklığı

Yer Adı	Mesafe (km)
Aksaray	72
Kırşehir	120
Kırıkkale	130
Ankara	149
Konya	210
Adana	350

Kaynak:Karayolları Haritası Mesafe Cetveli.

4.2. Tarımsal Faaliyetler

İlçe arazisi yer şekilleri bakımından fazla engebeli olmayıp ovalık ve düzlük alanlar geniş bir yer kaplar. İlçe topraklarını %70'i tarım arazisi olarak kullanılmaktadır. Bu arazinin %95'i kuru tarım alanı, %5'i ise sulu tarım alanıdır (Tablo:62-Harita:26). Tarla alanlarının yaklaşık yarısı her yıl nadasa bırakılmakta olup ülke ve ilçe ekonomisi için büyük bir kayıp teşkil etmektedir. Şereflikoçhisar'da tarımın her aşamasında makine kullanılmaktadır. İlçede 352 dekara 1 traktör düşmektedir. 2008 yılında ilçede 2700 adet traktör ve toplam 19.458 adet tarım araç ve gereci bulunmaktadır.

Şereflikoçhisar'ın 1591 km²'lik toplam alanın yaklaşık olarak 1.000.000 dekarı tarım arazisi 23.800 dekarı yerleşme alan 358.691 dekarı ise mera ve tabii çayır alanı olarak kullanılmaktadır. 2008-2009 yılı içerisinde yaklaşık 742.887 dekar alanda tarımsal faaliyet gerçekleşmiştir.

Şereflikoçhisar ekonomisinde tarımın eskiden beri önemli bir yeri vardır. 1980 yılında şehirdeki nüfusun % 27,8'i bu sektörde çalışmaktayken, bu oran 1990 yılında %17'ye, 2000 yılında ise %11'e kadar düşmüştür. Ancak burada hemen belirtmek gerekir ki, sanayi ve hizmet sektöründe çalışan nüfusun çoğunluğu bu sektörde ikinci bir iş olarak çalışmaktadır. Köyde ise doğal olarak çalışanların tamamı bu sektörde istihdam edilmektedir.

4.2.1. Tarla ve Bahçe Ziraatı

Şereflikoçhisar'da 1998-1999 yılı itibariyle 897.150 dekada tarımsal faaliyet gerçekleşmiş, bu alanının 716.000 dekarı tahıl, 7.750 dekarı baklagiller, 13.000 dekarı endüstri bitkileri ve 3.065 dekarı ise meyve bahçeleri alanı olarak kullanılmıştır. 2008-2009 tarımsal üretim döneminde toplam 943.550 da. alan tarım arazisi olarak ayrılmış, bu alanın 742.887 dekarında faaliyet gerçekleşmiş, faaliyet gerçekleşen bu alanın 696.800 dekarlık kısmı yani %93,7'si tahıllara, 3.760 dekarı baklagillere, 9.547 dekarı endüstri bitkilerine, 8.868 dekarı yem bitkilerine, 3.505 dekarı yağ bitkilerine, 1.921 dekarı meyve ve 936 dekarı ise sebze alanı olarak kullanılmıştır. Ayrıca 15.250 da. kavun-karpuz alanı ile 2.300 da. alanda çerezlik kabak ekim alanı vardır.

Şereflikoçhisar'da kuru tarım hakim olduğu için tarım ürünü çeşidi çok fazla değildir. Tarım ürünleri içinde kuraklığa dayanıklı ve su ihtiyacı az olan tahıllar ve baklagiller yetiştirilirken, sulu alanlarda sebze ve şekerpancarı üretilmektedir. Üretim miktarı ise gelişen tarımsal teknolojilere bağlı olarak geçmişten günümüze artış gösterir.

Ancak üretimde dalgalanmalar fazladır. Bunun en önemli nedeni ise tarımsal üretimin doğal koşullara sıkı sıkıya bağlı olmasıdır. 1972 yılında 123.866 ton buğday, 29.000 ton arpa üretimi gerçekleşmişken, 1974 yılında 94.600 ton buğday, 27.000 ton arpa üretilmiştir. 1980 yılında 171.970 ton buğday, 33.300 ton arpa, 10.000 ton üzüm üretilmiştir. Görüldüğü gibi tahılların üretiminde sürekli bir değişim yaşanmaktadır.

1985 yılında tarım ürünlerinin çeşitlenmeye başladığını görmekteyiz. Bu yıl içerisinde 83.193 ton buğday, 72.682 ton arpa, 14.248 ton şekerpancarı ve 798 ton ayçiçeği üretilmiştir. İdari değişiklikten bir yıl önce yani 1989 yılında ise 41.247 ton buğday, 105.448 ton arpa, 259.495 ton şekerpancarı üretimi gerçekleşmiştir (Tablo:60). 1980-1990 yılları arasında tarımsal üretimde köklü değişikliklerin olduğu görülmektedir. 1980 yılında üretilen toplam 205.270 ton hububatın sadece %16'sını arpa oluşturmaktayken, 1989 yılında arpanın oranı % 46'ya çıkmıştır. Bunun en önemli nedeni ise kuraklığa bağlı olarak buğdayda peş peşe görülen verim düşüşü çiftçileri kuraklığa ve soğuğa daha dayanıklı olan arpa yetiştirmeye yönlendirmiştir.

1981 yılında sadece 11.898 ton şekerpancarı üretilmişken bu sayı sekiz yıl içerisinde 22 kattan daha fazla artarak 259494 tona yükselmiştir. Bu artış 1985-1989 yılları arasında ise 14 kattan daha fazla olmuştur. Bunun en önemli nedeni ise iç piyasada şekerpancarına duyulan ihtiyacın hızla artması ve şekerpancarının daha yüksek gelir getirmesidir.

Tablo:60 Şereflikoçhisar'da Bazı Dönemlerde Buğday, Arpa ve Şekerpancarı Üretimi(1972-2009/Ton)

Yıllar	BUĞDAY	ARPA	ŞEKER PANCARI
1972	123866	29000	-
1974	94600	27000	-
1980	171970	33300	-
1985	83193	72682	14248
1989	41247	105448	259495
1993	39811	64226	62243
*1998	12040	185100	45600
*2009	76000	227250	22500

Kaynak:Ziraat Bankası Tarımsal İstihsal Değerleri (1980-1989), *Tarım İlçe Müdürlüğü

1989 yılında idari değişiklikten sonra toplam alanının %37'sini kayıp eden Şereflikoçhisar, aynı zamanda tarımsal alan anlamında da büyük bir alan kayıp etmiştir. Dolayısıyla 1990 öncesi ve sonrasındaki istatistiksel veriler arasında büyük fark göze çarpmaktadır.

1993 yılında 39.811 ton buğday, 64.226 ton arpa, 62.243 ton şekerpancarı üretilirken 1998 yılında 12.040 ton buğday, 185.100 arpa ve 45.600 ton şekerpancarı üretilmiştir (Tablo:60). Burada iki şey dikkati çekmektedir. Bunlardan ilki 1988 yılından itibaren 1998 yılına kadar buğday üretimindeki hızlı düşüş. Tarımsal üretim miktarındaki bu düşüşün sebebi ise özellikle buğday için zararlı olan süne ve kımlı gibi haşerelerin üretimi olumsuz yönde etkilemesidir. Özellikle keklik türü kuşların avcılar tarafından aşırı avlanması bu zararlıların kışın kuluçkaya yattığı yüksek yerlerden bahar aylarında hızla buğday alanlarına inmesi ve buğday başaklarını boşaltması üretimi olumsuz bir şekilde etkilemiştir. Bu sebepten dolayı tarımsal üretim arpanın lehinde gelişmiştir. Ayrıca iklimde görülen değişikliklerde üretimi olumsuz yönde etkilemiştir. Diğer husus ise şekerpancarı üretimindeki büyük dalgalanmalardır. Bu dalgalanmanın nedeni ise şekerpancarında alan sınırlandırılması ve kota uygulamalarıdır.

2008-2009 tarımsal üretim dönemine baktığımızda tahıl üretiminde arpanın üstünlüğü devam etmektedir. 2009 yılında 505.000 dekardan 227.250 ton arpa, 190.000 dekardan 76.000 ton buğday ve 1.800 dekardan 234 ton çavdar elde edilmiştir. Arpa üretiminin daha çok Tuz Gölü çevresindeki Hamzalı, Karandere, Karamollauşağı, Çavuşköy, Akın, Büyük ve Küçükdamlacık, Yusufkuyusu, Odunboğazı, Şekerköy ile Acıkuyu, Büyükkışla ve Acıöz köylerinde yetiştirdiği görülmektedir. Bu köylerin ortak özelliği yağışların ilkbahar ile birlikte aniden kesilmesidir. Bu nedenle arpa buradaki köylerin doğal koşullarına en uygun tarım ürünüdür.

Buğday ise doğudaki yüksek alanın yamaçlarında ve vadi içlerinde yaygındır. Burada yağışların çok olması ve bahar ayının serin geçmesi buğday ekim alanlarının genişlemesini sağlamıştır. Ayrıca Haydarlı, Şeyhli ve Deliler gibi yüksek ve sıcaklıkları kısmen düşük olan köylerde çavdar üretimi de yapılmaktadır.

2009 yılında 3760 dekarlık alanda 2590 ton baklagil üretimi gerçekleşmiştir. Baklagiller içinde 2495 ton ile en fazla nohut üretilmiştir. Nohut üretimi ise daha çok Kadıncık, Haydarlı, Karabük, Palazobası, Devekovan, Çalören, Aliuşağı ve Sadıklı köylerinde yapılmıştır. Bu köylerin yanı sıra diğer köylerde de üretimi yapılmaktadır. Mercimek üretimi ise Akın, Şekerköy Odunboğazı ve Büyükdamlacık köylerinde yapılır. Bu köylerde kuraklığın şiddetli olması ve mercimeğin ise nohuta göre kuraklığa daha dayanıklı olması mercimek üretiminin buralarda yoğunlaşmasını sağlamıştır. Fasulye ise sulu tarım alanlarında üretilmektedir. Palazobası, Gülhüyük, Kadıncık,

Musular, Seymenli Fadıllı Yeşilyurt ve Kadıobası gibi sulama problemini kısmen çözmüş olan köylerde fasulye üretimi yapılmaktadır.

Şereflikoçhisar'daki endüstri bitkilerinin üretim alanı 2009 yılında 9547 da. olmuş, üretim miktarı ise 33777 ton olmuştur. Endüstri bitkileri içinde hem ekim alanı hem de üretim miktarı en fazla olan ürün şekerpancarıdır. 2009 yılında 4500 da.dan 22500 ton şekerpancarı üretimi gerçekleşmiştir. Şekerpancarının üretim alanı ile su kaynakları arasında büyük bir paralellik vardır. Şekerpancarı üretiminin üç alanda yoğunlaştığını görmekteyiz. Peçenek Çayı vadisinde Devekovan, Fadıllı, Bağobası, Yeşilyurt ve Üzengilik köyleri şekerpancarı üretiminin en yoğun olduğu sahadır. Hatta bir zamanlar ilçede şekerpancarı üretimi çok fazla olması nedeniyle Niğde-Bor Şeker Fabrikasına bağlı olarak kurulan pancar alım merkezi de bu sahada kurulmuştu. Bu merkez bugün kaldırılmış olup, üreticiler ürünlerini Kırşehir Şeker Fabrikası'na kendi imkanları ile nakletmektedirler.

Şekerpancarının en fazla üretildiği ikinci saha ise Koçhisar ovasıdır. Burada açılan çok sayıdaki artezyen ile üretim gerçekleşmektedir. Özellikle Mustafacık Mahallesi sakinlerinin eski köy arazileri çevresinde taban suyu yüzeye çok yakındır. Bu yüzden bu sahada şekerpancarı tarlaları geniş yer kaplar. Ancak açılan kuyu sayısının çok olması taban suyunun çekilmesine neden olmuş ve bazı kuyuların kullanılamaz hale gelmesine neden olmuştur. Üretimin yoğunlaştığı son saha ise Gülhüyük ve Kacarlı köyleri çevresidir. Burada hem kuyu suyu ile hem de Hirfanlı Baraj Gölü'nden alınan su ile üretim yapılmaktadır.

Şerflikoçhisar'da 2009 yılı itibariyle 2221 da.da 11106 ton mısır üretimi gerçekleşmiştir. Mısır üretimi hem kuru hem de sulu tarım alanlarında gerçekleşir. Akın, Gülhüyük, Kacarlı, Kadıncık ve Koçhisar Ovası'nda mısır üretimi gerçekleşmektedir. Gülhüyük, Kacarlı, Kadıncık, Şerefli davutlu, Karandere ve Çalören köylerinde ayçiçeği üretimi de yapılmaktadır. 2009 yılında 326 da.lık ayçiçeği üretim alanından 33,2 ton ayçiçeği elde edilmiştir. Ayrıca son yıllarda kimyon ekimide hızla artmaktadır. Bunun nedeni ise Tarım Bakanlığı ile Köylere Hizmet Götürme Birliğinin vermiş olduğu teşviklerdir. 2009 yılında 2500 da.dan 137,5 ton kimyon elde edilmiştir.

Şereflikoçhisar'da ele alınması gerekli bir başka ürün ise kavun üretimidir. Şereflikoçhisar Kavunu'nun lezzetli olması bu kavunun bölge ve ülke çapında bir üne kavuşmasını sağlamıştır. Şereflikoçhisar Belediyesi'nin ve üreticilerin girişimleri ile buradaki kavun türünün tanıtılması ve markalaşması yönünde büyük gelişmelerde

yaşanmıştır. 2009 yılında 15,000 da.dan yaklaşık olarak 6750 ton kavun elde edilmiştir. Üretilen bu kavunun büyük kısmı şehir merkezinde kurulmuş olan kavun satış alanında toptan olarak satılmaktadır. 2004 yılında ise 36000 ton kavun ve 550 ton karpuz üretimi gerçekleşmiştir. Kavun üretimindeki bu düşüşün nedeni ise, özellikle Kurutlutepeköy çevresindeki ekim alanlarında aşırı suni gübre ve hormon kullanımından dolayı toprak veriminin düşmesi olduğu tahmin edilmektedir.

Şereflikoçhisar'da meyveciliğe bakacak olursak elma ve badem bahçelerinin diğer meyve bahçelerine göre ezici üstünlük sağladığı görülmektedir. Şereflikoçhisar ticari olarak üretilen badem, ceviz, üzüm, kiraz ve elma bahçelerinin büyük bir kısmı tarımsal destekleme projeleri çerçevesinde İlçe Tarım Müdürlüğü ziraat mühendisleri tarafından çağın koşullarına uygun olarak yapılmıştır. Şereflikoçhisar'da 2009 yılı itibarıyla 3063 ton meyve üretimi gerçekleşmiştir. Bu üretimin % 67'sini elma oluşturmakta olup, % 6'sını kaysı, %4'ünü ayva, %4'ünü badem, %4'ünü ceviz ve %4'ünü erik oluşturur(Tablo:61). Badem, ceviz ve örnek bağ alanlarına ŞerefliDavutlu, Gülhüyük, Devekovan, Fadıllı, Çalören köylerinde yoğunlaştığını görmekteyiz. Ayrıca Kadıncık, Musular, Haydarlı, Şeyhli ve Deliler köylerinde geleneksel bağ ve meyve bahçelerine de rastlanmaktadır.

Tablo:61 Şereflikoçhisar'da Meyve Ağacı Sayısı, Üretim Miktarı ve Oranları(2009).

Ağaç Cinsi	Ağaç Sayısı/adet	%	Üretim	%
Elma	31250	42	2044	67
Badem	11880	16	91	3
Armut	3400	6	132	4
Ayva	2700	4	131,25	4
Ceviz	7200	9	189	6
Kaysı	3150	4	122,5	4
Kiraz	4100	5	93,6	3
Vişne	3520	5	123	4
Erik	4750	6	54,25	2
Dut	2100	3	82,55	3
TOPLAM	74050	100	3063,15	100

Kaynak: Tarım İlçe Müdürlüğü

Şereflikoçhisar'da toplam 21 köyde sebzeçilik yapılmaktadır. Yapılan sebze üretimi daha çok geleneksel tarzda olup modern işletmelere rastlanmamaktadır. Palazobası, Haydarlı, Şeyhli, Cıngıl, Kadıobası, Bağobası gibi su kaynaklarının bol olduğu köylerde yapılan sebze üretimi şehir merkezinde hafta da iki defa kurulan

pazarda satılmaktadır. Araştırma alanımızdaki toplam sera alanı ise ancak 10 da'dır. Seracılığın zahmetli olması nedeniyle verilen teşvikler fazla sonuç vermemiştir. Buradaki seraların naylon örtü ile kapatılması ve naylonun dayanıklılığının az olması da seracılığın önündeki büyük engelden biridir. Hatta teşviklerin başladığı 2005 yılı ve sonrasında sera yapan köylüler daha sonra bu seraları yenilememişlerdir. İlçedeki seralar ŞerefliDavutlu, Gülhüyük, Kadıncık, Haydarlı, Musular, Palazobası köylerinde ve Mustafacık Mahallesi'nde yer alır. 2004 yılı itibarıyla 300 ton fasulye ve barbunya gibi baklagil sebze, 38251 ton domates, 42 ton salatalık, patlıcan, biber ve kabak gibi meyvesi yenen sebze, 37,1 ton marul, maydanoz, 4,5 ton ıspanak, yeşil soğan ve pırasa gibi yaprağı yenen sebze ve 400 ton patates, turp gibi yumrulu sebze üretimi gerçekleşmiştir.

4.2.2. Hayvancılık

Şereflikoçhisar'da hayvancılıkta önemli bir tarım faaliyetidir. İlçe arazisinin yaklaşık 358.691dekarı %27'si mera ve çayır alanıdır. Çalışma sahasımızda hiç bir köyde hayvancılık ekonomik faaliyet olarak birinci sırada yer almaz. Bunun nedeni tarım alanlarının geniş olması ve topraksız aile sayısının az olmasıdır. Ancak Kanlıkışla, Büyükkışla, Büyükdamlacık, Küçükdamlacık Yusufkuyusu Çalören, Gülhüyük, Karandere gibi köylerde hayvancılık çok önemli bir ekonomik faaliyettir. Bu köylerde geçimini sadece hayvancılık üzerine kurmuş toplam aile sayısı 28'dir. Ancak ülkemizin birçok yerinde olduğu gibi çalışma alanımızda da bitkisel ve hayvansal üretim birlikte gerçekleşmektedir. Şereflikoçhisar'ın köylerindeki 2300 hanenin 1572'si hem hayvancılık hem de bitkisel üretim ile geçimlerini sağlamaktadırlar.

Şereflikoçhisar'da yapılan hayvancılık faaliyeti genelde mera hayvancılığı şeklindedir. Son yıllarda özellikle büyükbaş hayvancılık faaliyetinde besi hayvancılığı ön plana çıkmaktadır.

Şereflikoçhisar'da 1968 yılında 169.100 koyun, 80.400 tiftik keçisi, 320 kıl keçisi, 26.407 sığır, 1.484 manda, 2.993 adet te tek tırnaklı hayvanlar yer almaktaydı. 1998 yılı verilerine göre ilçede 441.14 koyun ve keçi 9.660 sığır, 47.000 adet kümes hayvanı bulunmaktaydı. 2004 yılında 41000 koyun, 7500 kıl keçisi, 360 baş tiftik keçisi, 8525 sığır, 28450 adet kümes hayvanı bulunmaktaydı. 2008 yılına gelindiğinde ise hayvan sayısında da diğer ekonomik sektörlerde olduğu gibi büyük düşüş görülmektedir. Bu düşüşün temel nedeni köylerdeki göç olayıdır. 1970 yılında 83.848

olan kırsal nüfus, 2000 yılında 17.042'e, 2008 yılında 7.751'e düşmüştür. Kırsal nüfustaki azalış oranı %54 civarında gerçekleşmiştir. 2009 yılı verilerine göre ise 28.570 adet koyun, 2.659 adet keçi, 9893 adet sığır, 85 adet manda, 256 adet tek tırnaklı hayvanlar ve 30743 adet de kanatlı hayvanların olduğu görülmektedir (Tablo:62).

Tablo:62 Şereflikoçhisar'da Hayvan Varlığı (1968-1998-2008).

Hayvan Cinsi/adet	1968*	1998	2009
Koyun-Keçi	249820	44114	31229
Sığır-Manda	27991	9660	9978
Kümes Hayvanları	-	47000	30743
Arı Kovanı	-	4700	1800
Tek Tırnaklılar	2993	326	256

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü, *Atak,1970, 18

Tablo:62'den de görüldüğü gibi son on yıl içerisinde hayvan sayısında %30'luk bir azalış söz konusudur. Sayı olarak bakıldığında sığır sayısında azda olsa bir artış olduğu dikkati çekmektedir. Büyükbaş hayvancılıktaki bu artışın temel nedeni ise Tarım Bakanlığı ve Köylere Hizmet Götürme Birimi'nin hem hibe hem de sıfır faizli ve uzun vadeli kredi miktarlarının artmasına bağlayabiliriz.

Büyükbaş hayvan sayısı bakımından en dikkat çeken köyler Karandere (515 baş), Büyükkışla (471 baş), Şanlıkışla (428 baş), Aliuşağı (407 baş), Çalören (310 baş) ve Şekerköy (316)'dir (Tablo:63). Bu köylerdeki toplam sığır sayısı 2131'dir. Diğer 41 köydeki toplam sığır sayısı ise 5588 baş sığırdır. Yani ilçe merkezi (2174 baş) hariç köylerdeki sığır sayısı 7719 baş olup, bu sığırların % 27'si sadece yukarıda isimlerini saydığımız altı köyde bulunur (Harita:30). Bu köylerde sığır yetiştiriciliği mandıracılık şeklinde gelişmiştir. Bu köylerin ortak özelliği tarım alanlarının geniş olmasına rağmen verim düşüklüğüdür. Verimin düşük olması köylülerin ikinci bir iş olarak hayvancılığa yönelmesine sebep olmuştur. Özellikle teşviklerin de son yıllarda artması bu durumu desteklemiştir.

Büyükbaş hayvan sayısında ikinci grubu 201-300 baş arasındaki köyler oluşturur. Buradaki köylerin konumlarına baktığımızda Seymenli, Fadıllı ve Sadıklı köyleri dışındaki diğer köylerin ortak özelliği birinci gruptaki köyler gibi tarımsal verimin düşük olmasıdır. Çünkü bu iki gruptaki köyler Tuz Gölü kıyısında, yağışın az

olduğu bir alanda bulunurlar. Ayrıca mera alanlarında ot verimi düşük ve birinci derece de erozyon sahaları olan bu köylerde hayvancılık mandıracılık şeklinde yapılmaktadır.

Tablo:63 Şereflikoçhisar İlçesinde Sığır Sayılarının Köylere Dağılımı (2008).

0-50	Baş	51-100	Baş	101-200	Baş	201-300	Baş	300+	Baş
Aktaş	0	Çayırönü	54	Yalnızpınar	116	Akin	203	Çalören	310
Karamollauşağı	9	Çatçat	55	Şeyhli	125	Çavuş	203	Şeker	316
Acıkuyu	20	Bağobası	66	Cıngıl	129	Seymenli	218	Gülhüyük	330
Acıöz	21	Haydarlı	72	Değirmenyolu	138	Odunboğazı	209	Aliuşağı	407
Deliler	24	Kadıncık	74	Yusufkuyusu	142	Fadıllı	228	Şanlıkışla	428
Palazobası	31	Hacıbektaşlı	76	Şerefli davutlu	142	Doğankaya	241	Büyükkışla	471
Kadıobası	45	Yazısöğüt	79	Kacarlı	146	B.Damlacık	249	Karandere	515
		Baltalı	80	Üzengilik	171	Sadıklı	271		
		Geçitli	89	Yeşilyurt	173	Akarca	274		
		Karabük	93	Devekovan	174				
		Eley	98	Hamzalı	179				
				K.Damlacık	175				

Kaynak: Tarım İlçe Müdürlüğü, (2008) Arazi Anketleri (2009)

Üçüncü gruptaki köyler ise genel de Peçenek Çayı vadisinde ve Karasınır Dağı yamaçlarında kurulmuş olan köyler oluşturur. Bu köylerde on yıl öncesine kadar hayvancılık geçimlik tip iken 2000 yılından sonra ticari bir şekil almaya başlamıştır. Bu köylerden Değirmenyolu, Şerefli davutlu, Devekovan, Yeşilyurt, Hamzalı, Üzengilik, Yusufkuyusu köylerinde besicilik son yıllarda hızla gelişmektedir. Kesimlik hayvan besiciliğinin yanı sıra özel sektör de süt üretimi için yöre halkını teşvik etmektedir. Bu amaçla Şerefli davutlu Köyü'ne bir adet süt toplama merkezi kurulmuştur. Bu merkezin çevre köylere örnek teşkil etmesi beklenmektedir.

Diğer gruplarda kalan köylerde ise sığır yetiştiriciliği geçimlik şekilde yapılmakta hatta, Aktaş Köyü'nde büyükbaş hayvan türlerinden herhangi bir tanesi bile bulunmamaktadır. Bu köyde 2008 yılı itibarıyla toplam 19 kişi yaşamaktadır.

Beslenen hayvanlar genel de kesimlik olarak yetiştirilmektedir. Özellikle Kurban Bayramı'na kadar hayvanlar beslenmekte ve Kurban Bayramı'nda bu hayvanlar hem şehir merkezinde kurulan hayvan pazarında hem de Ankara'da satılmaktadırlar. Yıl içerisinde şehir merkezindeki kasaplar da besicilerden hayvan temin edip halkın et ihtiyacını karşılamaktadırlar. Kurban Bayramı'ndan sonra üreticiler genellikle Erzurum, Kars ve Erzincan gibi hayvancılığın gelişmiş ve hayvan fiyatlarının daha ucuz olduğu doğu bölgelerden küçük yaştaki hayvanları alırlar ve bir sonraki bayrama kadar yetiştirirler. Son yıllarda süt üreticiliği de teşvik edilmesine rağmen pazar sıkıntısı

gelişmeyi engellemektedir. Sütün çabuk bozulabilirliği, depolama sıkıntısı ve yakın çevrede süt hammaddesine yönelik sanayinin gelişmemiş olması süt üreticiliğinin önündeki diğer problemlerdir.

Küçükbaş hayvancılığa baktığımızda koyun ve keçi sayısının 1998 yılına göre %22 azaldığı görülmektedir. Küçükbaş hayvanlardan keçinin dağılımına baktığımızda en fazla keçi Çalören (250 baş), Üzengilik (250 baş), Devekovan (200 baş), Karandere (150 baş), Fadıllı (150 baş), Şanlıkişla (150 baş), Büyükkışla (150 baş), Kacarlı (100 baş) köylerinde bulunur (Tablo:64-Harita:30). Bu köylerdeki toplam keçi sayısı toplam 1400 adet olup bu sayı tüm ilçedeki keçi sayısının %53'ünü oluşturur. Bu köylerin ortak özelliği ise Tuz Gölü'nün doğusunda bir duvar gibi kuzeybatı-güneydoğu istikametinde uzanan dağlık horst bölgesinin üzerinde veya bu alanda topraklarının bulunmasıdır. Dolayısıyla kıl keçisinin engebeli arazileri sevmesi bu köylerde keçi besiciliğine elverişli bir ortam hazırlamıştır. Ayrıca bu köylerde yağışın az ve yaz kuraklığının şiddetli olduğunu da belirtmek gerekir. Acıöz, Aktaş, Baltalı, Çatçat, Değirmenyolu, Hacıbektaşlı, Musular, Şeker, Şeyhli ve Yazısöğüt köylerinde ise keçi beslenmemektedir.

Burada dikkat çekilmesi gereken bir husus ise son yıllarda ilçe merkezine yakın bölgelerde besi çiftliklerinin sayısının artmasıdır. Hındıllı Yaylası olarak bilinen çiftlik yerleşmesinde manda besiciliği yapılmakta elde edilen süt ve süt ürünleri ise şehir merkezinde pazarlanmaktadır. Ayrıca Yalınayak ve Ebemölen Yaylalarında da (Sadıklı Köyü) besi çiftliklerinin sayısı artmaktadır. Bu yaylalarda toplam 6 adet mandıra olup, buralarda beslenen büyükbaş hayvan sayısı yaklaşık olarak 250 civarındadır.

Küçükbaş hayvan denildiği zaman akla ilk gelense tabi ki koyundur. İlçe genelinde beslenen koyun türü Karaman tip koyunlardır. Bu yüzden koyunlardan elde edilen et ve süt verimi düşüktür. Zaten beslenen koyunlarda kesimlik amacıyla yetiştirilmektedir. Şereflikoçhisar'da koyunların köylere göre dağılımının gruplandırıldığı Tablo:68'e baktığımızda köyler arasında koyun sayısı bakımından büyük farklar olduğu dikkati çekmektedir.

Şereflikoçhisar'da en fazla koyun besleyen köyler Devekovan, Şanlıkişla, Büyükkışla ve Çalören köyleridir. Bu köylerde toplam 9000 baş koyun beslenmektedir. Bu sayı bütün köylerde beslenen koyun sayısının yaklaşık % 32'sini oluşturmaktadır. Bu köylerde koyun sayısının fazla olması yerşekilleri ve iklim ile ilgilidir. Bu köylerin yüzölçümleri geniş olup köylerin sınırları Tuz Gölü kıyısındaki düzlük alanlara kadar

uzamaktadır. Yani bu köylerde yer şekillerinin sade olduğu alanlar fazladır. Ayrıca yağış azlığı ve mera alanlarının geniş olması da önemli bir etkindir. Bu köylerden Çalören Kasabası yüzölçümü en geniş olan köydür. Köyün toplam alanı 73,250 da. olup bu arazinin 50,510 dekarı mera, 1,000 dekarı ise çayır alanıdır. Yani köy topraklarının % 70'ini mera ve çayır alanı oluşturmaktadır. Ayrıca köy arazisinin %30'u düz, %20'si ise hafif eğimli arazilerden teşkilidir. Büyükkışla Köyü'nün toplam alanı 67,650 da. olup bu alanını 29,000 dekarı meradır. Mera alanı köyün toplam alanının % 43'ünü oluşturmaktadır. Köy arazisinin %30'u düz, %40'ı ise hafif eğimli arazilerden teşkilidir. Koyun sayısı fazla olan köylerden biri olan Devekovan Kasabası'nın yüzölçümü 45,090 da. olup, bu alanın 13,000 da.'ını mera alanı oluşturmaktadır. Köyün toplam alanının % 22'sini fundalıklar, % 29'unu ise meralar oluşturur. Köy yüzölçümünün %15'i düz ve %30'u ise hafif eğimli arazilerden oluşur. Şanlıkışla (Kanlıkışla) Köyü'nün toplam alanı ise 23,800 dekardır. Bu alanın 12,000 dekar yani yaklaşık olarak %50'sini mera alanı oluşturmaktadır. Köydeki arazilerin %15'i düz ve %20'si ise hafif eğimlidir.

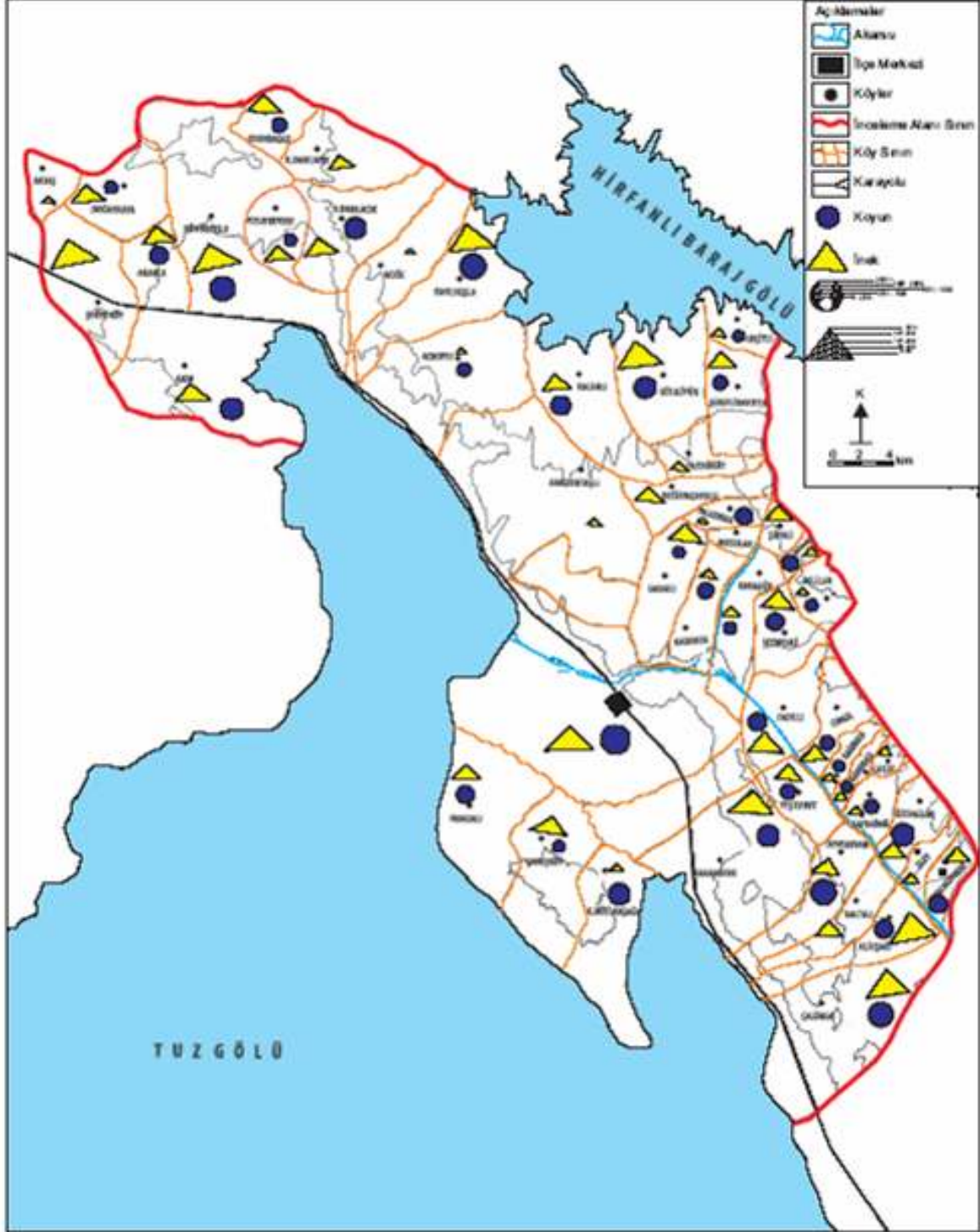
Köyler ile ilgili yukarıdaki bilgilerden de anlaşılacağı gibi bu köyler koyun yetiştiriciliğine son derece uygundur.

Tablo:64 Şereflikoçhisar'da Koyun Sayılarının Köylere Dağılımı (2008).

0-250	Baş	251-500	Baş	501-1000	Baş	1001-2000	Baş	2001+	Baş
Aktaş	0	Çayırönü	300	Yalnızpınar	600	Karamollauşağı	1100	Devekovan	2000
Acıöz	0	Kadıncık	300	Aliuşağı	600	Akin	1200	Şanlıkışla	2100
Hacıbektaşlı	0	Acıkuyu	300	Palazobası	600	Karandere	1200	Büyükkışla	2200
Yazısöğüt	0	K.Damlacık	350	Seymenli	650	Gülhüyük	1200	Çalören	2700
Baltalı	0	Cıngıl	400	Haydarlı	750	B.Damlacık	1500		
Çatçat	0	Şerefli davutlu	400	Akarca	800	Üzengilik	1750		
Eley	0	Yeşilyurt	450	Fadıllı	800				
Şeyhli	0			Kacarlı	800				
Şeker	0			Hamzalı	900				
Değirmenyolu	0								
Odunboğazı	0								
Bağobası	70								
Geçitli	150								
Kadıobası	150								
Yusuflukuyusu	150								
Karabük	250								
Çavuş	250								
Doğankaya	250								
Sadıklı	250								
Deliler	250								

Kaynak: Tarım İlçe Müdürlüğü (2008), Arazi Anketleri (2009)

ŞEREFLİKOÇHİSAR İLÇESİNDE HAYVAN VARLIĞI HARİTASI (2009)

Koyun sayısı bakımından grupta ikinci sıradaki köylerin fiziki özellikleri de yukarıda bahsettiğimiz köylere çok benzer. Bu nedenle bu köylerde de koyun besiciliği önemli bir yere sahiptir. Yukarıdaki tabloda en dikkat çeken konu ise bazı köylerde hiç koyun beslenmemesidir. Bu gruptaki köylerin ortak özelliği ise toplam alanlarının az olmasıdır. Bu 11 köyün toplam alanı ilçe toplam alanının ancak %12'sine karşılık gelmektedir. Özellikle Yazısöğüt, Baltalı, Çatçat, köylerinin alanı 10,000 dekardan daha azdır.

Diğer hayvanlardan kanatlıların sayısında da büyük bir azalış vardır. 1998 yılına göre kümes hayvanlarının sayısı % 20 oranında azalmıştır. Bu azalışta göçlerin etkisi olsa da başka bir faktör daha etkilidir. 2004-2005 yıllarında tüm dünya da olduğu gibi ülkemizde de kuş gribi vakaları görülmüştür. Bu nedenle tehlike nedeniyle ilçe merkezinde kümes hayvanı beslemek yasaklanmıştır. Ayrıca canlı kümes hayvanı satışının halk pazarında da yasaklanması kanatlıların sayısının azalmasına neden olmuştur. Şereflikoçhisar'da kümes hayvancılığı tamamen geçimlik şekilde yapılmaktadır.

Tek tırnaklılara baktığımızda ise 1998 yılından günümüze kadar geçen süreçte bu hayvanlarında yarı yarıya azaldığını görmekteyiz. Tek tırnaklı hayvan sayısının hayvancılık faaliyetinin en fazla yapıldığı Büyükkışla, Çalören, Devekovan, Kacarlı, Şanlıkışla, köylerinde daha fazla olduğu görülmektedir.

Şereflikoçhisar şehir merkezine bakıldığında 2174 sığır, 85 adet manda, 850 adet koyun, 50 adet keçi, 7 adet at, 10 adet eşek, 4358 adet de kanatlı kümes hayvanı bulunmaktadır. Özellikle ilçe merkezine uzak olan Şeyhkuyusu, Mustafacık, Cumhuriyet, Boğaziçi mahallerinde hayvancılık faaliyetlerine devam eden aileler bulunmaktadır. Ayrıca Yeşilova Mahallesi'ne bağlı Hındıllı Yaylası'ndaki hayvanlarda bu sayıya dahildir. Merkezdeki bu hayvancılık faaliyetinin bir kısmı besicilik şeklindeyken büyük bir kısmı geçimlik şeklindedir. Boğaziçi Mahallesi'nde 2 adet, Mustafacık mahallesinde 2 adet, Şeyhkuyusu mahallesinde de 1 adet olmak üzere toplam 5 adet mandıra bu mahallelerde bulunmaktadır. Bu sayının az olmasının nedeni ise belediyenin çevre kirliliği yaptığını düşündüğü ve önlem almayan mandıraları kapatmasıdır.

Hayvansal ürün olarak et, yoğurt, süt ve yağ elde edilir. Bu ürünler haftalık pazarda tüketilmektedir. Bu ürünlerden 1998 yılı itibariyle yaklaşık 10000 ton süt, 510 ton et, 62500 ton yün, 2.4 ton tiftik elde edilmektedir. 2004 yılında ise 8483 ton süt,

258,5 ton et, 35,5 ton yapağı ve tiftik elde edilmiştir. Ayrıca Hirfanlı Baraj Gölü'nden elde edilen su ürünlerinin de ilçe ekonomisinde önemli bir yeri vardır. Geçitli köyündeki 15 aileden 6 tanesi geçimlerini sadece su ürünlerinden sağlamaktadır. Ayrıca Gülhüyük, Kacarlı, Acıkuyu ve Şerefli davutlu köylerinden de toplam 25 aile su ürünleri avcılığı ile geçimlerine katkı sağlamaktadırlar. Buradan sazan levrek kadife ve mercan balıklarının yanı sıra İtalya, Fransa ve Almanya'ya ihraç edilen tatlı su istakozu önemli su ürünlerindendir. Buradan elde edilen su ürünleri hem ilçe merkezinden hem de yakın çevresinde tüketilmektedir.

4.3. Tuz Gölünün Şerefli köçhisar Ekonomisine Etkisi

Şerefli köçhisar geçmişteki ve günümüzdeki varlığını Tuz Gölü'ne borçludur. Tuz Gölü tarih boyunca ilçeye can vermiştir. 1950'li yıllardan sonra ülkemizin hızla sanayileşmeye başlaması ile birlikte ülkenin tuz ihtiyacı artmış ve bu amaçla Tuz Gölü üzerinde TEKEL'e ait üç adet işletme açılmasına karar verilmiştir.

1951'den itibaren E-90 karayolunun yapılması ile ulaşım sorunu da bir ölçüde çözülerek Tuz Gölü üzerinde üretim başlamıştır.

Tuz Gölünün Şerefli köçhisar ekonomisine katkısı o kadar büyüktür ki bu etki 2005 yılından sonra kendini daha çok hissettirmiştir. Tuz Gölü'nün etkisinin iyi anlaşılabilmesi için ve daha iyi sentez yapmak için analiz bölümünü 2005 öncesi ve sonrası olarak ikiye ayırmakta fayda vardır.

Tuz Gölü üzerindeki üç işletmeden ikisi Ankara İli Şerefli köçhisar İlçesi sınırlarında yer alır. 2005 yılı öncesinde Kaldırım ve Kayacık Tuzlaları olarak bilinen bu iki işletme Türkiye'nin tuz ihtiyacının % 60'ından daha fazlasını sağlamaktaydı.

Kaldırım ve Kayacık tuzlalarında doğrudan yani sadece üretim aşamasında çalışan işçi, mevsimlik işçi ve sözleşmeli personel sayısı 2001 yılı itibariyle toplam 422 kişiydi. Kaldırım tuzlasında toplam 194 kişi çalışmaktaydı. Bu çalışanlardan 16 tanesi sözleşmeli personel 39 tanesi daimi işçi ve 139 tanesi de mevsimlik işçidir. Bu çalışanlardan tamamına yakını erkek olup sadece 6 tanesi bayandı. Kayacık tuzlasında ise toplam 228 kişi çalışmaktaydı. Bu çalışanlardan 14 tanesi sözleşmeli personel 29 tanesi daimi işçi ve 185 tanesi de mevsimlik işçiydi. Bu çalışanlardan tamamına yakını erkek olup sadece 8 tanesi bayandı.

Bu çalışanlardan 16 tanesi sözleşmeli personel 39 tanesi daimi işçi ve 139 tanesi de mevsimlik işçidir. Bu çalışanlardan tamamına yakını erkek olup sadece 6 tanesi bayandı. Kayacık tuzlasında ise toplam 228 kişi çalışmaktaydı. Bu çalışanlardan 14 tanesi sözleşmeli personel 29 tanesi daimi işçi ve 185 tanesi de mevsimlik işçiydi. Bu çalışanlardan tamamına yakını erkek olup sadece 8 tanesi bayandı.

Foto:7 Tuz Gölü'nde Tuz Üretiminden Bir Görünüm (Tuz Çeken Vagonlar)

2005 yılında Kaldırım Tuzlası 40.700.000 A.B.D. doları karşılığında, Kayacık Tuzlası 42.200.000 A.B.D. doları karşılığında özelleştirilmiştir. 2005 yılındaki bu özelleştirmeden sonra ise her iki işletmede de çalışan sayısı azalmıştır. Koyuncu-Kaldırım Tuz İşletmelerinde 2008 yılı itibariyle toplam 125 kişi, Mutlucan-Kayacık Tuz İşletmelerinde ise toplam 104 kişi çalışmaktadır. Görüldüğü gibi özelleştirmeden sonra her iki işletmede çalışanların sayısı yaklaşık %50 azalmıştır.

Dolaylı istihdam ise direkt tuz üretiminde istihdam edilmemiş üretim haricindeki çalışanlardır. Dolaylı olarak istihdam edilen alanlardan en önemlisi özel tuz fabrikalarıdır. İlçede 2001 yılında toplam 42 adet özel tuz işleme fabrikası varken bu sayı 2009 yılı itibariyle 8'e düşmüştür. Bunlar büyüklüklerine göre; 1 adet rafine tuz fabrikası, 1 adet büyük mekanik rafine tuz fabrikası, 6 adet orta ölçekli mekanik tuz fabrikalarıdır. Özel kuruluşlarda çalışanların sayısı ise tam olarak bilinmemektedir.

Bunun en önemli sebebi, işletmelerin üretim dönemlerine göre işçi alması veya çıkarmasıdır. Tuz üretiminin fazla olduğu yaz aylarında daha fazla işçi çalıştırılırken, kış aylarında daha az işçi çalıştırılmaktadır. Tuz fabrikalarında 2001 yılı itibariyle çalışan toplam işçi sayısı 840 kişiydi. Ancak günümüzde bu sayı 583 kişiye düşmüştür. Kapanan fabrika sayısı 34 olmasına rağmen işçi sayısı 257 kişi azalmıştır. Bir başka ifadeyle 2001 yılındaki fabrikaların %81'i kapanmasına rağmen işçi sayısı %31 azalmıştır. Çünkü kapanan fabrikalar küçük işletme tarzında en fazla 6-7 işçinin çalıştığı işletmeler idi.

Dolaylı istihdam alanlarından biri de ulaşım sektörüdür. Bu sektör tuzun burada olmasına ve özellikle 1950'li yıllarda E-5 (E-90) karayolunun buradan geçmesiyle hızla gelişmiştir. 1989 yılında şoförler odasına ve taşıyıcılar kooperatifine kayıtlı nakliye amaçlı araç sayısı yani kamyon sayısı 990 adettir. Bu sayı 2001 yılında 540'a, 2009 yılında ise 320'ye kadar düşmüştür. Bu sayının 1989-2001 yılları arasında düşmesinin sebebi, 1990'lardan sonra özel sektörün kendi nakliye filolarını oluşturmasıdır (Emekçioğlu Tuz A.Ş.'nin nakliye filosu 45 araçtan oluşmaktaydı).

2001-2009 yılları arasındaki düşüşün nedeni ise tuzlaların özelleştirilmesi sonucu fabrika sayısının azalması ve bu tuzlaları devir alan firmaların nakliye işlerini kendi araçları ile yapmalarıdır. 2001 yılında bu sektörde çalışan sayısı kesin olmamakla beraber 900-1000 kişi arasındayken, günümüzde bu sayı 500-550 kişi arasındadır.

Dolaylı istihdam alanlarından bir diğeri ise, orta ve küçük ölçekli sanayi işletmeleridir (yani tamirhaneler). Bu sektörün doğrudan tuz sanayine bağlı olarak ortaya çıktığını söylemek elbette mümkün değildir. Fakat bu sektör yine tuz sayesinde gelişme göstermiştir. Bu işletmelerde ise yaklaşık 250 kişi çalışmaktadır.

Sonuç olarak Şereflikoçhisar'da tuzun etkisine bağlı olarak dolaylı ve doğrudan istihdam edilen toplam çalışan sayısı 2001 yılında yaklaşık 3000 kişiyken özelleştirmeden dolayı bu sayı 1200-1300 kişiye düşmüştür.

Tuz Gölü'nün Şereflikoçhisar'a başka bir etkisi de sanayi alanında. Bir yerde sanayiinin gelişebilmesi için mevcut potansiyelin yeterli düzeyde olması gerekir. İlçe Tuz gölüne sınır olmasında dolayı en gelişmiş sanayii sektörü tuz sanayidir.

Tuz Gölü'nde üretilen tuzun bir kısmı işletmeler tarafından direk olarak satılmaktadır. Büyük bir kısmı ise ilçe merkezindeki tuz imalathanelerine satılmakta

burada işlendikten sonra iç pazara sürülmektedir. Pazarlanan tuzun büyük bir kısmı sanayi merkezlerinin yoğunlaştığı İstanbul, Yalova, Bursa, Adapazarı ve Kocaeli’ndeki deri, kimya, tekstil ve diğer tesislere gönderilmektedir. Şereflikoçhisar ‘da Türkiye’nin tek kristal tuz fabrikası yer almaktadır. Bu fabrikanın günlük tuz üretimi 600 ton olup üretim modern teknoloji ile gerçekleştirilmektedir. Ayrıca 2 adet yarı rafine tuz fabrikası da büyük tuz işletmeleri arasındadır. Ancak işletme sayısı günümüze doğru gelindikçe her geçen yıl azalırken işletme büyüklüğü de artmaktadır.

Şereflikoçhisar’da tuz sektörünün gelişmesine bağlı olarak ilçede 2001 yılında 42 adet tuz fabrikası, 9 adet tuz komisyoncusu vardı. Genel olarak ise 61 adet küçük ölçekli sanayi, 97 adet küçük el sanatları sanayi, 36 adet ise yine bu sektöre bağlı olarak gelişmiş hizmet alanında faaliyet gösteren işletme bulunmaktaydı (Tablo:65).

Ancak bu sayı günümüzde azalmıştır. 2009 yılı anket ve saha çalışmaları sonucu Şereflikoçhisar’da 8 adet tuz fabrikası vardı. Genel olarak ise 22 adet küçük ölçekli sanayi, 67 adet küçük el sanatları sanayi, 35 adet ise yine bu sektöre bağlı olarak gelişmiş hizmet alanında faaliyet gösteren işletme yer almaktaydı (Tablo:66).

Tablo:65 Şereflikoçhisar’da Küçük Ölçekli Sanayi İşletmeleri (2000)

Küçük Ticaret	İmalat-Toptan	Adet	Küçük Sanatlar	El	Adet	Hizmet	Adet
Tuz Fabrikası		42	Döşemeci		2	Yedek Prç.	20
Demir-Doğrama		8	Tornacı		8	Petrol İst.	8
Tuz Satıcısı		9	Oto Tam.		34	Lastikçi	6
Karasör İmlt.		2	Bobinajıcı		1	Oto Ykm.	2
			Radyatörcü		3		
			Oto Bota		2		
			Karasör Tam.		1		
			Kaportacı		12		
			Kaynakçı		24		
			Egzozcu		1		
			Dizel Oto Ta		2		
			Akücü		1		
			Oto Yağcı		2		
			Balatacı		4		

Kaynak:D.İ.E. Bina Sayım Cetvelleri (1995), Arazi Anketleri (2000)

Tablo:66 Şereflikoçhisar’da Küçük Ölçekli Sanayi İşletmeleri (2009).

Küçük İmalat-Toptan Ticaret	Adet	Küçük El Sanatlar	Adet	Hizmet	Adet
Tuz Fabrikası	8	Döşemeci	1	Yedek Prç.	14
Demir-Doğrama	6	Tornacı	7	Petrol İst.	8
Karasör İmlt.	1	Oto Tam.	16	Lastikçi	8
		Bobinajcı	1	Oto Ykm.	5
		Radyatörcü	2		
		Oto Bota	1		
		Karasör Tam.	1		
		Kaportacı	9		
		Kaynakçı	18		
		Egzozcu	2		
		Dizel Oto Ta	1		
		Akücü	1		
		Oto Yağcı	3		
		Balatacı	4		

Kaynak: Arazi Anketleri, Belediye Kayıtları (2009).

Tuz Gölü’nün ilçeye bir başka etkisi ise turizm sektöründedir. Yazın Kapadokya bölgesine giden büyük çoğunluğu yabancı turistlerden oluşan turist kabileleri Tuz Gölü çevresindeki tesislerde inmekte, bu doyumsuz güzelliği izlemektedirler (Foto:8). Özellikle güneşin batışı buraya gelen turistleri buraya hayran bırakmaktadır. Ayrıca ülkemizin önemli sulak alanlarından olması nedeniyle çok sayıda canlı türü de insanların ilgisini çekmektedir. İşte bu talebe bağlı olarak ilçe merkezinin 12 km kuzeyinde iki adet yol üstü dinlenme ve turistik tesis hizmet vermektedir. Bu tesislerde yaz aylarında çalışanların sayısı 30 kişiye kadar çıkarken, turizm sezonunun bittiği kış aylarında toplam 4 kişi istihdam edilmektedir.

Şereflikoçhisar’da tuz sanayinin ilçe ekonomisine çok büyük bir etkisinin olduğu çok açık bir şekilde ortadadır. 2005 yılına kadar belki de Şereflikoçhisar’ın varlığı tuz sanayisine bağlıyken, 2005 yılında aynı Tuz Gölü ilçenin zaten kanayan yarası olan göç ve işsizliğin daha da hızlanmasına neden olmuştur. Bunun en önemli nedeni ise değindiğimiz gibi tuz işletmelerinin özelleştirilmesi ve tuz sektöründe tekelin oluşmasıdır. Özelleştirmeden sonra küçük işletmelerin tamamı kapanmış, bu iki firma ilçedeki tuz fabrikalarına yüksek fiyatta tuz satarken kendileri piyasaya daha ucuza tuz satmaktadırlar. Böylece rekabet edemeyen firmalar kapanmaktadır. Özelleştirmeden

önce ilçede çalışan her üç kişiden biri tuz ve tuza bağlı sektörlerde çalışmaktayken bu sayı günümüzde 1/10'lara kadar düşmüştür.

Foto:8 Tuz Gölü Üzerinde Gezinti Yapan Turist Topluluklarından Bir Görünüm

4.4. Ticaret ve Sanayi

Şereflikoçhisar'ın elverişli coğrafi konumu ve Tuz Gölü'nün burada bulunmasından dolayı ticaret eskiden beri çok önemli bir yere sahiptir. Kuzey- güney yönündeki kervan yollarının üzerinde bulunması ve tuz ihtiyacının tarihin her döneminde önemli bir yere sahip olması ticareti sürekli canlı kılmıştır. Öyle ki Tuz Gölü'nün hemen doğu kıyısındaki tarihi kalıntılar Selçuklular zamanında gölü korumak amacı ile yapılmış olan karakol harabeleridir.

“Bölgede çok eski devirlere ait paralar, küp içinde cesetler; hatta taşlar üzerinde çivi yazıları bulunmuş ve görülmüştür. Bulunan paraların en eskisi Bizanslılara, sonra Anadolu Selçuklularına, daha sonra da Osmanlılara ait olduğu meydana çıkmıştır. Bu paraları kürsü Profesörümüz Sayın C. Arif Alagöz'e, fakultemiz Tarih Profesörü Sayın M. Altay Köymen'e ve Sayın Prof. Bahaettin Ögel'e incelettim ve yukardaki kanata vardılar” (Atak, 1970, 9). Şereflikoçhisar ile ilgili ilk ticari bilgilere arkeolojik

kalıntılarda rastlamaktayız. Yukarıda da ifade edildiği gibi araştırma sahamızda ticari aktivite yaklaşık 3000-3500 yıllık bir geçmişe sahiptir.

Şereflikoçhisar ile ilgili Osmanlı Devleti'nin çeşitli dönemlerinde derlenen tahrir defterlerinde de ticari bilgilere rastlamaktayız. XVI. yüzyıl Kanuni Sultan Süleyman dönemindeki tahrir defterinde 164 tanesi kaza merkezinde 2380 tanesi de kırsal kesimde olmak üzere toplam 2544 kişi vergi mükellefiydi. III. Murat döneminde merkezdeki vergi mükellefi sayısı yaklaşık olarak iki kat artarak 311 kişiye, kırsal kesimde 3000 kişiye toplam ise 3311 kişiye yükselmiştir. Kaza merkezindeki vergi mükellefi artış oranı % 89, kırsal kesimdeki artış %26, toplam artış ise %30 olarak gerçekleşmiştir. Her iki padişahında aynı yüzyıl içerisinde yaşadığı düşünülecek olursa vergi mükellefi sayısının bir hayli arttığı görülür. Bunun en önemli nedeni ise o dönemde izlenen devlet politikasıdır. XVI. ve XVII. yüzyıl Anadolunun Türkleştirilmesi için Türkmen konar-göçerlerin yerleşik hayata geçirildiği dönemdir. Zaten ilçedeki köylerin bir kısmının kuruluşu da bu dönemlere rastlar. İşte bu dönemde yeni köyler oluşurken aynı zamanda kaza merkezine de çok sayıda yerleşenler olmuştur. Kanuni döneminde ilçede 45 cemaat varken III. Murat döneminde bu sayı 97'ye çıkmıştır. 1891'de Konya Vilayeti salname defterinde Şereflikoçhisar'da 2 han, 125 civarında dükkan, 16 cami, 22 mescit, 43 mektep ve 55 çeşmenin varlığı belirtilmektedir.

Şereflikoçhisar'ın ticari aktivitesi siyasi ve idari nedenlere bağlı olarak tarih içinde olduğu gibi Cumhuriyet Döneminde de değişiklikler göstermiştir. 1868 yılına kadar Niğde Mutasarraflığı'na bağlı olan Şereflikoçhisar 1891 yılında Konya Vilayeti'ne bağlanmıştır. 1920 yılında Aksaray'a bağlanana Şereflikoçhisar, 1933 yılında Ankara'ya bağlı bir ilçe durumuna getirilmiştir. 1989 yılında Aksaray'ın il olması ile ilçe 97 köyünün 48 tanesini kayıp etmiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarından 1949 yılına kadar kapalı bir bölge olarak kalmış olan bu bölgenin büyük merkezlerle ulaşım imkanları ise kısıtlıydı. Hatta kaza merkezi ile köyler arasındaki ulaşım patikalarla ve kağnı yolları ile sağlanmaktaydı. 1949'da yapımına başlanan ve 1950'lerin ilk yıllarında bitirilen İstanbul-Ankara-Adana yolu (eski adı E-5 şimdiki adı E-90) ilçenin de kaderini değiştiren en önemli olaylardan biridir. Bu yolun birtirilmesi ile tuz da önemli bir ticari madde haline gelmiş ve hızla ulaşım sektörü gelişmeye başlamıştır. 1970 yılında şehir merkezindeki çalışan nüfusun %40'ı, köylerdekilere ise %5-10'u ticaret ile uğraşmaktaydı. Yine aynı yıl içerisinde ilçe genelinde 15 otobüs, 12 jeep, 24 minibüs, 16 taksi, 168 adet de kamyon

bulunmaktaydı. 1970 yılında şehir merkezinde 24 bakkal, 21 manifaturacı, 14 tuhafiyeci, 4 kırtasiye, 16 kiraathane, 7 lokanta, 8 fırın, 3 eczane, 4 sinema vardı. Bu dönemde ilçe merkezi ve köylerde ise 12 adet su ve 15 adette elektrikle çalışan değirmen bulunuyordu. İlçe merkezindeki ticarethane sayısı toplam 101 adet idi (Atak, 1971, 19). 1980 yılında ise sadece köylerde 46 adet minibüs, 106 adet otomobil, 241 adet kamyon bulunmaktaydı (Köy Envanter Etüdüleri).

1982 yılında İller Bankasının şehir merkezinde yaptığı çalışma sonucuna göre çalışan nüfusun % 6,22'si madencilik, % 2,62'si sanayi, %5,79'u küçük sanayi, % 3,5'i inşaat, %28'i tarım, %20,71'i ulaştırma, %17,31'i ticaret, %1,85'i bankacılık ve kredi ile %14'ü ise hizmetler sektöründe çalışmaktaydı. Buradan da görülmektedir ki nüfusun %43,81'i ticaret, ulaşım ve küçük sanayi sektöründe çalışmaktaydı. 1982 yılında toplam 990 adet kamyon bulunmaktaydı. Bu kamyonların 890 adeti S.S.Şereflikoçhisar Kamyoncular Kooperatifi çatısı altında toplanmış olup, bunlar sadece tuz nakliyatı yapmaktaydılar. Geriye kalan 100 kamyon ise şehirdeki diğer nakliye işlerini yapmaktaydı. Bu kamyonlarda ise toplam 1185 kişi çalışmaktaydı.

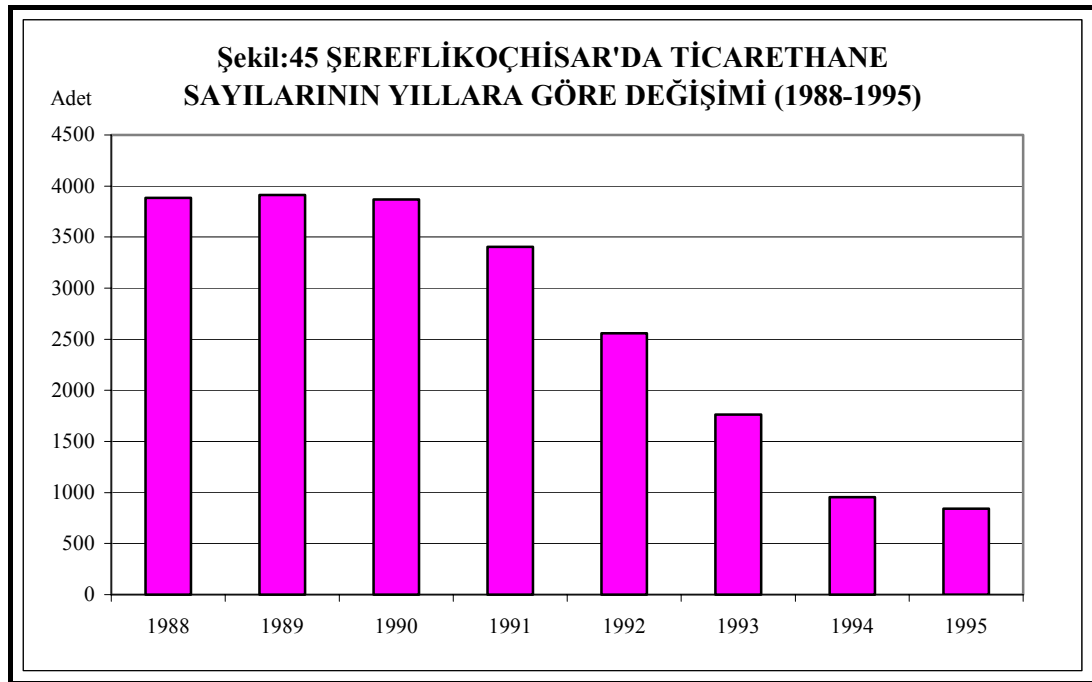
Foto:9 Merkezi İş ve Ticaret Alanlarının Yoğunlaştığı Çarşı Merkezinden Görüntüler

İller Bankası'nın sözü edilen çalışmasında 1982 yılı itibarıyla şehir merkezinde 769 adet ticari işletmede 1398 kişi çalışmaktaydı. Bu işletmelerden 87 tanesi 1956-

1965, 343 tanesi 1966-1975, 266 tanesi ise 1975-1982 yılları arasında açılmıştır. 1982’de 769 olan ticarethane sayısı 1989’da 3889’a yükselerek tarihindeki en büyük sayıya ulaşmıştır. 1988 yılında ilçede 1 adet tavuk çiftliği, 8 adet banka, 46 tuz fabrikası, 29 tanesi köylerde 55 adeti merkezde olmak üzere 84 adet kooperatif bulunmaktadır. Gürülen o ki ilçenin ekonomik anlamda en hareketli olduğu dönem 1965-1989 yılları arasına karşılık gelir. Ticari canlılığın bir göstergesi sayılan bankacılık hizmetlerine bakıldığında ise şehirde toplan 8 banka ve 106 çalışanı bulunmaktaydı.

Şereflikoçhisar’daki bu ticari canlılık 1990’lardaki idari değişiklik nedeni ile aktivitesini yitirmiştir. 1989 yılında 2546 km²’lik alanı 97 köyü ve yaklaşık toplam 100 bin nüfusu bulunan Şereflikoçhisar idari değişiklikten sonra 1591 km²’ye köy sayısı 49’a ve toplam nüfusu ise 60701’e düşmüştür. Bilindiği gibi bir yerleşmenin merkezi yer olarak gelişmesinde en önemli göstergelerden birisi şüphesiz idari fonksiyonudur. İşte bu değişiklik sebebi ile idari fonksiyon alanın yaklaşık %38’ini, toplam nüfusunun ise yaklaşık %40’ını kayıbetmiş olan Şereflikoçhisar, ticari hayatın gelişmesindeki en önemli olay olan E-90 karayolunun kazandırdığı bütün ticari ve diğer ekonomik kazanımları bu tarihten sonra yavaş yavaş kayıp etmeye başlamıştır. 1988’de 3889 olan ticaret hane sayısı 1991’de 3005’e 1992’de 2558’e , 1994’de 856’ya, 1995’e 842’ye düşmüştür (Şekil:45).

Ticarethane sayısındaki bu düşüşün bir diğer nedeni ise ticarethanelerin büyümesi yani ticarete artık toptancılık ve büyük işletme şekline dönüş gösterilebilir. İşte bu gelişme küçük işletmeleri etkilemiş ve onların kapanmasına neden olmuştur (Mesela süpermarketlerin açılmasıyla bakkalların kapanması).

1990-2000 yılları arasında ticari hayat hızla canlılığını yitirirken 1998-1999 yılında öğretime başlayan M.Y.O.'nun açılması ile ticari hayat tekrar canlanmaya başlamıştır. 2000 yılı ocak ayı itibarı ile yaptığımız çalışma esnasında arazi gözlemleri sonucu, ilçede yaklaşık 1100 adet işyeri bulunduğunu tespit etmiştik. Buradaki ticarethanelerin 197'si küçük el sanatları 180'ni günlük ihtiyaç maddelerini karşılayan işyerleri, 125 yeri küçük imalat ve toptancıların oluşturduğu işyerleriydi (Tablo:67, 68-Şekil:46-Harita:31). Şereflikoçhisar'da 2000 yılı itibarıyla küçük ticarethanelerin sayısına baktığımızda günlük ihtiyaçların sağlandığı işyeri sayısı 185 adettir. Periyodik ihtiyaçların karşılandığı işyeri sayısı 176, uzun vadeli ihtiyaçların karşılandığı işyeri 149 ve hırdavat ise 8 adettir.

Tablo:67 Şereflikoçhisar'da Büyük Ticarethanelerin Tür ve Sayısı (2000).

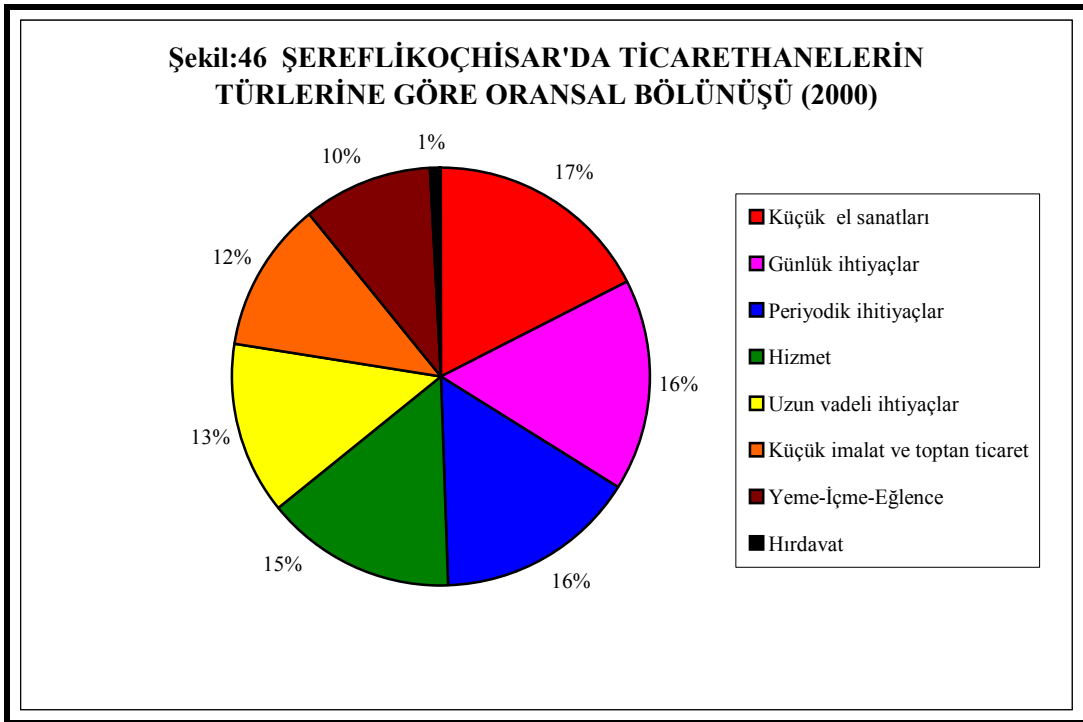
KÜÇÜK İMALAT- EL SANATLARVE TOPTAN TİCARET							
Küçük İmlt- Top. Ticaret	Adet	Küçük El Sanatları	Adet	Yeme-İçme	Adet	Hizmet	Adet
Tuz	34	Demirci	12	Lokanta	20	Berber	
Tekstil	1	Marangoz	24	Kebapçı	5	Gazete By.	4
Poşet İmlt.	1	Ayakkabıcı	11	Pastane	7	Tüpçü	5
Plastik İmlt.	2	Matbaa	3	Kafeterya	7	Spor Toto	2
Halı İmlt.	1	Elek. Cih. T.	3	Pideci	7	Kırtasiye	12
Mobilya	4	Elektrikçi	11	Kıraathane	42	Hamam	1
Demir-Doğ.	8	Terzi	20	Çay Ocağı	12	Kuaför	8
Değirmen	5	Döşemeci	2	Bilardo Sal.	13	Muhasebe	5
Yem	1	Tornacı	8	Atari Sal.	1	Avukat	8
Un Fabrikası	1	Nalburiye	2	İnternet Sal	5	Doktor Br.	15
Kooperatif	5	Sobacı	3			Dış Hekimi	6
Uncu	3	Mermerci	3			Dişçi	9
Yemci	11	Perdecı	3			Sigortacı	3
Toptancı	8	Oto Tam.	34			Yedek Prç.	20
Komisyoncu	8	Traktör Tam.	1			Petrol İst.	8
İnşaat Mlz.	5	Bisiklet Tam.	2			Lastikçi	6
Tarım	3	Bobinajcı	1			Oto Ykm.	2
Gübre	4	Anahtarcı	2			Otel	2
Tuz Satıcısı	9	Radyatörcü	3			Düğün Sal.	5
Karasör İmlt.	2	Oto Bota	2			Taksi Dur.	5
Simit İmlt.	2	Karasör Tam.	1			Kuru Tem.	3
İmalathane	2	Kaportacı	12			Kargo	2
Galeri	9	Kaynakçı	24			Poliklinik	2
		Egzozcu	1			İnşaat Mh.	10
		Dizel Oto Ta	2			Akvaryumc	4
		Akücü	1				
		Oto Yağcı	2				
		Balatacı	4				
Toplam	131	Toplam	197	Toplam	115	Toplam	167

Kaynak:D.İ.E. Bina Sayım Cetvelleri (1995) ve Arazi Etütleri (2000)

Tablo:68 Şereflikoçhisar’da Küçük Ticarethanelerin Türü ve Sayısı(2000).

PERAKENDE-PERİYODİK-UZUN VADELİ TİCARET							
Günlük	Adet	Periyodik	Adet	Uzun Vadeli	Adet	Hıdvat	Adet
Market	42	Konfeksiyon	20	Mobilyacı	9	Hıdvatçı	4
Süper Market	2	Manifatura	30	Halıcı	8	Av-spor Mlz	4
Alış-Veriş Mrk.	1	Züccaciye	11	Radyo-Tv Tm	19		
Bakkal	66	Parfümeri	5	Kuyumcu	42		
Kasap	15	Camcı	3	Saatçi	3		
Fırın	15	Tuhafiye	21	Kasetçi	6		
Büfe	10	Fotoğrafçı	7	İnşaat Malz.	9		
Kuruyemişçi	3	Arzuhalcı	3	Ayakkabıcı	14		
Dondurmacı	3	Eczane	12	Buzdolabı Tm	5		
Şarküteri	6	Orloncu	5	Ayakkabı Tm	14		
Balıkçı	4	Gözlükçü	1	Saat Tamir.	4		
Manav	10	Büro	16	Beyaz Eşya	16		
		Çiçekçi	3				
		Oduncu	3				
		Temizlik Mlz.	2				
		Ambar	25				
		Eşarpçı	2				
		Kömürcü	2				
Toplam	185	Toplam	176	Toplam	149	Toplam	8

Kaynak:D.İ.E Bina Sayım Cetvelleri (1995) ve Arazi Etütleri (2000)

2009 yılında arazi etütleri, esnaf ve sanatkarlar odası, ticaret odası ve belediye kayıtlarına göre şehirde ticarethane sayılarında ve türlerinde büyük bir düşüş görülmüştür. Bu düşüşün temel nedeni daha önceki bölümlerde de bahsettiğimiz gibi ilçe merkezinin hızla göç vermesidir. 2000 yılında toplam 1100 ticarethane sayısı varken 2009 yılında bu sayı 868’e düşmüştür (Tablo:69-Şekil:46-Harita:32).

Tablo:69 Şereflikoçhisar’da Küçük Ticarethanelerin Türü ve Sayısı (2009).

PERAKEDE-PERİYODİK-UZUN VADELİ TİCARET							
Günlük	Adet	Periyodik	Adet	Uzun Vadeli	Adet	Hıdavet	Adet
Market	3	Konfeksiyon	20	Halı-Mobilyacı	11	Hırdavatçı	6
Süper Market	3	Bijuteri	1	Bilgisayar Satışçısı	4	Av-spor Mlz	1
Alış-Veriş Mrk.	8	Züccaciye	3	Radyo-Tv Tm	5		
Bakkal	73	Parfümeri	1	Kuyumcu	12		
Kasap	8	Camcı	3	Saatçi	2		
Fırın	9	Tuhafiye	22	Kasetçi	5		
Büfe	17	Fotoğrafçı	4	İnşaat Malz.	19		
Kuruyemişçi	3	Arzuhalci	2	Ayakkabıcı	10		
Dondurmacı	2	Eczane	8	Buzdolabı Tm	5		
Şarküteri	5	Orloncu	3	Ayakkabı Tm	6		
Balıkçı	1	Gözlükçü	2	Saat Tamir.	2		
Manav	5	Hediyeelik Eşya	2	Beyaz Eşya	10		
Su Bayisi	11	Çiçekçi	2	Cep Telefon Sat.	13		
Tavukçu	3	Oduncu	1	Çeyizci	2		
		Temizlik Mlz.	1	Elektronik Eşya Sat.	3		
		Halı Saha	2	Ev Tekstil	2		
		Eşarpçı	3	Gelinlikçi	1		
		Kömürcü	14	Lastik Satıcısı	4		
Toplam	151	Toplam	94	Toplam	118	Toplam	7

Kaynak: Arazi Etütleri . Esnaf ve Sanatkarlar Odası, Belediye Kayıtları (2009)

İş yeri sayılarındaki düşüş oranı %22 civarında olup bu durum 2000 yılına göre her 5 iş yerinden birinin kapandığı anlamına gelmektedir. Bu azalış bütün sektörlerde farklı şekilde gerçekleşmiştir. 2000 yılına göre günlük ticarethane sayısı %18, periyodik ihtiyaçların karşılandığı iş yeri sayısı %47, uzun vadeli ihtiyaçların karşılandığı iş yeri sayısı %21 oranında azalmıştır(Tablo:70).

Küçük ticarethanelerde olduğu gibi büyük ticarethanelerin sayısında da büyük bir düşüş görülmektedir. Hatta bazı imalathanelerin ise tamamen kapandığı görülmektedir. 2000 yılında varolan ancak günümüzde kapanmış olan imalathanelerden bazıları şöyledir; tekstil atölyesi, poşet imalathanesi, plastik imalathanesi, halı imalathanesi ve un fabrikasıdır. Görüldüğü gibi bu iş yerleri aynı zamanda istihdam açısından da büyük iş yerleridir. Örneğin 2000 yılında faaliyet gösteren A-Teks tekstil firmasında yaklaşık 70 kişi istihdam ediliyordu.

2009 yılında küçük imalathane sayısı 2000 yılına göre %15, küçük el sanatları %45, yeme-içme alanındaki iş yeri sayısı %10, hizmet sektöründeki iş yeri sayısı %3 oranında azalmıştır (Tablo:70-Şekil:47-Harita:32)

İlçede sebze hali bulunmamakta olup halk alışverişini cumartesi günü kurulan pazardan ve diğer iş yerlerinden yapar. Kışın ticari hayat canlılığını büyük ölçüde yitirirken yazın özellikle yurt dışındaki tatile geldiği aylarda ticari hayatta büyük bir canlılık yaşanır.

Tablo:70 Şereflikoçhisar’da Büyük Ticarethanelerin Türü ve Sayısı (2009)

KÜÇÜK İMALAT- EL SANATLARI VE TOPTAN TİCARET							
Küçük İml. Toptan	Adet	Küçük El Sanatlar	Adet	Yeme-İçme	Adet	Hizmet	Adet
Tuz	8	Kanepe Tam.	2	Lokanta	10	Berber	26
Mobilya	10	Kartonpiyer	1	Kebapçı	3	Müteahhit	14
Demir-Doğ.	17	Olukçu	1	Pastane	5	Tüpçü	12
Değirmen	1	Matbaa	3	Kafeterya	4	Şans Oyunl.	2
Yem	1	Elek. Cih. T.	3	Pideci	6	Kırtasiye	7
Kooperatif	2	Elektrikçi	5	Kıraathane	35	Hamam	1
Uncu	1	Terzi	16	Çay Ocağı	13	Kuaför	14
Yemci	5	Döşemeci	1	Köfteci	7	Muhasebe	1
Toptancı	5	Tornacı	7	Birahane	2	Avukat	4
Komisyoncu	5	Yorgancı	6	İnternet Sal.	18	Nakliyat	9
İnşaat Mlz.	19	Sobacı	3			Diş Hekimi	4
Tarım	2	Mermerci	5			Dişçi	4
Gübre	4	Perdecı	3			Sigortacı	10
Ekmek Fırını	7	Oto Tam.	16			Yedek Prç.	14
Karasör İmlt.	1	Traktör Tam.	1			Petrol İst.	11
Simit İmlt.	2	Bisiklet Tam.	1			Lastikçi	8
PVC İmlt.	5	Oto Servis	2			Oto Ykm.	4
Galeri	13	Anahtarcı	2			Otel	1
Zirat Aletleri	3	Radyatörcü	2			Düğün Sal.	4
		Oto Bota	1			Taksi Dur.	4
		Karasör Tam.	1			Kuru Tem.	3
		Oto Motor	1			Kargo	1
		Su Tesis.	12			İnşaat Mh.	4
		Egzozcu	2			Akvaryumcu	1
		Parkeci	2				
		Tabelacı	2				
		Oto Yağcı	3				
		Balatacı	4				
Toplam	111	Toplam	108	Toplam	103	Toplam	163

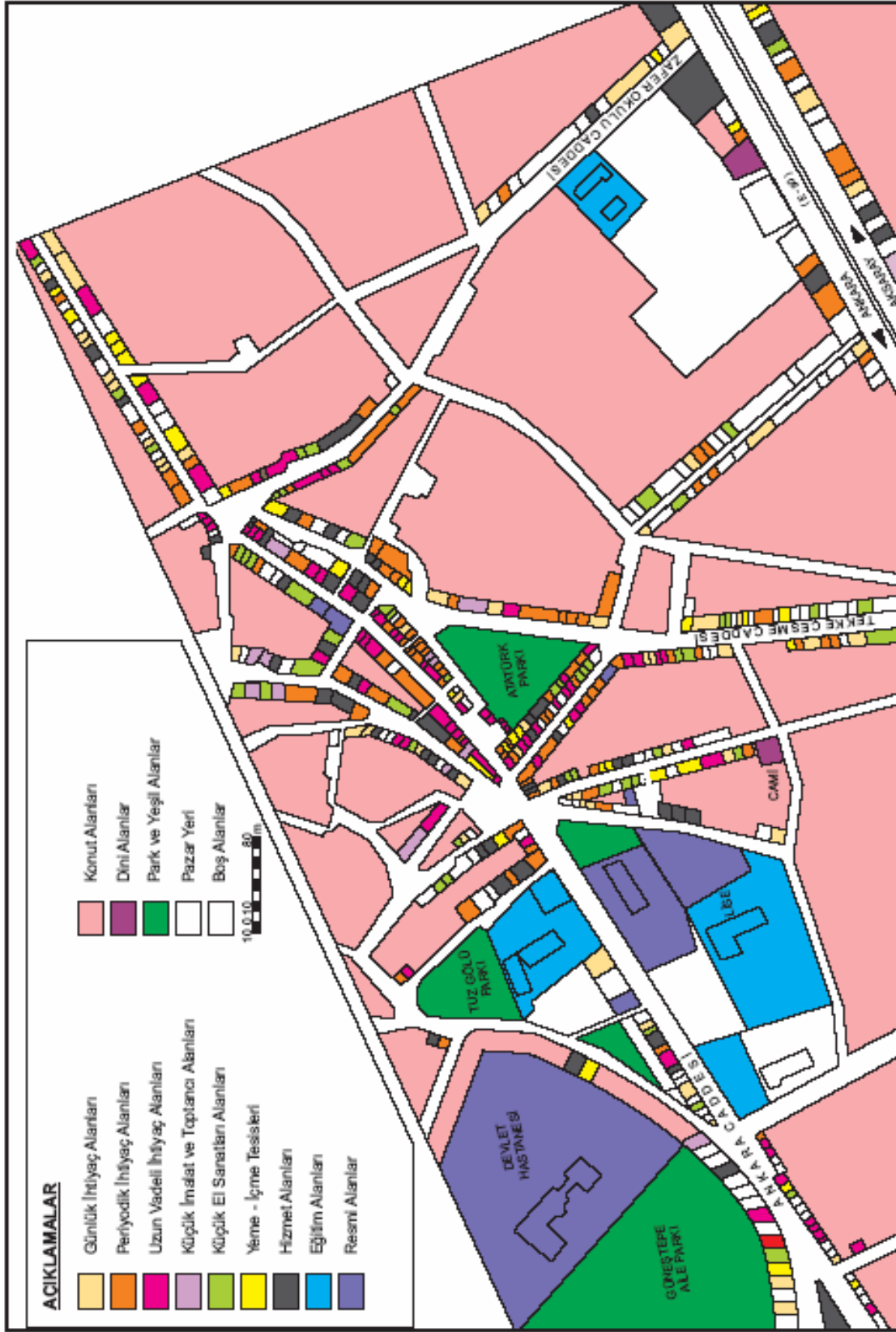
Kaynak: Arazi Etütleri . Esnaf ve Sanatkarlar Odası, Belediye Kayıtları (2009)

Ekonomik hayatın göstergelerinden olan bankalarda da yukarıdaki sebeplere bağlı olarak sayıca bir değişiklik olduğunu görürüz. 1990’lı yılların başında 8 olan banka sayısı 2000 yılında 5’e düşmüş, 2009 yılında ise bir özel bankanın açılmasıyla 6’ya yükselmiştir.

Şereflikoçhisar’da 1980 yılında çalışan nüfusun %17’si ticarete çalışırken 1990 yılında bu oran %16’ya düşmüştür.

Şereflikoçhisar’da iş ve ticaret alanlarının daha çok merkezdeki mahallerde yani Yeni, İstiklal, Ekici ve Kale mahalleleri ile birazda Sarıkaya ve Hacıembiya mahallerinde yoğunlaştığını görürüz. Özellikle E-90 karayolunun şehir içindeki kesimi ve Ankara Caddesi’nin her iki yönünde ticarethaneler lineer bir şekilde gelişmiştir. İş yerlerinin yoğunlaştığı sokak ve caddeler ise şunlardır: Ankara Cad., İsmet Paşa Cad.,

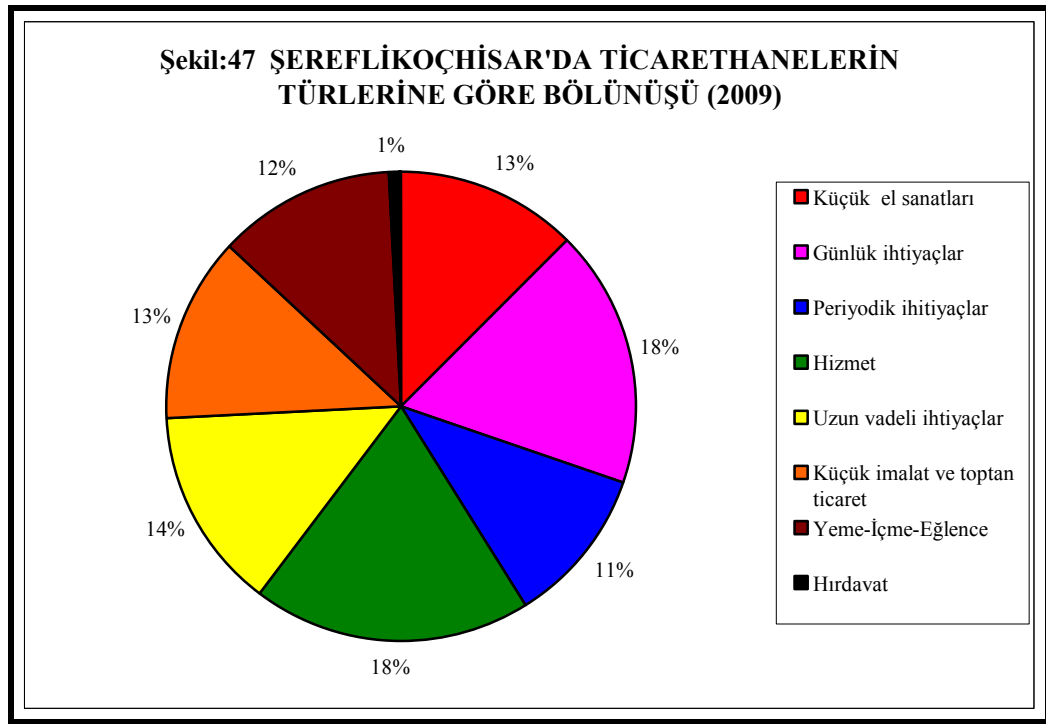
ŞEREFLİKOÇHİSARI'IN MERKEZİ İŞ ve TİCARET ALANLARI (2009)

HARİTA - 32

FATİH ALTUĞ 2009

E-90 yol güzergahı, Nar Sok., Park Sok., Sağlık Sok., Mescit Sok., Tekke Çeşme Cad., Karamollauşağı Cad., Eczane Sok., Cumhuriyet İlköğretim Okulu Cad.sidir.

Bir yerleşmenin şehir özelliğini kazanabilmesinde en önemli göstergelerden birisi de belirli gruplardaki ticarethanelerin aynı alanlarda toplanmasıdır. Şereflikoçhisar'ın iş ve ticaret alanların haritasına baktığımızda Tekke Çeşme Caddesi'nin bir kısmında periyodik ihtiyaç alanlarının toplandığını görürüz. İsmet Paşa Caddesi'nin de ise genel olarak uzun vadeli ihtiyaç alanlarını toplandığını görürüz. Bunlara bakarak Şereflikoçhisar'da ticarethanelerin gruplaşmaya başladığı söylenebilir.

Yerleşmelerin ekonomik olarak gelişmesinde sanayinin önemli yeri vardır. Şereflikoçhisar sanayi yatırımları bakımından önemli potansiyellere sahip bir yerleşme özelliği taşımaktadır. Şereflikoçhisar'da çalışan nüfusun %17'si sanayi sektöründe çalışmaktadır. İlçede toplam 8 adet tuz imalathanesi, 1 adet yem fabrikası, 1 adet karasör imalathanesi, 1 adet alçı fabrikası, 3 adet alçı ve taş ocağı gibi sanayi tesisleri yer almaktadır.

Bir yerde sanayiinin gelişebilmesi için mevcut potansiyelin yeterli düzeyde olması gerekir. Özellikle alt yapı ve ulaşım o alanda sanayiinin gelişmesinde önemli faktörlerden bazılarıdır. İşte yeterli potansiyele ve gelişmiş bir ulaşımına sahip olan Şereflikoçhisar'da alt yapı eksikliği ve ödenek yetersizliği nedeniyle organize sanayi

bölgesi çalışmaları halen proje aşamasındadır. 1997 yılında 141 hektarlık organize sanayi bölgesi Mustafacık Mahallesi doğusunda tespit edilmiştir. Özellikle bölgede gelişen şirketler için potansiyel bir alan olan Şereflikoçhisar'ın bu holdingleri ilçeye çekebilmek için organize sanayi bölgesi çalışmaların bir an önce sonuçlandırılması gerekir. Öyle ki, burada ki mevcut doğal ve beşeri potansiyeli fark eden holdingler ilçe merkezinden şubeler açmakta ve yatırım vadinde bulunmaktaydılar. Ancak gerekli alt yapı çalışmalarının yapılmaması ve 2001 ekonomik krizi nedeniyle bu firmaların yatırım vaadlerinden vazgeçmelerine neden olmuştur. Şereflikoçhisar'da sanayi dendiği zaman akla ilk gelen maden sanayidir. Şereflikoçhisar maden rezervleri bakımından oldukça zengin bir potansiyele sahiptir. Bu madenlerden tuz rezervleri 200 milyon ton, kireçtaşı 211milyon ton, linyit 5 milyon ton ve yaklaşık 100 milyon ton alçı rezervleri en önemlileridir.

İlçe Tuz Gölü'ne sınır olmasında dolayı en gelişmiş sanayii sektörü tuz sanayi sektörüdür. Tuz sanayinin gelişmesinin en önemli sebebi önceleri Tekel bünyesinde kurulan ancak günümüzde özelleştirilmiş olan iki adet tuzlanın bulunmasıdır. Tarihinin en eski dönemlerinden beri işletildiği zannedilen Tuz Gölü'nün özellikle Romalılar, Selçuklular ve Osmanlılar zamanında yoğun bir şekilde işletilmiştir. Bugün de ülkemizin en önemli tuz üretim alanlarından biri olan Tuz Gölü'nden açık işletme usulü ile üretim yapılmaktadır. 1970'lerde tuz üretiminin ihtiyacı karşılamamasından dolayı tekel bir işletme daha kurmuştur. Ancak verimin az olmasından dolayı açık işletme usulü yerine havuzlama sistemine geçilmiş böylece hem üretim artmış hem de tuzun kalitesi yükselmiştir. Tuz Gölü'nde üretim yılın belli dönemlerinde yapılmaktadır. Yazın buharlaşma ile birlikte çökelen tuz havuzlarda birikmekte, biriken tuz kazıcı iş makinaları ile bu tuz toplanmakta bunlar birer tonluk vagonlar ve kamyonlarla tuz harmanlarına taşınmaktadır. Bu harmanlardan her biri yaklaşık 500 bin ton civarında kapasiteye sahiptir.

Tekele ait işletmeler 1987 yılında 392.551 ton 1990 yılında 960.727 ton, 1995 yılında 582.609 ton, 1998 yılında 1.055.249 ton, 2004 yılında 1.113.756 ton, 2009 yılında 990.000 tuz üretimi gerçekleştirmiştir. Tuz üretim miktarı ülkenin tuz ihtiyacına göre yıldan yıla değişmektedir. Ancak ilçedeki tuz üretimi ülke tuz üretiminin yaklaşık %60'na karşılık gelmektedir. Tuz Sanayisi konusu daha önce detaylı bir şekilde ele alınmıştı.

Önemli madenlerden bir diğeri ise linyittir. Linyit yatakları ilçenin hemen yanı başında kuzeydoğusunda yer almaktadır. Özellikle Aksivri ve Kayserisağı tepelik şeridinde Büyük ve Küçük Kulak dağlarının etekleri ile Peçenek Boğazı'nın kuzeyinde önemli linyit yatakları mevcuttur. 1954-1959 yılları arasında MTA tarafından jeoloji etütler sonuncunda muhtemel rezervin yaklaşık 5 milyon ton civarında olduğu sanılmaktadır. Buradaki linyitler kaliteli olup 3000 kg/cal'dır. Romalılar döneminden beri işletilen linyit madeni dikine açılan bacalardan, aşağıya doğru açılan tünellerle üretim gerçekleştirmekteydi. Bu sahada yaklaşık 50 ye yakın baca açılmış olup bunların bazıları terkedilmiştir. Bu bacalardan 2000 yılına kadar yıllık 100 ton civarında linyit çıkarılırken günümüzde üretim durmuştur. Bunun nedeni ise linyitin kalori oranının ithal kok ve taşkömürüne göre düşük olması sebebiyle rekabet edilememesi yüzünden talep düşmüştür.

Önemli madenlerden bir diğeri ise kalker ve jipstir. Bilindiği gibi kalker kirecin jips ise alçının hammaddesidir. İlçede Çalören Beldesi yakınlarında işletilen kireç yatakları oldukça zengindir. Ayrıca Kurultepeköy, Acıöz ve ilçe mücavir alanının kuzeyinde yaklaşık olarak 211 milyon ton kireçtaşı rezervi bulunmaktadır. Ancak kalite tespiti henüz yapılmamıştır. Jips yatakları ise Tuz Gölü çanağını doğudan çevreleyen fay hattı boyunca uzanan tepelik şeritte yer almakta ve bir çok yerde bu formasyonlar açığa çıkmaktadır. En önemli işletmeler ise Mustafacık Mahallesi'nin güneyindeki iki adet işletme ile Çalören Kasabası'nda yer alan işletmedir. Ayrıca Alçisan alçı fabrikası ise 2002-2006 yılları arasında üretim yapmış, fakat şu an işletme faaliyeti resmi işlemlerini tamamlamadığı gerekçesiyle durdurulmuştur.

İlçedeki diğer önemli madenler ise petrol, doğalgaz ve uranyumdur. Petrol özellikle Tuz Gölü Havzası'nda 1970-1972 yıllarında BP ve SHELL firmaları tarafından aranmıştır. Petrol Tuz Gölü havzasının doğu ve batısında olduğu sanılmakta olup jeolojik temeli 10000 m derinliğinde olduğu tahmin edilmektedir. Karamolluşağı Köyü yakınlarında açılan ESSO-I arama kuyusu ancak 8634 ayak yani yaklaşık 6200 m derinliğe kadar inmiş ve formasyonların üst kısmında ölü asfalt yataklarına rastlanmıştır. Açılan bu kuyu daha sonra petrol bulunamadığı için kapatılmıştır (M.T.A. Enstitüsü Türkiye Madencilik Faaliyetleri ve İstatistikleri 1974). Ancak Enerji Bakanlığı 2008 yılı petrol havzaları çalışmasında Tuz Gölü Havzasını tekrar arama kapsamına almıştır. 2009 yılında yapılan çalışmalar sonucu yılın son aylarında Hacıbektaşlı Köyü topraklarında doğalgaza rastlanmıştır. Çıkarılan doğalgaz ile ilgili

rezerv ve kalite çalışmaları halen devam etmektedir. Uranyum yatakları ise Şereflikoçhisar-Bekdik köyü arasında bulunmaktadır. 1989 yılında yapılan detaylı jeolojik etütler sonucu 500-2000 CPS, sondajlarda ise 500 CPS değerinde uranyuma rastlanmış fakat bu saha ekonomik bulunmadığı için üretime kapatılmıştır (CPS uranyumun saniyede gönderdiği enerji miktarıdır) (Ankara İli Arazi Varlığı)

Şereflikoçhisar'da diğer önemli bir sanayi faaliyeti ise yem sanayidir. İlçenin mevcut tarım potansiyelinin yüksek olmasından dolayı maden sanayiinden sonra gelişmiş en önemli sanayi kolu gıda sanayidir. İlçenin bu alandaki en önemli sanayi kuruluşları yem fabrikasıdır. Bu fabrika orta büyüklükte olup bölgesel çaplı üretim yapan fabrikadır. Şereflikoçhisar yem fabrikasının yıllık üretimi 30,000 ton civarındadır.

Besin sanayi içinde sayabileceğimiz işletmeler ise ekmek fabrikalarıdır. İlçe merkezinde 7 adet ekmek fabrikası bulunmakta olup bunlar modern metotlarla el değmeden üretim yapmaktadırlar. Yıllık üretim kapasiteleri 8 milyon adet olup bu tesislerin toplam değerleri 100 bin TL civarındadır.

İlçenin büyük tarım potansiyeline bağlı olarak gelişmiş önemli sanayi kollarından bir diğeri ise ziraat aletleri, makine ve karasör imalat sanayidir. Ancak bu sanayi kolu çok az gelişebilmiştir. Bunun sebebi ise, Konya gibi bu sektörde ülke çapında gelişmiş olan bir ilin etki sahası altın bulunmasındandır. Bu alanda ilçe merkezinde 3 adet firma imalat yapmaktadır. Yapılan imalatlar montaj usulü olup tamamen talep üzerine yapılmaktadır. Yıllık üretim 50 diskaro, 50 kazayağı, 10 ilaç makinası, 8 adet römorktür.

Burada belirtilmesi gereken başka bir husus ise kimya sanayidir. Bu alanda üretim yapan herhangi bir fabrika yoktur. Ancak 1970'lerin sonunda kurulmuş olan EKSTAŞ kimya fabrikası üretilen mamül maddenin maliyetinin yüksek olmasından dolayı 1 yıl üretim yapabilmıştır. Yurt dışındaki işçilerin birikimleri ile kurulan bu fabrika boya, petrol ve deterjan sanayi için hammadde olan karboksimetil selüloz üretmekte idi. Bugün bu fabrika kapalı durumda olup adeta çürümeye terk edilmiştir.

Bahsettiğimiz bu sanayi tesislerin büyük çoğunluğu sanayi sitesinde yer almaktadır. Bu tesislerden tuz imalathaneleri Mustafacık Mahallesinde E-90 karayolu kenarında ve ilçe merkezine 10 km uzaklıkta Ankara istikametinde yer alan tuz sanayi sitesinde yer alırlar. Yem fabrikası TMO yakınlarında alçı fabrikası ise şehrin Ankara çıkışında 5. km.sinde yer almaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma alanımız olan Şereflikoçhisar İlçesi, İç Anadolu Bölgesi'nin Konya ve Orta Kızılırmak Bölümleri arasında ve Ankara İli'nin en güneyinde yer almaktadır.

Şereflikoçhisar'da 1935 yılında 37222 kişi olan toplam nüfus, 1975-1980 dönemi hariç 1985 yılında kadar sürekli artış göstermiştir. 1989 yılındaki idari değişiklik nedeniyle ilçe toplam nüfusunda büyük bir düşüş başlamıştır. 1985 yılında 87893 kişi olan ilçe toplam nüfusu, 1990 yılında 60701 kişiye, 2000 yılında 59128 kişiye ve 2008 yılında ise 35353 kişiye kadar düşmüştür. 1935-1985 yılları arasında nüfus artış hızı %17 iken, 1985-2008 yılları arasında nüfus artış hızı %-39 olarak gerçekleşmiştir. 1935-2008 yılları arasında ise nüfus artış hızı %-0,7 olarak gerçekleşmiştir. Yani ilçe nüfusu 73 yıl öncesinden daha azdır.

Şereflikoçhisar'da kırsal nüfus 1935 yılında 34217 kişiye, 1975'te 61684 kişiye çıkmıştır. 1975-1980 döneminde bir miktar azalan kır nüfusu 1985 yılında yükselerek 60803 kişiye çıkmıştır. 1935-1975 yılları arasında kırsal nüfusun artış hızı yaklaşık %15 olarak gerçekleşmiştir. 1990 yılında 23167 kişiye düşen kır nüfusu, 2000 yılında 17045 kişiye, 2008 yılında ise 7751 kişiye düşmüştür. 1975-2008 yılları arasında kırsal nüfusun artış hızı %-62 olarak gerçekleşmiştir. 1935-2008 yılları arasında kır nüfusu artış hızı ise %-20 olarak gerçekleşmiştir. Kırsal nüfusta bütün sayım yıllarında kadın nüfus oranı erkek nüfustan daha fazladır. Bu da bize kırsal nüfusun sürekli olarak göç verdiğini göstermektedir.

Şereflikoçhisar'da şehir nüfusu 1935 yılında 3005 kişiye, 2000 yılında en yüksek seviye olan 42083 kişiye yükselmiştir. 2008 yılında ise 27602 kişiye düşmüştür. Şehirli nüfusun artış ve azalış bakımından toplam ve kır nüfusundan dönem olarak farklılık gösterdiği görülmektedir. Şöyle ki, hem kır hemde toplam nüfus 1935-1985 yılları arasında yükselme trendi içindeyken 1989 yılında gerçekleşen idari bölünme ile düşüşe geçmişlerdir. Şehir nüfusu ise 1935-2000 yılları arasında yükselmiş ve sonrasında düşüşe geçmiştir. Bunun nedeni ise idari bölünme nedeniyle köy sayısının yarı yarıya düşmesi öncelikle toplam ve kır nüfusuna yansımıştır. Ayrıca bu bölünme şehir nüfusuna geç yansımıştır. Şehir nüfusundaki hızlı düşüşün asıl nedeni ise TEKEL'e ait tuz işletmelerinin özelleştirilmesi sonucu ekonomik daralma ve buna bağlı olarak yaşanan göç olayıdır. 1935-2000 yılları arasında şehir nüfusu artış hızı %4 olarak

gerçekleşirken, 1935-2008 yılları arasında %3, 2000-2008 yılları arasında %-5,3 olarak gerçekleşmiştir. 1940-2008 dönemleri arasında Türkiye genelinde şehirli nüfus artış hızı %4,6 iken, Ankara’da %5,5 olarak gerçekleşmiştir. Şereflikoçhisar şehirli nüfus artış hızında her ikisinin de gerisinde kalmıştır. Şehirli nüfusun cinsiyet yapısına baktığımızda, 1955 yılına kadar kadınların daha fazla olduğu görülürken bu yıllardan itibaren erkek nüfusu her dönem daha fazla olmuştur. Bu ise bize şehrin 1955’ten sonra göç almaya başladığını göstermektedir.

Görüldüğü gibi Şereflikoçhisar şehir nüfusu 1950’li yıllardaki sözü edilen gelişmelerle hızla büyüme başlamış ve bu büyüme 2000’li yılların başına kadar devam etmiş, bu yıllardan sonra gerilemeye başlamıştır. Araştırma alanımız mekansal değişiklikler ve gelişim açısından güzel bir coğrafi örnek teşkil etmektedir.

Şereflikoçhisar nüfus hareketleri açısından da güzel bir coğrafi örnektir. Araştırma alanımızda iki defa zorunlu iskan alanları oluşturulmuştur. Zorunlu iskan alanları şehir merkezine yakın bölgelere kurulmuş ve bu alanlar günümüzde birer mahalle haline gelmiştir. Toplu iskan alanları haricinde Şereflikoçhisar köylerinden iç ve dış göçler gerçekleşmiştir. Bu göçlerin temelinde ekonomik nedenler yatmaktadır. İç göçlerin yönü önce ilçe merkezine sonra büyük şehirlere doğru gerçekleşmiştir. Şehir merkezi 2000’li yıllara kadar sürekli göç alırken bu yıllardan sonra şehirde hızla göç vermeye başlamıştır. Şehirdeki göçlerin temelinde de ekonomik nedenler yatmaktadır. Sosyal ve kültürel nedenler de göç olayında ikincil etkenler olarak değerlendirilebilir. İç göçlerde Ankara ilk sırada yer alırken Aksaray, Konya, İstanbul, İzmir göç edilen diğer şehirler olmuşlardır. İç göçlerin yanında hem köylerden hem de şehir merkezinden dış göçlerde olmuştur. Bu göçlere katılanlar daha çok genç yaşta işsiz kalan insanlardır. Özellikle Batı Almanya ile Türkiye arasında 1958 yılında yapılan antlaşma ile ilçe 1960-1970 arasında 1970-1990 arasında hızla dış göç vermeye başladı. Başlangıçta Almanya’ya olan göçler sonraları Fransa, Belçika, Avusturya gibi ülkelere doğru gerçekleşmiştir. 1990’lardan itibaren bu ülkelere İngiltere, A.B.D., Kanada gibi ülkelerde girmiştir. 2000’li yıllarla beraber göç yasalarının da değişmesiyle beraber dış göç olayı yavaşlamıştır.

Şereflikoçhisar ilçesinde köylerin nüfusları da 1935-2008 yılları arasında geçen sürede çok büyük farklılıklar göstermektedir. Özellikle belde teşkilatına sahip olan köylerde nüfus değişiklikleri çok fazladır. Bunun nedenine nüfus konusunda ayrıntılı bir şekilde değinmiştik. 1935 yılında köylerin nüfus büyüklüğü az olup, nüfusu 1001 ve

üzerinde olan köy sayısı 2'dir. Bütün köylerde en fazla nüfus 1970'li yıllarda görülmüştür. Bu dönem de aynı grup içerisinde 11 köy yer almaktayken, 1990 yılında 5'e, 2000 yılında 4'e düşerken, 2008 yılında bu grupta hiç köy kalmamıştır. Yani köy nüfusları 1970'ten itibaren azalmaya başlamıştır. Bu azalma o kadar fazla olmuştur ki Vayvay ve Kurutlutepek köyleri bu nedenle tüzel kişiliklerini kayıp etmişlerdir. Köylerin nüfus büyüklüğü ile yüzölçümleri arasında büyük bir ilişki vardır. Toplam ve tarım alanları büyük olan köylerin nüfusu her dönem fazla olmuştur. Bu tür köylere Kacarlı, Gülhüyük, Çalören, Büyükkışla, Devekovan gösterilebilir. Yer şekilleri engebeli ve tarım alanları dar olan köylerde ise nüfus her zaman az olmuştur. Bağobası, Çatçat, Aktaş, Şeyhli, Haydarlı bu köylerden bazılarıdır.

Nüfus yoğunlukları açısından değerlendirecek olursak, 1935 yılında aritmetik nüfus yoğunluğu km²'ye 1-100 kişinin düştüğü köy sayısı 20 iken, bu sayı 1970 yılında 1'e düşmüştür, 1990 yılında 17'ye, 2000 yılında 28'e ve 2008 yılında 37 köye çıkmıştır. Yani köylerde aritmetik nüfus yoğunluğu azalmıştır. Benzer bir durum fizyolojik nüfus yoğunluğu içinde geçerlidir.

Nüfusun yaş ve cinsiyet gruplarına göre dağılışında yıllar arasında belirgin farklılıklar vardır. 1990 yılında nüfusun %34,57'sini 0-14 yaş grubundakiler, %61,79'unu 15-64 yaş grubundakiler ve %3,64'ünü 65+ grubundakiler oluşturur. 2008 yılında nüfusun %25'ini 0-14 yaş grubundakiler, %67'sini 15-64 yaş grubundakiler ve %8'ini ise 65+ grubundakiler oluşturmaktadır. Görüldüğü gibi geçen 18 yıllık sürede doğum oranlarındaki düşüş ve ortalama ömür süresinin uzaması ile yaş gruplarında da belirgin değişiklikler görülmektedir. Bu değişiklik özellikle çocuk ve yaşlı nüfusta daha belirgindir.

Nüfusun çalışma durumuna baktığımızda ise, 1980 yılında nüfusun %68,6'sı 12 yaşın üzerindeyken bu oran 2000 yılında %78,6'ya yükselmiştir. Çalışan nüfusun Sektörel dağılımına bakıldığında ise, 1980 yılında çalışan nüfusun %28'i tarım sektöründe çalışırken bu oran 2000 yılında %11'e kadar düşmüştür. Yine 1980 yılında çalışan nüfusun %15'i sanayi sektöründe çalışırken bu oran 2000 yılında sadece %3'lük bir artış göstermiştir. Hizmet sektöründe çalışanların oranı 1980 yılında %57, 2000 yılında ise %71 olmuştur. Görüldüğü gibi 20 yıllık süreçte çalışan nüfusun ekonomik sektörlere göre dağılımı belirgin bir şekilde değişmiştir. Bu değişiklik özellikle tarım sektöründe azalış şeklinde olurken hizmet ve sanayi sektöründe artış şeklinde olmuştur. Ancak sanayi sektöründeki artış oranı daha yavaş gerçekleşmiştir. Fakat çalışan sayısı

açısından değerlendirildiğinde sanayi de çalışanların sayısı iki kata yakın artış göstermiştir. Dolayısıyla çalışan nüfusun artış hızı sanayide çalışan nüfusun artış oranından daha hızlı olduğu için sanayide çalışan nüfusun artış oranı düşük kalmıştır. Aynı dönemler içinde Şereflikoçhisar'da çalışan nüfusun sektörel dağılımındaki değişim Ankara ve Türkiye'ye göre daha belirgindir. Çalışan nüfusun iktisadi faaliyet kollarına göre dağılışına baktığımızda ise, tarım, madencilik ve ulaştırma iş kollarında 1980 yılına göre hızlı bir düşüş yaşanırken, toplum hizmetleri, imalat, inşaat ve mali kurumlar iş kollarında ise artış gerçekleşmiştir. Buradan çıkarılacak sonuç ise, şehir de çalışan nüfusun geçen 20 yıllık sürede hizmetler sektöründe yoğunlaştığıdır.

Nüfusun eğitim durumuna baktığımızda 1985'te okuma-yazma çağındaki nüfusun %18'i okuma-yazma bilmezken, bu oran 2000 yılında %11'e düşmüştür. Görüldüğü gibi şehirde okuma-yazma oranı artmıştır.

Araştırma alanımız yaklaşık olarak M.Ö. 3000'lerden beri yerleşim alanıdır. Atak'ın arazide yaptığı çalışmalar sonucu elde ettiği bulguları yorumlayan Bahattin ÖĞEL'e göre, araştırma alanımız cilalı taş döneminde de yerleşik hayata sahne olmuştur. Araştırma alanımız tarih boyunca sırasıyla Hitit, Asur, Frigya, Pers, Roma, Bizans, Abbasi, Büyük Selçuklular, Anadolu Selçuklular, Karamanoğlular ve Osmanlı hakimiyeti altında kalmıştır. Bu süreçte Fatih döneminde yerleşik nüfus İstanbul'a zorunlu ikamete zorlanırken daha sonraki dönemlerde de benzer uygulamalar görülmüştür. Ancak Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde araştırma alanımız hem yörükler için hem de kayıp edilen toprakalardan gelenler için zorunlu iskan alanı haline gelmiştir.

Şereflikoçhisar'da yerşekilleri çeşitlilik gösterse de yerleşme açısından son derece uygundur. Araştırma alanımızda yerşekilleri Tuz Gölü çevresinde oldukça sade olup, doğuya gidildikçe yükseklik kademeli bir şekilde artar. İlçe toprakları 850 ile 1600 m. izohipsleri arasında yer alır. İlçedeki köylerden 10 tanesi (%21), 850-1000 m. arasında, 31 tanesi (%64), 1000-1150 m. arasında, 5 tanesi (%11) 1150-1300 m. arasında ve 2 tanesi (%4) 1300-1450 m. yükseklik aralığında yer almaktadır. Step ikliminin hakim olduğu Şereflikoçhisar ilçesinin Tuz Gölü çanağı içinde bulunan kısmı ülkemizde en az yağış alan yerleridir. Özellikle yaz aylarında görülen şiddetli kuraklık buradaki yerleşim alanlarının en büyük sorunudur. Ancak doğuya doğru yüksekliğin giderek artması yağışın da artmasını sağlamış ve buradaki yerleşmelerde su

ihtiyacının kısmen çözmüştür. Tarımsal alanlarda sulama ise halen en büyük sorunlardan biridir.

Kırsal yerleşmelerin dokularının oluşmasında yerşekilleri ve iklim koşulları belirleyici olmuştur. Tuz Gölü çevresindeki köylerde toplu yerleşmeler hakimken, doğuya gidildikçe yüksekliğin artmasıyla doku gevşemektedir.

Şereflikoçhisar günümüzde 44 köy, 4 belde, 4 yayla, 2 mahalle ve 6 ağıl yerleşmesine sahip bir ilçedir. Beldelerin nüfusları 2000'in altında olup kasaba özelliği gösteren yerleşmelerden uzaktırlar. Yaylalar ise esasen sürekli yerleşim alanları haline gelmişlerdir. İsim olarak yayla denilse de coğrafi anlamda mahalle özelliği göstermektedirler. Ancak idari anlamda mahalle statüsüne sahip değildirler. Sadıklı ve Şeyhli köylerinin birer mahalle yerleşmesi bulunmaktadır. Ağıllar ise tamamen geçici iskan üniteleri olup hayvancılık ekonomisinin bir sonucudur.

Şereflikoçhisar köylerinde toplam 2349 adet konut ve 1743 adet konut dışı yapılar bulunmaktadır. Bu yapıların 2631 tanesi kerpiç, 193 tanesi tuğla, 770 tanesi taş, 458 tanesi biriket ve 20 tanesi ise karışık yapı malzemesinden yapılmıştır. Mesken yapı malzemelerinde doğal şartların ağırlığı görülmektedir. Köy konutlarının çatı örtülerine bakacak olursak köylerdeki toplam 4072 konut ve konut dışı meskenin 2112'sinin (%51,8) çatı maddesi kiremit, 1904'ü toprak dam (%46,7), 10 tanesi teras şeklinde yapılmıştır (%0,2). Görüldüğü gibi konutların % 51'inde çatı sisteminde kiremit kullanılmıştır. Konutlardaki plan tarzları ise kültürel, sosyal ve ekonomik faktörlere göre bazı değişiklikler gösterse de genelde benzer özellikler taşımaktadırlar.

Şereflikoçhisar şehrinin isminin tarihi dönemlerde tam olarak bilinmemekle beraber Romalılar döneminde Tuzbaşı olduğuna ulaşılmıştır. Ancak “Şereflikoçhisar” adı ile ilgili çeşitli rivayetler olsa da bu ismin milli mücadeleden sonra kullanılmaya başlaması bizi isim ile milli mücadele arasında bir bağ kurmaya sevk etmektedir. Fakat bu konu ile ilgili yazılı kaynaklar bulunmamaktadır. Şereflikoçhisar şehri tarih boyunca merkezi yönetimin hep uzağında kalmıştır. Tarih içinde kaza merkezliğine kadar yükselmiş olsa da sürekli olarak idari değişikliklere maruz kalması düzenli bir şekilde büyümesini engellemiştir.

Şehir ilk kuruluş yerinin dışına XIX. yüzyılın sonlarına doğru çıkmaya başlamıştır. Ancak şehrin bugünkü yayılış alanının temelleri 1950'li yıllarda meydana gelen iki gelişme sağlamıştır. Bunlar TEKEK'e ait iki adet tuz işletmesinin açılması ve

E-90 (eski adı E-5) karayolunun yapılmasıdır. Bu gelişmeler sadece fiziksel gelişim değil ilçenin niteliksel ve niceliksel değişimi üzerinde de etkilidir.

Şereflikoçhisar idari bakımdan Osmanlı tarihi boyunca kaza statüsünde kalmış olmasına rağmen sınırları ve köy sayısı sürekli değişmiştir. İdari fonksiyon alanı bir yerleşmenin merkeziliği üzerinde çok büyük bir öneme sahiptir. Şereflikoçhisar'ın bu kadere cumhuriyet tarihi boyunca da devam etmiştir. Daha T.B.M.M.'nin kuruluşunun hemen arkasından şehir önce Aksaray'a daha sonra 1933'te Ankara'ya bağlanmıştır. Ancak şehire en çok etki eden idari değişiklik 1989'da gerçekleşen değişikliktir. Bu değişiklik ile şehir idari anlamda köy sayısının yarıya yakınına kayıp etmiştir.

Şehirdeki konutların dağılımına bakıldığında, konutların iş ve ticaret alanlarının çevresinde yoğunlaştığı görülür. Özellikle Ekici, Yeni ve Emek mahalleleri yoğunluğu arttığı mahallelerdendir. Merkezi iş ve ticaret alanlarından uzaklaştıkça konut yoğunlukları çevre mahallelerde azalmaktadır. Konut alanları ile ilgili en büyük değişim ise 2007 yılında yapılan TOKİ toplu konut alanıdır. Bu alanın inşası ile daha önce kullanılmayan hatta tarıma bile müsait olmayan şehrin batısındaki saha yeni gelişim alanı olarak değerlendirilmiştir. Böylece bu sahada yeni bir mahalle oluşmuştur. 1995 yılına göre hane yoğunluklarında ise azalma söz konusudur. Bu durumun en önemli nedeni ise şehrin göç vermesidir. Ayrıca 1985'ten 2000 yılına kadar geçen sürede ortalama hane halkı büyüklüğünde azalma gerçekleşmiştir.

Sosyal ve kültürel fonksiyonlar içinde yer alan sağlık hizmetlerine baktığımızda 2000 yılına göre sağlık personelinin sayısında bir azalma görülmektedir. On yıl öncesinde daha fazla sağlık personeline sahip olmasının etkisiyle daha geniş bir alana hizmet verilmekteydi. Personel yetersizliği nedeniyle şehir bu fonksiyonunu kayıp etmeye başlamıştır. Hatta ilçede yaşayanlar sağlık hizmetlerini Aksaray ve Ankara'dan almaktadırlar. Kültürel faaliyetler içinde değerlendirilen eğitim-öğretim konusunda ise on yıl öncesine göre bazı gelişmeler görülmektedir. Bu gelişme öğretmen sayısının artması, öğretmen ve derslik başına düşen öğrenci sayısının azalması şeklinde belirtilebilir. Öğretmen sayısındaki artışın temel nedeni, Şereflikoçhisar'ın zorunlu hizmet bölgesine alınmasıdır. Derslik başına düşen öğrenci sayısının azalmasının nedeni ise öğrenci sayısında görülen azalmadır. İlköğretim birinci ve ikinci kademe öğrencilerinin sayısı 1998-2009 yılları arasında %34, ortaöğretim öğrencilerinin sayısı ise aynı dönemler arasında %42 oranında azalmıştır. Öğrenci sayılarındaki bu azalış bile göç olayının ne kadar ciddi boyutlarda olduğunu göstermektedir. Eğitim- öğretim

alanında öğrenci ve kursiyer sayılarının arttığı bazı alanlar ise; Halk Eğitimi Merkez Müdürlüğü kursları, İlçe müftülüğü Kur'an Kursu kursiyerleri ve Meslek Yüksek Okulu öğrencileridir.

Şereflikoçhisar jeolojik açıdan genel olarak iki bölgeye ayrılmaktadır. Bunlardan Tuz Gölü çevresinde neojen döneme ait kütleler İç Anadolu Kapalı Havzası'nın da merkezini teşkil etmektedirler. Neojen göl kalıntılarının kırılması ile kuzeybatı-güneydoğu yönünde olusan fay bölgenin de ikinci bölgenin jeolojik sınırını oluşturmaktadır. Doğudaki Karasınır Dağı volkanik kökenli olup başlıca granit, granidiorit ve kuvarslı dioritlerden meydana gelmiştir. Bu eski ve yerli kayalar sırtlarda ve zirveye yakın yerlerde aşınmanın etkisiyle ortaya çıkmıştır. Dağlık silsilenin anakaya yapısını oluşturan granit yapı toprağın verimini de düşürmektedir.

Araştırma sahamız toprak türleri bakımından çeşitlilik gösterse de sahaya iki toprak türü hakimdir. Kahverengi ve alüvyon toprakların hakim olduğu bu sahada toprak horizonlarının tamamının oluşmadığı görülmektedir. Özellikle doğudaki yüksek saha da şiddetli erozyon anakayanın çok yerde açığa çıkmasına neden olmuştur. Ancak Tuz Gölü çanağı ve çevresinde toprak kalın bir tabakaya sahiptir. İşte bu kalın ve verimli alüvyon sahanın bir an önce Peçenek Barajı ile sulamalı tarıma geçmesi gerekmektedir.

Şereflikoçhisar'da ılıman karasal (step) iklimin en tipik özellikleri görülmektedir. Hiçbir ayın sıcaklık ortalaması 0 °C'nin altına düşmemekle beraber, kış sıcaklık ortalaması 0.2 °C'dir. Step ikliminin görülmesi sonucu bitki örtüsü de cılız kalmıştır. Tuz Gölü çevresinde görülen doğal step doğuya gidildikçe yerini antropojen stepe ve yüksek kesimlerde meşelere bırakmaktadır. İklimin karasal olması su kaynaklarının da sınırlı olmasına neden olmuştur. Hem sulama hem de kullanma suyu bakımından oldukça problemlimli bir sahada yer alan araştırma alanımızda Peçenek Barajı'nın bitirilmesiyle bu sorun kısmen çözümlenecektir. Ancak sorunu tamamen ortadan kaldırmayacaktır.

Şereflikoçhisar'da başta kırsal kesim olmak üzere şehirde ikincil bir iş alanı olarak değerlendirilen tarım önemli bir ekonomik faaliyettir. Tarımsal faaliyetlerin gelişmişliğini gösteren en önemli göstergelerden biri ise zirai donatım araçlarının varlığıdır. 1980 yılında 97 köy ve kasabaya sahipken ilçede sadece 984 adet traktör ve toplam 5450 adet tarımsal araç gereç varken, 2000 yılında 49 köyde 25.25 adet traktör ve toplamda 14.622 araç gereç vardı. Bu sayı 2009 yılında 47 köyde 2.700 traktöre ve

yaklaşık toplam 20.000 araç gerece çıkmıştır. Görüldüğü gibi her ne kadar kırsal ve toplam nüfus azalsa da kalan çiftçilerin zirai donanımına verdikleri önem artış göstermektedir. Bunun üzerinde ise köylerinden gidenlerin topraklarının da kalanlar tarafından işlenmesi, bunun sonucu olarak kişi sayısı azaldığı için çalışacak işçi bulmada zorlanma, işçi maliyetlerinin yüksek olması ve gelir seviyesinin artması şeklinde izah edilebilir.

159.100 hektar alana sahip olan Şereflikoçhisar arazisinin kullanımında 1980'den günümüze kadar geçen sürede çok fazla bir değişiklik yoktur. İlçe arazisinin %70'i tarım alanlarına, %27'si mera ve çayır alanlarına, %2'si yerleşim alanlarına ve %1'i ise orman ve fundalık alanlara ayrılmıştır. Tarım alanlarının sadece %4'ü sulamalı tarım alanıdır. Bu alanın Peçenek Barajının yapılmasıyla %10'lar civarına çıkması beklenmektedir. Şereflikoçhisar ilçesinde tarımı etkileyen en önemli faktör iklimdir. Yağış miktarının az olması ve yağış rejiminin düzensiz olması bitkisel üretimi etkilemektedir. Ayrıca jeolojik ve jeomorfolojik yapının da tarımsal faaliyetler üzerinde etkilidir. Tarım ürünleri açısından bakılacak olursa, 1990'lı yıllar kuraklık yıllarına karşılık geldiği için tahıl üretiminde ciddi düşüşler yaşanmıştır. 1989 yılında toplam arpa ve buğday üretimi 147695 ton iken, bu rakam 1993 yılında 104037 tona düşmüş, 1998 yılında buğday üretiminin düşmesine rağmen arpa üretimindeki artış ile toplam 197140 tona çıkmıştır. 2009 yılında ise toplam üretim imktarı 303250 tona ulaşmıştır. Bu üretim miktarı ilçenin tarihi boyunca ulaşılan en yüksek rakamdır. Bunun temelinde doğal faktörler olmakla beraber makine kullanımının, zirai mücadele, gübre kullanımındaki artışında etkili olduğunu düşünmekteyiz. Geçen sürede hayvancılık faaliyetlerinde de değişim olduğunu görmekteyiz. Özellikle küçükbaş hayvan sayısı, kümes hayvanları ve arı kovanı sayısında azalma varken, büyükbaş hayvan sayısında bir miktar artış olduğu görülür. Bu artışın temelinde ise besi hayvancılığının gelişmesi yatmaktadır. Besi hayvancılığının gelişmesinde devlet teşviklerinin büyük bir payı vardır. Ancak Aksaray merkezli özel sektöründe bu gelişmede payı bulunmaktadır. İlçe genelinde 22 adet süt toplama ünitesi mevcuttur.

Şereflikoçhisar ekonomisinde en etkili sektör ise tuz sanayidir. İlçe 1950'li yıllarda başlayan, 1990'lı yılların başına kadar hızlı bir şekilde devam gelmesini tuz sanayine borçludur. Ancak 2005 yılında yaşanan özelleştirme durağan halde olan ilçe ekonomisini bir anda hızlı bir gerileme sürecine sokmuştur. Özelleştirme ile başta madencilik sektörü ve ulaşım sektörü olmak üzere birçok alanda istihdam daralması

yaşanmıştır. Özellikle tuzlalarda çalışan işçi sayısı, tuz fabrikalarının kapanması ile fabrikalarda çalışan işçi sayısı, ulaşım sektörünün daralması ile nakliye ve bu sektöre bağlı diğer iş kollarında çalışan işçi sayısında %50'ye yakın bir azalma olmuştur.

Şereflikoçhisar konumu gereği tarih boyunca ticaretin canlı olduğu bir merkezdir. Bizans dönemine ait sikkelerin ve mal taşıma da kullanılan küpleri bulunması bunun en önemli delilleridir. Şereflikoçhisar'da ticari hayat 1990'lı yıllara kadar çok canlıyken, bu tarihte gerçekleşen idari değişiklik ticari hayata ilk darbeyi indirmiştir. Bu tarihten sonra ticarethane sayılarında dikkat çekici bir azalma yaşanmıştır. Ancak ilçenin ticari hayatına en büyük darbe 2005 yılında gerçekleşen TEKEL'e ait tuz işletmelerinin özelleştirmesi ile vurulmuştur. Bu yüzden şehirdeki ticarethane sayısı günümüzde 1990'lı yılların gerisine gitmiştir. 2000 yılından günümüze kadar geçen sürede ticarethanelerin fonksiyon alanları içindeki dağılışıda pek fazla değişim yoktur. Dikkat çeken en önemli husus 2000 yılında Şeyhkuyusu ve Akseki mahalleleri arasında yer alan tuz sanayi sitesinin şehir dışına çıkarılmasıdır. Ayrıca Zafer Okulu Caddesinin on yıllık süreçte ticari alan anlamında daha fonksiyonel olduğunu görmekteyiz.

Şereflikoçhisar ilçesinin bir diğer önemli ekonomik sektörü ulaşımdır. Ancak ulaşım ve nakliye sektörü de 1990'lı yıllarda kan kayıp etmeye başlamış, bu kayıp 2005 yılı sonrasında hızlanmıştır. Nakliye sektörünün düşüşe geçmesi başta küçük el sanatları olmak üzere hizmet alanında da iş yerlerinin kapanmasına işsizliğin artmasına yol açmıştır.

Şereflikoçhisar ilçesinde günümüzde en büyük sorun işsizliktir. Özellikle tuzlaların özelleştirmesi ile ekonomik fonksiyon alanında hızla daralma yaşanan sahada çeşitli tedbirlerin alınması bir zorunluluk haline gelmiştir. Zira bu zorunluluğun en büyük nedeni göç olayıdır. Alınacak önlemler ilçenin dışarıya göç vermesini engelleyecektir. Bu önlemlerin başında projesi hazırlanan ancak alt yapı ile ilgili hiçbir faaliyette bulunulmayan organiza sanayi bölgesinin hayata geçirilmesidir. Ancak burada da sanayi tesislerinin enerji ihtiyaçlarının karşılanamama sorunu bulunmaktadır. Özellikle doğalgazın ilçeye hala gelmemiş olması yatırımcıları buradan uzaklaştırmaktadır. Lakin 2009 yılının son aylarında Hacıbektaşlı Köyü yakınlarında TPAO tarafından bulunan doğalgaz belki bu soruna çözüm olabilir. Bunun yanı sıra Peçenek Barajı'nın tamamlanması ile şehir merkezinin çevresindeki tarım alanları sulanabilecektir. Topraklarında verimli olması ise büyük verim artışı beklenmektedir.

İşte buna bağlı olarak ilçede tarıma dayalı sanayi tesislerinin sayısında da orantılı bir artış beklenebilir. Besi hayvancılığının gelişmiş olmasına rağmen ilçede süt ve süt ürünleri ile et ve et ürünleri sanayisi gelişmemiştir. Oluşturulacak olan kooperatifler bünyesinde bu sanayi tesisleri kurularak iş alanları genişletilebilir. Yine mevcut alçı çıkarım tesisleri üzerinde büyük bir alçı fabrikası tesis edilerek istihdam alanı oluşturulabilir.

Şereflikoçhisar İlçesi'ndeki bir diğer problem kullanma ve içme suyu problemidir. Bu sorun her ne kadar Peçenek Barajı ile çözülmeye çalışılsa da Büyükkışla, Büyükdamlacık, Küçükdamlacık, Acıkuyu, Akın, Şeker gibi köylerin bulunduğu alanda sorunun çözümüne yönelik çalışma ve projeler bulunmamaktadır. Özellikle içme suyu sorunu kısmen çözülmüş olsa da tarımda sulama sorunu devam etmektedir. Bu durum ise nadası zorunlu hale getirmektedir. Bunun yanı sıra sahada mevcut artezyen kuyuları iyileştirilebilir. Yine Karasınır Dağı sahası ile Hirfanlı Baraj Gölü arasında kalan saha da da sulama sorunu vardır. Geliştirilecek olan projeler ile D.S.İ.'nin de gerekli hesaplamaları yaparak bu sahanın sulu tarıma açılması sağlanabilir.

Şereflikoçhisar İlçesi'nde bir başka sorun ise erozyondur. Hem sellenmeye bağlı akarsu erozyonu hem de rüzgar erozyonu gelecekte büyük sorunlara yol açacaktır. Bu yüzden tarım ve hayvancılığa müsait olmayan ilçe merkezinin doğusundaki yüksek bölgenin, Karasınır Dağı eteklerinin, Koçhisar Boğazı'ndaki sarp ve engebeli sahanın ve Sadıklı Köyü'nün batısındaki sarp alanların ağaçlandırılması ve diğer önlemlerin alınması gerekmektedir.

Şereflikoçhisar İlçesi'ndeki önemli sorunlardan biri de başta sağlık alanı ve Meslek Yüksek Okulu'nda olmak üzere kamu kurumlarında görülen personel sıkıntısıdır. Özellikle hekim sayısı 1998 yılına göre %44, toplam sağlık personeline ise %16'lık bir azalış görülmektedir. Kamu personeline cazip görünmesi açısından zorunlu hizmet bölgesi olmasına rağmen bu sıkıntı çözülememiştir. Bunun en önemli nedeni ise şehrin sosyal hayat bakımından gelenlere ve burada yaşayanlara alternatifler üretememesidir. Bu yüzden halen boş ve atıl olan Sultan II. Abdülhamit dönemine ait tarihi binanın restore edilerek müzeye veya belediye, halk eğitim ve milli eğitim bünyesinde oluşturulacak tiyatro faaliyetleri için tiyatro salonuna dönüştürülebilir. Sosyal faaliyet açısından şehrin önemli eksikliklerinden biri de sinema salonudur.

KAYNAKLAR

- ALAGÖZ, A.**, (1993), “Türkiye’de Yaylacılık Araştırmaları”, T.C.A.U.M. Türkiye Coğrafyası Dergisi, Sayı:2, ANKARA.
- ATALAY, İ.**, (1991), Genel Beşeri ve İktisadi Coğrafya. Yeniçağ Bas. Yay. ANKARA.
- ALTUĞ, F.**, (2000), Şereflikoçhisar’ın Şehirsel Fonksiyonları, F.Ü. Fen-Edb.Fak. Coğ.Böl., Lisans Tezi (Basılmamış), ELAZIĞ.
- ALTUĞ, F.**, (2002), Kaldırım ve Kayacık Tuzlalarının Şereflikoçhisar Ekonomisine Etkisi, F.Ü. Sos. Bil. Enst. Coğ.Böl., Y.Lisans Semineri (Basılmamış), ELAZIĞ.
- ARDEL, A., TÜMERTEKİN, E.**, (1954), “Tuz Gölü Yöresinde Coğrafi Müşahadeler” İ.Ü.Coğ .Ens. Der. C:3, S:5-6, s.169-187, 1953-1954’den Ayrı Baskı, İSTANBUL.
- ATAK, A.**, (1970), “Şereflikoçhisar Kazası Monoğrafyası (Ankara)” A.Ü. D.T.C.F. Yayınlanmamış Lisans Tezi, ANKARA.
- ATALAY, İ.**, (1989), “Türkiye’de Kır Yerleşmelerinin Arazi Degredasyonu Üzerine Etkisi”, A.Ü. D.T.Y.K. C.B.U.K., Coğ. Araş. Der., C:1, S:1, s.91-103, ANKARA.
- BOYRAZ, M. Z.**, (1996), “Hekimhan’ın Kuruluş Gelişmesi ve Fonksiyonları” F.Ü.Sos. Bil. Der., C:8, S:1, s.63-87, ELAZIĞ.
- ÇAĞLAYAN, H.**, (1996), “Akçadağ’ın Kuruluş Gelişmesi ve Bugünkü Fonksiyonel Özellikleri” F.Ü. Sos. Bil. Der., C:8, S:1, s.87-125, ELAZIĞ.
- ÇELEBİCAN, G.**, (1972), “Köy Envanter Etüdlerine Göre Türkiye’de Tarımsal Toprakların Dağılımı” A.Ü. Huk. Fak. Der., C:29, S:1, s.325-342, ANKARA.
- DARKOT, B.**, (1954), “Türkiye’de Nüfus Hareketleri”, İ.Ü. Coğ. Enst. Der., C:3,S:5-6, s.3-22, İSTANBUL.
- DARKOT, B.**, (1961), “Türkiye’nin Nüfus Hareketleri Üzerine Yeni Gözlemler”, Türk Coğ. Der., S:21, s.1-14, İSTANBUL.
- DARKOT, B.**, (1967), “Şehir Ayrımında Nüfus Sayısı ve Fonksiyon Kriteri”, İ.Ü. Coğ. Enst. Der., S:16, s.3-8, İSTANBUL.
- DENKER, T., B.**, (1970), “Silivri’de Gelişen Şehirsel Fonksiyonlar Hakkında “, İ.Ü. Coğ. Enst. Der., C:9, S:17, s. 93-103, İSTANBUL.

- DENKER, T., B.,** (1976), Şehir İçi Arazi Kullanışı, İ.Ü. Edb. Fak. Yay. No:2054, Coğ. Enst. Yay. No:83, İSTANBUL.
- DENKER, B. T.,** (1977), Yerleşme Coğrafyası Kırsal Yerleşmeleri. İ.Ü. Yayın No: 2275 Coğ. Ens. Yay. No:93., İSTANBUL.
- DOĞANAY, H.,** (1986), “1980 Nüfus Sayımına Göre Türkiye’de Şehirli Nüfus ve Şehir Sayısındaki Artışlar”, Ata. Ün. Fen-Edb. Fak. Araş., Derg., S:15, s.1-24, ERZURUM.
- DOĞANAY, H.,** (1994), Türkiye Ekonomik Coğrafyası, Ata. Üniv. Yay No:767, K.K.E.F., Yay No:39, Ders Kitapları Serisi No:33, ERZURUM.
- DOĞANAY, H.,** (1997), Türkiye Beşeri Coğrafyası, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları ANKARA.
- ELİBÜYÜK, M.,** (1990), “Türkiye’nin Tarihi Coğrafyası Bakımından Önemli Bir Kaynak, Mufassal Defterler”, A.Ü. D.T.C.F. Coğ. Arş. Der., C:1, S:2, s.11-42., ANKARA.
- EMİROĞLU, M.,** (1971), “Coğrafi Bölgelere Göre Kırsal Yerleşmelerin Yüzölçümü, Parsel Sayısı ve Genişlikleri ile İlgili bir Araştırma”, A.Ü. D.T.C.F. Coğ. Arş. Der. S:3-4, s.109-138, ANKARA.
- EMİROĞLU, M.,** (1975), “Türkiye Coğrafi Bölgelerine Göre Şehir Yerleşmeleri ve Şehirli Nüfus”, A.Ü. D.T.C.F., Coğ. Araş. Der., S:7, s.125-157, ANKARA.
- EMİROĞLU, M.,** (1977), “Bolu’da Geçici Bir Yerleşme Tipi: Güzle”, A.Ü. D.T.C.F. Coğ. Arş. Derg., S:7, s.97-120, ANKARA.
- EMİROĞLU, M.,** (1977), Bolu’da Yaylalar ve Yaylacılık, A.Ü. D.T.C.F., Yay. No: 272, ANKARA.
- ERİNÇ, S.,** (1973), Türkiye: İnsan ve Ortam, İ.Ü. Coğ.Enst.Derg., C:10, s.18-19, İSTANBUL.
- EROL, O.,** (1990), “Türkiye’nin Doğal Yörelere ve Çevreleri”, Ege Coğ. Der., S: 7, s.13-42, İZMİR.
- GOTTMAN, J.,** (1976), Şehirselleşmenin Gelişmesi, (Çev:Nazmiye Özgüç), İ.Ü. Yay. No:2087, İSTANBUL.
- GÖNEY, S.,** (1984), Yerleşme Coğrafyası, Cilt:I Şehir Coğrafyası İİ.Ü. Edb. Fak. Yay. No: 2274, Coğ. Enst. Yay. No:91, İSTANBUL
- GÖZENÇ, S.,** (1973), ”Bolu Depresyonunda ‘Büyüksu’ Çevresinde Toprakta Yaranlanma” İ.Ü. Coğ. Enst. Der., S:18-19, s.188-200, İSTANBUL.

- GÖZENÇ, S.**, (1977), "Küçük Menderes Havzasında Arazi Kullanışının Tarihi Temelleri ve Halihazır Arazinin Değer Bakımından Sınıflandırılması", İ.Ü. Coğ. Enst. Der. S:22, s.127-141, İSTANBUL.
- GÖZENÇ, S.**, (1980), "Arazi kullanma 'Land-Use' Haritalarında Standardizasyon ve Türkiye İçin Bir Öneri" İ.Ü. Coğ. Enst. Der., S:23, s.37-46 İSTANBUL.
- GÜNALTAY, Ş.**, (1987), Yakın Şark IV I. Bölüm Perslerden Romalılara Kadar, A.K.D.T.Y.K. Türk Tarih Kurumu Yayınları VIII.Dizi, S:3, ANKARA.
- GÜNALTAY, Ş.**, (1987), Yakın Şark IV II. Bölüm Romalılar Zamanında Kapadokya, Pont ve Arkadsiad Krallıkları A.K.D.T.Y.K. Türk Tarih Kurumu Yayınları VIII. Dizi, S:4, ANKARA.
- GÜZEL, K.**, (1987), Şereflikoçhisar ve Çevresinin Fiziki Coğrafyası, G.Ü. Eğt.Fak., Coğ.Ana Bil.Dalı (Basılmamış)Lisans Tezi, ANKARA.
- HAYLİ, S.**, (1995), Erzincan Ovası'nınBeşeri ve Ekonomik Coğrafyası, F.Ü. Sos. Bil. Enst. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), ELAZIĞ.
- IŞIK, Ş.**, (1992), "Ezine-Bayramiç Çevresinde Kır Meskenleri", Ege Coğ. Der., S:6, s.101-119, İZMİR.
- İNANDIK, H.**, (1956), "Adapazarı Ovası ve Çevresinde Nüfus ve Yerleşme" İ.Ü. Coğrafya Enstitüsü Dergisi Sayı:7, Sayfa:66-92, İSTANBUL.
- KAMBUR, M.**, (1996), Tuz Nedir? Tekel Tuzluca Tuz İşletme Müdürlüğü Yayını, İGDIR.
- KARABOCHAN, H., H.**, (1980), "Kentlerin Tiplendirilmesi Sorunu Bölgesel Kent" A.Ü. D.T.C.F. Coğ. Araş. Der. S:9, s.99-101, ANKARA.
- KARABORAN H., H.**, (1989), "Şehir Coğrafyası ve Şehirsell Fonksiyonlar" F.Ü. Sos. Bil. Der., C:3, S:1, s.81-118, ELAZIĞ.
- KARABORAN, H., H.**, (1990), "Merkezi Yer Olarak İslahiye ve Hassa Bir Yerleşme Coğrafyası Araştırması" F.Ü. Sos. Bil. Der., C:4, S:2, s.145-153 ELAZIĞ.
- KARAGEL, H.**, (2001), Devrek İlçesi'nde Nüfus Yerleşme ve Ekonomik Faaliyetler, F.Ü. Sos. Bil. Enst. Coğ.Böl., Y.Lisans Tezi (Basılmamış), ELAZIĞ.
- KARAKAŞ, E.**, (1996), "Merkezi Fonksiyonları Açısından Ağın, Arapkir ve Kemaliye"İlçeleri" F.Ü. Sos. Bil. Enst. Coğ. Ana Bil. (Dalı Basılmamış Doktora Tezi) ELAZIĞ.

- KELEŞ, R.**, (1962), “Türkiye’de Köylü Nüfus ve Şehirlere Akın”, V. Şehircilik ve İskan Haftası Konf., A.Ü. S. B. Fak. No:139-121, İskan ve Şehircilik Enst.Yay. No:9, s.9-58, ANKARA.
- KIRIMHAN, M.**, (1994) Malatya’nın Şehirsel Fonksiyonları, F.Ü. Sos. Bil. Enst. Coğ. Ana Bil. Dalı Doktora Tezi (Basılmamış), ELAZIĞ.
- KONYALI, H., İ.**, (1971), Abideleri ve Kitabeleri İle Şereflikoçhisar Tarihi, Fatih Matbaası, İSTANBUL.
- LOUIS, H.**, (1941), “Türkiye Coğrafyasının Bazı Esasları” I. Türk Coğrafya Kongresi Kitabı, s.88-220, ANKARA.
- LOUIS, H.**, (1943), “İç Anadolu ve Coğrafi Hudutları”, A.Ü.D.T.C.F. Dergisi C: 1, S:1, s.51-67, ANKARA.
- LOUIS, H.**, (1985), “Landeskunde Der Turkei” Geographische Zeitschrift, Beihefte: Steiner Verlag: Weisbaden-, STUTTGART/GERMANY.
- ÖZAYDIN, H., F.**, (1974), Çevremiz ve İlçemiz Şereflikoçhisar (Kaynak Kitap) Şereflikoçhisar Temel Eğitim, Y.B.İ.O. Dön. Ser. Bas ŞEREFİKOÇHİSAR/ANKARA.
- ÖZÇAĞLAR, A.**, 1994 “Çarşamba Ovası ve Yakın Çevresinde Araziden Faydalanma” A.Ü. Türk Coğ. Der., S:3, s.93-128, ANKARA.
- ÖZÇAĞLAR, A.**, (1994), “ Zile’nin Kuruluş Gelişmesi ve Bugünkü Fonksiyonel Özellikleri” A.Ü. Türk Coğ. Der. S:3. s.219-241, ANKARA.
- ÖZÇAĞLAR, A.**, (1996), “Türkiye’nin İdari Coğrafyası Bakımından Köy, Bucak, İlçe, İl ve Belde Kavramları Üzerine Düşünceler”, A.Ü. D.T.C.F., Coğ. Arş. Derg., S:12, s.7-24, ANKARA.
- ÖZÇAĞLAR, A.**, (1997), Türkiye’de Belediye Örgütlü Yerleşmeler (Kasabalar-Şehirler), A.Ü. D.T.C.F., Ekol Yayınevi ANKARA.
- ÖZDAL, D., B.**, (2000) Şehirlerin Coğrafi İncelemelerinde Şehirsel Fonksiyonların Önemi ,F.Ü. Sos. Bil. Ens Coğ. Ana Bil.Dalı Yüksek Lisans Semineri (Basılmamış), ELAZIĞ.
- PLANHOL, X.**, (1947), “Burdur Çevresinde Mesken Yerleşme Tipleri”, Türk Coğ. Der., S: 9-12, s.142, İSTANBUL.
- SELEN, H.S.**, (1945), “Türkiye’de Köy Yerleşmeleri ve Şehirleşme Hareketleri”, Türk Coğ. Derg., No:7-8, ANKARA.
- SERGÜN, Ü.**, (1977), “Türkiye’de Nüfus Artışı ve Sorunları”, İ.Ü. Coğ. Enst. Derg., S:20-21, s.211-222, İSTANBUL.

- SERGÜN, Ü.**, (1986) Kocaeli Yarımadasında Kırsal Yerleşme. İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayın No:3370, İSTANBUL.
- SEZAL, İ.**, (1992), Şehirleşme, Ağaç Yayıncılık, İSTANBUL.
- SÖNMEZ, T.**, (2003), Batı Rüyası Okulu Kulu, Media Communnacitons, Nis Media Yayınevi, İSTANBUL
- ŞEN, E.**, (1984), “Türkiye’de Mevsimlik İşgücü Göçleri Üzerine Düşünceler”, Ege Coğ. Derg., S:2, s.1-7, İZMİR.
- TANOĞLU, A.**, (1945), “Türkiye’de Çiftçi Nüfus Yoğunluğu Meselesi”, Türk Coğ. Derg., No:7-10, s.107-116, İSTANBUL.
- TANOĞLU, A.**, (1954), “İskan Coğrafyası, Esas Fikirler, Problemler ve Metot”, Türkiyat Mecmuası, C:S: II, s.1-32, İSTANBUL.
- TANOĞLU, A.**, (1959), “Türkiye’de Nüfusun Dağılışı”, İ.Ü. Coğ. Enst. Derg., S:10, s.1-15, İSTANBUL.
- TANOĞLU, A.**, (1969), Nüfus ve Yerleşme, İ.Ü. Yay. No.1183, Edb. Fak. Coğ. Enst. Neşriyatı No:45, İSTANBUL.
- TİDSWELL, W.V.**, (1978), Pattern and Process in Human Geography, University Tutorial Press, ISBN: 97807231077705, UNITEDKINGDOM.
- TUNCEL, M.**, (1973),”Şehir Yerleşmelerinde Kuruluş Yerinin Fonksiyonel Sürekliliğe Etkisi Üzerine Bir Deneme: İzmit”, İ.Ü. Coğ. Enst.Der., S:22, s.93-97, İSTANBUL.
- TUNCEL, M.**, (1980), “Türkiye’de Kent Yerleşmelerinin Tarihine Toplu Bir Bakış”, İ.Ü. Coğ. Enst. Der., S:23, s.123-161, İSTANBUL.
- TUNÇDİLEK, N.**, (1956), “Eskişehir Bölgesinde Mesken Tiplerine Toplu Bir Bakış” İ.Ü. Coğ. Enst. Der., S:7, s:92-109, İSTANBUL.
- TUNÇDİLEK, N.**, (1958), ”İç Anadolu’daki Kır Yerleşmelerinin Ekonomik Yapılarına Göre Sınıflandırılması” İ.Ü. Coğ. Enst. Der., S:9, s:87-103, İSTANBUL.
- TUNÇDİLEK, N.**, (1964), “Türkiye Köylerinin Yapısal Özelliklerine Toplu Bir Bakış”, İ.Ü. Deniz Bil. Coğ. Enst. Derg., C:S:1, s.23-40, İSTANBUL.
- TUNÇDİLEK, N.**, (1967), Türkiye İskan Coğrafyası, Kır İskanı (Köy Altı İskan Şekilleri), İ.Ü. Edb. Fak. Yay. No:1283, Coğ. Enst. Yay. No:49, İSTANBUL.
- TUNÇDİLEK, N.**, (1978), Türkiye’nin Kır Potansiyeli ve Sorunları, İ.Ü.Yay. No:2364, İSTANBUL.

- TUNÇEL, H.**, (1991), “ Mezra Kavramı ve Türkiye’de Mezralar”, A.Ü. D.T.Y.K., Coğ. Arş. Der., S:4, s.49-71, ANKARA.
- TUNÇEL, H.**, (1994), Develi İlçesinin Beşeri ve İktisadi Coğrafyası, A.Ü. Sos. Bil. Enst., Coğ. Anabilim Dalı Doktora Tezi (Basılmamış), ANKARA.
- TÜMERTEKİN, E.**, (1961), Beşeri ve İktisadi Coğrafya’ya Giriş. İ.Ü. Yayın No: 973, İSTANBUL.
- TÜMERTEKİN, E.**, (1965), Türkiye’deki Şehirlerin Fonksiyonel Sınıflandırılması, İ.Ü. Coğ. Enst. Yay No: 43 İSTANBUL
- TÜMERTEKİN, E.**, (1973), Türkiye’de Şehirleşme ve Şehirselleşme Fonksiyonları, İ.Ü. Yay. No:1840, İ.Ü. Coğ. Enst. Yay. No:72, İSTANBUL.
- TÜMERTEKİN, E.**, 1973 “Yerleşme Planlanması” İ.Ü. Coğ. Enst. Der., S:18-19, s:71-87, İSTANBUL.
- TÜMERTEKİN, E.**, (1982), Ekonomik Coğrafya, İ.Ü. Edb. Fak. Yay. No:2926, İSTANBUL
- TÜMERTEKİN, E.**, (1984), ” Planlama Eğitiminde Coğrafya “İ.Ü. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Dergisi S:1, s.69-77, İSTANBUL.
- TÜMERTEKİN, E.**, (1994),Beşeri Coğrafya:Giriş, (genişletilmiş dördüncü baskı), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, No.2464, İSTANBUL.
- TUNÇDİLEK, N.**, (1958), ”İç Anadolu’daki Kır Yerleşmelerinin Ekonomik Yapılarına Göre Sınıflandırılması” İ.Ü. Coğ. Ens. Der., S:9, s.87-103, İSTANBUL.
- TUNÇDİLEK, N.**, (1958), ”İç Anadolu’daki Kırsal Yerleşmelerin Ekonomik Yapılarına Göre Sınıflandırılması” İ.Ü. Coğ. Enst. Der. S:9, s.92-109, İSTANBUL.
- TUNÇDİLEK, N.**, (1971), ” Orta Sakarya Vadisinde Toprak Mülkiyeti” İ.Ü. Ed. Fak. Yay. Sosyoloji Der., S:19, s.127-136, İSTANBUL.
- UZUN, S.**, (1997), “Dereboğazı Köyünde Mesken Tipleri” 19 M.Ü. Eğt. Fak. Der., S:10, s.215-245, SAMSUN.
- YAZICI, H.**, (1991), Tercan Ovası ve Çevresinin Coğrafi Etüdü, Ata. Üniv. Sos. Bil. Enst. Doktora Tezi (Basılmamış), ERZURUM.
- YİĞİT, A., HAYLI, S., KARAKAŞ, E.**, (1995), “Doğu Anadolu Bölgesindeki İl ve İlçe Merkezlerinin Fonksiyonel Özellikleri”, F.Ü. Sosyal Bil. Der., C:7, S:1-2, s.345-361, ELAZIĞ.
- YİĞİT, A.**, (1995), “Maden (Ergani) Kasabasının Kuruluş, Gelişmesi ve Fonksiyonları” F.Ü. Sos. Bil. Der. C:7, S:1-2, s.319-345, ELAZIĞ.

- YİĞİT, A., KARAKAŞ, E.,** (1995), “Sivrice’nin Kuruluş Gelişmesi ve Fonksiyonları” I.Hazar Gölü ve Çevresi Sempozyumu Sivrice Kaymakamlığı Yay. No:2, s.167-182, ELAZIĞ.
- YÜCEL, M.,** (1996), Geçmişten Günümüze Şereflikoçhisar Yücel Matbaacılık, ŞEREFLİKOÇHISAR /ANKARA.
- YÜCEL, T.,** (1960), “Türkiye’de Şehirleşme Hareketleri ve Şehirler”, Türk Coğ. Der., S:20, s.23-35, İSTANBUL.
- YÜCEL, T.,** (1987), Türkiye Coğrafyası, Türk Kültürü Araşt. Enst. Yay. No:68, Seri:7, S:A5, ANKARA.
- YÜCEL, T.,** (1988), “Türkiye’de Kır Yerleşme Tipleri”, Türk Kültürü Araşt. Enst. Yay. No:26/1, s.61-69, ANKARA.

RAPORLAR , İSTATİSTİKLER VE KURUM YAYINLARI

ANKARA, 1993, Ankara Valiliği Yayını, ANKARA.

D.İ.E., Bina Sayım Cetvelleri, (1995), ANKARA.

D.İ.E., Genel Nüfus Sayımları, (1935-2000), ANKARA.

D.İ.E., Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri (1980-1985-1990-2000) ANKARA, ANKARA.

D.İ.E., Sosyal ve Ekonomik Göstergeler ANKARA, ANKARA.

D.İ.E. Tarım İstatistikleri, ANKARA.

D.İ.E. 1997, Köy Envanterleri, ANKARA.

İller Bankası Şereflikoçhisar İmar Planı Ön Araştırma Raporu (1980).

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI, 1970, Türkiye Milli İdare Bölümleri ve Bunlara Bağlı Köyler-Belediyeler, İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Gen. Müd.,Seri:II S:4, ANKARA.

Meteoroloji Genel Müdürlüğü İstatistikleri, ANKARA.

M.T.A. Enstitüsü Türkiye Madencilik Faaliyetleri ve İstatistikleri 1974, ANKARA.

Türk Dil Kurumu, (1981), “Türkçe Sözlük” T.D.K. Yay. No: 403 ANKARA.

Ankara İli Arazi Varlığı, (1992), Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ANKARA.

Ankara Tarım Master Planı, (2008), Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Ankara İl Tarım Müdürlüğü, ANKARA.

Köy Envanter Etüdü Anketi, (1981), Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Toprak ve İskan İşleri Genel Müdürlüğü Planlama Dairesi Başkanlığı, ANKARA.

T.Ü.İ.K. Nüfus Sayım Sonuçları

Ziraat Bankası Tarımsal İstihsal Üretim Değerleri (1978-1989), ANKARA.

ŞEREFLİKOÇHİSAR BELEDİYESİ 1996, Şereflikoçhisar 1996, Şereflikoçhisar Belediye Yayınları, ŞEREFLİKOÇHİSAR /ANKARA.

ŞEREFLİKOÇHİSAR BELEDİYESİ 1996, Şereflikoçhisar İli, Şereflikoçhisar Belediyesi Yayını, ŞEREFLİKOÇHİSAR /ANKARA.

Şereflikoçhisar Belediyesi Brifing Raporu (1999/2009).

Şereflikoçhisar Belediyesi O.S.B. Çalışmaları Raporu (1998).

Şereflikoçhisar Sanayi Sitesi Müdürlüğü Verileri (1999/2009).

Şereflikoçhisar Devler Hastanesi Verileri (1999/2009).

Şereflikoçhisar Halk Eğitim Müdürlüğü Brifing Raporu (1999/2009).

Şereflikoçhisar Kaymakamlığı Brifing Raporları (1988/1994/2009).

Şereflikoçhisar İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Brifing Raporu (1999/2009).

Şereflikoçhisar İlçe Tarım Müdürlüğü Brifing Raporu (1999/2009).

Şereflikoçhisar İlçe Sağlık Grup Başkanlığı ETF Raporu (1998/1999/2009).

Şereflikoçhisar Küçük Ölçekli Sanayi Projesi, Şereflikoçhisar Ticaret Odası

Şereflikoçhisar Şoförler Odası Başkanlığı Verileri (1990/1995/1999/2009).

Şereflikoçhisar Ticaret Odası Verileri (1999/2009).

Şereflikoçhisar Kaldırım ve Kayacık Tuz İşletmeleri Müessese Müdürlüğü Verileri (1980/1998/2002/2004).

www.sereflikochisar.bel.tr

www.sereflikochisar.gov.tr

www.cengelgazetesi.com

www.gulhuyuk.bel.tr.

www.devekovan.bel.tr.

ANKET ÖRNEĞİ

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS (MASTER) TEZİ

ANKET FORMU

Tezin Adı:Şereflikoçhisar İlçesinde Nüfus, Yerleşme ve Ekonomik faaliyetler

Danışman:Yrd. Doç. Dr. Selçuk HAYLİ

Hazırlayan:Fatih ALTUĞ

Köy Adı:.....

Muhtar

Adı:.....

I-GENEL ÖZELLİKLER

1.Köyün toplam yüzölçümü.....dekar

2.Arazi kullanımına göre toprakların dağılışı:

Tarla Alanı (dekar)	Mera Alanı (dekar)	Bağ-Bahçe Alanı (dekar)	Orman-Fundalık Alanı (dekar)	Kullanılmayan-Boş Alan (dekar)
.....				

3.Köy arazisinin eğim durumu:

%.....Düz

%.....Hafif eğimli

%.....Orta eğimli

%.....Dik

%.....Sarp

4.Köyün İklim Durumu:

Hakim rüzgar yönü..... Yıllık donlu gün sayısı.....

İlk don olayının görüldüğü ay..... Son don olayının görüldüğü ay.....

Kar yağışlarının başladığı ay.....Ekim/Hasat Dönemi.....

5.Köyün tipi ve konumu: (Köyünüz aşağıdakilerden hangisine dahil ise lütfen o kutuyu işaretleyiniz)

Yol boyu ☐ Toplu ☐ Dağınık ☐ Seyrek ☐ Ovada ☐ Akarsu kenarında ☐ Sırtta ☐ Vadide ☐

Dağ Eteğinde ☐ Orman İçinde ☐ Orman Kenarında ☐ Baraj veya Göl Kıyısında ☐

6.Köyün Doğal ve Tarihi Değerleri (Av sahası, piknik alanı, plaj, türbe, tarihi mekan) var mı?Varsa sayısını ve bulunduğu mevki belirtiniz.

.....
.....

7.Köyde Madenler ve Yeraltı Kaynakları (kömür, petrol, granit, mermer, kireç, alçı vs.)

var mı? Evet () Hayır ().

Varsa isimlerini yazınız.....

8.Köyde içme ve kullanma suyunun durumu nedir?(Şebeke, çeşme, kuyu, dere suyu, göl vs.).....

9.Köyde yaşayan aile sayısı.....

II. EKONOMİK DURUM

10.Topraksız aile sayısı.....

11.Köyde yaşayan ve arazisi olan ailelerin arazi dağılımı aşağıdaki tabloya göre belirtiniz.

<u>Arazi (dekar)</u>	<u>Aile Sayısı</u>	<u>Parça Sayısı</u>	<u>Toplam</u>
<u>dekar</u>			
1. 0-25			
2. 26-50			
3. 51-100			
4. 101-200			
5. 200 ve üzeri			

12.Köyde arazisi olup ta köy dışında yaşayan ailelerin arazi dağılımı:

<u>Arazi (dekar)</u>	<u>Aile Sayısı</u>	<u>Parça Sayısı</u>	<u>Toplam</u>
<u>dekar</u>			
1. 0-25			
2. 26-50			
3. 51-100			
4. 101-200			
5. 200 ve üzeri			

13.Köyde Pazar kuruluyor mu? Evet () Hayır ()

14.Kuruluyorsa hafta da kaç defa ve hangi günler?.....

15.Kurulmuyorsa Pazar için nereye gidiliyor?.....

16.Köy halkının geçim kaynaklarını ve sayısını belirtiniz.

Tarla ziraatı ile geçinen aile sayısı..... Hayvancılık ile geçinen aile sayısı.....
 Meyve ve Sebzeçilik ile geçinen aile sayısı.....Balıkçılık ile geçinen aile sayısı.....
 Madencilik ile geçinen aile sayısı..... El Sanatları ile geçinen aile sayısı...
 Emekli..... Esnaf.....

17. Köyde üretilen ve dışarıya satılan ürünler:

<u>Ürün Cinsi</u>	<u>Miktarı</u>	<u>Ürün Cins</u>	<u>Miktarı</u>
1. Buğday		2.Arpa	
3. Nohut		4.Mercimek	
5. Süt		6.Peynir	
7. Üzüm		8.Elma	
9.		10.	

18.Köyde hayvancılık durumu:

Sığırbaş Koyunbaş Keçibaş
Mera hayvancılığıbaş Besi hayvancılığıbaş
Kümes hayvanı.....adet
Fenni Kovan.....adet
Adi kovan.....adet
İş hayvanı: Eşek.....adet At.....adet

19.Köyde bulunan tarımsal araç ve gereçler:

Römork.....adet Pulluk.....adet Çapa.....adet Mibzer.....adet
Batözadet Biçerdöver.....adet Diskaro.....adet

20.Köyde bakkal, kahvehane, köy odası, okul, camii, demirci, lokanta, berber gibi birimler var mı?Varsa türlerini ve sayılarını belirtiniz.....

21.Köyde kooperatif var mı?Varsa diğer sayfadaki tabloyu doldurunuz.

Kooperatifin türü	Kuruluş yılı	Faal / kapalı	Üye sayısı	Çalışan sayısı
Üretim				
Tüketim				
Sulama				
Kalkınma				
Yatırım				
Kredi				
Balıkçılık				

22.Köyün yıllık bütçesi.....TL.

23.Köyde maden ocağı, benzinlik, taş ocağı, dinlenme tesisi, süt toplama merkezi, mandıra, yem imalathanesi, dokuma tezgahları vs. var mı? Varsa türlerini ve sayılarını belirtiniz.....

24.Köyde arazi kullanımı:

Çayırdekar Meradekar Orman-Meşelikdekar Nadasdekar Sulu tarımdekar Bahçedekar Bağdekar
Kavaklıkdekar Kayalıkdekar Kumsaldekar Akarsu yatağıdekar Yerleşim alanıdekar Diğerdekar

III. YERLEŞME ÖZELLİKLERİ

25.Yerleşmeye bağlı mahalle, mezra, yayla, ağıl, maden ocağı, çiftlik var mı?Evet ()
Hayır () *Varsa:Aşağıdaki tabloyu doldurunuz.*

Adı	Türü	Hane Sayısı	Nüfusu	Su	Yol	Elektrik	Telefon	Okul	Öğretmen	Uzaklığı (km)

26.Oda sayılarına göre köyde bulunan ev adedini belirtiniz.

1 odalı 2 odalı 3 odalı 4 ve fazla
.....adetadetadetadet

27.Kat sayılarına göre köyde bulunan ev adedini belirtiniz.

1 katlı 2 katlı 3 ve fazlası
.....adetadetadet

28.Çatı malzemesine göre köyde bulunan ev adedini belirtiniz.

Toprak Kiremit Sac
.....adetadetadet

29.Çatı sistemine göre köyde bulunan ev adedini belirtiniz.

Düz dam Beşik çatı Diğer(.....)
.....adetadetadet

30.İnşaat malzemesine göre köyde bulunan ev adedini belirtiniz.

Taş Kerpiç Tuğla Biriket
.....adetadetadetadet

31.Isınma da kullanılan yakıt türlerini ev adedine göre belirtiniz.

Kömür.....adet Tezek.....adet Odun.....adet

32.Evlerin tuvalet durumunu belirtiniz.

Yok.....adet Evin içinde.....adet Evin dışında.....adet

IV.ULAŞIM DURUMU

33.Köyün yolu; asfalt (...) stabilize (...) toprak (...)’ dır.

34.Köyün yolu kapanıyor mu? Evet () Hayır ()
kapanıyorsa hangi ayda ve hangi sebepten dolayı
kapanıyor?Belirtiniz.....

35.Köydeki taşıt sayısını belirtiniz.

Otomobil..... Minibüs..... Traktör.....
Motersiklet..... Kamyon..... Pikap.....

36.Köyün diğer yerleşmeler ve şehirlerle bağlantısını sağlayan minibüs seferleri var mı?
Evet () Hayır ().Varsa nerelere.....

V .NÜFUS DURUMU

37.Köyün nüfusu yaz aylarında.....kişi, kış aylarında.....kişidir.

38.Kışın şehirde yazın köyde oturan aile sayısını belirtiniz.

Kışın oturduğu şehir	Aile sayısı	Şehirde yaptığı iş(emekli, işçi)
Ankara.....		
.....		
.....		
.....		

39.Köyden göç eden aileler var mı? Varsa hangi nedenlerden dolayı nerelere göç ediyorlar? Belirtiniz.....

40.Başka yerlere günde birlik iş için gidenler var mı? Varsa kaç kişi, nereye çalışmak için gidiyor?Belirtiniz.....

41.Yurt dışına çalışmaya giden aileler var mı? Varsa gittikleri ülkeleri ve giden kişi sayısını belirtiniz.....

42.Köye mevsimlik iş için çalışmaya gelen işçiler var mı? Varsa nerelerden kaç kişi geliyor.....

43.Köyden başka yerlere mevsimlik iş için çalışmaya giden var mı? Varsa nerelere.....

44.Köyde okul var mı? Evet () Hayır (). Varsa kaç öğretmen var ve kaç öğrenci öğrenim görüyor.....
Yoksa öğrenciler öğrenim görmek için nereye gidiyor.....

45.Köyün en önemli sorunlarını sıralayınız:

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....

KATKILARINIZDAN DOLAYI TEŞEKKÜR EDERİM...

ÖZGEÇMİŞ

1977 yılında Şereflikoçhisar İlçesi Şerefli davutlu Köyü'nde doğdum. İlköğrenimi köyde, ortaöğrenimi ise Şereflikoçhisar'da tamamladım. 2000 yılında Fırat Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümünden mezun oldum. Aynı yıl mezun olduğum bölümde yüksek lisansa başladım. Ancak çeşitli nedenlerle tez aşamasında öğrenimimi tamamlayamadım. 2008 yılında çıkan genel öğrenci affı ile öğrenime tekrar başladım ve devam etmekteyim. Halen Ankara'da özel bir kurumda coğrafya öğretmeni olarak çalışmaktayım.

Fatih ALTUĞ

ELAZIĞ - 2010